

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ

ΣΧΟΛΗ : ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

ΤΜΗΜΑ : ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

« Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ  
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ  
ΕΛΛΑΔΟΣ »



ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ  
Γ.ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ  
ΤΣΙΑΛΤΖΟΥΔΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ  
ΤΣΟΥΛΦΑΣ ΜΗΝΑΣ  
ΤΣΙΝΤΣΙΛΩΝΗ ΜΑΤΟΥΛΑ

ΠΑΤΡΑ 2003

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	6208
----------------------	------



## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6
ΜΕΡΟΣ Α.....	7
Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	7
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ.....	7
Α. Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	7
Ι. Η Περιφερειακή Επιστήμη.....	7
ΙΙ. Περιφερειακή Πολιτική.....	8
Γ. ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	11
Δ. ΣΚΟΠΟΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ	12
Ε. ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΚΑΘΙΕΡΩΣΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	18
Ζ. ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	21
Ι. Πηγές του κοινοτικού δικαίου.....	22
ΙΙ. Συμφωνία σύνδεσης.....	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	24
ΟΡΓΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	24
Α. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	24
Β. ΟΡΓΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	24
1) ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΓΕΩΡΓΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΓΓΥΗΣΕΩΝ.....	24
2) ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ.....	24
3) Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΝΘΡΑΚΑ ΚΑΙ ΧΑΛΥΒΑ.....	26
4) ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ.....	26
5) ΝΕΟ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΜΕΣΟ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ.....	27
6) ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟ ΜΕΣΟ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΑΛΙΕΙΑΣ.....	28
7) ΤΟ ΤΑΜΕΙΟ ΣΥΝΟΧΗΣ (Τ.Σ.).....	28
8) Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (Ε.Π.Π).....	29
9) ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ.....	30
Γ. ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΤΑΜΕΙΑ.....	31
Ι. Εισαγωγή.....	31
ΙΙ. Μεταρρυθμίσεις των διαρθρωτικών ταμείων (1988-1999).....	31
ΙΙΙ. Δεύτερη μεταρρύθμιση – στόχοι.....	33
ΙV. Τρίτη μεταρρύθμιση – στόχοι.....	35
Δ. ΕΤΠΑ.....	40
Ι. Ίδρυση Ε.Τ.Π.Α.....	40
ΙΙ. Στόχος – Αποστολή (ΕΤΠΑ).....	40
ΙΙΙ. Διαχείριση.....	40
ΙV. Ιστορική αναδρομή (ΕΤΠΑ).....	41
V. Σημαντικές ενέργειες του ΕΤΠΑ.....	42
Θ. ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2000-2006.....	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	48

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	48
A. ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ .....	48
I. Εισαγωγή .....	48
II. Περιγραφή προγραμμάτων.....	48
B. ΚΟΙΝΟΤΙΚΕΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ .....	50
I. Εισαγωγή .....	50
II. 1 <sup>η</sup> δέσμη .....	50
III. 2 <sup>η</sup> δέσμη .....	52
IV. 3 <sup>η</sup> δέσμη .....	55
V. 4 <sup>η</sup> δέσμη .....	56
Γ. Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	58
Δ. ΜΕΣΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΟΚ .....	63
<b>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 .....</b>	<b>66</b>
<b>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ .....</b>	<b>66</b>
A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ .....	66
I. Κατάταξη των περιφερειών.....	66
II. Άνιση περιφερειακή ανάπτυξη και περιφερειακές ανισότητες.....	70
B. ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ .....	72
I. Τα αίτια του περιφερειακού προβλήματος .....	75
II. Η θεωρητική διερεύνηση.....	80
III. Η ανάγκη αντιμετώπισης του περιφερειακού προβλήματος .....	88
<b>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....</b>	<b>94</b>
<b>ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....</b>	<b>94</b>
A. ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΤΕΡΗ Η Ε.Ε. ....	94
B. ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ.....	94
<b>ΜΕΡΟΣ Β.....</b>	<b>98</b>
<b>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ &amp; ΕΛΛΑΔΑ.....</b>	<b>98</b>
A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ .....	98
B. ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	98
Γ. ΛΟΓΟΙ ΠΟΥ ΕΠΙΒΑΛΛΟΥΝ ΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΕ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ .....	99
<b>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....</b>	<b>101</b>
<b>Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΩΝ 13 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ .....</b>	<b>101</b>
A. ΟΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΈΝΩΣΗΣ .....	101
B. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΔΙΑΜΕΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ .....	103
Γ. Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ.....	106
Δ. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	109
E. ΟΙ 13 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ .....	111
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ - ΘΡΑΚΗ.....	111
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ .....	113
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ .....	114
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ.....	115

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ.....	117
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ .....	118
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ .....	119
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ .....	120
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.....	121
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ.....	122
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ .....	125
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ .....	126
<b>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....</b>	<b>129</b>
<b>ΚΑΤΑΤΑΞΗ-ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ</b>	
<b>ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ .....</b>	<b>129</b>
A. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ.....	129
B. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΗΜΕΡΙΑ ΣΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ .....	130
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ .....	131
Γ. ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΔΥΝΑΜΙΣΜΟ ΤΟΥΣ	
ΣΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ.....	131
Δ. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	134
Ε. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ Α.Ε.Π.....	136
<b>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....</b>	<b>142</b>
<b>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ.....</b>	<b>142</b>
A. ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ .....	142
B. ΤΑ ΣΤΑΔΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ.....	143
Γ. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ (ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΠΕΡΙΦ. ΠΡΟΓΡ.).....	143
Ι. Η εξέλιξη του περιφερειακού προγραμματισμού στην Ελλάδα .....	144
ΙΙ. Αξιολόγηση .....	145
Δ. ΜΟΠ (ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΑ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ) .....	146
Ι. Εισαγωγή .....	146
ΙΙ. Στόχοι .....	147
ΙΙΙ. Μορφή .....	147
ΙV. Αδυναμία εφαρμογής ΜΟΠ.....	149
V. Ελληνικά ΜΟΠ.....	150
Ε. ΤΑ ΠΟΛΥΤΑΜΕΙΑΚΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ(1985-1999) ..	150
Ζ. ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ Κ.Π.Σ.....	150
Ι. Εισαγωγή .....	150
ΙΙ. Βασικές έννοιες Κ.Π.Σ.....	151
ΙΙΙ. Α' ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ (1988-1993) .....	153
ΙV. Β' ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ (1994 – 1999).....	154
> Αποτίμηση του Β' ΚΠΣ.....	155
<b>ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ.....</b>	<b>157</b>
<b>ΠΙΝΑΚΕΣ .....</b>	<b>160</b>
V. Γ' ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ (2000 – 2006) .....	165
> Η συγκρότηση του «σχεδίου» .....	166
> Στόχοι .....	166
<b>ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΟΡΩΝ .....</b>	<b>168</b>
> Σχέδιο δράσεως σε όλους τους τομείς.....	173
<b>ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΠΡΟΟΔΟΥ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΣΤΗΡΙΞΗΣ</b>	
<b>2000-2006 .....</b>	<b>176</b>

ΟΙ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΤΗΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ ΠΟΥ ΑΠΕΔΩΣΑΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΡΟΟΔΟ ΤΟΥ Γ' ΚΠΣ .....	177
➤ ΑΡΘΡΟ ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΡΩΜΑΙΟΥ .....	177
➤ ΑΡΘΡΟ ΤΟΥ Π.Κ. ΙΩΑΚΕΙΜΙΔΗ .....	178
AGENDA 2000 .....	178
➤ ΟΜΙΛΙΑ ΧΡΗΣΤΟΥ ΠΑΠΟΥΤΣΗ .....	179
<b>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4</b> .....	<b>181</b>
<b>13 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ</b> .....	<b>181</b>
<b>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ</b> .....	<b>181</b>
Η αναπτυξιακή προσπάθεια 1994-1999 .....	181
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000-2006 .....	182
ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ .....	183
<b>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ Β.ΑΙΓΑΙΟ</b> .....	<b>187</b>
Η αναπτυξιακή προσπάθεια 1994-1999 .....	187
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000-2006 .....	188
ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ .....	188
<b>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ Δ.ΕΛΛΑΔΑ</b> .....	<b>190</b>
Η αναπτυξιακή προσπάθεια 1994-1999 .....	190
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000-2006 .....	192
ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ .....	193
<b>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ Δ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ</b> .....	<b>196</b>
Η αναπτυξιακή προσπάθεια 1994-1999 .....	196
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000-2006 .....	197
ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ .....	198
<b>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ</b> .....	<b>200</b>
Οι αναπτυξιακοί στόχοι 1994-1999 .....	200
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000-2006 .....	201
ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ .....	202
<b>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ</b> .....	<b>205</b>
Η αναπτυξιακή προσπάθεια 1994-1999 .....	205
ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ 2000-2006 .....	207
ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ .....	207
<b>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ</b> .....	<b>211</b>
Η αναπτυξιακή προσπάθεια 1994-1999 .....	211
ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ 2000-2006 .....	212
ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ .....	212
<b>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ Κ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ</b> .....	<b>215</b>
Η αναπτυξιακή προσπάθεια 1994-1999 .....	215
ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ 2000-2006 .....	217
ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ .....	218
<b>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ</b> .....	<b>220</b>
Η αναπτυξιακή στρατηγική 1994-1999 .....	220
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000-2006 .....	221
ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ .....	221
<b>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ Ν.ΑΙΓΑΙΟ</b> .....	<b>222</b>
Αναπτυξιακή προσπάθεια 1994-1999 .....	222
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000-2006 .....	223
ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ .....	223
<b>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ</b> .....	<b>225</b>

Στρατηγική ανάπτυξης 1994-1999.....	225
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ 2000-2006 .....	225
ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ .....	226
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΣΤ.ΕΛΛΑΔΑ.....	230
Η αναπτυξιακή προσπάθεια 1994-1999 .....	230
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000-2006 .....	232
ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ .....	232
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΝ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ .....	235
Η αναπτυξιακή προσπάθεια 1994-1999 .....	235
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000 –2006 .....	236
ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ .....	237
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	243
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	246
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	249

## ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εργασία που ακολουθεί αποτελεί μια σύντομη παρουσίαση της διαρθρωτικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της εφαρμογής της στην Ελλάδα. Η κοινωνική και οικονομική συνοχή μεταξύ των χωρών μελών, κρίθηκε απαραίτητη στα πλαίσια της κοινότητας και είχε επισημανθεί από τη συνθήκη της Ρώμης(1958).

Η ομαλή άσκηση της διαρθρωτικής πολιτικής της κοινότητας, βασίστηκε στα Διαρθρωτικά Ταμεία, τα οποία αυξήθηκαν και μεταρρυθμίστηκαν με το πέρασμα των χρόνων. Έτσι το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης ( ΕΤΠΑ ), το Ευρωπαϊκό Κοινοτικό ταμείο( ΕΚΤ ), το Χρηματοδοτικό μέσο Προσανατολισμού και Αλιείας ( ΧΜΠΑ ), το Ευρωπαϊκό Ταμείο Γεωργικού Προσανατολισμού και Εγγυήσεων ( ΕΤΓΠΕ )και το Ταμείο Συνοχής ιδρύθηκαν για να εξυπηρετούν μια συγκροτημένη και αποτελεσματική διαρθρωτική πολιτική.

Η εφαρμογή των πρώτων κοινοτικών προγραμμάτων διαρθρωτικής πολιτικής έγινε στις αρχές της δεκαετίας του '80 με τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ), από τα οποία η Ελλάδα έλαβε τη πρώτη σημαντική οικονομική βοήθεια, για βελτίωση των διαρθρωτικών δομών της.

Οι προϋπόθεσης για την αρμονική λειτουργία της Εσωτερικής Αγοράς, της Ο.Ν.Ε αλλά και των νέων εξελίξεων στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα μετά την επικείμενη διεύρυνση της Ένωσης, ώθησαν σε τρεις μεταρρυθμίσεις της διαρθρωτικής της πολιτικής με την ανάπτυξη νέων στόχων και δομών. Η επιτροπή μέσω του Προέδρου της, έθεσε σε κάθε μεταρρύθμιση τους νέους στόχους που ήταν συνυφασμένοι με τη χορήγηση μεγάλων χρηματοδοτικών βοηθημάτων (1<sup>ο</sup>-2<sup>ο</sup> πακέτο Delors και πακέτο Σαντέρ) προς τις χώρες μέλη με αναπτυξιακά προβλήματα.

Η Ελλάδα μια χώρα με έντονα αναπτυξιακά προβλήματα έλαβε μεγάλο τμήμα των κοινοτικών διαρθρωτικών κονδυλίων, που χορηγήθηκαν κάθε φορά βασιζόμενα σε μια δεσμευτική προγραμματική συμφωνία που καταρτίζεται από την επιτροπή και τη χώρα μέλος, τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης (ΚΠΣ).



## ΜΕΡΟΣ Α.

# Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

### ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

#### **A. Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

##### **I. Η Περιφερειακή Επιστήμη**

Οι περιορισμένες δυνατότητες της περιφερειακής οικονομικής ανάλυσης, η πολυδιάστατη φύση των προβλημάτων του χώρου και η αλληλεπίδραση κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών φαινομένων δημιούργησε την ανάγκη συνεργασίας πολλών επιστημονικών κλάδων για τη βαθύτερη διερεύνηση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στο χώρο. Η νέα αυτή τάση εμφανίστηκε στο τέλος της δεκαετίας του '40, όταν άρχισε να αναγνωρίζεται από τους οικονομολόγους ότι είναι απαραίτητη και η συμβολή κοινωνιολόγων, πολιτικών επιστημόνων, τεχνικών, νομικών, γεωγράφων, ανθρωπολόγων και επιστημόνων άλλων κλάδων για να ερμηνευθεί ολοκληρωμένα η οικονομική συμπεριφορά του ανθρώπου στο χώρο.

Η μορφοποίηση της νέας αυτής τάσης σε νέο κλάδο των Κοινωνικών Επιστημών έγινε από ορισμένους πρωτοπόρους επιστήμονες, με κύριο εκπρόσωπο τους τον καθηγητή Walter Isard.

Ο νέος κλάδος αποκαλείται « Περιφερειακή Επιστήμη » (*Regional Science*) για να τονισθεί ότι σκοπός του είναι η μελέτη των περιφερειών με επιστημονικές μεθόδους και διαδικασίες.

Στον ορισμό του αντικείμενου της νέας επιστήμης οι Isard και Reiner (1960) προβάλλουν τη διεπιστημονική της υπόσταση με τη διατύπωση της άποψης ότι συγκεντρώνει το ενδιαφέρον της α) «στη χωρική διάσταση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, μέσα στα πλαίσια της θεσμικής και λειτουργικής τους διάρθρωσης» και β) «στη σημασία αυτής της διάστασης στην κατανόηση της κοινωνικής συμπεριφοράς και των κοινωνικών σχηματισμών».<sup>9</sup>

Μεταγενέστερα, ο Isard (1975) αναφέρει ότι η περιφερειακή Επιστήμη « μελετά συστηματικά τα κοινωνικά προβλήματα με περιφερειακές ή χωρικές διαστάσεις, εφαρμόζοντας διάφορους συνδυασμούς αναλυτικών και εμπειρικών μεθόδων». Αναγνωρίζοντας μάλιστα τη δυσκολία διατύπωσης του ορισμού της Περιφερειακής Επιστήμης παραθέτει μια σειρά από ορισμούς – γνωστικά αντικείμενα, που όπως παραδέχεται ο ίδιος αν και «κανείς μόνος του δεν μπορεί να θεωρηθεί ο καλλίτερος ο καλλίτερος και πληρέστερος », διευκολύνουν όμως τον προσδιορισμό της ευρύτητας του γνωστικού αντικείμενου της νέας κοινωνικής επιστήμης.

<sup>9</sup> Κόνσολας Ν. «Σύγχρονη περιφερειακή οικονομική πολιτική», σελ.34

Μια πιο σύγχρονη θεώρηση της Περιφερειακής Επιστήμης δίνει ο Nijkamp (1994) : « Ο χώρος – σε συνδυασμό με την ανάλυση συμπεριφορών και πολιτικών – ένα *sine qua non* στοιχείο για ένα στρατηγικό προσανατολισμό της Περιφερειακής Επιστήμης. Ταυτοχρόνως, πρέπει να αναγνωρισθεί ότι ένας σημαντικός παράγοντας, κρίσιμος για την επιτυχία, ο οποίος είναι αποφασιστικής σημασίας για την διεξόδυση της στην οικουμενική αγορά είναι ο ισχυρός προσανατολισμός της προς εφαρμόσιμες και πολυσύνθετες τεχνικές και εργαλεία έρευνας. Ένα μείγμα από τα δυο αυτά χαρακτηριστικά θα δημιουργήσει, χωρίς αμφιβολία, ικανοποιητική βιωσιμότητα για την επόμενη δεκαετία, καθώς αυτό θα προκαλέσει πρώτον, υψηλή προστιθέμενη αξία στο εσωτερικό του επιστημονικού κλάδου της Περιφερειακής Επιστήμης και δεύτερον, υψηλού βαθμού αποτελέσματα συνέργειας με άλλους επιστημονικούς κλάδους».

Από τους παραπάνω σύνθετους ορισμούς προτιμότερος ίσως είναι εκείνος του Mierzyk (1976) που γενικεύει το αντικείμενο της νέας επιστήμης υποστηρίζοντας ότι σκοπός της είναι :

*« η μελέτη των κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών και συμπεριφορικών εκείνων φαινομένων, που έχουν χωρική διάσταση<sup>□</sup> ».*

Στα πλαίσια αυτού του επιστημονικού κλάδου κινείται και η περιφερειακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προσπαθώντας να μειώνει της περιφερειακές και χωρικές διαφορές για όφελος των πολιτών .

## II. Περιφερειακή Πολιτική

Ένας από τους κλάδους της Περιφερειακής Επιστήμης είναι ο κλάδος της Περιφερειακής Οικονομικής Πολιτικής ( Regional Economic Policy ) ή απλούστερα της Περιφερειακής πολιτικής ( Regional Policy ), όπως έχει επικρατήσει να αποκαλείται τα τελευταία χρόνια.

Η Οικονομική ανάπτυξη των διαφόρων περιοχών της Κοινότητας είναι σε ανησυχητικό βαθμό ασύμμετρη, με αποτέλεσμα ο ανταγωνισμός να αποβαίνει αυτονόητα υπέρ των πλουσιών περιοχών.

Ως εκ τούτου η Κοινότητα προκειμένου να προαχθεί η αρμονική ανάπτυξη του συνόλου της, θεσμοθετεί το 1975, με την ίδρυση του ΕΤΠΑ, την Ευρωπαϊκή Περιφερειακή Πολιτική. Έτσι ξεκινά η εφαρμογή μιας υποτυπώδους περιφερειακής πολιτικής. Σε αυτή την εξέλιξη συνέβαλαν κυρίως οι ακόλουθοι λόγοι:

- Η διεύρυνση το 1973 της ΕΟΚ με την ένταξη της Μ. Βρετανίας, της Ιρλανδίας και της Δανίας. Οι χώρες αυτές και κυρίως οι δύο πρώτες είχαν σοβαρά προβλήματα περιφερειακής ανάπτυξης.
- Η οικονομική κρίση, η οποία ξέσπασε μετά το ενεργειακό πρόβλημα του 1973 περιόρισε δραστικά τόσο τους ρυθμούς ανάπτυξης των κρατών-μελών της ΕΟΚ όσο και της δημοσιονομικές δυνατότητες τους για διάθεση πόρων στις φτωχότερες περιφέρειές τους.

<sup>□</sup> Κόνσολας Ν. «Σύγχρονη περιφερειακή οικονομική πολιτική», σελ 35

Σε αυτό το σημείο οφείλουμε να επισημάνουμε ότι στην ουσία δεν επρόκειτο για Κοινοτική Περιφερειακή Πολιτική αλλά για επιμέρους εθνικές πολιτικές με κοινοτική ενίσχυση. Ωστόσο από το 1984 και μέχρι την μεταρρύθμιση της Ευρωπαϊκής Περιφερειακής Πολιτικής το 1988 (μετά την υπογραφή της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης) ο τρόπος λειτουργίας του ΕΤΠΑ διαφοροποιείται σημαντικά. Στη νέα συνθήκη της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης όχι μόνο αναφέρεται ρητά, αλλά, διακηρύσσεται ένας νέος ευρύτερος στόχος Περιφερειακής Πολιτικής. Ο στόχος της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Στο άρθρο 130<sup>A</sup> της Ενιαίας Ευρωπαϊκής πράξης αναφέρεται ότι :  
«Με στόχο την προώθηση μιας αρμονικής ανάπτυξης του συνόλου της κοινότητας, αυτή (η κοινότητα) αναπτύσσει και συνεχίζει τη δράση της προς την ενδυνάμωση της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής. Ειδικότερα, η κοινότητα έχει στόχο να μειώσει την απόσταση μεταξύ των διαφόρων περιφερειών της και την καθυστέρηση των λιγότερο ευνοημένων περιφερειών».

(Συμβούλιο 1987)

Έτσι λοιπόν για να γίνει ακόμη πιο κατανοητός ο ρόλος της Περιφερειακής Πολιτικής παραθέτουμε έναν ορισμό της.

*Περιφερειακή πολιτική – Regional Policy είναι όλες οι παρεμβάσεις του κράτους που αποσκοπούν στη βελτίωση της γεωγραφικής κατανομής των δραστηριοτήτων.*

Σαφέστερη μπορεί να γίνει η έννοια της Περιφερειακής πολιτικής εάν προσδιοριστεί ως ένα «σύνολο ενεργειών της κεντρικής περιφερειακής και τοπικής διοίκησης που ευσυνειδήτως έχουν σκοπό να επηρεάσουν την οικονομική κατάσταση μιας ή περισσοτέρων περιφερειών» Folmer 1986.

## **B. Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ**

Η Επιτροπή των Περιφερειών (ΕΤΠ) είναι ένα γνωμοδοτικό όργανο που εξασφαλίζει την εκπροσώπηση των τοπικών και περιφερειακών αρχών στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Επιτροπή των Περιφερειών προβλέπεται από τη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, δημιουργήθηκε το 1994 και ο ρόλος της στη διαδικασία λήψης αποφάσεων είναι συμπληρωματικός ανάμεσα στην Επιτροπή, στο Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο. Παρέχει στους αντιπροσώπους των τοπικών και περιφερειακών αρχών τη δυνατότητα να γνωμοδοτούν για τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Με την έναρξη ισχύος της Συνθήκης του Άμστερνταμ το 1999, η Επιτροπή των Περιφερειών απέκτησε αυτόνομη οργανωτική δομή και καταρτίζει η ίδια τον εσωτερικό της κανονισμό (χωρίς να απαιτείται πλέον προηγούμενη έγκριση από το Συμβούλιο). Παράλληλα, το επίπεδο δράσης της διευρύνθηκε σημαντικά, κυρίως στον τομέα του περιβάλλοντος και των μεταφορών.

*Έδρα και Σύνοψη :*

Η έδρα της Επιτροπής των Περιφερειών βρίσκεται στις Βρυξέλλες.

Τα 222 μέλη της Επιτροπής και οι ισάριθμοι αναπληρωτές τους διορίζονται, με πρόταση των κρατών – μελών, από το Συμβούλιο της Ένωσης για τέσσερα χρόνια, ανανεώσιμη θητεία. Τα μέλη της ΕΤΠ ενεργούν με πλήρη ανεξαρτησία, κατανέμονται με βάση τον πληθυσμό των κρατών – μελών, ως εκλεγμένοι δημοτικοί ή περιφερειακοί αντιπρόσωποι, τα μέλη της ΕΤΠ εκπροσωπούν όλο το φάσμα των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την τοπική ή περιφερειακή πολιτική στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην ΕΤΠ συμμετέχουν, π.χ. περιφερειάρχες, νομαρχιακοί σύμβουλοι, δημοτικοί σύμβουλοι, δήμαρχοι κ.τ.λ. Από τα μέλη της Επιτροπής των Περιφερειών εκλέγεται ο Πρόεδρος, διευθύνων θητείας, ο οποίος προεδρεύει των συνόδων της ολομέλειας και εκπροσωπεί την ΕΤΠ προς το Εξωτερικό.

Τα μέλη της Επιτροπής των Περιφερειών ανά κράτος – μέλος :

ΧΩΡΑ - ΜΕΛΟΣ	ΜΕΛΗ
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	24
ΓΑΛΛΙΑ	24
ΙΤΑΛΙΑ	24
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	24
ΙΣΠΑΝΙΑ	21
ΑΥΣΤΡΙΑ	12
ΒΕΛΓΙΟ	12
ΕΛΛΑΔΑ	12
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	12
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	12
ΣΟΥΗΔΙΑ	12
ΔΑΝΙΑ	9
ΦΙΛΑΝΔΙΑ	9
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	9
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	6
ΣΥΝΟΛΟ	222

Ο ρόλος :

Ο ρόλος της ΕΤΠ είναι η προβολή της τοπικής και περιφερειακής αντίληψης στο πλαίσιο της κοινοτικής νομοθεσίας. Η γνωμοδότηση επί των προτάσεων της Επιτροπής αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της δραστηριότητάς της.

Η Επιτροπή των Περιφερειών συμβάλλει εξάλλου στην εύρυθμη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ως θεματοφύλακας της « αρχής της επικουρικότητας», σύμφωνα με την οποία η Ένωση δεν πρέπει να ενεργεί παρά μόνο όταν η δράση σε ευρωπαϊκό επίπεδο αποδεικνύεται αποτελεσματικότερη από την εθνική, περιφερειακή ή τοπική δράση. Εποπτεύοντας την εφαρμογή της αρχής της, η Επιτροπή συμβάλλει στην αποτελεσματική υλοποίηση των κοινοτικών ενεργειών, υποστηρίζοντας παράλληλα τα προνόμια των περιφερειών στους τομείς που τις αφορούν.

Το Συμβούλιο συμβουλευεται υποχρεωτικά την ΕΤΠ σε θέματα που άπτονται άμεσα της ευθύνης των τοπικών και περιφερειακών οργανισμών, όπως είναι :

- ◆ Η οικονομική και κοινωνική Συνοχή (περιφερειακή πολιτική και διαρθρωτικά ταμεία)
- ◆ Τα διευρωπαϊκά δίκτυα στους τομείς των μεταφορών, των τηλεπικοινωνιών και της ενέργειας
- ◆ Η δημόσια υγεία
- ◆ Η παιδεία, η νεολαία και ο πολιτισμός
- ◆ Η επαγγελματική κατάρτιση και η κοινωνική πολιτική
- ◆ το περιβάλλον

Γενικότερα, η Επιτροπή, το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο μπορούν να διαβουλευονται με την Επιτροπή των Περιφερειών, όποτε το θεωρούν σκόπιμο. Η Επιτροπή των Περιφερειών μπορεί από την πλευρά της να υιοθετεί με δική της πρωτοβουλία γνωμοδοτήσεις, για ορισμένα θέματα όπως η γεωργία, η προστασία του περιβάλλοντος ή η χωροταξία, οι οποίες στη συνέχεια μεταφέρονται στην Επιτροπή, στο Συμβούλιο και στο Κοινοβούλιο.

*Οργάνωση των εργασιών :*

Τα μέλη της Επιτροπής των Περιφερειών κατανέμονται σε 8 ειδικές εσωτερικές επιτροπές, οι οποίες επιφορτίζονται με την προετοιμασία 5 ετήσιων συνόδων ολομέλειας. Στις συνόδους αυτές καθορίζεται η γενική πολιτική της Επιτροπής των Περιφερειών και υιοθετούνται οι γνωμοδοτήσεις. Οι εσωτερικές επιτροπές είναι οι παρακάτω έξι :

- Επιτροπή « Πολιτική συνοχής » (COTER)
- Επιτροπή « Οικονομική και Κοινωνική Πολιτική » (ECOS)
- Επιτροπή « Βιώσιμη ανάπτυξη » (DEVE)
- Επιτροπή « Πολιτισμός και Παιδεία » (EDUC)
- Επιτροπή « Συνταγματικά θέματα και ευρωπαϊκή διακυβέρνηση » (CONST)
- Επιτροπή « Εξωτερικές σχέσεις » (RELEX).

Οι εργασίες της Επιτροπής και των εσωτερικών επιτροπών της οργανώνονται από το προεδρείο, που αποτελείται από τον πρόεδρο, 35 μέλη και τους αρχηγούς των πολιτικών ομάδων που εκπροσωπούνται στην Επιτροπή. Η γενική γραμματεία διασφαλίζει την εύρυθμη διοικητική λειτουργία της ΕΤΠ.

## **Γ. ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

Η αφετηρία της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής ανάγεται στη Συνθήκη της Ρώμης (1958), στο προοίμιο της οποίας γίνεται μια σχετική αναφορά στη μείωση των αναπτυξιακών διαφορών μεταξύ των περιφερειών. Χρειάστηκαν σχεδόν δυο δεκαετίες για να υπάρξει μια ουσιαστική εδραίωση της διαρθρωτικής πολιτικής της ΕΟΚ<sup>1</sup>. Το πρώτο βήμα έγινε στα μέσα της δεκαετίας του '70, με την δημιουργία του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (1975) και την ενεργοποίηση της Κοινότητας, με τη

<sup>1</sup> Ν. Μαραβέγιας, μ. Τσινισιζέλης 9επιμ.), Η Ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Θεσμικές και Οικονομικές Πτυχές, Αθήνα, ΘΕΜΕΛΙΟ, 1995, σελ 420.

χρηματοδότηση των εθνικών μέσων για την περιφερειακή ανάπτυξη των κρατών μελών.

1957	Ίδρυση ΕΟΚ (ανύπαρκτη περιφερειακή πολιτική)
1975	Ίδρυση ΕΤΠΑ (διαμόρφωση της περιφερειακής πολιτικής και πρώτα βήματα)
1985	Η περιφερειακή πολιτική παίρνει άλλη μορφή με την ίδρυση των ΜΟΠ

ΣΗΜ. περιφερειακός προγραμματισμός σελ.62-63

Τα μέτρα αυτά αποδείχθηκαν ανεπαρκή, διότι η δημιουργία της εσωτερικής αγοράς, αντίθετα με τις προβλέψεις, δεν εξαφάνισε τις περιφερειακές ανισότητες. Το 1986, η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη θέσπισε το στόχο της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής.

Η προοπτική της Ο.Ν.Ε, έκανε ακόμα πιο αναγκαία τη λήψη αποτελεσματικών μέτρων για την μείωση των αναπτυξιακών διαφορών μεταξύ των περιφερειών. Η πρώτη προσπάθεια προς την κατεύθυνση αυτή, έγινε το 1988 με το πακέτο των προτάσεων του προέδρου της Επιτροπής κ. J. Delors για την μεταρρύθμιση της διαρθρωτικής πολιτικής της Ένωσης και την αύξηση των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων.

Η θεσμοθέτηση της Ο.Ν.Ε από τη συνθήκη του Μάαστριχ (1992), έκανε ακόμα πιο επιτακτική την ανάγκη της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής που εκφράζει την αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών της Ένωσης<sup>2</sup>. Η επικρατούσα αυτή άποψη πραγματοποιήθηκε με τη ίδρυση του Ταμείου Συνοχής και την προώθηση νέων διαρθρωτικών προγραμμάτων προς τα κράτη-μέλη.

Τέλος το μέλλον της διαρθρωτικής πολιτικής καθορίστηκε από την **agenda 2000**, που προσανατόλισε τους στόχους της για την περίοδο 2000 - 2006. Η περίοδος αυτή είναι σημαντική για την προενταξιακή πορεία πολλών χωρών, ενόψει της διεύρυνσης, αλλά και των χωρών μελών με αναπτυξιακά προβλήματα.

#### **Δ. ΣΚΟΠΟΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ**

Η ουσιαστική ενεργοποίηση της κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής άρχισε το 1975 με την ίδρυση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης. Οι αρχικές προσδοκίες από την ίδρυση του Ταμείου ήταν πολύ μεγάλες, αλλά άργησαν να πραγματοποιηθούν. Χρειάστηκαν πολλές συζητήσεις και διαβουλεύσεις μέχρις ότου διαμορφωθούν οι συνιστώσες της περιφερειακής πολιτικής που βρίσκονται τώρα σε ισχύ. Μετά το 1975 έγιναν τέσσερις αναθεωρήσεις της περιφερειακής πολιτικής της Κοινότητας, το 1979, το 1984 και το 1993. Με τη μεταρρύθμιση του 1988 (24 Ιουνίου) το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θέσπισε τον Κανονισμό 2052/88 που προσδιορίζει την αποστολή των Ταμείων ως οργάνων επιδίωξης διαρθρωτικών μεταβολών στις Ευρωπαϊκές περιφέρειες και εξασφαλίζει τον αποτελεσματικό συντονισμό των

<sup>2</sup> <http://www.europa.eu.int/scadpluw/leg/el/cig/g4000d.htm,25/5/2001>

κοινοτικών παρεμβάσεων. Η μεταγενέστερη μεταρρύθμιση του 1993 (31 Ιουλίου) έγινε για να προσαρμοσθεί η Κοινοτική περιφερειακή πολιτική στη Συνθήκη του Μάαστριχ και να συντονισθεί η δραστηριότητα του Ταμείου Συνοχής και του Χρηματοδοτικού Οργάνου Προσανατολισμού και Αλιείας με τις δραστηριότητες των άλλων ταμείων<sup>3</sup>. Η μεταρρύθμιση αυτή βελτίωσε τη λειτουργία των Ταμείων και καθόρισε τους έξι βασικούς στόχους της κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής για την περίοδο 1994 – 1999.

Οι σκοποί αυτοί και τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την πραγματοποίησή τους αναφέρονται παρακάτω, όπως προσδιορίζονται στη σχετική έκδοση της επιτροπής «*Η Ευρώπη στην Υπηρεσία της Περιφερειακής Ανάπτυξης*»

#### Σκοπός 1<sup>ος</sup>

Περιορισμός των διαφορών ευημερίας.

<< Η περιφερειακή πολιτική πρέπει να συμβάλει στην άμβλυση των υπερβολικών εισοδηματικών διαφορών ανάμεσα στις περιφέρειες, χωρίς να επιχειρείται συστηματική εξίσωση των περιφερειακών εισοδημάτων και χωρίς να περιορίζεται τεχνητά η ανάπτυξη των περισσότερο ανεπτυγμένων περιφερειών >>. Προτεραιότητα πρέπει να δίνεται : α) στις περιφέρειες με χαμηλό επίπεδο εισοδήματος και β) στις περιφέρειες που έχουν δυσκολίες αναπροσαρμογής.

Δίνεται ιδιαίτερη σημασία στην κάλυψη της αναπτυξιακής καθυστέρησης με την :

- Πραγματοποίηση άμεσων επενδύσεων στον τομέα της παραγωγής για τη δημιουργία βιώσιμων θέσεων απασχόλησης.
- Δημιουργία βασικών υποδομών οικονομικής ανάπτυξης, συμπεριλαμβανομένων και των διευρωπαϊκών δικτύων (μεταφορές, τηλεπικοινωνίες, ενέργεια) και της προστασίας του περιβάλλοντος.
- Παροχή Διαφόρων υπηρεσιών στις ΜΜΕ για την αξιοποίηση του περιφερειακού και τοπικού δυναμικού. Ενίσχυση της έρευνας και ανάπτυξης, (R+D).
- Πραγματοποίηση επενδύσεων για υποδομές στους τομείς της υγείας και της παιδείας.
- Παροχή επαγγελματικής κατάρτισης, συμπεριλαμβανομένων και των τομέων της εκπαίδευσης, της έρευνας και της διοίκησης. Παροχή ενισχύσεων στον τομέα της απασχόλησης.
- Λήψη διαφόρων μέτρων αγροτικής ανάπτυξης (προσαρμογή των γεωργικών διαρθρώσεων, ανάπτυξη του αγροτουρισμού, καθιέρωση σημάτων ποιότητας...).

#### Σκοπός 2<sup>ος</sup>

Οικονομική ανασυγκρότηση των περιοχών που παρουσιάζουν βιομηχανική παρακμή.

<sup>3</sup> Ν. Κόνσολας, Σύγχρονη περιφερειακή οικονομική πολιτική

Η δράση έχει ως επίκεντρο την απασχόληση και την εγκατάσταση επιχειρήσεων με τη δημιουργία ελκυστικού περιβάλλοντος, που περιλαμβάνει:

- Πραγματοποίηση επενδύσεων σε νέες παραγωγικές δραστηριότητες.
- Δημιουργία υποδομών για την αποκατάσταση ειδικότερα των βιομηχανικών χώρων και την προστασία του περιβάλλοντος.
- Παροχή διαφόρων υπηρεσιών στις ΜΜΕ, για την ανάπτυξη προγραμμάτων R+D, επαγγελματικής κατάρτισης, ενισχύσεων στην απασχόληση κτλ.

### Σκοπός 3<sup>ος</sup>

Καταπολέμηση της μακροχρόνιας ανεργίας, επαγγελματική ένταξη των νέων και ένταξη των ατόμων που απειλούνται με αποκλεισμό από την αγορά εργασίας.

Η προσπάθεια αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση και την κατάρτιση. Προβλέπει :

- Χορήγηση ενισχύσεων για την επαγγελματική ένταξη των νέων και των μακροχρόνια ανέργων, χορήγηση ιδίως, εκτάκτων ενισχύσεων στον τομέα της απασχόλησης.
- Βελτίωση των διαρθρώσεων κατάρτισης και απασχόλησης και κατάρτιση του προσωπικού της.
- Επαγγελματική κατάρτιση (κυρίως εκείνη που ισοδυναμεί με τη σχολική φοίτηση), αρχική και συνεχής κατάρτιση, επαγγελματικός προσανατολισμός.
- Παροχή ίσων επαγγελματικών ευκαιριών στους άνδρες και στις γυναίκες.

### Σκοπός 4<sup>ος</sup>

Προσαρμογή των εργαζομένων στις μεταβολές της βιομηχανίας και των συστημάτων παραγωγής, λαμβάνοντας προληπτικά μέτρα κατά της ανεργίας.

Επίκεντρο της δράσης είναι οι νέοι τύποι επαγγελματικής ειδίκευσης :

- Πρόληψη των τάσεων της αγοράς εργασίας και των αναγκών όσον αφορά τις εξειδικεύσεις.
- Επαγγελματική κατάρτιση και απόκτηση νέων δεξιοτήτων με την προοπτική των μεταβολών στην αγορά εργασίας.

### Σκοπός 5<sup>ος</sup>

Προσαρμογή των γεωργικών διαρθρώσεων και των διαρθρώσεων αλιείας, στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής.

Στόχος είναι να βοηθηθούν οι τομείς αυτοί για να εκσυγχρονίσουν και να προσαρμοστούν στο οικονομικό περιβάλλον με την :



- Υποστήριξη των εσόδων των γεωργών, της εγκατάστασης νέων γεωργών, καθώς και των ομάδων γεωργών.
- Επενδύσεις για τη μείωση του κόστους παραγωγής, βελτίωση των εργασιακών και βιοτικών συνθηκών, προώθηση της οικονομικής διαφοροποίησης.
- Μεταποίηση και εμπορία των γεωργικών προϊόντων και των προϊόντων της αλυσίδας.

#### Σκοπός 5β

Οικονομική διαφοροποίηση των ευάλωτων αγροτικών περιοχών.

Τα μέτρα σχετίζονται με τις εναλλακτικές δραστηριότητες στον αγροτικό χώρο :

- Επενδύσεις, κυρίως σε υποδομές, για τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης σε τομείς άλλους από τη γεωργία (ΜΜΕ, τουρισμός κτλ) και προστασία του περιβάλλοντος.
- Παροχή διαφόρων υπηρεσιών στις ΜΜΕ. Εγγειοβελτιωτικά και γενικότερα μέτρα για την βελτίωση των συνθηκών γεωργικής εκμετάλλευσης, διάφορα μέτρα αγροτικής ανάπτυξης.

#### Σκοπός 6<sup>ος</sup>

Προώθηση της ανάπτυξης των πολύ αραιοκατοικημένων περιοχών των βορείων χωρών (έχουν ιδιαίτερα σκληρές κλιματολογικές συνθήκες) με:

- Επίλυση ειδικών προβλημάτων.
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.
- Βελτίωση των υποδομών.

Πρέπει να σημειωθεί ότι οι στόχοι 1,2,5β και 6 έχουν μόνο χωρική διάσταση. Αφορούν δηλαδή μόνον ορισμένες επιλέξιμες περιοχές ή τμήματα άλλων επιλέξιμων περιοχών. Αντίθετα, οι υπόλοιποι στόχοι 3, 4 και 5<sup>α</sup> έχουν εφαρμογή σε ολόκληρο το έδαφος της Ένωσης.<sup>4</sup>

Τα διαρθρωτικά Ταμεία συμβάλλουν στην πραγμάτωση των στόχων που αναφέρθηκαν παραπάνω, σύμφωνα με τις διατάξεις που διέπουν τη δραστηριότητά τους, με την ακόλουθη αντιστοιχία :

- Στόχος 1 :Περιφερειακό Κοινωνικό, Γεωργικό(Προσανατολισμός).
- Στόχος 2 :Περιφερειακό, Κοινωνικό.
- Στόχος 3 :Κοινωνικό.
- Στόχος 4: Κοινωνικό.
- Στόχος 5<sup>α</sup> : Γεωργικό(Προσανατολισμός), Αλιείας.
- Στόχος5β: Γεωργικό (Προσανατολισμός), Κοινωνικό, Περιφερειακό, Αλιείας
- Στόχος 6: Περιφερειακό, Κοινωνικό

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και τα άλλα Χρηματοδοτικά Όργανα συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων της Κοινοτικής περιφερειακής

<sup>4</sup> Ν.Κόνσολας, Η σύγχρονη περιφερειακή οικονομική πολιτική. Σελ. 329-330

πολιτικής, σε συνεργασία με τα διαρθρωτικά Ταμεία και σύμφωνα με τις ειδικές ρυθμίσεις που προσδιορίζουν τους σκοπούς και τις διαδικασίες οι οποίες διέπουν τη λειτουργία τους.

Δεν μπορούμε να εκτιμήσουμε πόσο θα περιοριστούν μακροχρονίως οι περιφερειακές διαφορές, αν δεν αντιληφθούμε τις νέες περιφερειακές διαρθρώσεις ως τμήμα μιας καθολικής κοινοτικής διαρθρώσεως, ανταποκρινόμενη στις μελλοντικές οικονομικές, τεχνολογικές, κοινωνικές αναγκαιότητες.

Η ανάλυση των παραπάνω αντικειμενικών σκοπών μας δίνει το δικαίωμα να αμφιβάλλουμε αν είναι σωστός ο όρος <<αντικειμενικοί σκοποί>> που τους αποδίδεται. Πρόκειται μάλλον για ένα μείγμα περιεχομένων της περιφερειακής πολιτικής και των <<ευέλκτων>> στόχων.

Στην Έκθεση Thomson δε χρησιμοποιείται πλέον ο όρος <<αντικειμενικοί σκοποί>>. Αντί γι' αυτόν η ΕΕΚ διατύπωσε μερικές κατευθυντήριες γραμμές, που, τέλος πάντων, είναι πιο ενδεικτικές από ότι οι παραπάνω γενικοί στόχοι.

## I. Οι κατευθύνσεις της Κοινοτικής Περιφερειακής Πολιτικής

Οι άξονες που συνθέτουν την Κοινοτική περιφερειακή πολιτική εξειδικεύουν τους λόγους για τους οποίους ασκείται η Κοινοτική περιφερειακή πολιτική σε συγκεκριμένες κατευθύνσεις, που υποχρεούνται να ακολουθούν τα Κοινοτικά Όργανα και οι χώρες – μέλη.

Οι κατευθύνσεις αυτές είναι πέντε :

### > Συντονισμός των περιφερειακών πολιτικών σε εθνικό επίπεδο

Βασική επιδίωξη είναι ο συντονισμός των εθνικών πολιτικών περιφερειακής ανάπτυξης και η εναρμόνιση μεταξύ τους, ώστε να αυξάνει η αποτελεσματικότητά τους και ταυτόχρονα να προάγονται οι κοινοτικοί στόχοι για την ανάπτυξη και των ανταγωνισμό. Οι κοινοτική κανόνες συντονισμού και συνεργασίας μειώνουν το συναγωνισμό μεταξύ των κρατών – μελών για την προσέλκυση επενδύσεων, με άμεσο αποτέλεσμα την αποφυγή δυσμενών επιπτώσεων στα δημόσια οικονομικά των φτωχότερων χωρών. Ο καθορισμός, εξάλλου, ανώτατων ορίων ενισχύσεων για την πραγματοποίηση επενδύσεων, ανάλογα με το βαθμό έντασης του περιφερειακού προβλήματος στις διάφορες περιοχές, αποβαίνει τελικά προς όφελος των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών της Ένωσης.

### > Ενιαίο πλαίσιο περιφερειακού προγραμματισμού

Η κατάρτιση των περιφερειακών προγραμμάτων από τα κράτη – μέλη, με βάση το ενιαίο πλαίσιο, που προσδιορίζει τα προβλήματα, τους στόχους της αναπτυξιακής πολιτικής κατά περιφέρεια και τα μέσα που θα χρησιμοποιηθούν, επιτρέπει στην Κοινότητα να συγκρίνει τα δεδομένα και να κατανέμει ορθολογικά τους διαθέσιμους χρηματικούς πόρους. Η διαδικασία αυτή διευκολύνει τη διαπραγμάτευση και τη συνεργασία των Κοινοτικών Οργάνων με τα κράτη – μέλη καθώς και την εφαρμογή και την αξιολόγηση των περιφερειακών προγραμμάτων και των σχεδίων συγκεκριμένων έργων..

➤ Εκτίμηση των επιπτώσεων των άλλων Κοινοτικών πολιτικών στην περιφερειακή πολιτική

Οι βασικοί λόγοι για τους οποίους είναι αναγκαίος ο συντονισμός των κλαδικών πολιτικών της Κοινότητας για τη γεωργία, τη βιομηχανία, την ενέργεια και τους άλλους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας με την περιφερειακή πολιτική, είναι τρεις :

Ο πρώτος στοχεύει στον περιορισμό των δυνητικών δυσμενών επιπτώσεων σε ορισμένες περιοχές, που μπορεί έτσι να αυξήσουν τα μειονεκτήματά τους. Ο δεύτερος λόγος συνιστάται στην παροχή της δυνατότητας στις περιφέρειες να εκμεταλλευθούν τα πλεονεκτήματα που διαθέτουν οι κλαδικές πολιτικές για την αντιμετώπιση του περιφερειακού τους προβλήματος. Ο τρίτος λόγος συνδέεται με την ανάγκη να γίνεται συνεχής παρακολούθηση των μέτρων προώθησης της οικονομικής ολοκλήρωσης σε κλαδικό επίπεδο, ώστε έγκαιρα να προωθούνται οι προσαρμογές που απαιτούνται στην Κοινοτική περιφερειακή πολιτική.

➤ Καθορισμός προτεραιοτήτων

Οι περιοδικές εκθέσεις, οι μελέτες περιφερειακού προσανατολισμού, η παρακολούθηση των στατιστικών δεδομένων και η κατάρτιση δεικτών αναδεικνύουν τα περιφερειακά προβλήματα στις χώρες – μέλη και επιτρέπουν την ανάλυσή τους. Όλες οι σχετικές αναλύσεις αποτελούν τελικά το υπόβαθρο για τον καθορισμό των προτεραιοτήτων της περιφερειακής πολιτικής για το μέλλον. Οι προτεραιότητες αυτές αντικατοπτρίζονται στη συνέχεια στα Κοινοτικά Προγράμματα που καταρτίζονται είτε με εθνική, είτε με κοινοτική πρωτοβουλία.

➤ Χρηματοδοτήσεις αναπτυξιακών προγραμμάτων

Ο τελευταίος άξονας της Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής είναι αναμφισβήτητα ο σπουδαιότερος. Αναφέρεται αφενός στους Κανονισμούς των χρηματοδοτικών παρεμβάσεων για την πραγμάτωση των αναπτυξιακών σχεδίων στις περιφέρειες της Ένωσης και αφετέρου στους κανόνες συντονισμού της δράσης των Κοινοτικών Οργάνων, τα οποία ασκούν την περιφερειακή πολιτική σε Κοινοτικό επίπεδο.

Οι παραπάνω άξονες της Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής εφαρμόζονται με την τήρηση πάντοτε των αρχών της συγκέντρωσης, του προγραμματισμού, της εταιρικής σχέσης και της προθεσμικότητας<sup>5</sup>.

<sup>5</sup> Ν. Κόνσολας Η Κοινοτική περιφερειακή και χωροταξική πολιτική, Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ. Σελ.333

## **Ε. ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΚΑΘΙΕΡΩΣΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

Ο πρώτος κανονισμός του ΕΤΠΑ (724/75) αποτελεί αφετηρία της περιφερειακής πολιτικής της Κοινότητας. Ωστόσο, μπορεί να υποστηριχθεί ότι ουσιαστικά η προσπάθεια για τη δρομολόγηση μιας αυτόνομης Κοινοτικής Περιφερειακής Πολιτικής έχει ξεκινήσει ήδη από το 1968 με την ίδρυση της γενικής Διεύθυνσης Περιφερειακής Πολιτικής της ΕΟΚ.

Δύο ήταν βασικά οι παράγοντες που έπαιξαν ρόλο αποφασιστικό στην προώθηση της Κοινοτικής Περιφερειακής Πολιτικής :

- Ο πρώτος αφορά τις προτάσεις για την ίδρυση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (Σχέδιο Werner 1968), στα πλαίσια των οποίων επισημάνθηκε ότι η πραγματοποίηση της ένωσης δεν θα ήταν δυνατή με τις υπάρχουσες περιφερειακές ανισότητες.
- Ο δεύτερος αφορά την επιδείνωση των περιφερειακών ανισοτήτων μετά από την πρώτη διεύρυνση της Κοινότητας από έξι σε εννέα μέλη.<sup>6</sup>

Η άποψη αυτή χαρακτήριζε την περιφερειακή πολιτική της Κοινότητας, όπως αυτή εκφράζεται μέσα από τον ιδρυτικό κανονισμό του ΕΤΠΑ το 1975, ήταν ότι η Κοινοτική Περιφερειακή Πολιτική δεν πρέπει να υποκαθιστά, αλλά να συμπληρώνει και να συντονίζει τις εθνικές περιφερειακές πολιτικές (έκθεση Thompson 1974).

**Στη δεκαετία 1975-1985, διαμορφώνεται σταδιακά η Κοινοτική Περιφερειακή Πολιτική με κυριότερα σημεία – σταθμούς :**

<b>1975</b>	<i>Ίδρυση του ΕΤΠΑ (με τον κανονισμό 724/75.)</i>
<b>1979</b>	<i>Τροποποίηση των λειτουργιών του ΕΤΠΑ (με τον κανονισμό 214/79).</i>
<b>1984</b>	<i>Συνολική αναμόρφωση της λειτουργίας του ΕΤΠΑ (με τον κανονισμό 2088/84).</i>
<b>1985</b>	<i>Υπογραφή του κανονισμού για τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ, με τον κανονισμό 2088/85) το οποίο τέθηκε σε εφαρμογή το 1986.</i>

<sup>6</sup> Κούτρης 1985, Ανδρικοπούλου 1995

Εδώ, αναφέρονται συνοπτικά οι λόγοι για τους οποίους αιτιολογείται η άσκηση περιφερειακής πολιτικής, σε υπερεθνικό επίπεδο από τα Κοινοτικά Όργανα.

Η μείωση των διαπεριφερειακών και ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων αποτελεί τον κεντρικό άξονα της περιφερειακής πολιτικής των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η πολιτική αυτή ασκείται για αρκετές δεκαετίες με σημαντικά αποτελέσματα. Έτσι, ορισμένοι υποστηρίζουν ότι το περιφερειακό πρόβλημα πρέπει να αντιμετωπίζεται σε εθνικό επίπεδο από κάθε χώρα χωριστά. Δεν θεωρούν δηλαδή ότι είναι απαραίτητη η συγκρότηση ενός συστήματος στόχων και μέσων περιφερειακής πολιτικής σε κεντρικό επίπεδο. Η άποψη αυτή στηρίζεται στην υπερευκέντρωση εξουσιών στα Κοινοτικά Όργανα, στην επιβολή ομοιόμορφων λύσεων σε διαφορετικής υφής περιφερειακά προβλήματα και στη δυσκολία διάχυσης των αποτελεσμάτων της κεντρικής περιφερειακής πολιτικής μόνο στις περιφέρειες εκείνες που πραγματικά έχουν ανάγκη των Κοινοτικών ενισχύσεων. Τα επιχειρήματα αυτά, αν και δεν στερούνται λογικής βάσεις, είναι αναμφισβήτητα ανεπαρκή για να εμποδίσουν την Κοινότητα στην καθιέρωση της Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής. Τα επιχειρήματα για την πολιτική αυτή, που όχι μόνο καθιερώθηκε αλλά και συνεχώς ενισχύεται από ένα μεγάλο φάσμα μέτρων, είναι πραγματικά πολύ ισχυρά και ανταποκρίνονται στη ρεαλιστική αντίληψη για το ρόλο της Κοινότητας στη διαδικασία της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Η περιφερειακή πολιτική σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο σε όλα τα κράτη – μέλη θέτει στόχους και χρησιμοποιεί μέσα, που προσαρμόζονται στις ανάγκες της κάθε χώρας. Η ενίσχυση της πολιτικής αυτής αποτελεί σημαντικό σκοπό της μακροοικονομικής και της κοινωνικής πολιτικής των χωρών της Ένωσης. Και πρέπει να τονισθεί ότι η Κοινότητα δεν προσπάθησε να θέσει υπό κεντρικό έλεγχο την περιφερειακή πολιτική στη συνολική της διάσταση. Ο ρόλος της Κοινότητας παραμένει συμπληρωματικός και παράλληλος προς το ρόλο που επιφυλάσσουν οι εθνικές νομοθεσίες στα όργανα των διαφόρων επιπέδων διοίκησης, μέσα στα όρια κάθε επικράτειας.

Ο πρώτος βασικός λόγος, που αιτιολογεί απόλυτα την καθιέρωση της Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής, είναι η επίτευξη της *συνοχής* μεταξύ των περιφερειών της Ένωσης, σύμφωνα με τη ρητή δέσμευση που τέθηκε με το άρθρο 130<sup>ο</sup> της Συνθήκης του Μάαστριχ. Η διαδικασία της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και η διεύρυνσή της στη δεκαετία του '90 προκάλεσε σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στη διαδικασία της *συνοχής*.

Ο δεύτερος λόγος συνδέεται με το γεγονός ότι ορισμένες χώρες της Ένωσης, κυρίως η Ελλάδα και η Ιρλανδία, δεν διαθέτουν τους οικονομικούς πόρους να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα στις περιφέρειές τους, που είναι περισσότερα και μεγαλύτερα από εκείνα των πλουσιών χωρών της Ένωσης. Χωρίς τις ενισχύσεις της Κοινότητας στις χώρες αυτές για την εφαρμογή προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης, οι ανισότητες θα είχαν διευρυνθεί ακόμη περισσότερο. Κι αυτό γιατί οι πλουσιότερες χώρες, με μικρότερης έντασης περιφερειακά προβλήματα, έχουν τη δυνατότητα να διαθέσουν άμεσα τους αναγκαίους πόρους για την εξάλειψή τους. Η μεταφορά, επομένως, πόρων από τις πλουσιότερες περιφέρειες στις φτωχότερες αποτελεί ζωτικής σημασίας δράση για την ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής *συνοχής*.

Ο τρίτος λόγος επιβάλλεται από την ανάγκη συντονισμού των περιφερειακών πολιτικών, που ασκούνται από τις χώρες – μέλη της Ένωσης ή και από τις περιφερειακές Αρχές των χωρών αυτών. Συνήθως δεν υπολογίζονται οι επιπτώσεις που μπορούν να προκληθούν σε μια άλλη χώρα ή και επιπτώσεις από την αναπτυξιακή πολιτική μιας περιφέρειας σε άλλες περιφέρειες της ίδιας χώρας. Δημιουργούνται όμως και ειδικά προβλήματα, με περιφερειακή διάσταση, από την εφαρμογή άλλων πολιτικών της Κοινότητας και κυρίως της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, της Εμπορικής Πολιτικής, της Ενιαίας Αγοράς και της Πολιτικής Ανταγωνισμού. Ο συντονιστικός ρόλος της Κοινότητας επιτρέπει την αποτελεσματική επέμβαση της για την ενίσχυση των προβληματικών περιφερειών σε ειδικές περιπτώσεις, ενώ παράλληλα παρέχει τη δυνατότητα παρακολούθησης και αξιολόγησης του συνόλου των πολιτικών της σε χωρικές μονάδες που αποτελούν τους στόχους της περιφερειακής πολιτικής.

Ο τέταρτος λόγος έχει σχέση με την ηθική και κοινωνική υπόσταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Από τη στιγμή που δεν επιδιώκεται μόνο η οικονομική ολοκλήρωση, αλλά και η πολιτική και η κοινωνική, τότε το βασικό πρόβλημα της περιφερειακής στρατηγικής, που συνίσταται στη σύνθεση ισότητας και αποτελεσματικότητας, αποκτά ιδιαίτερη σημασία<sup>7</sup>. Η επιδίωξη της ισότητας για τους πληθυσμούς με χαμηλό εισόδημα και για τις περιοχές με υψηλά ποσοστά ανεργίας πρέπει να είναι εξίσου σημαντική επιδίωξη, όπως και η οικονομική αποτελεσματικότητα. Μόνο έτσι ενεργοποιείται η συνολική δυναμική του Ευρωπαϊκού χώρου.

Συμπερασματικά, πρέπει να επισημανθεί ότι η Κοινοτική περιφερειακή πολιτική, υποκαθιστά τις εθνικές πολιτικές, προσφέροντας σημαντική ενίσχυση στην αναπτυξιακή πολιτική των προβληματικών περιφερειών και διευρύνει την αποκεντρωτική διαδικασία, αφού η κοινότητα συνδιαλέγεται στην εφαρμογή της πολιτικής αυτής, όχι μόνο με τις κυβερνήσεις, αλλά και με τις περιφερειακές και τοπικές Αρχές.

---

<sup>7</sup> (Leonardi 1995: 183 επ.)

## **Z. ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ**

Το σύνολο των κανόνων δικαίου που διέπουν τη δομή, τις αρμοδιότητες, τη λειτουργία και τη δραστηριότητα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αποτελεί το κοινοτικό δίκαιο. Σε ιεραρχική τάξη μεταξύ τους και συντονισμένοι σε ένα συστηματοποιημένο σύνολο, οι κανόνες του κοινοτικού δικαίου συνθέτουν την κοινοτική έννομη τάξη.

Εις την τελικήν δήλωσιν της διασκέψεως των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων εις Παρισίους τον Οκτώβριον του 1972, εξήρθη ἡ σημασία μιας ευρωπαϊκῆς περιφερειακῆς πολιτικῆς δια την επιτυχίαν της οικονομικῆς και νομοματικῆς ενώσεως.

Εσχεδιάσθη ἡ ίδρυσις Ευρωπαϊκοῦ Ταμείου Περιφερειακῆς Αναπτύξεως και ἡ σύστασις Επιτροπῆς Περιφερειακῆς Πολιτικῆς, ἡ οποία θέλει ενεργεῖ κατά τους ὅρους τους προβλεπόμενους υπό του ἀρθρ.105 II ΣΕΟΚ δια την νομοματικὴν Επιτροπὴν.<sup>8</sup>

### **Η Περιφερειακή Πολιτική**

Η περιφερειακή πολιτική, ὅπως πολλές ἄλλες πολιτικῆς της Ευρωπαϊκῆς Ἐνώσεως, δὲν στηρίζεται ἄμεσα στις Συνθήκες περί των Κοινοτήτων. Οι Συνθήκες αὐτές, που δημιουργοῦν το νομικὸ και θεσμικὸ πλαίσιο της κοινῆς αγοράς, δὲν προβλέπουν παρά μόνον περιορισμένης ἐκτάσεως περιφερειακῆς ἐπεμβάσεως μέσω της Ευρωπαϊκῆς Τράπεζας Ἐπενδύσεων προς ὄφελος των λιγότερο ανεπτυγμένων αγροτικῶν περιοχῶν (ἀρθρο 130 της Συνθήκης περί Ε.Ο.Κ.)

Το προοίμιο της Συνθήκης της Ρώμης περί Ε.Ο.Κ ἀναφέρει βέβαια, μεταξύ των ἄλλων λόγων συνάψεως της Συνθήκης, ὅτι τα υπογράφοντα κράτη θέλουν να εξασφαλίσουν την ἁρμονικὴ ἀνάπτυξη των οικονομιῶν τους, μειώνοντας την ἀπόστασιν μεταξύ των διαφόρων περιφερειῶν και τὴ καθυστέρηση των λιγότερο ευνοημένων. Ἀλλὰ προς ἐπίτευξιν του σκοποῦ αὐτοῦ, ἡ Συνθήκη δὲν προβλέπει καμιά κοινοτικὴ περιφερειακὴ πολιτικὴ, ἀλλὰ μόνον σποραδικῆς και ὄχι συγκεκριμένης ἐνέργειας στα πλαίσια της αγροτικῆς πολιτικῆς (ἀρθρο 39), της πολιτικῆς ἐπὶ των μεταφορῶν (ἀρθρο 80) και των κανόνων του ἀνταγωνισμοῦ (ἀρθρο 92 και 93). Τα δυο τελευταία ἀρθρα χρησίμευσαν σαν βάση συντονισμοῦ των ἐθνικῶν περιφερειακῶν πολιτικῶν.

Ἀλλὰ ἐκτός του συντονισμοῦ των ἐθνικῶν περιφερειακῶν πολιτικῶν, ἡ Ε. Ο. Κ. χρειάζοταν μια δική της περιφερειακὴ πολιτικὴ. Αὐτὸ τόνιζαν στην πρώτη ανακοίνωσιν το 1965, της Επιτροπῆς προς το συμβούλιον ἐπὶ της περιφερειακῆς πολιτικῆς μέσα στην Ευρωπαϊκὴ Οικονομικὴ Κοινότητα.

Ἰδίως μετὰ τὴν πραγματοποιήσιν της τελωνειακῆς ἐνώσεως, το 1968 ἐγένε φανερό ὅτι ἡ περιφερειακὴ πολιτικὴ ἦταν ἀπαραίτητη για την πρόοδο της οικονομικῆς ολοκλήρωσης. Ἔτσι, στις διασκέψεις κορυφῆς τον Οκτώβριον του

<sup>8</sup> ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ. σελ.158-159 CHR. RUMGE ἐκδόσεις ΣΑΚΟΥΛΑ.

1972 στο Παρίσι και το Δεκέμβριο του 1973 στην Κοπεγχάγη, οι αρχηγοί κρατών μελών της Ε.Ο.Κ έδωσαν προτεραιότητα στην πραγματοποίηση μιας κοινής περιφερειακής πολιτικής αναγκαίας να διορθώσει τις περιφερειακές ανισορροπίες που θα μπορούσαν να εμποδίσουν τη πορεία των εννέα κρατών προς μια οικονομική και νομισματική ένωση.

## I. Πηγές του κοινοτικού δικαίου

Οι βασικές γραπτές πηγές του κοινοτικού δικαίου είναι καταρχήν οι ιδρυτικές συνθήκες, που αποτελούν το αρχικό ή πρωτογενές κοινοτικό δίκαιο, που θεσπίζεται από τα κοινοτικά όργανα και το δευτερογενές ή παράγωγο δίκαιο. Εκτός από αυτές υπάρχουν οι συμβατικές πηγές καθώς και οι άγραφες πηγές του Κοινοτικού δικαίου.

Οι ιδρυτικές Συνθήκες είναι :

- Η Συνθήκη του Παρισιού 1951
- Η ιδρυτική της Ευρωπαϊκής Κοινοπραξίας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) 1953
- Η Συνθήκη της Ρώμης 1957 (ίδρυση της ΕΟΚ και της Euratom)

~~Καθεμιά από τις τρεις αυτές συνθήκες έχει καταρχήν αυτονομία, πράγμα που σημαίνει ότι κάθε Κοινότητα διέπεται αποκλειστικά από τους κανόνες της ιδρυτικής της συνθήκης. Από τις τρεις ιδρυτικές συνθήκες η Συνθήκη της ΕΚΑΧ και σε ένα βαθμό η συνθήκη του Euratom, αποτελούν συνθήκες – νόμους.~~

## II. Συμφωνία σύνδεσης

Η Ελλάδα, είναι η πρώτη χώρα που ζήτησε να συνδεθεί με την Κοινότητα με βάση το άρθρο 238 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας. Η αίτηση υποβλήθηκε στις 8 Ιουνίου 1959 και μετά από μακρές διαπραγματεύσεις οδηγήθηκε στη Συμφωνία Σύνδεσης της 9 Ιουλίου 1961, που υπογράφηκε στην Αθήνα από την Ελλάδα από τη μια πλευρά και από την ΕΟΚ και από τα ήδη υπάρχοντα κράτη – μέλη από την άλλη (ν. 4226/1962, ΦΕΚ 41, τ. Α'). Η Συμφωνία τέθηκε σε ισχύ στις 4 Μαρτίου 1962.

Οι λόγοι για τους οποίους η Ελληνική κυβέρνηση επεδίωξε τη σύνδεση της χώρα με την ΕΟΚ ήταν συγχρόνως οικονομικοί και πολιτικοί, χωρίς να απουσιάζει και κάποια ιδεολογική χροιά. Η προσδοκία μιας πιο γρήγορης οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης στηριγμένης σε υγιέστερα θεμέλια, η ενίσχυση του δημοκρατικού καθεστώτος και η πρόοδος στον τομέα των πολιτικών και διοικητικών δομών της χώρας, αποτελούν τους στόχους, οι οποίοι εντάσσονται στα ευρύτερα πλαίσια της Ευρωπαϊκής ιδεολογίας της οποίας ο κύριος εμπνευστής της συμμετοχής της Ελλάδος στην ενοποιητική προσπάθεια της ΕΟΚ ήταν ο τότε Πρωθυπουργός της Ελλάδος Κων/νος Καραμανλής.



Σκοπος της Συμφωνίας – Σύνδεσης, όπως εκφράζεται στο άρθρο 2, είναι :

*<< να προαγάγει την διαρκή και ισόρροπον ενίσχυση των εμπορικών και οικονομικών σχέσεων μεταξύ των Μερών λαμβανομένης πλήρως υπ' όψιν της ανάγκης όπως εξασφαλισθῆ η επιτάχυνσις της αναπτύξεως της Ελληνικής οικονομίας ως και η ανυψωσις του επιπέδου απασχολήσεως και των βιοτικών συνθηκών του Ελληνικού λαού>>.*

Η λειτουργία της Συμφωνίας προβλεπόταν για μια περίοδο 22 ετών, μέσα στην οποία η Ελλάδα έπρεπε να πραγματοποιήσει ουσιαστικές προόδους σε όλους τους τομείς που καλύπτει η Συνθήκη της Ρώμης, ώστε να μπορέσει να αντιμετωπίσει την ολοκληρωτική αποδοχή των υποχρεώσεων που απορρέουν από την ιδρυτική Συνθήκη της ΕΟΚ (άρθρο 72 Σ.Σ). Με τη διάταξη αυτή γίνεται φανερό ότι το καθεστώς της Σύνδεσης έχει το χαρακτήρα σταδίου προετοιμασίας για τη μελλοντική ένταξη της χώρας ως ισότιμου μέλους στην Κοινότητα, όταν οι απαιτούμενες προϋποθέσεις θα έχουν πραγματοποιηθεί.

Τα μέσα που προβλέπονται για την επίτευξη των στόχων που καθορίζονται στο άρθρο 2 της Σ.Σ., αναγράφονται στη δεύτερη παράγραφο του ίδιου άρθρου και συνιστάται : στη σύσταση τελωνειακής ένωσης, στην ανάληψη κοινής δράσης και την εναρμόνιση της πολιτικής των μερών στα πεδία που προβλέπονται από τη Συμφωνία και στη διάθεση πόρων που προορίζονται να διευκολύνουν την επιτάχυνση της ανάπτυξης της Ελληνικής Οικονομίας.

Όσον αφορά τους όρους κοινής δράσης και εναρμόνισης της πολιτικής των μερών σε διάφορους τομείς, η Συμφωνία περιορίζεται να καθορίσει μόνο τα θεσμικά πλαίσια μέσα στα οποία θα αναζητηθούν και θα καθοριστούν, ανάλογα με τις συνθήκες της ελληνικής οικονομίας, στα επιμέρους θέματα (γεωργία, ανταγωνισμός κ.τ.λ.).

Βασικό συστατικό της Συμφωνίας Σύνδεσης είναι η βοήθεια που προσφέρει η Κοινότητα στην Ελλάδα υπό μορφή δανείων, στα πλαίσια του Χρηματοδοτικού Πρωτοκόλλου της Συμφωνίας, για την ενίσχυση της ελληνικής οικονομίας και κυρίως για την αναδιάρθρωση της γεωργίας και την αύξηση του γεωργικού εισοδήματος. Το Χρηματοδοτικό Πρωτόκολλο προέβλεπε το ποσό των 125 εκατομμυρίων δολαρίων και χρόνο απορρόφησής του μια πενταετία

## **ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2**

### **ΟΡΓΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

#### **A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ**

Η ομαλή άσκηση της διαρθρωτικής πολιτικής της κοινότητας βασίστηκε στα Διαρθρωτικά ταμεία τα οποία αυξήθηκαν και μεταρρυθμίστηκαν με το πέρασμα των χρόνων. Η ίδρυση των ταμείων (ΕΤΠΑ, ΕΚ.Τ, ΧΜΠΑ & ΕΓΤΠΕ) έγινε για να εξυπηρετήσει μία συγκροτημένη και αποτελεσματική διαρθρωτική πολιτική. Η εφαρμογή των πρώτων κοινοτικών προγραμμάτων έγινε στις αρχές της δεκαετίας του '80 με τα Μεσογειακά ολοκληρωμένα προγράμματα (ΜΟΠ) από τα οποία η Ελλάδα επωφελήθηκε αρκετά. Με σκοπό την αρμονική λειτουργία της Εσωτερικής Αγοράς και με την επικείμενη διεύρυνση της Ένωσης, η διαρθρωτική πολιτική πέρασε από τρεις μεταρρυθμίσεις, με ανάπτυξη νέων στόχων και δομών. Μεγάλα χρηματοδοτικά πακέτα δόθηκαν στις χώρες-μέλη με αναπτυξιακά προβλήματα (1<sup>ο</sup>, 2<sup>ο</sup> πακέτο Ντελόρ, πακέτο Σαντέρ). Η χώρα μας, έλαβε μεγάλο μέρος των κοινοτικών διαρθρωτικών κονδυλίων, που χορηγήθηκαν με βάση προγράμματος, τα Κοινοτικά πλαίσια Στήριξης (Α' ΚΠΣ, Β' ΚΠΣ, Γ' ΚΠΣ). Το μέλλον της διαρθρωτικής πολιτικής καθορίστηκε από την Agenda 2000, που προσανατόλισε τους στόχους της για την περίοδο 2000-2006.

#### **B. ΟΡΓΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

##### **1) ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΓΕΩΡΓΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΓΓΥΗΣΕΩΝ**

Το ΕΓΤΠΕ-Π ιδρύθηκε το 1962, ενώ η διάκριση σε δύο τμήματα «εγγυήσεις» και προσανατολισμό έγινε το 1964. Το τμήμα «εγγυήσεων» χρηματοδοτεί την στήριξη των αγορών και τα αγροτικά μέτρα των περιφερειών του στόχου 1. Το τμήμα «προσανατολισμός» χρηματοδοτεί τις λοιπές δαπάνες αγροτικής ανάπτυξης, εκείνες που δεν χρηματοδοτούνται από το τμήμα «εγγυήσεων» συμπεριλαμβανόμενης και της πρωτοβουλίας Leader. Αποτελεί το χρηματοδοτικό όργανο με το οποίο ασκείται η Κοινή Αγροτική Πολιτική σε Κοινοτικό επίπεδο, συμβάλλει στην αναδιάρθρωση του γεωργικού Τομέα και στην βελτίωση του τρόπου διανομής των αγροτικών προϊόντων. Σκοπός των επεμβάσεων του ΕΓΤΠΕ είναι η δημιουργία ικανοποιητικών απασχολήσεων στις ιδιαίτερα φτωχές αγροτικές περιοχές της ΕΟΚ (ΕΕ) ώστε ν' ανέβει το βιοτικό επίπεδο του πληθυσμού τους και ν' αναχαιπιστεί η αποδημία του προς τις ήδη υπερκορεσμένες πόλεις. Αυτός ο στόχος ταυτίζεται απόλυτα με τους στόχους της περιφερειακής πολιτικής.

##### **2) ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ**

Το Ε.Κ.Τ. ιδρύθηκε το 1957 με βάση τη Συνθήκη της Ρώμης και στην βάση των άρθρων 123-127. Το Ε.Κ.Τ. όπως και τα άλλα διαρθρωτικά ταμεία

της κοινότητας συστάθηκαν με σκοπό να συμβάλλουν στην άρση των ανισοτήτων που υπάρχουν μεταξύ χωρών και περιφερειών στην Κοινότητα. Για τον σκοπό αυτό το ταμείο χορηγεί επιδοτήσεις με προτεραιότητα στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές. Οι ανισότητες αυτές έχουν διαρθρωτικό χαρακτήρα και οι ρίζες τους αναδεικνύονται μέσα από την ιστορία και το διαφορετικό επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης των κρατών-μελών. Το αναπτυξιακό έλλειμμα σε συνδυασμό με τις συνέπειες του ανταγωνισμού μεταξύ χωρών και περιφερειών, απαιτούν μια δυναμική παρέμβαση με σκοπό την ενδυνάμωση της αποτελεσματικότητας της κατανομής των πόρων. Ένα τέτοιο ρόλο δεν μπορεί να τον παίξει ο κοινοτικός προϋπολογισμός. Ένα τέτοιο ρόλο δεν μπορεί να τον παίξει ο κοινοτικός προϋπολογισμός. Το Ε.Κ.Τ. αποτελεί ένα διορθωτικό και όχι αναδιανεμητικό μέσο παρέμβασης. Και αυτό είναι σύμφωνο με την αντίληψη που κυριαρχεί στην Κοινότητα ότι η κοινωνική έπεται και συμπληρώνει την οικονομική πολιτική.

Οι στόχοι που καθορίζονται από το άρθρο 123 είναι οι εξής\* :

- A) Η προώθηση των δυνατοτήτων απασχόλησης
- B) Η διευκόλυνση της γεωγραφικής και επαγγελματικής κινητικότητας
- Γ) Η προσαρμογή στις διαρθρωτικές μεταβολές της βιομηχανίας μέσω της επαγγελματικής κατάρτισης και του επαγγελματικού προσανατολισμού.

Οι στόχοι που καθορίζονται στο άρθρο 127 είναι οι ακόλουθοι :

- Προσαρμογή στις διαρθρωτικές αλλαγές της βιομηχανίας
- Συνεχή επαγγελματική επανεκπαίδευση για την καλύτερη προσαρμογή στην αγορά εργασίας.

Από την μελέτη των παραπάνω άρθρων μπορούμε να βγάλουμε το συμπέρασμα πως οι βασικότεροι στόχοι του Ε.Κ.Τ. είναι η διαρθρωτική και διορθωτική παρέμβαση.

- Στον τομέα της απασχόλησης
- Στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης

Οι τρόποι λειτουργίας του Ε.Κ.Τ. έχουν τροποποιηθεί 4 φορές για να ανταποκριθούν καλύτερα στο ρόλο τους.

Σύμφωνα με τον κανονισμό ΕΚ/1260/99, οι παρεμβάσεις των ταμείων πραγματοποιούνται στο σύνολο του εδάφους της Ε.Ε. σε συνάρτηση με τους νέους στόχους 1,2 και 3 που ορίζει ο γενικός κανονισμός.

Το Ε.Κ.Τ. για να υλοποιήσει τους στόχους του, μπορεί σε περιοχές όπως η Ελλάδα, να συγχρηματοδοτήσει ενέργειες :

- συνεχιζόμενης κατάρτισης, προσανατολισμού και συμβουλών για εργαζομένους και άτομα που έχουν χάσει την εργασία τους.

\* Ευρωπαϊκή κοινοτική πολιτική: Θ. Σακελλαρόπουλος

- Ενίσχυση της ανάπτυξης κατάλληλων συστημάτων κατάρτισης, εκπαίδευσης εκπαιδευτών και βελτίωσης των υπηρεσιών απασχόλησης.
- Ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού στους τομείς της έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης.
- Ενίσχυση και βελτίωση των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης μέσω επιμόρφωσης εκπαιδευτών και διοικητικού προσωπικού ενίσχυση των ΑΕΙ/ΤΕΙ.

### 3) Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΝΘΡΑΚΑ ΚΑΙ ΧΑΛΥΒΑ

Η ΕΚΑΧ συμβάλλει στην περιφερειακή ανάπτυξη γιατί ενισχύει φθίνουσες βιομηχανικές περιφέρειες της Κοινότητας με ειδικά προγράμματα εγκατάστασης νέων βιομηχανιών, εκπαίδευσης εργατών. Χορηγεί δάνεια που έχουν ως στόχο την διευκόλυνση του εκσυγχρονισμού των βιομηχανιών άνθρακα, χάλυβα και σιδήρου. Η Συνθήκη ίδρυσης της ΕΚΑΧ υπογράφηκε στις 18 Απριλίου 1951 στο Παρίσι και η ισχύ της άρχισε στις 23 Ιουλίου 1952 και ισχύει μέχρι τις 23 Ιουλίου 2002. Με βάση τα άρθρα 54 και 56 της Συνθήκης ΕΚΑΧ λαμβάνονται μέτρα για την ενίσχυση βιομηχανιών που βρίσκονται σε περίοδο παρακμής. Με τα δάνεια που χορηγεί, βοηθάει την χρηματοδότηση προγραμμάτων δημιουργίας νέων υγιών οικονομικών δραστηριοτήτων ή μετατροπής επιχειρήσεων ώστε να μπορούν να εξασφαλίσουν την επαναπασχόληση των εργατικών δυνάμεων. Το συνολικό ποσό της βοήθειας του ΕΚΑΧ διαφέρει από χρόνο σε χρόνο.

### 4) ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ\*

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕ) είναι το χρηματοπιστωτικό όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. «Τράπεζα» και συγχρόνως «θεσμικό όργανο» της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η ΕΤΕ συμβάλλει στην υλοποίηση των στόχων της Ένωσης, χρηματοδοτώντας έργα που προάγουν την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, την ισόρροπη ανάπτυξη, την οικονομική και κοινωνική συνοχή, καθώς και την ανάπτυξη μίας οικονομίας βασισμένης στη γνώση και την καινοτομία.

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων ιδρύθηκε το 1958 με τη συνθήκη της Ρώμης και αντλεί τους πόρους τους δανειζόμενη από τις κεφαλαιαγορές. Σε αντίθεση με τις συνηθισμένες τράπεζες, δεν διαθέτει εμπορικούς πόρους προερχόμενους από αποταμιευτικές καταθέσεις ή τρέχοντες λογαριασμούς. Είναι τραπεζικό ίδρυμα με μη κερδοσκοπικούς σκοπούς. Η ΕΤΕ βρίσκεται σήμερα παγκοσμίως μεταξύ των σημαντικότερων μη εθνικών δανειοληπτικών οργανισμών και έχει την καλύτερη πιστοληπτική κατάταξη στις κεφαλαιαγορές, τα «τρία Α». Η θέση της αυτή της επιτρέπει να προσελκύει, με ιδιαίτερα ανταγωνιστικούς όρους, τον σημαντικό όγκο χρηματοδοτικών κεφαλαίων που χρειάζεται για την υποστήριξη των επενδύσεων.

Η ΕΤΕ αποτελεί το αρχαιότερο μέσο περιφερειακής ανάπτυξης γιατί η αποστολή που της αναθέτει το άρθρο 130 της Συνθήκης ΕΚ είναι ισόρροπη και χωρίς προσκόμματα ανάπτυξης της κοινής αγοράς προς όφελος της κοινότητας. Έτσι μέχρι τη δημιουργία του ΕΤΠΑ η ΕΤΕ κάλυπτε το κύριο

\* Internet

μέρος της κοινοτικής δραστηριότητας σε υποδομές – δρόμοι, αυτοκινητόδρομοι. Ακόμα και μετά την ίδρυση του ΕΤΠΑ περίπου 75% των δανείων της ΕΤΕ συμβάλλουν στην περιφερειακή ανάπτυξη.

#### *Έδρα και σύνθεση*

Η έδρα της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων βρίσκεται στο Λουξεμβούργο και απασχολεί ειδικευμένο και προσωπικό, προερχόμενο από όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μέτοχοι της ΕΤΕ είναι τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ΕΤΕ διαθέτει ένα Διοικητικό Συμβούλιο, ένα Εκτελεστικό Συμβούλιο, μία Διευθύνουσα Επιτροπή και μία Ελεγκτική Επιτροπή.

#### *Ρόλος*

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων είναι μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και δεν επιβαρύνει τους δημοσιονομικούς πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αποστολή της είναι η χρηματοδότηση δημοσίων ή ιδιωτικών επενδύσεων που υλοποιούν τους στόχους της ευρωπαϊκής οικοδόμησης. Ο σημαντικός όγκος των κεφαλαίων που αντλεί η ΕΤΕ από τις κεφαλαιαγορές επενδύεται σε προσεκτικά επιλεγμένα έργα. Το άρθρο 267 της Συνθήκης ΕΚ δηλώνει ότι τα δάνεια και οι εγγυήσεις της ΕΤΕ χρηματοδοτούν σχέδια που αποβλέπουν στην αξιοποίηση των λιγότερο αναπτυγμένων περιοχών.

Η ΕΤΕ δραστηριοποιείται με την ίδια φιλοσοφία τόσο στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσο και στις τρίτες χώρες. Αν και το 90% σχεδόν των δραστηριοτήτων της ΕΤΕ αφορά στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ένα σημαντικό μέρος των χρηματοδοτήσεων κατευθύνεται στις υποψήφιες προς ένταξη χώρες, για τις οποίες έχουν δημιουργηθεί ειδικοί μηχανισμοί χρηματοδότησης. Οι χρηματοδοτήσεις της ΕΤΕ ενισχύουν επίσης τη δημιουργία συνθηκών βιώσιμης ανάπτυξης στις χώρες της Μεσογείου, της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού, όπως και μία σειρά έργων κοινού συμφέροντος στη Λατινική Αμερική και στην Ασία.

Είναι αξιοσημείωτο τέλος, ότι η ΕΤΕ είναι ο κύριος μέτοχος του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επενδύσεων (ΕΤΑΕ) και προεδρεύει στο Εποπτικό Συμβούλιό του. Το ΕΤΑΕ, που ιδρύθηκε το 1994 με έδρα το Λουξεμβούργο, έχει κύριο σκοπό να υποστηρίζει τις επενδύσεις με ίδιους πόρους των ΜΜΕ.

## 5) ΝΕΟ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΜΕΣΟ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ

Λειτουργεί από το 1979 με απόφαση του Συμβουλίου (απόφαση 78/870/ΕΟΚ) η οποία συμπληρώθηκε το 1983 (απόφαση 83/200/ΕΟΚ) και οι πόροι του προέρχονται από τα δάνεια της ίδιας της Ε.Επιτροπής. Σκοπός ίδρυσης του ΝΚΜΠ είναι η αρωγή στην περιφερειακή πολιτική και η πολιτική υποδομή της ΕΕ.

Η Ε.Ε. σε συνεργασία με την Ε.Τ.Ε. χορηγεί δάνεια κυρίως για την ανάπτυξη των έργων υποδομής των ενεργειακών πόρων και των επενδύσεων των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Ένα μεγάλο μέρος των δανείων αυτού του Κοινοτικού Μέσου προορίζονται για έργα στις προβληματικές περιοχές της Κοινότητας. Εξουσιοδοτείται η Επιτροπή από το Συμβούλιο να συνάπτει δάνεια εκ μέρους της Κοινότητας, το προϊόν των οποίων παρέχεται με την

μορφή δανείων για επενδύσεις στο έδαφος της Κοινότητας. Η ΕΤΕ διαχειρίζεται τα δάνεια του ΝΚΜΠ για λογαριασμό της Κοινότητας. Οι αιτήσεις για τα δάνεια υποβάλλονται συγχρόνως και στην Επιτροπή και στην ΕΤΕ, εγκρίνονται από την επιτροπή και υπογράφεται η σύμβαση και από την Επιτροπή και από την ΕΤΕ.

## 6) ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟ ΜΕΣΟ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΑΛΙΕΙΑΣ

Το Ταμείο αυτό ιδρύθηκε το 1993 έχει σαν σκοπό την αναδιάρθρωση του τομέα της αλιείας στο κοινοτικό χώρο. Συγκεκριμένα, συμβάλλει :

- Στην ενίσχυση του αλιευτικού κοινοτικού στόχου
- Στην ανάπτυξη της υδατοκαλλιέργειας
- Στον εξοπλισμό των αλιευτικών λιμένων
- Στην ενίσχυση της μεταποίησης και εμπορίας των προϊόντων της αλιείας και υδατοκαλλιέργειας.
- Συμβάλλει στην ενίσχυση και έρευνα των αγορών για την ενίσχυση των αλιευτικών προϊόντων
- Στην πειραματική αλιεία
- Μελέτες

## 7) ΤΟ ΤΑΜΕΙΟ ΣΥΝΟΧΗΣ (Τ.Σ.)

Το Ταμείο Συνοχής ιδρύθηκε στις 7 Φεβρουαρίου 1992 με την Συνθήκη του Μάαστριχ (άρθρο 130Δ) , αρχίζει να λειτουργεί από το 1993 ενώ οι κανονισμοί του αρχίζουν αν εφαρμόζονται από 1/1/94. Το Ταμείο Συνοχής προβλέπει την ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής της Κοινότητας με την ισορροπημένη χρηματοδότηση των έργων που από τεχνική και οικονομική άποψη είναι ανεξάρτητα και των ομάδων έργων που αποτελούν ένα συνεκτικό σύνολο στον τομέα του περιβάλλοντος και στον τομέα των διευρωπαϊκών δικτύων υποδομής των μεταφορών . Κάθε χρηματοδοτούμενο έργο πρέπει να είναι συμβατό με τις διατάξεις των συνθηκών. Είναι επιλέξιμα μόνο τα κράτη-μέλη που το ΑΕΠ τους είναι χαμηλότερο από το 90% του κοινοτικού μέσου όρου και που έχουν εφαρμόσει πρόγραμμα με στόχο να ικανοποιηθούν τα οικονομικά κριτήρια σύγκλισης που καθορίζονται στο άρθρο 104 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ε.Κ. . Τα κράτη – μέλη που αυτήν την στιγμή στηρίζονται από το Ταμείο Συνοχής είναι η Ελλάδα , η Πορτογαλία , η Ιρλανδία και η Ισπανία.

Παύση ισχύος της επιλεξιμότητας : Η υπέρβαση του ορίου του ΑΕΠ καθιστά τα κράτη – δικαιούχους του ταμείου με επιλέξιμα για νέα έργα . Για αυτόν τον σκοπό ο κανονισμός ΕΚ/1264/99 , προβλέπει , όπως για την περίοδο 2000-2006 αναθεώρηση στα μέσα της περιόδου ισχύος με βάση το ΑΕΠ πριν από το τέλος του 2003 .

Όλα τα σχέδια που χρηματοδοτούνται από το Ταμείο Συνοχής πρέπει να συμβάλλουν στην συνολική οικονομική ανάπτυξη του ενδιαφερόμενου κράτους-μέλους και επομένως την ενδυνάμωση της Ένωσης. Η παροχή των συνδρομών του Ταμείου εξαρτάται επίσης από την πραγματική προσπάθεια του ενδιαφερόμενου κράτους-μέλους να μειώσει το υπερβολικό δημόσιο έλλειμμα του. Η άρνηση ενός ενδιαφερόμενου κράτους-μέλους να διορθώσει τα δημόσια οικονομικά του μπορεί να επιφέρει την αναστολή των συνδρομών

του Ταμείου. Το Ταμείο Συνοχής μπορεί επίσης να χορηγεί ενίσχυση για την σύνταξη προπαρασκευαστικών μελετών που συνδέονται με τα έργα και την λήψη μέτρων τεχνικής υποστήριξης συμπεριλαμβανομένων των ενεργειών πληροφορικής και δημοσιότητας. Κανένα από τα προτεινόμενα προς ένταξη δεν μπορεί να χρηματοδοτηθεί από το Ταμείο Συνοχής και ταυτόχρονα από το ΕΤΠΑ, το ΕΚΤ, το ΕΓΤΠΕ ή το ΧΜΠΑ.

Στην Ελλάδα, την κεντρική ευθύνη συντονισμού και υποβολής αιτήσεων χρηματοδότησης προς το Ταμείο έχει το Υπουργείο Οικονομικών.

- την επίδραση των Κοινοτικών οικονομικών μέσων σε περιφερειακούς όρους.
- Τις επενδυτικές τάσεις και τη συντονισμένη εφαρμογή των κοινοτικών μέτρων με σκοπό τη διευκόλυνση της εφαρμογής των προγραμμάτων
- Τα αντικίνητρα για τις περιφέρειες που παρουσιάζουν υψηλή οικονομική δραστηριότητα.

Κατά την περίοδο 1993 – 1999 το συνολικό ποσό των διαθεσίμων πιστώσεων ανήλθε σε 15,15 δις ευρώ, από τα οποία 3 δις ευρώ διατέθηκαν στην Ελλάδα. Κατά την περίοδο 2000 – 2006 το σύνολο των διαθεσίμων πόρων του Ταμείου Συνοχής για την Ελλάδα ανέρχεται σε 3,1 δις Ευρώ.

## 8) Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (Ε.Π.Π)

Η επιτροπή που έχει δημιουργηθεί με απόφαση του Συμβουλίου της 18<sup>ης</sup> Μαρτίου 1975 είναι ανώτατο συμβουλευτικό επιτελικό σώμα που αναφέρεται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στο Συμβούλιο και συγκροτείται από δύο μέλη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και έναν παρατηρητή της Ε.Τ.Ε. Έχει σαν έργο την χάραξη της περιφερειακής πολιτικής της Κοινότητας και τον συντονισμό των περιφερειακών πολιτικών των κρατών-μελών. Επίσης, λαμβάνει μέρος στην έγκριση των Κ.Π.Σ. και τα Ε.Ε.Σ όλων των Κρατών-μελών.

Αρμοδιότητα της επιτροπής είναι να εξετάζει, ύστερα από αίτηση του Συμβουλίου ή με δική τους πρωτοβουλία, τα προβλήματα που σχετίζονται με την περιφερειακή ανάπτυξη, την πρόοδο που έχει γίνει ή πρέπει να γίνει για την επίλυση των προβλημάτων αυτών. Ειδικότερα μελετά :

- τους σκοπούς, τα μέσα, τις μεθόδους και την εμπειρία των κρατών-μελών στο πεδίο της περιφερειακής πολιτικής
- τις οικονομικές και κοινωνικές τάσεις των περιφερειών της κοινότητας
- τις τεχνικές μεθόδους κατάρτισης των προγραμμάτων περιφερειακής αναπτύξεως.
- τα περιφερειακά προγράμματα που παρουσιάζουν τα κράτη-μέλη
- τους πόρους που το κάθε κράτος-μέλος και η κοινότητα μπορούν να διαθέσουν στην περιφερειακή ανάπτυξη για μία περίοδο ετών
- την επίδραση των Κοινοτικών οικονομικών μέσων σε περιφερειακούς όρους
- τις επενδυτικές τάσεις και τη συντονισμένη εφαρμογή της κοινοτικών μέτρων με σκοπό τη διευκόλυνση της εφαρμογής των προγραμμάτων
- τα αντικίνητρα για τις περιφέρειες που παρουσιάζουν υψηλή οικονομική δραστηριότητα.

## 9) ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ\*

Η Επιτροπή των Περιφερειών (ΕΠ) είναι ένα γνωμοδοτικό όργανο που εξασφαλίζει την εκπροσώπηση των τοπικών και περιφερειακών αρχών στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Επιτροπή των Περιφερειών προβλέπεται από τη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, δημιουργήθηκε το 1994 και ο ρόλος της στη διαδικασία λήψης αποφάσεων είναι συμπληρωματικός ανάμεσα στην Επιτροπή, στο Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο. Παρέχει στους αντιπροσώπους των τοπικών και περιφερειακών αρχών τη δυνατότητα να γνωμοδοτούν για τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Με την έναρξη ισχύος της συνθήκης του Άμστερνταμ το 1999, η Επιτροπή των Περιφερειών απέκτησε αυτόνομη οργανωτική δομή και καταρτίζει η ίδια τον εσωτερικό της κανονισμό (χωρίς να απαιτείται πλέον προηγούμενη έγκριση από το Συμβούλιο). Παράλληλα, το πεδίο δράσης της διευρύνθηκε σημαντικά, κυρίως στον κοινωνικό τομέα, στον τομέα του περιβάλλοντος και των μεταφορών.

### *Έδρα και σύνθεση*

Η έδρα της Επιτροπής των Περιφερειών βρίσκεται στις Βρυξέλλες. Τα 222 μέλη της Επιτροπής και οι ισάριθμοι αναπληρωτές τους διορίζονται, με πρόταση των κρατών μελών, από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τετραετή, ανανεώσιμη θητεία. Τα μέλη της ΕΠ ενεργούν με πλήρη ανεξαρτησία, κατανέμονται με βάση τον πληθυσμό των κρατών μελών. Στην ΕΠ συμμετέχουν, π.χ. περιφερειάρχες, νομαρχιακοί σύμβουλοι, δημοτικοί σύμβουλοι, δήμαρχοι, κ.τ.λ.

### *Ρόλος*

Ο ρόλος της Επιτροπής των Περιφερειών είναι η προβολή της τοπικής και περιφερειακής αντίληψης στο πλαίσιο της κοινοτικής νομοθεσίας. Η γνωμοδότηση επί των προτάσεων της Επιτροπής αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της δραστηριότητάς της.

Η Επιτροπή και το Συμβούλιο συμβουλεύονται υποχρεωτικά την Επιτροπή των Περιφερειών σε θέματα που άπτονται άμεσα της ευθύνης των τοπικών και περιφερειακών οργανισμών, όπως είναι :

- η οικονομική και κοινωνική συνοχή (περιφερειακή πολιτική και διαρθρωτικά ταμεία),
- τα διευρωπαϊκά δίκτυα στους τομείς των μεταφορών, των τηλεπικοινωνιών και της ενέργειας,
- η δημόσια υγεία,
- η παιδεία, η νεολαία και ο πολιτισμός,
- η πολιτική απασχόλησης, η επαγγελματική κατάρτιση και η κοινωνική πολιτική,
- το περιβάλλον,
- οι μεταφορές.

Η Επιτροπή των Περιφερειών μπορεί από την πλευρά της να υιοθετεί με δική της πρωτοβουλία γνωμοδοτήσεις, για ορισμένα θέματα όπως η

---

\* *Internet*



γεωργία, η προστασία του περιβάλλοντος ή η χωροταξία, οι οποίες στη συνέχεια μεταφέρονται στην Επιτροπή, στο Συμβούλιο και στο Κοινοβούλιο.

#### *Οργάνωση των εργασιών*

Τα μέλη της Επιτροπής των Περιφερειών κατανέμονται σε 8 ειδικές εσωτερικές επιτροπές, οι οποίες επιφορτίζονται με την προετοιμασία 5 ετησίων συνόδων ολομέλειας.

- Επιτροπή «Πολιτική συνοχής» (COTER)
- Επιτροπή «Οικονομική και Κοινωνική Πολιτική (ECOS)
- Επιτροπή «Βιώσιμη ανάπτυξη» (DEVE)
- Επιτροπή «Πολιτισμός και Παιδεία» (EDUC)
- Επιτροπή «Συνταγματικά θέματα και ευρωπαϊκή διακυβέρνηση» (CONST)
- Επιτροπή «Εξωτερικές σχέσεις» (RELEX)

### **Γ. ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΤΑΜΕΙΑ**

#### **I. Εισαγωγή**

~~Τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής εντάσσονται στο πλαίσιο της διαρθρωτικής πολιτικής της Κοινότητας, η οποία αποβλέπει στη μείωση της διαφοράς (μεταξύ των επιπέδων ανάπτυξης των διάφορων περιφερειών και μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμβάλλοντας έτσι στην προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Η Ε.Ε. χρησιμοποιεί μηχανισμούς αναδιανομής πόρων μέσω του κοινοτικού προϋπολογισμού και ειδικότερα μέσω των κονδυλίων των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής. Η ΕΕ διαθέτει τέσσερα χρηματοδοτικά μέσα για την ανάπτυξη των περιφερειών : α) Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, β) Το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού γ) Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και δ) Το χρηματοδοτικό μέσο προσανατολισμού της Αλιείας.~~

#### **II. Μεταρρυθμίσεις των διαρθρωτικών ταμείων (1988-1999)**

Έμπρακτη συνέπεια της Ενιαίας Ευρωπαϊκής πράξης με την οποία συμπληρώνονται οι διατάξεις της Συνθήκης της Ρώμης είναι η μεταρρύθμιση των ταμείων. Η πρώτη μεταρρύθμιση πραγματοποιήθηκε μετά την υπογραφή της Ε.Ε.Π (1986) με βάση τις προτάσεις του προέδρου της Επιτροπής κ. J. DELORS. Το ζήτημα εξετάστηκε στη διάσκεψη Κορυφής της 11-18 Φεβρουαρίου 1988 ως αναγκαίο συμπλήρωμα της απόφασης, για την προώθηση του προγράμματος της εσωτερικής Αγοράς και αποφασίστηκε τελικά τον Ιούνιο του 1988 η αύξηση των ιδίων πόρων από 1% του Κοινοτικού ΑΕΠ στο 1,20% μέχρι το 1992. Αυτό το γεγονός είχε ως συνέπεια την αύξηση των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων. Ο σκοπός της μεταρρύθμισης ήταν αφ' ενός η συγκέντρωση της δράσης των ταμείων σε ένα περιορισμένο αριθμό στόχων και αφετέρου να υπάρξει νέα προσέγγιση ως προς την

εφαρμογή και την διαχείριση. Ειδικότερα, ο Κανονισμός ΕΟΚ/2052/88 είναι αυτός που προσδιορίζει τους στόχους και τα μέσα χρηματοδότησης.

Για όλα τα διαρθρωτικά ταμεία η μεταρρύθμιση έχει προβλέψει τα παρακάτω νέα στοιχεία :

- Συγκέντρωση των δράσεων υπέρ ενός περιορισμένου αριθμού στόχων που καθορίζονται με σαφήνεια και αποδίδουν μεγαλύτερη έμφαση στην ανάπτυξη των καθυστερημένων περιοχών.
- Αλλαγές στην διαχείριση σχετικά με την διαμόρφωση των Κ.Π.Σ και των διαδικασιών παρακολούθησης, εφαρμογής και αξιολόγησης των δράσεων.
- Παρεμβάσεις με πολυετή προγράμματα, με αυτόν τον τρόπο θα εξασφαλίζεται μεγαλύτερη συνοχή και αποτελεσματικότητα.
- Στενότερη συνεργασία μεταξύ των διαρθρωτικών ταμείων και των άλλων δημοσιονομικών μέσων της Κοινότητας έτσι ώστε τα περιφερειακά πλαίσια στήριξης να καλύπτουν και να συντονίζουν τις παρεμβάσεις όλων των σχετικών δημοσιονομικών μέσων.
- Ενίσχυση της συνεργασίας, χάρη στη συμμετοχή των περιφερειών, στην προετοιμασία και την εφαρμογή των προγραμμάτων.

#### Γενικές αρχές που διέπουν την μεταρρύθμιση των διαρθρωτικών ταμείων

##### 1. Της Συγκέντρωσης των προσπάθειών στους στόχους

##### 2. Της Εταιρικής σχέσης μεταξύ των κρατών μελών

Η εταιρική σχέση αποτελούσε μία από τις καινοτομίες της μεταρρύθμισης και ήταν αυτή που προέβλεπε μια στενότερη συνεργασία, σ' όλα τα στάδια τον προγραμματισμού, μεταξύ της επιτροπής, και όλων των αρμοδίων αρχών, σ' εθνικό, περιφερειακό, τοπικό ή άλλο επίπεδο. Οι νέοι Κανονισμοί προβλέπουν επέκταση της εταιρικής σχέσης και σε οργανισμούς, συμπεριλαμβανομένων, ανάλογα με τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές, των οικονομικών κοινωνικών εταίρων.

##### 3. Της προσθετικότητας των πόρων από διάφορες πηγές χρηματοδότησης.

Στους νέους κανονισμούς ορίζεται πλέον σαφέστερα ότι τα κονδύλια που διαθέτει το κράτος-μέλος για τα έργα και τα προγράμματα που συγχρηματοδοτούνται από την Κοινότητα, θα πρέπει να μείνουν στο ίδιο επίπεδο με αυτό της προηγούμενης περιόδου προγραμματισμού, λαμβανομένων βέβαια υπόψη τους των ειδικών παραγόντων, όπως τυχόν ιδιαίτερες μακροοικονομικές συνθήκες κλπ.

##### 4. Προγραμματισμού της εθνικής και κοινοτικής δράσης, που αποβλέπει την ενίσχυση ενεργειών στο πλαίσιο πολυετών προγραμμάτων που επιτρέπουν ένα συλλεκτικό μελλοντικό προγραμματισμού.

### III. Δεύτερη μεταρρύθμιση – στόχοι

Η δεύτερη μεταρρύθμιση συντελέσθηκε με την Συνθήκη του Μάαστριχ (1992) η οποία επαναλαμβάνει αυτούσια σχεδόν τα άρθρα 130 Α, Β, Γ, Δ και Ε της Ενιαίας Ευρωπαϊκής πράξης, τα οποία αφορούν τους στόχους της κοινοτικής δράσης στον τομέα της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, καθώς και τον προσανατολισμό των Διαρθρωτικών Ταμείων. Το άρθρο 130 Δ τροποποιήθηκε σημαντικά και ταυτόχρονα προστέθηκε μία ακόμα παράγραφος, με την οποία ιδρύθηκε ένα νέα ταμείο, το Ταμείο Συνοχής.

Οι στόχοι της ΕΚ με βάση τα διαθέσιμα χρηματικά μέσα που παρέχουν τα Διαρθρωτικά Ταμεία καθορίζονται από το άρθρο 1 του Καν. ΕΟΚ/2052/88 που ήταν αρχικά πέντε άλλα με την προσχώρηση της Σουηδίας, της Φιλανδίας και της Αυστρίας το 1995 έγιναν έξι : Αναλυτικά :

**ΣΤΟΧΟΣ 1** : Προώθηση της ανάπτυξης και της προσαρμογής των περιφερειών με αναπτυξιακή καθυστέρηση . Περίπου το 70% του συνόλου των πόρων των ταμείων , προοριζόταν για αυτόν τον στόχο. Τα Διαρθρωτικά Ταμεία που παρείχαν πόρους για αυτόν τον στόχο ήταν το ΕΤΠΑ , το ΕΚΤ και το ΕΓΤΠΕ-προσανατολισμός .

Οι περιφέρειες με αναπτυξιακή καθυστέρηση τις οποίες αφορούσε ο στόχος 1 ήταν εκείνες οι περιφέρειες που το ΑΕΠ ανά κάτοικο , με βάση τα στοιχεία τριών τελευταίων ετών , είναι κατώτερο από το 75% του κοινοτικού μέσου όρου .

**ΣΤΟΧΟΣ 2** : Ανασυγκρότηση των περιφερειών , παραμεθόριων περιοχών ή τμημάτων περιοχών που πλήττονται σοβαρά από την βιομηχανική παρακμή . Περίπου το 11% των πόρων απορροφούταν από αυτό τον στόχο . Τα Διαρθρωτικά Ταμεία που παρείχαν πόρους για αυτόν τον στόχο ήταν το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ .

Οι βιομηχανικές περιοχές σε παρακμή τις οποίες αφορούσε ο στόχος 2, έπρεπε να πληρούν τα εξής κριτήρια : α) μέσο ποσοστό ανεργίας μεγαλύτερο από τον κοινοτικό μέσο όρο των τελευταίων τριών ετών . β) ποσοστό απασχόλησης στη βιομηχανία σε σχέση με το ποσοστό συνολικής απασχόλησης ίσο ή ανώτερο από το 1975 , γ) διαπιστωμένη μείωση της απασχόλησης στη βιομηχανία σε σχέση με το έτος αναφοράς (1975) .

**ΣΤΟΧΟΣ 3** : Καταπολέμηση της μακροχρόνιας ανεργίας , διευκόλυνση της επαγγελματικής αποκατάστασης των νέων και των προσώπων που απειλούνται με αποκλεισμό από την αγορά εργασίας . Το Διαρθρωτικό Ταμείο που παρείχε πόρους για αυτόν τον στόχο ήταν το ΕΚΤ .

Οι δικαιούχοι συνδρομής του στόχου 3 ήταν : α) οι άνεργοι που απειλούνταν από μακροχρόνια ανεργία , β) οι νέοι που ζητούσαν εργασία γ) πρόσωπα που απειλούνταν με αποκλεισμό από την αγορά εργασίας .

**ΣΤΟΧΟΣ 4** : Διευκόλυνση της προσαρμογής των εργαζομένων στις μεταβολές της βιομηχανίας και στην εξέλιξη των συστημάτων παραγωγής . Οι εργαζόμενοι και ιδίως όσοι απειλούνται με ανεργία συμπεριλαμβάνονταν στο στόχο 4. Το Διαρθρωτικό Ταμείο που παρείχε πόρους για αυτόν τον στόχο ήταν το ΕΚΤ .

**ΣΤΟΧΟΣ 5Α :** Επιτάχυνση της προσαρμογής των γεωργικών διαρθρώσεων στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης της γεωργικής πολιτικής .Τα Διαρθρωτικά Ταμεία που παρείχαν πόρους για αυτόν τον στόχο ήταν το ΕΓΤΠΕ-προσανατολισμός και το ΧΜΠΑ .

**ΣΤΟΧΟΣ 5Β:** Διευκόλυνση της ανάπτυξης και της διαρθρωτικής προσαρμογής των αγροτικών περιοχών . Τα Διαρθρωτικά Ταμεία που παρείχαν πόρους για αυτόν τον στόχο ήταν το ΕΚΤ , το ΕΤΠΑ και το ΧΜΠΑ .

Ο στόχος 5α και 5β αφορούσε περιοχές όπου παρατηρούταν χαμηλό επίπεδο κοινωνικό –οικονομικής ανάπτυξης καθώς και υψηλό ποσοστό απασχόλησης στη γεωργία , με χαμηλό γεωργικό εισόδημα και χαμηλή πυκνότητα πληθυσμού .

**ΣΤΟΧΟΣ 6 :** Προώθηση της ανάπτυξης των πολύ αραιοκατοικημένων περιοχών των βορείων χωρών ( με ιδιαίτερα σκληρές κλιματολογικές συνθήκες ) Ο στόχος 6 αφορούσε κυρίως τις δυο σκανδιναβικές χώρες , Σουηδία και Φιλανδία .

**Οι σημαντικότερες καινοτομίες της αναθεώρησης των κανονισμών είναι οι εξής**

1. προσαρμογή των στόχων προτεραιότητας των ΔΤ στις νέες πολιτικές προτεραιότητες πχ. Τομέα αλιείας
2. η αύξηση της χρηματοδοτικής ενίσχυσης για τις περιφέρειες του Στόχου 1
3. γίνεται απλοποίηση των διαδικασιών προγραμματισμού, κυρίως με τη δυνατότητα χρησιμοποίησης ενιαίων εγγράφων προγραμματισμού (ΕΕΠ) στα οποία εγκρίνονται ταυτόχρονα και οι προτεραιότητες της κοινοτικής παρέμβασης και τα συγκεκριμένα μέτρα που χρηματοδοτεί η επιτροπή
4. διεύρυνση της εταιρικής σχέσης, με την συμμετοχή των οικονομικών και κοινωνικών εταιριών. Όλα αυτά γίνονται στο πλαίσιο τήρησης των θεσμικών κανόνων που εφαρμόζονται σε κάθε κράτος – μέλος
5. Η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των δράσεων που επιτυγχάνεται με την παρακολούθηση και την αξιολόγηση των διαρθρωτικών ενεργειών
6. γίνεται διασαφήνιση όσον αφορά την αρχή της προσθετικότητας και των κριτηρίων
7. ο σεβασμός για το περιβάλλον ενισχύεται
8. ενισχύεται η «διαφάνεια» στην εφαρμογή της διαρθρωτικής δράσης, με την βοήθεια της μεθόδου καταμερισμού των πιστώσεων και την συμμετοχή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.
9. Τα πεδία παρεμβατικών ταμείων αποκτούν μεγαλύτερη ελαστικότητα και διευρύνονται τα κριτήρια επιλεξιμότητας
10. προώθηση της ισότητας αντρών-γυναικών

#### IV. Τρίτη μεταρρύθμιση – στόχοι

Το 1998 άρχισαν οι προετοιμασίες για την **τρίτη μεταρρύθμιση** των ταμείων για την περίοδο 2000-2006. Η επιτροπή ενέκρινε στις 18 Μαρτίου 1998 τις προτάσεις των κανονισμών των ταμείων για την επόμενη περίοδο. Οι προτάσεις αυτές περιλαμβάνουν κανονισμούς για την διαρθρωτική πολιτική και έναν κανονισμό για κάθε ταμείο. Κατά την διάρκεια του έτους, πραγματοποιήθηκαν αρκετές διαπραγματεύσεις με θέμα την μεταρρύθμιση της διαρθρωτικής πολιτικής. Το Συμβούλιο, τελικά στις 21 Ιουνίου 1999 ενέκρινε το σύνολο των κανονισμών. Η μεταρρύθμιση του 1999 έχει σαν σκοπό :

- Τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των διαρθρωτικών μέσων με ενίσχυση της συγκέντρωσης που από την πλευρά της θα επιτευχθεί με την μείωση των στόχων της διαρθρωτικής πολιτικής και των κοινοτικών πρωτοβουλιών.
- Την διατήρηση του δημοσιονομικού επιπέδου της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής.
- Την επέκταση της προσπάθειας περιφερειακής συνοχής στα μελλοντικά κράτη-μέλη.

Ο κανονισμός 1260/99 προβλέπει μείωση του αριθμού των στόχων από 6 κατά την περίοδο 1994-1999 σε 3 για την περίοδο 2000-2006:

**ΣΤΟΧΟΣ 1 :** Αποσκοπεί στην προώθηση της ανάπτυξης και της διαρθρωτικής προσαρμογής των καθυστερημένων περιοχών, των οποίων ο μέσος όρος του κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι χαμηλότερος από 75% του μέσου όρου της ΕΕ. Ο νέος αυτός στόχος αφορά επίσης τις απομακρυσμένες περιφέρειες (Αζόρες, Μαδέρα, Κανάρια Νησιά) καθώς και τις περιοχές τις οποίες αφορά ο παλιός στόχος 6 που δημιουργήθηκε μετά την πράξη προσχώρησης, της Αυστρίας, Φιλανδίας και της Σουηδία. Τα μέτρα που λαμβάνονται στο πλαίσιο αυτού του Στόχου αφορούν το 20% του συνολικού πληθυσμού της Ένωσης.

**ΣΤΟΧΟΣ 2 :** Συμβάλει στην στήριξη της οικονομικής και κοινωνικής μετατροπής των περιοχών με διαρθρωτικά προβλήματα, εκτός από τις περιοχές που συγκαταλέγονται στον στόχο 1. Αυτός ο στόχος συγκεντρώνει τους παλιούς στόχους 2 και 5β. Δηλαδή, αναφέρεται στις παρακμάζουσες αγροτικές περιοχές και στις περιοχές που εξαρτώνται από την αλιεία. Το 18% του πληθυσμού της Ένωσης καλύπτεται από τον συγκεκριμένο στόχο.

**ΣΤΟΧΟΣ 3 :** Αυτός ο στόχος συμπεριλαμβάνει τους παλιούς στόχους 3 και 4 και συγκεντρώνει τα μέτρα υπέρ της ανάπτυξης των ανθρώπινων πόρων. Αποτελεί το πλαίσιο αναφοράς όλων των μέτρων, που λαμβάνονται για τη νέα ρύθμιση που αφορά την απασχόληση στο πλαίσιο της συνθήκης του Άμστερνταμ, και της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση.

#### Καινοτομίες που εισήγαγε ο νέος κανονισμός

- Καθορισμός «στόχων προτεραιότητας» στις παρεμβάσεις του ΕΤΠΑ.
- Δημιουργία «συντονισμού» της κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής με τις εθνικές περιφερειακές πολιτικές
- Την έννοια του «προγράμματος» και την δημιουργία δύο ειδών προγραμμάτων : τα ΕΠΛΕ (Εθνικά Προγράμματα Κοινοτικού Ενδιαφέροντος) και τα ΚΠ (Κοινοτικά Προγράμματα)
- Την καθιέρωση της «ολοκληρωμένης αναπτυξιακής προσέγγισης με διάφορες μορφές όπως :

ΟΕΠΑ : Ολοκληρωμένες ενέργειες περιφερειακής Ανάπτυξης  
 ΟΠΤΑ : Ολοκληρωμένα προγράμματα Ανάπτυξης  
 ΜΟΠ : Μεσογειακά Ολοκληρωμένα προγράμματα

- Την «ενδογενή τοπική ανάπτυξη» με την εισαγωγή, μέτρων που έχουν σαν στόχο την ανάπτυξη του δυναμικού στις περιφέρειες
- Οι «επιλέξιμες παρεμβάσεις» διευρύνονται και σε επίπεδο περιφερειών και σε επίπεδο ενεργειών.
- Αύξηση της κοινοτικής συμμετοχής από 30% σε 50-55% στο κόστος των επενδύσεων. Επίσης, εισάγεται και το σύστημα των προκαταβολών όπου δίνει μεγάλη ευχέρεια στην εκτέλεση των έργων.
- Το Ε.Τ.Π.Α. καθιερώνει το σύστημα των ελαχίστων και μέγιστων ποσοστώσεων για την κατανομή των πόρων. Με αυτό το σύστημα οι παρεμβάσεις του ΕΤΠΑ συγκεντρώνονται στα λιγότερα ανεπτυγμένα κράτη-μέλη. Επίσης, υπάρχει ευελιξία στην προώθηση των κοινοτικών προτεραιοτήτων.

### Κανονισμοί για την εφαρμογή της μεταρρύθμισης των διαρθρωτικών ταμείων

Με βάση τις αρχές που θεσπίστηκαν με τον κανονισμό 2052/88 η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατάρτισε τέσσερις προτάσεις – κανονισμούς που καθορίζουν τον τρόπο εφαρμογής της μεταρρύθμισης . Οι τέσσερις προτάσεις είναι οι παρακάτω :

- A) Οριζόντιος κανονισμός εφαρμογής για τον συντονισμό μεταξύ των ταμείων και της ΕΤΕ.
- B) Κανονισμός εφαρμογής για το ΕΤΠΑ .
- Γ) Κανονισμός εφαρμογής για το ΕΚΤ .
- Δ) Κανονισμός εφαρμογής για το ΕΓΤΠΕ.

### Ας αναλύσουμε λίγο τους τέσσερις κανονισμούς :

A) Ο οριζόντιος κανονισμός επιφορτίζει την Επιτροπή με τη σαφή υποχρέωση να εξασφαλίζει τον αποτελεσματικό συντονισμό σε όλα τα επίπεδα των διαρθρωτικών ταμείων , της ΕΤΕ και των άλλων χρηματοδοτικών μέσων . Επίσης , διατυπώνει τα κριτήρια επιλογής των ζωνών που μπορούν να επωφεληθούν από την δράση των διαρθρωτικών ταμείων στα πλαίσια του στόχου 5β ( περί αγροτικής ανάπτυξης)

Στον οριζόντιο κανονισμό διατυπώνονται οι λεπτομέρειες για τις διαδικασίες των παρακάτω θεμάτων :

- Σχέδια για χρηματοδότηση
- ΚΠΣ
- Συνδρομές των ταμείων
- Κλιμάκωση της κοινοτικής συνδρομής
  - ( - 65% στις περιφέρειες που αφορά ο στόχος 1
  - 50% στις περιφέρειες που αφορά ο στόχος 2
  - 40% στις άλλες περιπτώσεις )
- Χρηματοοικονομικές διατάξεις (λεπτομέρειες αναφορικά με την ανάληψη υποχρεώσεων από τον τρόπο πληρωμής της χρηματοδοτικής συνδρομής των ταμείων )
- Παρακολούθηση και αξιολόγηση
- Άλλες διατάξεις ( αναφέρονται στην σύσταση τριών επιτροπών :
  - Επιτροπή για την ανάπτυξη και την ανασυγκρότηση των περιφερειών .
  - Επιτροπή των γεωργικών διαρθρώσεων και της αγροτικής ανάπτυξης .
  - Επιτροπή του άρθρου 124 της Συνθήκης , που επικουρούν την Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων , στη δημοσιότητα των ενεργειών της Κοινότητας .)

Β) Σε αυτόν τον κανονισμό καθορίζονται λεπτομερώς η αποστολή του ΕΤΠΑ , οι μορφές παρέμβασης και διάφορες άλλες διατάξεις για την εφαρμογή των ενεργειών του ΕΤΠΑ .

Ειδικότερα , το ΕΤΠΑ συμμετέχει στη χρηματοδότηση :

- 1) επενδύσεων σε επιχειρήσεις που επιτρέπουν τη δημιουργία ή διατήρηση σταθερών θέσεων απασχόλησης ,
- 2) έργων υποδομής : - σε περιοχές που αφορά ο στόχος 1 και συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη , - σε περιοχές που αφορά ο στόχος 2 και αναφέρονται στη διευθέτηση των υποβαθμισμένων βιομηχανικών περιοχών και επηρεάζουν την ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων , - σε περιοχές τις οποίες αφορά ο στόχος 5β έργων υποδομής που συνδέονται άμεσα με την δημιουργία θέσεων απασχόλησης που δεν υπάγονται στην γεωργία .
- 3) της ανάπτυξης του ενδογενούς δυναμικού των περιφερειών με μέτρα για τοπική ανάπτυξη και ανάπτυξη των δραστηριοτήτων των μικρομεσαίων επιχειρήσεων που περιλαμβάνουν : - ενισχύσεις για την παροχή υπηρεσιών στις επιχειρήσεις , - βελτιωμένη πρόσβαση των επιχειρήσεων στην κεφαλαιαγορά , κυρίως με την χορήγηση συμμετοχών και εγγυήσεων ασφάλισης , - άμεσες ενισχύσεις εφόσον δεν υφίσταται καθεστώς ενισχύσεων , - πραγματοποίηση έργων υποδομής περιορισμένων διαστάσεων .
- 4) Ενεργειών που προβλέπονται ως περιφερειακή ανάπτυξη σε κοινοτικό επίπεδο . Ειδικότερα το ΕΤΠΑ μπορεί να συμβάλει και στην χρηματοδότηση , σε κοινοτικό επίπεδο :

- Μελετών ,κατά πρωτοβουλία της Επιτροπής , που αποβλέπουν στον προσδιορισμό :
  - των χωροταξικών συνεπειών από τα μέτρα που αποβλέπουν οι αρχές του κράτους-μέλους , κυρίως όσον αφορά τα έργα υποδομής , σε περίπτωση που ο αντίκτυπος των έργων αυτών υπερβαίνει τα εθνικά σύνορα
  - των μέτρων που έχουν στόχο την επίλυση των ειδικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι εσωτερικές περιφερειακές περιφέρειες της Κοινότητας
  - των απαραίτητων στοιχείων για την κατάρτιση ενός μελλοντικού σχεδίου χρησιμοποίησης του κοινοτικού χώρου :
- Πρότυπων πειραματικών έργων τα οποία :
  - προωθούν την πραγματοποίηση έργων υποδομής και επενδύσεων στις επιχειρήσεις καθώς και άλλων ειδικών μέτρων που παρουσιάζουν ιδιαίτερο κοινοτικό ενδιαφέρον , ιδίως στις παραμεθόριες περιοχές της Κοινότητας.
  - ευνοούν την ανταλλαγή εμπειριών και τη συνεργασία σε ότι αφορά την ανάπτυξη μεταξύ περιφερειών της Κοινότητας .

Γ) Μέσα σε αυτόν τον κανονισμό αναφέρεται η αποστολή του ταμείου καθώς και οι μορφές παρέμβασης . Το ταμείο έχει σαν αποστολή τους στόχους 3 και 4 και συνάμα υποστηρίζει τους στόχους 1 , 2 και 5β .

Επίσης συμμετέχει στην χρηματοδότηση των παρακάτω ενεργειών:

- ενεργειών επαγγελματικής κατάρτισης που συνδέονται με ενέργειες επαγγελματικού προσανατολισμού.
- ενεργειών ενίσχυσης για την πρόσληψη σε θέσεις απασχόλησης αορίστου χρόνου που έχουν δημιουργηθεί πρόσφατα , και για την δημιουργία δραστηριοτήτων ανεξάρτητα εργαζομένων .

Η χρηματοδοτική παρέμβαση αυτού του ταμείου γίνεται με την Συγχρηματοδότηση λειτουργικών ταμείων ,την χορήγηση συνολικών επιχορηγήσεων και την Συγχρηματοδότηση εθνικού καθεστώτος ενισχύσεων.

Δ) Όπως στους άλλους κανονισμούς ,έτσι και σε αυτόν αναλύεται η αποστολή και το πεδίο παρέμβασης του συγκεκριμένου ταμείου .Η αποστολή του είναι ουσιαστικά η εξής :

- 1) Η ενίσχυση και η αναδιοργάνωση των γεωργικών διαρθρώσεων , συμπεριλαμβανόμενης της εμπορίας και της μεταποίησης γεωργικών προϊόντων , των προϊόντων αλιείας
- 2) Η εξασφάλιση της μετατροπής της γεωργικής παραγωγής
- 3) Την εξασφάλιση ενός δίκαιου βιοτικού επιπέδου στους αγρότες
- 4) Η προώθηση της κοινωνικής ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών καθώς και η αντιστάθμιση των αρνητικών επιπτώσεων που έχουν στη γεωργία τυχόν φυσικά μειονεκτήματα .

Το ΕΓΤΠΕ-Π συμμετέχει στην χρηματοδότηση των παρακάτω ενεργειών:



- 1) Στην επιτάχυνση της προσαρμογής των γεωργικών διαρθρώσεων ενόψει της αναμόρφωσης της κοινής γεωργικής πολιτικής (π.χ. αναδάσωση γεωργικών εδαφών , μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος , μέτρα για την βελτίωση της εμπορίας , αλιείας κτλ.)
- 2) Στην προώθηση της ανάπτυξης και της διαρθρωτικής προσαρμογής των αναπτυξιακών καθυστερημένων περιοχών .

### Παρεμβάσεις διαρθρωτικών ταμείων\*

Η άσκηση κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής διενεργείται από τα διαρθρωτικά όργανα. Οι παρεμβάσεις αυτές των οργάνων έχουν τις μορφές επιδοτήσεων και δανείων.

#### **ΕΠΙΔΟΤΗΣΕΙΣ**

Χορηγούνται από τα 3 Διαρθρωτικά Ταμεία

- ΕΤΠΑ
- ΕΚΤ
- ΕΓΤΠΕ-Π

#### **ΔΑΝΕΙΑ**

Η Ε.Ε. μπορεί να χορηγεί δάνεια μέσω :

- της ΕΤΕ
- του ΝΚ.Μ
- της ΕΚΑΧ
- της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΥΡΑΤΟΜ)

### Μέθοδος διαρθρωτικών παρεμβάσεων\*\*

Μορφές παρέμβασης ταμείων :

- Συγχρηματοδότηση λειτουργικών προγραμμάτων
- Συγχρηματοδότηση εθνικού καθεστώτος ενισχύσεων , συμπεριλαμβανομένων των επιστροφών
- Χορήγηση συνολικών επιχορηγήσεων , τις οποίες διαχειρίζεται , κατά κανόνα , ένας ενδιάμεσος φορέας που ορίζεται από το κράτος –μέλος σε συμφωνία , με την Επιτροπή , ο οποίος εξασφαλίζει την κατανομή σε επιμέρους επιχορηγήσεις προς τους τελικούς δικαιούχους
- Συγχρηματοδότηση κατάλληλων σχεδίων , συμπεριλαμβανόμενων των επιστροφών .
- Ενίσχυση σε τεχνική βοήθεια και προπαρασκευαστικές μελέτες για την εκπόνηση των δράσεων .

\* Περιφερειακή πολιτική της Ε.Ε. από την ΕΟΚ ως την Ε.Ε. (σελ. 120-121): Κασάνη - Σκαρμαγκά

\*\* Περιφερειακή πολιτική ανάλυση – πολιτική: Θ. Σκούτζος

## **Δ. ΕΤΠΑ**

### **I. Ίδρυση Ε.Τ.Π.Α.**

Στο προοίμιο της Συνθήκης της Ρώμης εκφράζεται η ανάγκη άσκησης περιφερειακών ανισοτήτων. Όλες οι διατάξεις υπονοούν μια κοινοτική περιφερειακή πολιτική, η ανάγκη της οποίας και η περιγραφή του περιεχομένου της παρουσιάζονται από την επιτροπή στο Συμβούλιο στις 17 Οκτωβρίου 1969 με μία πρόταση απόφασης σχετικά με την οργάνωση των μέσων της κοινοτικής δράσης για την περιφερειακή ανάπτυξη και με ένα υπόμνημα για την περιφερειακή πολιτική της κοινότητας, η οποία δεν θα υποκαθιστούσε τις εθνικές περιφερειακές πολιτικές, αλλά με τα κατάλληλα νομικά και χρηματοοικονομικά μέσα να τις συντονίζει και να τις συμπληρώνει.

Αποτέλεσμα αυτών ήταν το ψήφισμα της 22ς Μαρτίου 1971, η οποία προέβλεπε δράσεις σε διαρθρωτικό και περιφερειακό επίπεδο. Η διάσκεψη κορυφής του Παρισιού το 1972 αναγνωρίζει την κοινοτική περιφερειακή πολιτική ως απαραίτητο στοιχείο για την ενδυνάμωση της Κοινότητας. Το Συμβούλιο θέλοντας να εφαρμόσει όλα αυτά, θέσπισε τον Κανονισμό 724/75 της 18<sup>ης</sup> ΜΑΡΤΙΟΥ 1975 σύμφωνα με το οποίο προβλέπεται η σύσταση δοκιμαστικά, για τρία έτη του ΕΤΠΑ, δίνοντας έτσι την πραγματική εκκίνηση της κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής.

### **II. Στόχος – Αποστολή (ΕΤΠΑ)**

Ο κύριος στόχος του ΕΤΠΑ είναι η «εξάλειψη των κυριότερων περιφερειακών ανισοτήτων στην Κοινότητα, οι οποίες προκύπτουν ιδίως από την υπεροχή της γεωργίας, τις βιομηχανικές μεταβολές και τη διαρθρωτική απασχόληση». Σύμφωνα με το Άρθρο 130 Γ της ιδρυτικής Συνθήκης (μετά την τροποποίηση), το ΕΤΠΑ προορίζεται να συμβάλλει στη μείωση της περιφερειακής ανισότητας της κοινότητας μέσω μίας συμμετοχής στην ανάπτυξή τους, καθώς και στη μετατροπή των βιομηχανικών περιοχών που βρίσκονται σε παρακμή. Παρεμβαίνει με επιχορηγήσεις για επενδύσεις στην υποδομή, στην βιομηχανία, στην βιοτεχνία, στις υπηρεσίες (π.χ. τουρισμός). Με βάση τον κανονισμό ΕΚ / 1261/99 το ΕΤΠΑ μπορεί να παρεμβαίνει στους νέους στόχους 1 και 2 στις κοινοτικές πρωτοβουλίες για την διασυνοριακή διεθνική και διαπεριφερειακή συνεργασία ( Interreg ) και την οικονομική και κοινωνική αναζωογόνηση των πόλεων και των περιοχών που αντιμετωπίζουν προβλήματα (Urban) .

### **III. Διαχείριση**

Το ΕΤΠΑ διοικείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή η οποία επικουρείται στο έργο της από την Επιτροπή Περιφερειακής Πολιτικής.

#### IV. Ιστορική αναδρομή (ΕΤΠΑ)

##### ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1975-1977

Τα χαρακτηριστικά της περιόδου αυτής είναι ο ad hoc ρόλος των παρεμβάσεων του και η περιορισμένη χρηματοδοτική του σημασία. Η αρχική πίστωση αντιπροσώπευε περίπου το 4,8% του Κοινοτικού προϋπολογισμού. Το συνολικό ύψος της συνδρομής για την τριετία κατανεμήθηκε στα κράτη-μέλη μ' ένα σύστημα ποσοτώσεων. Οι μορφές παρέμβασης ήταν κυρίως η χρηματοδότηση αυτοτελών έργων, παραγωγικές επενδύσεις, έργα υποδομής και μελέτες.

Μελετώντας αυτά τα πρώτα έτη της λειτουργίας του ΕΤΠΑ μπορούμε να συμπεράνουμε πως ο ρόλος ήταν οριακός. Δεν έγινε καμία προσπάθεια από την πλευρά του Ταμείου για συντονισμό των προγραμμάτων σε κοινοτικό επίπεδο και καμία επένδυση δεν έγινε με σκοπό την πραγματοποίηση των προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης. Το μόνο που πραγματοποίησε το ΕΤΠΑ ήταν η μεταφορά πόρων προς τις ορεινές περιοχές και στις περιοχές που είχαν πληγεί περισσότερο από την οικονομική κρίση.

##### ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1978-1984

Η απαρχή της λειτουργίας του ΕΤΠΑ συνέπεσε με την αρχή της οικονομικής ύφεσης με αποτέλεσμα την επιδείνωση, των περιφερειακών προβλημάτων, ιδιαίτερα στις περιοχές της παλαιάς εκβιομηχάνισης.

Επίσης, άλλος ένας λόγος που το ΕΤΠΑ δεν λειτούργησε αποτελεσματικά ήταν το γεγονός πως είχε σε έργο την δημοσιονομική κατανομή των προς διάθεση πόρων του. Αυτή η ενέργεια του ΕΤΠΑ το καθιστούσε όργανο των εθνικών πολιτικών παρά όργανο της περιφερειακής πολιτικής. Οι δυσκολίες άρχισαν να εξαλείφονται με την θέσπιση του Κανονισμού (ΕΟΚ) 214/79, ο οποίος επέφερε δύο σημαντικές τροποποιήσεις :

- ο Την αναγνώριση ότι η περιφερειακή πολιτική αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των πολιτικών της κοινότητας και πρέπει να έχει σφαιρικό χαρακτήρα. (ΕΕ C36 της 6/2/79). Με την τροποποίηση αυτή εισήχθη για πρώτη φορά η διαδεδομένη ευρύτητα πλέον αντίληψη για μια δυναμική περιφερειακή πολιτική μέσω ολοκληρωμένων ενεργειών με έντονη την Κοινοτική διάσταση. Η προϋπόθεση για την χρηματοδότηση των επενδυτικών σχεδίων ήταν να ενταχθούν όλα τα κράτη-μέλη σε προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης και να τα συντάξουν για την περίοδο 1981-1985. Με αυτό το τρόπο έχουμε ουσιαστικά την αποδοχή του προγράμματος.
- ο Την καθιέρωση ενός τμήματος (εκτός ποσοτώσεων) που διαχειρίζεται το 5% των πιστώσεων του ταμείου που έχουν σαν αντικείμενο την χρηματοδότηση ειδικών μέτρων περιφερειακής ανάπτυξης κοινοτικής σχεδίασης, τα λεγόμενα «ειδικά κοινοτικά μέσα».

Τα «ειδικά κοινοτικά μέσα» τα χρησιμοποιούν τα κράτη-μέλη για να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα ενός οικονομικού τομέα σε κοινοτικό επίπεδο

ή των επιπτώσεων από την εφαρμογή μιας κοινοτικής πολιτικής. Η πρωτοβουλία ανάληψης αυτών των μέσων είναι κοινοτική και το πεδίο εφαρμογής επιλέγεται με βάση κάποια κοινοτικά κριτήρια που πολλές φορές διαφέρουν από τα εθνικά.

Η Κοινότητα τώρα αρχίζει να αποκτάει ευχέρεια στην άσκηση περιφερειακής πολιτικής με κοινοτική θεώρηση, ανεξάρτητα από τις εθνικές επιλογές. Επιπλέον, μειώθηκε η παθητικότητα των κρατών-μελών και προσανατολίστηκαν σ' έναν ανταγωνισμό για την απόκτηση μεγαλύτερου μεριδίου στις πιστώσεις του Ταμείου, υποβάλλοντας καταλληλότερα επενδυτικά σχέδια.

#### ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1985-1988

Η Θέσπιση του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1787/84 καθορίζει την δραστηριότητα της Κοινότητας για να ξεπεράσει την δημοσιονομική κρίση, να αναθεωρήσει την διαρθρωτική πολιτική και να λειτουργήσει αποτελεσματικά το ΕΤΠΑ. Ο Κανονισμός καθορίζει ότι η κοινοτική περιφερειακή πολιτική περιλαμβάνει 3 άξονες :

- την περιοδική ανάλυση της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης των περιφερειών
- τον συντονισμό των εθνικών περιφερειακών πολιτικών
- τον προσδιορισμό των περιφερειακών επιπτώσεων των κοινοτικών πολιτικών.

Για πρώτη φορά, εισάγεται η εύνοια των ολοκληρωμένων προγραμμάτων και έτσι έχουμε την κατάρτιση των ΜΟΠ. Τον Οκτώβριο του 1980 εγκρίθηκε η πρώτη σειρά κανονισμών , οι οποίοι αναφέρονται σε ενέργειες που αποσκοπούν στην ανάπτυξη περιοχών κατ'εξοχήν μεσογειακών , όπως Mezzogiorno της Ιταλίας και Grabdsud Quest της Γαλλίας , στο πλαίσιο διεύρυνσης της Κοινότητας που έχουν πληγεί από την κρίση της βιομηχανίας σιδήρου και χάλυβα και της ναυπηγικής βιομηχανίας στην Ιταλία , το Ην. Βασίλειο και το Βέλγιο .

#### V. Σημαντικές ενέργειες του ΕΤΠΑ

Άξια αναφοράς ήταν η χρηματοδότηση το 1986 των τριών εθνικών προγραμμάτων, κοινοτικού ενδιαφέροντος του Βελγίου, της Γαλλίας και του Λουξεμβούργου που αφορούσαν τις γύρω από τα σύνορα περιοχές σιδηρουργίας που αντιμετωπίζουν διαρθρωτική ανεργία λόγω της κρίσης που περνούσε ο τομέας. Αυτές οι 3 χώρες αντιμετωπίστηκαν σαν μία περιφέρεια και εντάχθηκαν στο πρόγραμμα «Ευρωπαϊκός πόλος Ανάπτυξης» και αποτέλεσαν το πρώτο πειραματικό σχέδιο διασυνοριακής συνεργασίας της Κοινότητας.

Επίσης, είναι σημαντικό να αναφέρουμε την χρηματοδότηση πέντε εθνικών προγραμμάτων, με ολοκληρωμένη αναπτυξιακή προσέγγιση»:

- τις ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (Ο.ΕΑ) για 4 περιφέρειες :  
LIMBURG (ΒΕΛΓΙΟ)  
REUNION (ΓΑΛΛΙΑ)  
ΝΑΠΟΛΗ (ΙΤΑΛΙΑ)  
NOTRE ALENTEJANO (ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ)

- τα ΜΟΠ με πεδίο εφαρμογής περιοχές τριών κρατών-μελών

Τα προγράμματα αυτά αποτέλεσαν την βάση για τις αλλαγές που κυριάρχησαν με την μεταρρύθμιση του 1988. Μία άλλη σημαντική παρέμβαση είναι δύο εθνικά προγράμματα που εγκρίθηκαν στο πλαίσιο των «οριζοντίων και τομεακών προγραμμάτων», το ένα στην Ιρλανδία για το οδικό δίκτυο και το άλλο στην Πορτογαλία για την ενίσχυση της περιφερειακής πολιτικής με σκοπό την ανάπτυξη της βιομηχανίας, του τουρισμού και άλλων υπηρεσιών. Οι πιστώσεις του ΕΤΠΑ ακολούθησαν μία σταθερή ανοδική πορεία με ταχείς ρυθμούς τα πρώτα χρόνια ενώ στη συνέχεια επιβραδύνθηκε.

Σχετικά με τους κανονισμούς που διέπουν το ΕΤΠΑ. (Συντονισμό – Προγραμματισμό – Συγκέντρωση – Αποτελεσματικότητα στην Ανάπτυξη – Απασχόληση) μπορούμε να παρατηρήσουμε τα εξής :

### Ο Συντονισμός

Ο Συντονισμός της Κοινοτικής Περιφερειακής Πολιτικής με τις εθνικές περιφερειακές πολιτικές έχει σαν στόχο την σύγκλιση των οικονομικών των κρατών-μελών και την ισόρροπη κατανομή των δραστηριοτήτων. Στην πράξη τα μέτρα αποδείχθηκαν ανεπαρκή γιατί παρατηρήθηκε μία έλλειψη συντονισμού των μέσων εφαρμογής, δηλαδή :

- στις δράσεις που επιχορηγούνται από τα διάφορα όργανα της Κοινότητας και υλοποιούνται σε μία περιοχή.
- Των εμπλεκόμενων αρχών σε κοινοτικό, εθνικό περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.
- Πολλές φορές οι εκθέσεις προόδου της εφαρμογής των προγραμμάτων έχουν ανεπαρκή στατιστικά στοιχεία.
- Υπάρχει καθυστέρηση στην επεξεργασία των νέων προγραμμάτων

### Ο προγραμματισμός

Από την ισχύ του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1787/84 υλοποιήθηκαν προγράμματα, κατά την υλοποίησή τους όμως παρουσιάστηκαν :

- αδυναμίες κατά τον σχεδιασμό
- αντιφάσεις κατά την εφαρμογή (κακή διαχείριση των πόρων σε σχέση με τους στόχους)
- παρουσιάστηκαν και θετικά αποτελέσματα (ευαισθητοποίηση και βελτίωση της οργάνωσης των αρμόδιων διαχειριστικών αρχών, επιλογή συμπληρωματικών και καινοτόμων δράσεων, εμπειρία)

### Η συγκέντρωση

Το ΕΤΠΑ προσανατολίζεται σε περιοχές που έχουν τα μεγαλύτερα προβλήματα και μεγαλύτερη ανάγκη παρέμβασης. Επομένως, η αξιολόγηση της πολιτικής του σε επίπεδο συγκέντρωσης οδηγεί σε θετικά συμπεράσματα.

### Η αποτελεσματικότητα

Η αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων του ΕΤΠΑ μπορεί να εκτιμηθεί μόνο έμμεσα σε σχέση με την απορρόφηση, το ΑΕΠ και την απασχόληση.

- απορρόφηση : Οι πόροι του ΕΤΠΑ απορροφήθηκαν με διακυμάνσεις, όπως ακριβώς έγινε και με την υλοποίηση των έργων. Ο λόγος ήταν η αδυναμία εξασφάλισης της ίδιας συμμετοχής των κρατών-μελών, μέσω των εθνικών πόρων.
- Το ΑΕΠ : Η συμμετοχή του ΕΤΠΑ το 1988 πάνω στο ΑΕΠ ήταν :
 

Στην Πορτογαλία	(1,2%)
Ελλάδα	(0,8%)
Ιρλανδία	(0,5%)
Ισπανία	(0,3%)
Ιταλία, Ηνωμένο Βασίλειο	(0,1%)

 και στις υπόλοιπες χώρες είναι ανύπαρκτο.
- Η απασχόληση: Σύμφωνα με την 14<sup>η</sup> έκθεση του ΕΤΠΑ, συνέβαλε στην δημιουργία και διατήρηση 900.000 θέσεων εργασίας στους τομείς της βιομηχανίας, βιοτεχνίας και υπηρεσιών.

### Παρεμβάσεις ΕΤΠΑ

Το ΕΤΠΑ, αποτελεί το κύριο όργανο της Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής και παρεμβαίνει στους τρεις από τους πέντε στόχους προτεραιότητα (πριν δημιουργηθεί ο έκτος στόχος), αυτούς που έχουν περιφερειακή διάσταση. Η κύρια απειθαλή του, είναι η υποστήριξη των περιφερειών των στόχων 1 και 2 και συμμετέχει στις δράσεις του Στόχου 5β. Όσον αφορά τις κατευθύνσεις της περιφερειακής πολιτικής, στο πλαίσιο της εταιρικής σχέσης (κανονισμός (ΕΟΚ) 4254/88 άρθρο 9) καθορίζεται ότι η περιφερειακή δράση της ΕΕ διεξάγεται σε στενή συνεννόηση μεταξύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του ενδιαφερόμενου κράτους-μέλους και των αρμόδιων αρχών. Ο κανονισμός του ΕΤΠΑ (ΕΟΚ 4254/88 άρθρο 8) αναφέρει ότι η επιτροπή κατάρτιζε κάθε τρία χρόνια περιοδική έκθεση για την κοινωνικοοικονομική κατάσταση και εξέλιξη των περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην οποία παρουσιάζονται οι μακροοικονομικές επιπτώσεις της περιφερειακής δράσης καθώς γίνεται και η αξιολόγηση των άλλων κοινοτικών πολιτικών στην περιφέρεια. Η Έκθεση αυτή είναι σημαντική γιατί αποτελεί την βάση για τον προσδιορισμό των κατευθύνσεων της περιφερειακής πολιτικής της ΕΕ αλλά και για την κατάρτιση των ΚΠΣ και για τις παρεμβάσεις του ΕΤΠΑ. Σύμφωνα με τον Κανονισμό του ΕΤΠΑ ( ΕΟΚ 4254/88 άρθρο 1) συμβάλλει στην ενίσχυση :

- παραγωγικών επενδύσεων που επιτρέπουν την δημιουργία και την διατήρηση θέσεων εργασίας
- επενδύσεων σε έργα υποδομής στις περιφέρειες του Στόχου 1,2 και 5β
- δράσεων με στόχο την ανάπτυξη του ενδογενούς δυναμικού των οικείων περιφερειών

Επίσης, συμβάλλει στην υποστήριξη :

- μελετών ή πρότυπων ενεργειών στο πλαίσιο της περιφερειακής ανάπτυξης σε κοινοτικό επίπεδο
- παραγωγικών επενδύσεων και επενδύσεων σε έργα υποδομής που έχουν σαν στόχο την προστασία του περιβάλλοντος

- μέτρων προπαρασκευαστικών, συνοδευτικών, αξιολόγησης

Με βάση τον νέο κανονισμό (ΕΟΚ 2081/93 άρθρο 3) το ΕΤΠΑ διατηρεί τον ίδιο προσανατολισμό. Έχει πάλι σαν κύρια αποστολή την υποστήριξη των στόχων 1 και 2 και συμμετοχή στον Στόχο 5β. Οι παρεμβάσεις παραμένουν ίδιες, ενώ υπάρχουν κάποιες τροποποιήσεις και νέες ενέργειες. Οι τροποποιήσεις και οι νέες ενέργειες είναι οι εξής:

- στις περιφέρειες του Στόχου 1, έργα υποδομής που συμβάλουν στην δημιουργία και ανάπτυξη των διευρωπαϊκών δικτύων στους τομείς μεταφορών, τηλεπικοινωνιών και ενέργειας
- στις περιφέρειες του Στόχου 1, επενδύσεις στον τομέα της εκπαίδευσης και της υγείας που συμβάλλουν στην διαρθρωτική τους προσαρμογή
- ενέργειες που συμβάλουν στην περιφερειακή ανάπτυξη στον τομέα της έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης.

### Πηγές για την εκτίμηση της δραστηριότητας του ΕΤΠΑ \*

Κύριες πηγές για την εκτίμηση της δραστηριότητας του ΕΤΠΑ αποτελούν οι ετήσιες εκθέσεις της επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων που συντάσσονται και υποβάλλονται στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή την 1 Οκτωβρίου κάθε χρόνου. Μέσα σε αυτές τις εκθέσεις περιλαμβάνονται αναλυτικά όλες οι ενέργειες του ΕΤΠΑ μέσα στον χρόνο που πέρασε. Μια άλλη σημαντική πηγή πληροφόρησης είναι οι λεγόμενες περιοδικές εκθέσεις της Επιτροπής Περιφερειακής Πολιτικής που εκδίδονται κάθε δύομισι χρόνια. Αυτές οι εκθέσεις είναι αποτέλεσμα διεξοδικών συζητήσεων και αναλύσεων από τα μέλη της Επιτροπής Περιφερειακής Πολιτικής και εμπειρογνώμονες σε περιφερειακά θέματα. Μέσα σε αυτές τις εκθέσεις αναφέρονται όλα τα στοιχεία που έχουν να κάνουν με τα περιφερειακά προβλήματα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Τέλος, μια άλλη πηγή αποτελούν τα εσωτερικά κείμενα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και οι διάφορες έρευνες που έχουν γίνει είτε από τα Κέντρα Ερευνών είτε από μεμονωμένα άτομα.

### Λόγοι που συντέλεσαν στο να μην ανταποκριθεί το ΕΤΠΑ στους στόχους του ( πριν εγκριθεί ο κανονισμός 1787/84 )\*

- Οι πόροι που διατέθηκαν από το γενικό προϋπολογισμό της ΕΚ προς το ΕΤΠΑ ήταν χαμηλοί για να ανταποκριθεί στο δύσκολο και πολυδιάστατο έργο του.
- Η κατανομή των πόρων του ΕΤΠΑ βασίστηκε στην αναγνώριση των προβληματικών περιοχών όπως αυτές προσδιορίζονται από τα κράτη -μέλη.

\* Περιφερειακά προβλήματα & παρεμβάσεις στην Ε.Κ. Η περίπτωση του ΕΤΠΑ (σελ. 26-27) : Α. Κούτρης

\* Περιφερειακά προβλήματα & παρεμβάσεις στην Ε.Κ. Η περίπτωση του ΕΤΠΑ (σελ. 29-32) : Α. Κούτρης

- Ο χαρακτήρας της δραστηριότητας του ΕΤΠΑ είναι συμπληρωματικός των εθνικών προσπαθειών για μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων και οι μέχρι τώρα ενισχύσεις του αποτελούν μεταβιβαστικές πληρωμές , δηλαδή μεταφορά πόρων προς τις φτωχές περιοχές της Κοινότητας . Αυτοί οι πόροι όπως είπαμε είναι περιορισμένοι.
- Η λειτουργία του ΕΤΠΑ δεν αντιμετωπίζει στο βαθμό που απαιτείται τα διαρθρωτικά προβλήματα των περιφερειών που ενισχύονται με αποτέλεσμα να μην μπορούν αυτές να αξιοποιήσουν τους μηχανισμούς της Κοινότητας και να μειώσουν την απόσταση που έχουν με τις αναπτυγμένες περιοχές .
- Η περιφερειακή πολιτική σε κοινοτικό επίπεδο είναι θέμα συντονισμού των εθνικών περιφερειακών πολιτικών , ένα από τα μειονεκτήματα του ΕΤΠΑ είναι ότι δεν εξαιρεί από το φάσμα των ενισχύσεων του ενέργειες που εξουδετερώνουν παρόμοιες ενέργειες άλλων χωρών .
- Ο συντονισμός μεταξύ των Διαρθρωτικών Ταμείων δεν ήταν επιτυχής

Η Επιτροπή λαμβάνοντας υπόψη τις μέχρι τώρα αδυναμίες λειτουργίας του ΕΤΠΑ και την προσχώρηση της Ισπανίας και της Πορτογαλίας θεώρησε επιτακτική ανάγκη την αναμόρφωση του Κανονισμού του ΕΤΠΑ . Έτσι , μετά από μακροχρόνιες συζητήσεις εγκρίθηκε ο νέος Κανονισμός 1787/84 .



## Θ. ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2000-2006

Οι χρηματοδοτήσεις των Δ.Τ. αυξάνονται συνεχώς. Αυτό επιβεβαιώνεται από την διαχρονική εξέλιξη των διατιθέμενων πόρων των Δ.Τ. Που από 8 δις ευρο ετησίως το 1999, ενώ πρόκειται να σταθεροποιηθούν γύρω στα 28 δις ευρο ετησίως για την περίοδο 2000-2006. (195 δις ευρο συνολικά για τα 4 Δ.Τ. σε τιμές 1999) Σε αυτά προσθέτουμε και τους πόρους του Τ.Σ. που ανέρχονται σε 2,5 δις ευρο ετησίως (δηλ. 18 δις ευρο και για τις 4 χώρες της συνοχής).

Στον παρακάτω πίνακα αναλύονται τα στοιχεία :

### Διαρθρωτικές ενισχύσεις περιόδου 2000-2006

		Ποσό σε δις EURO (τιμές 1999)	
<b>Διαρθρωτικά Ταμεία</b>		<b>195,00</b>	
	Στόχοι Προτεραιότητας	182,45	
		Στόχος 1	135,90
		Στόχος 2	22,50
		Στόχος 3	24,05
	Κοινοτικές Πρωτοβουλίες	10,44	
	Αλιεία (εκτός των περιφερειακών του στόχου 1)	1,11	
	Καινοτόμες Ενέργειες	1,00	
<b>Ταμείο Συνοχής</b>		<b>18,00</b>	
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>		<b>213,00</b>	

Πηγή : Ευρωπαϊκή Επιτροπή , ΓΔ Περιφερειακής Πολιτικής και ΓΔ Τύπου και Επικοινωνίας, Ευρωπαϊκή Ένωση- Περιφερειακή Πολιτική .Στην υπηρεσία των Περιφερειών , Λουξεμβούργο 2001

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

### ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

#### **A. ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ\***

##### I. Εισαγωγή

Τα Κοινοτικά προγράμματα είναι ειδικά μέσα διαρθρωτικής πολιτικής της Κοινότητας, τα οποία προτείνει στα κράτη-μέλη, με δική της πρωτοβουλία, για να υποστηρίξει ενέργειες που θα συμβάλλουν στην επίλυση προβλημάτων. Ουσιαστικά τα Κοινοτικά Προγράμματα είναι ένα σύνολο ενεργειών οι οποίες συνδέονται άμεσα με την πραγματοποίηση κοινοτικών στόχων και την εφαρμογή των πολιτικών της Κοινότητας. Έχουν σαν στόχο να δώσουν λύση στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι περιφέρειες. Οι περιοχές παρέμβασης επιλέγονται με απόφαση της Επιτροπής και ανήκουν σε περισσότερα από ένα κράτη μέλη. Τα κράτη μέλη υποβάλλουν τα αντίστοιχα προγράμματα, τα οποία με την σειρά τους εγκρίνονται από την Επιτροπή. Το 1987 εγκρίθηκαν τα πρώτα κοινοτικά προγράμματα STAR και VALOREN. Το 1988 εγκρίθηκαν τα προγράμματα RESIDER και REVALAT. Ταυτόχρονα ξεκίνησε η προετοιμασία των προγραμμάτων STRIDE και ENVIREG που εγκρίθηκαν και άρχισαν να εφαρμόζονται μετά το 1988. Στη συνέχεια δίνουμε μια σύντομη περιγραφή των προγραμμάτων που αποτέλεσαν την αρχή των σημερινών προγραμμάτων.

##### II. Περιγραφή προγραμμάτων

**STAR**: Special Telecommunication Action for Regional Development  
( Ειδικό Πρόγραμμα Δράσης στον Τομέα των Τηλεπικοινωνιών για την Περιφερειακή Ανάπτυξη )

Σκοπός :

Βελτίωση της πρόσβασης των λιγότερο αναπτυγμένων περιοχών της Κοινότητας σε προηγμένες υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών. Συμβολή στην ενίσχυση της οικονομίας τους με τη δημιουργία θέσεων εργασίας και την ανύψωση των τεχνολογικών προτύπων.

Περίοδος εφαρμογής : 1987-1991

Κοινοτική συμμετοχή : 780 εκ. Ecu

Χρηματοδοτικά όργανα : ΕΤΠΑ

**VALOREN** : Valorisation du Potentiel Energetique Endogene

\* Η περιφερειακή πολιτική της Ε.Ε. από την ΕΟΚ ως την Ε.Ε.: Καστάνη - Σκαρμαγκά

( Αξιοποίηση του Ενδογενούς Ενεργειακού Δυναμικού )

Σκοπός :

Ενίσχυση της οικονομικής βάσης των λιγότερο αναπτυγμένων περιοχών της Κοινότητας με τη βελτίωση της ενεργειακής τροφοδότησης σε τοπικό επίπεδο. Το πρόγραμμα καλύπτει τρεις τομείς :

- χρησιμοποίηση των τοπικών πηγών ενέργειας
- ορθολογική χρήση της ενέργειας από τις ΜΜΕ
- προώθηση και αξιοποίηση του ενδογενούς ενεργειακού δυναμικού.

Περίοδος εφαρμογής : 1987-1991

Κοινοτική συμμετοχή : 400 εκ. Ecu

Χρηματοδοτικά όργανα : ΕΤΠΑ , ΕΤΕ

**RESIDER : Reconversion de Zones Siderurgiques**

( Μετατροπή των Βιομηχανικών περιοχών Σιδηρουργίας )

Σκοπός :

Συμμετοχή στη μετατροπή των βιομηχανικών περιοχών των περιφερειών της Κοινότητας οι οποίες έχουν πληγεί από την αναδιάρθρωση της βιομηχανίας χάλυβα.

Περίοδος εφαρμογής : 1988-1992

Κοινοτική συμμετοχή : 300 εκ. Ecu

Χρηματοδοτικά όργανα : ΕΤΠΑ , ΕΚΤ, ΕΤΕ, ΕΚΑΧ

**RENALAN : Reconversion des zones de chantiers Navals**

( Μετατροπή Ζωνών Ναυπηγείων )

Σκοπός :

Βοήθεια στη μετατροπή περιοχών των περιφερειών της Κοινότητας οι οποίες έχουν πληγεί από την αναδιάρθρωση των βιομηχανικών ναυπηγικών εγκαταστάσεων .

Περίοδος εφαρμογής : 1988-1992

Κοινοτική συμμετοχή : 200 εκ. Ecu

Χρηματοδοτικά όργανα : ΕΤΠΑ

## **B. ΚΟΙΝΟΤΙΚΕΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ**

### **I. Εισαγωγή**

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα στα πλαίσια της διαρθρωτικής πολιτικής της συμπλήρωσε τη δράση της με « Κοινοτικές Πρωτοβουλίες » για την εξυπηρέτηση αναπτυξιακών στόχων. Οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες είναι διεθνικά προγράμματα τα οποία προτείνει η Επιτροπή στα κράτη μέλη για να υποστηρίξει ενέργειες που συμβάλουν στην επίλυση προβλημάτων με ιδιαίτερες επιπτώσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η λογική των προγραμμάτων αυτών είναι προσαρμοσμένη στην προσπάθεια επίλυσης προβλημάτων ή ζητημάτων που αφορούν την Ένωση ως σύνολο και τα οποία αντιμετωπίζονται καλύτερα μέσω της συντονισμένης δράσης των κρατών μελών.

Οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες της περιόδου 1998-1993 αποσκοπούν κυρίως στην συμπλήρωση του συνόλου των μέτρων που έχουν ληφθεί στα ΚΠΣ και απεικονίζουν τη βούληση παρέμβασης στους τομείς προτεραιότητας, όπως είχαν καθορισθεί από την δημιουργία τους κατά την προηγούμενη περίοδο, σύμφωνα με τον Κανονισμό του ΕΤΠΑ (ΕΟΚ 4254/88 άρθρο 3). Στις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες συμμετέχουν επίσης το ΕΚΤ και το ΕΓΤΠΕ-Π. Η πρώτη δέσμη Κοινοτικών Πρωτοβουλιών ξεκίνησε το 1989 με πιστώσεις ύψους 2.1 εκ. Ecu και περιλαμβάνει 5 κοινοτικές πρωτοβουλίες : RECHAR , ENVIREG , STRIDE , INTERRER , REGIS .

### **II. 1<sup>η</sup> δέσμη**

**RECHAR** : Reconversion of Coal Bassins.  
( Μετατροπή των ανθρακοφόρων περιοχών )

#### Σκοπός :

Η διευκόλυνση στην επίλυση ορισμένων από τα οξύτερα προβλήματα των παρακαμαζουσών βιομηχανικών τομέων και περιφερειών , με επιλέξιμες ζώνες μικρές γεωγραφικές περιοχές οι οποίες χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη ορυχείων . Αποβλέπει στην :

- επιτάχυνση της οικονομικής προσαρμογής περιοχών όπου υπάρχουν ανθρακωρυχεία τα οποία έχουν πληγεί ή θα πληγούν από μελλοντικές πιθανές απώλειες εργασίας.
- Βελτίωση του τοπικού περιβάλλοντος
- Προώθηση νέων οικονομικών δραστηριοτήτων
- Νέα επαγγελματική κατάρτιση των, τ έως ανθρακωρύχων

Περίοδος εφαρμογής : 1990-1993

Κοινοτική συμμετοχή : 300 εκ. Ecu

Χρηματοδοτικά όργανα : ΕΤΠΑ , ΕΚΤ , ΕΚΑΧ , ΕΤΕ.

**ENVIREG** : Environment Regional  
( πρόγραμμα περιφερειακών δράσεων για το περιβάλλον )

Σκοπός :

Η βελτίωση του περιβάλλοντος και η οικονομική ανάπτυξη , κυρίως των παράκτιων περιοχών των λιγότερο αναπτυγμένων περιφερειών της Κοινότητας .Η επισήμανση καλύτερων μεθόδων αντιμετώπισης της μόλυνσης των υδάτων στις παράκτιες περιοχές ιδιαίτερα σε εκείνες όπου θίγεται ο τουρισμός. Η βελτίωση των γνώσεων και της τεχνογνωσίας των περιφερειακών και τοπικών διοικητικών αρχών στον τομέα του ελέγχου και της διαχείρισης του περιβάλλοντος με μέτρα τεχνικής βοήθειας , προβλέποντας κυρίως τη δημιουργία δικτύου εμπειρογνομώνων σε διεθνές επίπεδο στο οποίο μπορούν να απευθύνονται οι τοπικές αυτές αυτοδιοικήσεις. Η ανάληψη καινοτομιών και παραδειγματικών ενεργειών , οι οποίες θα συμβάλλουν παράλληλα με την ανάπτυξη των περιφερειών αυτών , στην εφαρμογή της κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής .

Περίοδος εφαρμογής: 1990-1993

Κοινοτική συμμετοχή : 500 εκ. Ecu

Χρηματοδοτικά όργανα : ΕΤΠΑ , ΕΚΤ , ΕΓΤΠΕ-Π .

**INTERREG :** Adaptation au Marche Interieur de la Progression des Agents  
Commissionnaires en Douane.  
( Κοινοτική πρωτοβουλία για διασυνοριακή συνεργασία και  
επιλεγμένα δίκτυα ενέργειας )

Σκοπός :

Η προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των περιοχών που γειτνιάζουν με τα σύνορα της Κοινότητας , προκειμένου να διευκολυνθεί η ολοκλήρωση των οικονομιών τους , ενόψει της κατάργησης των συνόρων στα πλαίσια του προγράμματος για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς .Η βοήθεια σε περιοχές που βρίσκονται κοντά σε εσωτερικά ή εξωτερικά σύνορα της Κοινότητας , προκειμένου να αντιμετωπίσουν ειδικά αναπτυξιακά προβλήματα που ανακύπτουν από τη σχετική απομόνωση τους.

Έμφαση κυρίως δίνεται στην προσαρμογή και τον αποπροσανατολισμό σημερινών οργανισμών και όχι στην παρέμβαση ανά τομείς .Η δημιουργία εναλλακτικών ευκαιριών απασχόλησης σε περιοχές που συνδέονται με την ύπαρξη τελωνείων , είτε με δραστηριότητες από την ύπαρξη γενικότερα συνόρων ,οι οποίες θα πληγούν μετά την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς .

Η δημιουργία δικτύων συνεργασίας , στα εσωτερικά σύνορα , μεταξύ ιδιωτικών και δημόσιων φορέων σε διεθνή βάση , συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης κοινών θεσμικών και διοικητικών δομών , έτσι ώστε να υπάρχει κοινός προγραμματισμός και εφαρμογή . Η κινητοποίηση του τοπικού πληθυσμού... Η ενίσχυση των υποδομών των μεταφορών και των άλλων συστημάτων επικοινωνίας . Το Interreg εφαρμόζεται κυρίως σε περιφέρειες του στόχου 1 .

Περίοδος εφαρμογής : 1990 –1993

Κοινοτική συμμετοχή : 800 εκατ. Ecu

Χρηματοδοτικά όργανα : ΕΤΠΑ , ΕΚΤ , ΕΓΤΠΕ-Π , ΕΤΕ .

### III. 2<sup>η</sup> δέσμη

Η **δεύτερη δέσμη** ξεκίνησε το 1990 με ποσόν ύψους 1,7 εκ. ecu και περιλαμβάνει τρία πεδία δραστηριοτήτων :

- A) επέκταση ορισμένων υποδομών βάσης
- B) ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού
- Γ) ενίσχυση της ολοκλήρωσης των αγροτικών περιοχών

Οι πρωτοβουλίες είναι οι εξής : REGEN , PRISMA , TELEMATIQUE , LEADER , και τρεις πρωτοβουλίες για την απασχόληση EUROFORM , NOW , HORIZON .

Οι τομείς που παρεμβαίνουν οι πρωτοβουλίες είναι οι εξής :

- 1) αντιμετώπιση των βαθιών βιομηχανικών αλλαγών ( RECHAR )
- 2) ανάπτυξη δικτύων :
- 3) διακρατική συνεργασία σε ευρωπαϊκό επίπεδο ( EUROFORM , NOW , LEADER , HORIZON , REGEN )
- 4) διασυνοριακή συνεργασία (INTERREG )
- 5) τοπικά δίκτυα (REGIS )
- 6) στη μείωση των αποκλίσεων σε θέματα τεχνολογίας ( ENIVIRER , STRIDE , PRISMA , TELEMATIQUE )

**Στην συνέχεια αναλύουμε τις πρωτοβουλίες μετά το 1990.**

**REGEN** : Initiative Communautaire Concernant les **Resaux Energetiques**  
(Κοινοτική πρωτοβουλία σχετικά με τα Ενεργειακά Δίκτυα )

#### Σκοπός :

Η ενσωμάτωση των απομακρυσμένων περιφερειών της Κοινότητας σε δίκτυα διανομής φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας. Η υλοποίηση κοινοτικών στόχων στον τομέα της ενέργειας για το 1995 , στο μέτρο που η εισαγωγή του φυσικού αερίου θα επιτρέψει να διαφοροποιηθεί η παροχή ενέργειας στις σχετικές χώρες μειώνοντας την εξάρτησή τους από το πετρέλαιο και όπου η ανάπτυξη των δικτύων διασύνδεσης θα επιφέρει αυξημένη ευελιξία των συστημάτων ενέργειας.

Περίοδος εφαρμογής : 1990 –1993

Κοινοτική συμμετοχή : 300 εκ. Ecu

Χρηματοδοτικά όργανα : ΕΤΠΑ , ΕΤΕ , ΕΚΑ .

**EUROFORM** : Community Initiative Concerning new qualification, new skills  
And new employment opportunities.

( Κοινοτική πρωτοβουλία για τις νέες επαγγελματικές  
εξειδικεύσεις , τις νέες ικανότητες και τις νέες ευκαιρίες  
απασχόλησης )

Σκοπός :

Κοινοτική πρωτοβουλία για την ανάπτυξη νέων εξειδικεύσεων , νέων ικανοτήτων και νέων ευκαιριών απασχόλησης . Η συμπλήρωση της δράσης που έχει αναληφθεί στα πλαίσια των προγραμμάτων FORCE , EUROTECNET, LEDA , ERGO , βασιζόμενο στα δίκτυα των προγραμμάτων αυτών και δημιουργώντας ή αναπτύσσοντας συντονισμένα σχέδια από αυτά , ενισχύοντας τη διακρατική τους διάσταση .

Περίοδος εφαρμογής : 1990 –1993

Κοινοτική συμμετοχή : 300 εκ. Ecu

Χρηματοδοτικά όργανα : ΕΚΤ , ΕΤΠΑ .

**NOW:** Community initiative to promote new equal opportunities for women |  
In the field of employment and vocational training.

( Κοινοτική πρωτοβουλία για την προώθηση ίσων ευκαιριών για τις γυναίκες στον τομέα της απασχόλησης και της επαγγελματικής κατάρτισης )

Σκοπός :

Η διευκόλυνση της πρόσβασης των γυναικών στα προσδοκώμενα οφέλη από την επίτευξη της ενιαίας αγοράς εργασίας και την τεχνολογική εξέλιξη .

Περίοδος εφαρμογής : 1990 –1993 .

Κοινοτική συμμετοχή : 120 εκ. Ecu

Χρηματοδοτικά όργανα : ΕΚΤ , ΕΤΠΑ .

**HORIZON:** (Κοινοτική πρωτοβουλία σχετικά με τα άτομα με ειδικές ανάγκες  
Και ορισμένες μειονεκτούσες ομάδες του πληθυσμού )

Σκοπός :

Η βελτίωση των συνθηκών πρόσβασης στην αγορά εργασίας των ατόμων με σοβαρά φυσικά ή διανοητικά προβλήματα , των κοινωνικά αποκλεισμένων ατόμων και των παλιννοστούντων , ιδίως με την ενίσχυση τοπικών δραστηριοτήτων , για την κοινωνική και οικονομική ένταξη τους .

Περίοδος εφαρμογής : 1990 –1993

Κοινοτική συμμετοχή : 180 εκ. Ecu

Χρηματοδοτικά όργανα : ΕΚΤ , ΕΤΠΑ .

**STRIDE:** Science and Technology for Regional Innovation and  
Development in Europe .

( Κοινοτική πρωτοβουλία σχετικά με τις περιφερειακές δυνατότητες όσον αφορά στην Έρευνα , στην Τεχνολογία και στην Καινοτομία)

Σκοπός :

Η ενίσχυση της ικανότητας καινοτομίας και τεχνολογικής ανάπτυξης στις περιφέρειες των στόχων 1 και 2 .

Η πρωτοβουλία αυτή συγκεντρώνεται σε τρεις άξονες κατά προτεραιότητα:

- στην ενίσχυση της ικανότητας έρευνας στις περιφέρειες του στόχου 1
- στη βελτίωση και ενθάρρυνση της συμμετοχής των ιδρυμάτων και κέντρων έρευνας , καθώς και των επιχειρήσεων στις περιφέρειες του στόχου 1 σε δίκτυα και προγράμματα έρευνας σε κοινοτικό και διεθνές επίπεδο
- στην ανάπτυξη των δεσμών μεταξύ της έρευνας και της βιομηχανίας τόσο στις περιφέρειες του στόχου 1 όσο και σε αυτές του στόχου 2

Περίοδος εφαρμογής : 1990 –1993

Κοινοτική συμμετοχή : 400 εκ. ecu

Χρηματοδοτικά όργανα : ΕΤΠΑ , ΕΚΤ , ΕΤΕ , ΕΚΑΧ .

**PRISMA:** Community Initiative Concerning the preparation of Business for The Single Market.

( Κοινοτική πρωτοβουλία που αφορά στην προετοιμασία των επιχειρήσεων για την ενιαία αγορά )

Σκοπός :

Η ενίσχυση των επιχειρήσεων των λιγότερο ευνοημένων περιφερειών της Κοινότητας για να επωφεληθούν της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς , μέσω της βελτίωσης ορισμένων υποδομών και σχετικών υπηρεσιών. Μέσω του PRISMA η επιτροπή επιθυμεί :

- να στηρίξει τις προσπάθειες ενίσχυσης των υποδομών και των υπηρεσιών επισήμανσης μέτρων και σταθμών προς όφελος των επιχειρήσεων
- να προετοιμάσει τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις για δημόσιες συμβάσεις και για την κατάργηση των μέτρων κατά την έννοια του άρθρου 115 (ΕΟΚ) με την τεχνική βοήθεια , ειδικότερα στον τομέα εισαγωγής καλύτερων μεθόδων διαχείρισης της παραγωγής και της διανομής .

Περίοδος εφαρμογής : 1990 –1993

Κοινοτική συμμετοχή : 100 εκ. Ecu

Χρηματοδοτικά όργανα : ΕΤΠΑ

**TELEMATIQUE:** (Κοινοτική πρωτοβουλία για τις τηλεπικοινωνίες)

Σκοπός :

Η προώθηση της χρήσεως προηγμένων τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών στις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές της Κοινότητας διαμέσου μιας καλύτερης πρόσβασης στις διαθέσιμες σχετικές υπηρεσίες άλλων περιοχών .

Η δράση επικεντρώνεται στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις καθώς και στην ανάπτυξη στο δημόσιο τομέα των υπηρεσιών μεταδόσεως δεδομένων που πρόκειται να ενισχύσουν την περιφερειακή ανάπτυξη . Θεωρείται συνέχεια του κοινοτικού προγράμματος STAR .

Περίοδος εφαρμογής : 1990 –1993

Κοινοτική συμμετοχή : 200 εκ. Ecu



Χρηματοδοτικά όργανα : ΕΤΠΑ , ΕΤΕ .

**LEADER: Links Between Actions for the Development of Rural Economy**  
( Σύνδεση μεταξύ των ενεργειών ανάπτυξης της αγροτικής οικονομίας )

Σκοπός :

Η προώθηση ολοκληρωμένης προσέγγισης στον τομέα της αγροτικής ανάπτυξης μέσω ορισμένων μέτρων .

Τα μέτρα αυτά αφορούν κυρίως στη δραστηριοποίηση της αγροτικής ανάπτυξης , στην επαγγελματική κατάρτιση και στις ενισχύσεις στην απασχόληση , στον αγροτικό τουρισμό , στις μικρές επιχειρήσεις ( βιοτεχνία και συναφείς υπηρεσίες ) , στην επιτόπου αξιοποίηση και την εμπορία των τοπικών γεωργικών προϊόντων και σε άλλα μέτρα που αφορούν στον εξοπλισμό και στη δικτύωση των ομάδων ,

Περίοδος εφαρμογής : 1990 –1993

Κοινοτική συμμετοχή : 400 εκ. Ecu

Χρηματοδοτικά όργανα : ΕΓΤΠΕ , ΕΤΠΑ , ΕΚΤ .

#### IV. 3<sup>η</sup> δέσμη

Κατά την περίοδο 1994 –1999 υπήρχαν 13 πρωτοβουλίες . Αναφέρουμε :

##### INTERREG I I ( 1994 –1999 )

Αποτελείται από 3 πτυχές . Η πρώτη στόχευε την διασυνοριακή συνεργασία και την ενίσχυση των εσωτερικών και παραμεθόριων περιοχών της ένωσης . Η δεύτερη πτυχή επεδίωκε να συμπληρώσει τα ενεργειακά δίκτυα για να τα συνδέσει σε μεγαλύτερα ευρωπαϊκά δίκτυα και η τρίτη πτυχή στόχευε στη διασυνοριακή συνεργασία για την διαχείριση των υδάτων .

##### LEADER I I ( 1994 –1999 )

Στόχευε όπως και η LEADER I στην αγροτική ανάπτυξη , χρηματοδοτώντας παρεμβάσεις για την απόκτηση γνώσεων και ικανοτήτων από τους τοπικούς παράγοντες , την υλοποίηση ορισμένων επενδυτικών προγραμμάτων , καθώς και ορισμένων σχεδίων καταρτιζόμενων και υλοποιούμενων από κοινού από τους αγροτικούς φορείς σε δύο τουλάχιστον κράτη-μέλη .

##### ADAPT ( 1994-1999 )

Είναι μια πρωτοβουλία που έχει ως στόχους της την προσαρμογή των εργαζομένων στις βιομηχανικές μεταβολές , την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων , την πρόληψη της ανεργίας και την δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης και νέων δραστηριοτήτων .

##### URBAN ( 1994-1999 )

Η συγκεκριμένη πρωτοβουλία διέθεσε 740 εκ. Ecu , διεύρυνε τις πρότυπες και καινοτόμες ενέργειες που ενθάρρυνε στο παρελθόν η Επιτροπή

για τις συνοικίες των μεγάλων πόλεων οι οποίες αντιμετωπίζουν κρίση και χαρακτηρίζονται από κοινωνικό αποκλεισμό .

## V. 4<sup>η</sup> δέσμη

Κατά την περίοδο 2000-2006 οι κανονισμοί περιορίζουν των αριθμό των πρωτοβουλιών σε τέσσερις και καλύπτουν τα εξής θέματα :

- 1) Διασυνοριακή , διακρατική και διαπεριφερειακή συνεργασία που αποσκοπεί να δώσει ώθηση στην αρμονική και ισόρροπη ανάπτυξη στο χωροταξικό σχεδιασμό του Ευρωπαϊκού εδάφους. ( INTERREG III )
- 2) Οικονομική και κοινωνική αποκατάσταση των πόλεων και των αστικών κέντρων . ( URBAN II )
- 3) Αγροτική ανάπτυξη με πρωτοβουλίες τοπικών ομάδων ( LEADER + )
- 4) Διακρατική συνεργασία για την προώθηση νέων μέσων καταπολέμησης των διακρίσεων και ανισοτήτων πάσης φύσης με την αγορά εργασίας ( EQUAL )

### INTERREG III

Η κοινοποίηση του σχεδίου της Επιτροπής στα κράτη –μέλη έγινε την 28 Απριλίου 2000 . Τέθηκαν σε εφαρμογή 3 σκέλη :

- *Διασυνοριακή συνεργασία* : Επιλέχθηκαν 28 Νομοί στην Ελλάδα που βρίσκονται κατά μήκος των χερσαίων και θαλάσσιων συνόρων .
- *Διεθνική συνεργασία* : Επιλέξιμες χώρες είναι οι χώρες που καλύπτονται από υφιστάμενα προγράμματα INTERREG III
- *Διαπεριφερειακή συνεργασία* : Αποσκοπεί στην βελτίωση των πολιτικών και τεχνικών περιφερειακής ανάπτυξης .

Η εφαρμογή της πρωτοβουλίας θα πρέπει να τηρεί τους γενικούς στόχους των διαρθρωτικών ταμείων , καθώς και τις εξής αρχές :

- την χάραξη στρατηγικών και κοινών προγραμμάτων πρωτοβουλιών στα εν λόγω εδάφη , οι οποίες θα υλοποιούνται από έργα με διασυνοριακό ή διεθνικό χαρακτήρα .
- την συμμετοχή των «θεσμικών» εταίρων , των κοινωνικό-οικονομικών εταίρων και άλλων αρμοδίων οργανισμών , σε όλα τα στάδια του προγραμματισμού .
- την συμπληρωματικότητα μεταξύ των προγραμμάτων INTERREG III των προγραμμάτων των στόχων 1 , 2 , 3 και εκείνων των άλλων κοινοτικών πρωτοβουλιών-
- την συνοχή με τα ίδια τα μέσα της εξωτερικής πολιτικής της Ε.Ε. ( PHARE , ISPA , TACIS , MEDA )

Η πρωτοβουλία θα χρηματοδοτηθεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο από το ΕΤΠΑ, για τις χώρες της Ε.Ε. ( 4.875 εκ. ευρώ για το 2000-2006 ). Για τις τρίτες χώρες που συμμετέχουν θα χρηματοδοτηθούν από τα προγράμματα PHARE, ISPA , SAPARD , TACIS , MEDA .

## **LEADER +**

Η νέα πρωτοβουλία LEADER + θα συμπληρώσει τα «καθιερωμένα» πλέον προγράμματα με ενθάρρυνση ολοκληρωμένων ενεργειών. Στόχοι αυτών των ενεργειών θα είναι η εφαρμογή νέων μορφών :

- Αξιοποίηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς
- Ενίσχυση του οικονομικού πλαισίου με σκοπό τη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης
- Βελτίωση της οργανωτικής ικανότητας της τοπικής «Κοινότητας»

Δικαιούχοι φορείς θα είναι οι «Ομάδες Τοπικής Δράσης» (ΟΤΔ) όπως και στο LEADER II .

Η πρωτοβουλία LEADER + αποτελείται από 3 σκέλη

### **1 ΣΚΕΛΟΣ : ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

Αφορά περιορισμένες αγροτικές εκτάσεις οι οποίες αποτελούν ένα ομοιογενές σύνολο και γεωγραφική, οικονομική και κοινωνική άποψη. Οι επιλεγείσες περιοχές θα πρέπει να μπορούν να στηρίξουν μια βιώσιμη αναπτυξιακή πολιτική και ο πληθυσμός τους να είναι 20000 –1000000 κατοίκων. Οι στρατηγικές, θα αναπτυχθούν από τις Ο.Τ.Δ.

### **2 ΣΚΕΛΟΣ : ΣΤΗΡΙΞΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ**

Είναι συνεργασίες ανάμεσα σε περιοχές του ίδιου κράτους ή διακρατικές συνεργασίες. Έχουν σαν στόχο την συγκέντρωση τεχνογνωσίας ή και πόρων και θα εντάσσεται στο αναπτυξιακό σχέδιο που έχει καθοριστεί από τις Ο.Τ.Δ.

### **3 ΣΚΕΛΟΣ : ΔΙΚΤΥΩΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ**

Με σκοπό την τόνωση της συνεργασίας και τη διάδοση της πληροφορικής.

## **EQUAL**

Στόχος της νέας Κοινοτικής Πρωτοβουλίας είναι να αναπτύξει συνεργασίες που σκοπό θα έχουν την καταπολέμηση κάθε μορφής αποκλεισμού αντίξοης διάκρισης και ανισότητας στην αγορά εργασίας. Για το σκοπό αυτό, καλύπτει όλο το έδαφος της Ένωσης και δίνει περισσότερη σημασία στη διεθνικότητα των έργων, την πραγματική συμμετοχή των περιφερειακών και τοπικών διοικητικών αρχών καθώς και των επιχειρήσεων και την διάδοση των ορθών πρακτικών. Η πρωτοβουλία σκοπεύει να χτίσει πάνω στην εμπειρία που κερδίστηκε από δύο άλλες πρωτοβουλίες των ADAPT και EMPLOYMENT.

Η πρωτοβουλία έχει 3 άξονες :

- τα ολοκληρωμένα διακρατικά προγράμματα
- τα εθνικά δίκτυα και μεθόδους διάδοσης ορθών πρακτικών
- την ανάπτυξη πολιτικής

## **URBAN II**

Η πρωτοβουλία URBAN II έχει ως στόχο την προώθηση των καινοτόμων στρατηγικών κοινωνικής και οικονομικής αναζωογόνησης των πόλεων ή οικισμών που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες δυσκολίες, διευκολύνοντας την ανίχνευση ορθών πρακτικών και την ανταλλαγή εμπειριών στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Με το πνεύμα αυτό, οι στρατηγικές που υποστηρίζονται από την πρωτοβουλία πρέπει:

- Να στοχεύουν έναν κρίσιμο στρώμα πληθυσμού (τουλάχιστον 10000 άτομα) και να διαθέτουν επαρκείς δομές στήριξης και μια ευρεία και στερεά εταιρική σχέση για να εφαρμόσουν καινοτόμα προγράμματα αστικής ανάπτυξης
- Να παρουσιάζουν μια ολοκληρωμένη προσέγγιση ιδιαίτερα ευαίσθητη στην προώθηση των ίσων ευκαιριών πρόσβασης στην απασχόληση και στην κατάρτιση, της ίσης παροχής ευκαιριών και της τήρησης των κοινοτικών περιβαλλοντικών απαιτήσεων σε τοπικό επίπεδο.
- Να λαμβάνονται υπόψη οι υφιστάμενες στρατηγικές σε ευρύτερο επίπεδο του οικισμού ή της περιφέρειας και να συμπληρώνουν τα προγράμματα των διαρθρωτικών στόχων και τις άλλες κοινοτικές πρωτοβουλίες.
- Να μεγιστοποιηθεί ο αντίκτυπος και η ορατότητα των περιοχών που επιλέγηκαν, δίνοντας πάντα το βάρος σε νεωτεριστικές πλευρές σε σχέση με τις παρεμβάσεις των κυριοτέρων προγραμμάτων.

Προβλέπεται ότι περίπου 50 περιοχές (στην πραγματικότητα άνω των 70), οι οποίες παρουσιάζουν έναν ομοιογενή προβληματισμό και έχουν ανάγκη κοινωνικής και οικονομικής ανανέωσης, θα επωφεληθούν από την URBAN II. Η χρηματοδότηση σε κοινοτικό επίπεδο προέρχεται από το ΕΤΠΑ (00 εκατ. Ευρώ για το 2000-2006), το οποίο μπορεί επίσης να καλύψει επιλέξιμα μέτρα δυνάμει του ΕΚΤ και του ΧΜΠΑ.

## **Γ. Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

Η Στρατηγική της Περιφερειακής Ανάπτυξης είναι η ακολουθητέα πορεία για την προσέγγιση των στόχων της περιφερειακής πολιτικής με την αξιοποίηση των διαθέσιμων μέσων.

Τα κύρια σημεία της στρατηγικής περιφερειακής ανάπτυξης (ΙΠΑ 1989), είναι :

- Η διαμόρφωση του προτύπου περιφερειακής ανάπτυξης
- Ο προσδιορισμός του ρόλου των αστικών κέντρων και η επιλογή αυτών που θα λειτουργήσουν ως κέντρα διάχυσης της ανάπτυξης.
- Η προώθηση της ενδογενούς ανάπτυξης
- Οι χωρικές προτεραιότητες παρέμβασης
- Ο προσδιορισμός των κλαδικών προτεραιοτήτων

- Η κατάρτιση των προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης
- Η ενίσχυση των αρμοδιοτήτων των περιφερειών και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και ο προσδιορισμός του ρόλου των υπηρεσιών περιφερειακής ανάπτυξης.

Οι βασικοί παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν καθοριστικά τη διαμόρφωση της στρατηγικής περιφερειακής ανάπτυξης στην περίπτωση της Ελλάδας είναι οι ακόλουθοι :

- 1) Οι επιδιώξεις της εθνικής οικονομικής πολιτικής όπως η αύξηση των εξαγωγών, η ενσωμάτωση σύγχρονης τεχνολογίας, φαίνεται ότι οδηγούν στην προώθηση της αποτελεσματικότητας έστω και σε βάρος της ισότητας.
- 2) Οι σκοποί της περιφερειακής πολιτικής, που επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό τη διαμόρφωση της αναπτυξιακής στρατηγικής είναι : η βιομηχανική αποκέντρωση, η ενίσχυση της περιφερειακής βιομηχανίας και η ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη με έμφαση στις παραμεθόριες και νησιωτικές περιφέρειες.
- 3) Οι πολιτικές αντιλήψεις πολλές φορές τείνουν να ευνοούν την προώθηση της τοπικής ανάπτυξης. Η τελευταία δεν μπορεί να νοηθεί ως αυτοτελής αναπτυξιακή πολιτική αλλά μόνο ως στοιχείο της στρατηγικής ολοκληρωμένης ανάπτυξης, γιατί μόνο τότε είναι δυνατόν να επιλυθούν τα προβλήματα που αφορούν την οριοθέτηση των μικροπεριφερειών προγραμματισμού, την ένταξη των αναλαμβανόμενων πρωτοβουλιών στη διαδικασία της ολοκλήρωσης του παραγωγικού κυκλώματος, την ισόρροπη ανάπτυξη κλπ.
- 4) Η γεωγραφική διαμόρφωση της χώρας. Συγκεκριμένα ο μεγάλος αριθμός ορεινών, μικρών νησιωτικών και παραμεθόριων περιοχών στην Ελλάδα επιβάλλουν την χάραξη προτεραιοτήτων, την διαμόρφωση ειδικών μέσων για τις περιφέρειες αυτές και την επιλογή αναπτυξιακού προτύπου που να αξιοποιεί τις δυνατότητες της ενδογενούς ανάπτυξης αλλά παράλληλα να προωθεί την διάχυση και την απορρόφηση της ανάπτυξης από δυναμικά κέντρα ανάπτυξης.
- 5) Η γεωγραφική κατανομή των μεγάλων αστικών κέντρων και η πληθυσμιακή πυκνότητα χωροθετούν σε σημαντικό βαθμό την πολιτική των κέντρων ανάπτυξης και επηρεάζουν τη διαμόρφωση της πολιτικής παρέμβασης στις κορεσμένες περιφέρειες.
- 6) Οι περιφερειακές ανισότητες της χώρας παρουσιάζουν τάσεις άμβλυσης. Η συσσώρευση πληθυσμού στην Περιφέρεια Πρωτεύουσας πραγματοποιείται με συνεχώς φθίνοντα ρυθμό ενώ οι ανισότητες στο προϊόν και την απασχόληση μειώθηκαν σημαντικά τη δεκαετία του '80. Μετά το 1980 χρόνια παρουσιάζεται μια αναστροφή του προτύπου της περιφερειακής βιομηχανικής ανάπτυξης. Εμφανίζονται προβλήματα διαρθρωτικής οπισθοδρόμησης (αποβιομηχάνιση) σε αρκετά μεγάλα αστικά κέντρα (μεταξύ των οποίων η Περιφέρεια Πρωτεύουσας) ενώ νέοι δυναμικοί κλάδοι καθώς και ευνοϊκές τοπικές συνθήκες για την

ανάπτυξη της μεταποίησης αναπτύσσονται στις περιμετρικές περιφέρειες.

- 7) Ο βαθμός ανάπτυξης της χώρας δεν έχει ίσως τόσο μεγάλη σημασία όσο το οικονομικό πλαίσιο στο οποίο θα προωθήσει την ανάπτυξη της χώρας μας. Το πλαίσιο αυτό είναι ο ενιαίος ευρωπαϊκός χώρος, που επιβάλλει μια διπλή πολιτική :
- ο την πολιτική των κέντρων ανάπτυξης, που θ ευνοήσει την δημιουργία οικονομικών συγκέντρωσης, την ανάπτυξη προωθητικών βιομηχανιών, την μεγέθυνση και την τόνωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων.
  - ο Την πολιτική της ολοκληρωμένης ανάπτυξης που πέρα από την προώθηση της ισόρροπης ανάπτυξης, θα στηρίζει την ολοκλήρωση την παραγωγικού κυκλώματος και θα εξασφαλίσει το πλαίσιο βιωσιμότητας των περιμετρικών ΜΜΕ και της τοπικής βιομηχανίας
- 8) Η οικονομική δομή των περιφερειών αλλά και άλλοι παράγοντες όπως το σύστημα των αστικών τους κέντρων και η γεωγραφική τους διαμόρφωση επηρεάζουν την εξειδίκευση της στρατηγικής κυρίως όσον αφορά:
- ο τα κέντρα διάχυσης της ανάπτυξης
  - ο τα προγράμματα ολοκληρωμένης ανάπτυξης και
  - ο τις προτεραιότητες στις προβληματικές περιοχές τους

Τα βασικά στοιχεία που υπεισέρχονται στην διαμόρφωση της στρατηγικής περιφερειακής ανάπτυξης παρουσιάζονται στη συνέχεια:

### 1) Το Πρότυπο Ανάπτυξης

Το πρότυπο περιφερειακής ανάπτυξης πρέπει να εξυπηρετεί δύο κατευθύνσεις:

Την κατεύθυνση της ολοκληρωμένης ανάπτυξης η οποία αφορά :

- A. Τον συντονισμό της αναπτυξιακής προσπάθειας σε εθνικό επίπεδο
- B. Την ισόρροπη ανάπτυξη όλων των χωρικών μονάδων κάθε περιφέρειας
- Γ. Την αξιοποίηση όλων των αναπτυξιακών δυνατοτήτων σε τοπική κλίμακα
- Δ. Την ενεργοποίηση των συμμετοχικών πρωτοβουλιών και την τόνωση της τοπικής επιχειρηματικότητας
- Ε. Τη μέγιστη δυνατή ολοκλήρωση κάθε περιφερειακού παραγωγικού κυκλώματος, που ευνοεί την αξιοποίηση των τοπικών πόρων
- ΣΤ. Την τόνωση του αναπτυξιακού ρόλου των Ο.Τ.Α.
- Z. Την ουσιαστικοποίηση του περιεχομένου της ενδογενούς ανάπτυξης και την αξιοποίηση των κοινοτικών πόρων που διατίθενται προς την κατεύθυνση αυτή
- H. Την ενεργοποίηση της αναπτυξιακής διαδικασίας στις ορεινές, τις παραμεθόριες και τις νησιωτικές περιοχές.

Την προώθηση της πολιτικής των κέντρων ανάπτυξης, η οποία είναι απαραίτητη για τους ακόλουθους λόγους :

- A. Η περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας έχει επηρεασθεί έντονα από τους πόλους ανάπτυξης που βρίσκονται κατά μήκος του αναπτυξιακού άξονα της χώρας.
- B. Η δημιουργία οικονομιών συγκέντρωσης και η εγκατάσταση προωθητικών βιομηχανικών σε κάθε περιφέρεια θα συμβάλλει στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας των περιφερειακών οικονομιών και στην δημιουργία συνθηκών διάχυσης της ανάπτυξης.
- Γ. Σε διεθνές επίπεδο, λόγω μεταβολής της οικονομικής συγκυρίας αναμένεται ενδυνάμωση του ρόλου των μεγάλων επιχειρήσεων και αξιοποίηση των οικονομιών συγκέντρωσης των αναπτυγμένων χωρών. Η τόνωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής βιομηχανίας εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από την λειτουργία δυναμικών κέντρων ανάπτυξης.

Συνήθως, ανάλογα με την αναπτυξιακή φυσιολογία κάθε χώρας ή περιφέρειας διαμορφώνεται ένα μικτό πρότυπο που επιτρέπει :

- A. Την θωράκιση των περιφερειακών οικονομιών απέναντι στην κεντρομόλο δύναμη των λειτουργούντων πόλων
- B. Την τόνωση της ανταγωνιστικότητας της εθνικής και των περιφερειακών οικονομιών
- Γ. Τον ολοκληρωμένο σχεδιασμό της αναπτυξιακής προσπάθειας

## 2) Πόλοι ανάπτυξης

Ο προσδιορισμός των πόλων και των κέντρων ανάπτυξης αποτελεί αντικείμενο ιδιαίτερης διερεύνησης. Για τον προσδιορισμό των πολιτικών σημείων στον ελλαδικό χώρο είναι απαραίτητο να διερευνηθεί μια σειρά βασικών παραμέτρων των αστικών κέντρων όπως :

- το πληθυσμιακό μέγεθος
- η κλαδική ειδίκευση
- η δυνατότητα λειτουργίας προωθητικών βιομηχανιών
- η υποδομή
- οι εξωτερικές οικονομίες
- οι επιπτώσεις στους περιβάλλοντες νομούς

Η υιοθέτηση ενός σύνθετου προτύπου ολοκληρωμένης και πολιτικής ανάπτυξης επιβάλλει την δημιουργία ενός τουλάχιστον κέντρου ανάπτυξης σε κάθε περιφέρεια (ΙΠΑ 1989).

## 3) Προγράμματα ολοκληρωμένης ανάπτυξης

Η προώθηση της ολοκληρωμένης περιφερειακής ανάπτυξης απαιτεί την κατάρτιση προγραμμάτων ολοκληρωμένης ανάπτυξης σε επίπεδο περιφέρειας.

Βασικοί στόχοι των Προγραμμάτων Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης είναι:

- η ισόρροπη ανάπτυξη με ένταση των ρυθμών στις υποβαθμισμένες περιοχές
- ο προσδιορισμός και η προώθηση της αξιοποίησης όλων των τοπικών πόρων
- η ολοκλήρωση του περιφερειακού παραγωγικού κυκλώματος

Τα Προγράμματα αυτά μπορούν να εξειδικευθούν ή και να συμπληρωθούν από επιμέρους προγράμματα μικρότερων χωρικών μονάδων. Για να αποκτήσει όμως ουσιαστικό περιεχόμενο η προοπτική αυτή είναι σκόπιμο να προωθηθεί η αναβάθμιση του ρόλου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και η στελέχωση της με κατάλληλα ειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό. Προϋπόθεση είναι η λειτουργία Οργάνων Στήριξης σε Τοπικό Επίπεδο.

#### 4) Περιφερειακές Προτεραιότητες

Ο προσδιορισμός των περιφερειακών προτεραιοτήτων παρέμβασης αποτελεί αντικείμενο τόσο των περιφερειακών προγραμμάτων ολοκληρωμένης ανάπτυξης όσο και της κεντρικής πολιτικής κέντρων ανάπτυξης.

Είναι εν τούτοις σκόπιμο να γίνει ένας προκαταρκτικός προσδιορισμός των περιοχών που έχουν προτεραιότητες παρέμβασης.

Οι περιοχές αυτές είναι:

- Τα κέντρα ανάπτυξης
- Οι ορεινές περιοχές
- Οι νησιωτικές περιοχές
- Οι παραμεθόριες περιοχές
- Τα κορεσμένα αστικά κέντρα
- Οι περιοχές διαρθρωτικής οπισθοδρόμησης

#### 5) Περιφερειακή Διοίκηση και Προγραμματισμός

Η ανάγκη εφαρμογής Προγραμμάτων Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης επιβάλλει την συγκρότηση Οργάνων Στήριξης της Διοίκησης και του Προγραμματισμού σε περιφερειακό επίπεδο. Ολοκληρωμένη ανάπτυξη δεν μπορεί να σχεδιαστεί από το κέντρο. Ο σχεδιασμός της στηρίζεται σε συμμετοχικές διαδικασίες και απαιτεί ενίσχυση των αρμοδιοτήτων της περιφερειακής διοίκησης.

#### 6) Κλαδικές Προτεραιότητες

Ο προσδιορισμός των κλαδικών προτεραιοτήτων αφορά :

- την προώθηση των κλάδων στρατηγικής σημασίας για την ανάπτυξη
- την ενίσχυση σε περιφερειακό επίπεδο των κλάδων που μπορούν να ενισχύουν την διεθνή ανταγωνιστικότητα των περιφερειακών οικονομιών
- την ενίσχυση των προωθητικών βιομηχανιών των κέντρων ανάπτυξης, δηλαδή των κλάδων κλειδιών για την δυναμική περιφερειακή ανάπτυξη



Στα πλαίσια της προώθησης των κλαδικών προτεραιοτήτων κρίνονται αναγκαία :

- Η επιλογή των αστικών κέντρων που θα λειτουργήσουν ως κέντρα δημιουργίας και διάχυσης της ανάπτυξης
- Η σύνδεση των δυναμικών κλάδων των περιφερειών με την πολιτική κινήτρων.
- Η διαμόρφωση μιας πολιτικής Συγκεντρώσεων Δραστηριοτήτων Υψηλής Τεχνολογίας

#### 7) Παρέμβαση στις κορεσμένες περιφέρειες και στις περιοχές διαρθρωτικής οπισθοδρόμησης

Ιδιαίτερη κατηγορία πρέπει επίσης να αποτελέσουν οι περιοχές διαρθρωτικής οπισθοδρόμησης ή περιοχές αποβιομηχάνισης. Πρόκειται για περιοχές με ειδίκευση σε κλάδους για τους οποίους μεταβλήθηκαν οι συνθήκες των προτιμήσεων, ανάπτυξης ανταγωνιστριών περιοχών ή χωρών.

#### 8) Η αξιολόγηση εξωγενών παραγόντων

Στην περίπτωση της Ελλάδας σημαντικός εξωγενής παράγοντας, που φαίνεται ότι μπορεί να συμβάλει σε μεταβολή των αναπτυξιακών προσανατολισμών της χώρας και να προσφέρει νέες αναπτυξιακές προοπτικές, είναι οι μεγάλες οικονομικές αλλαγές που συντελούνται στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και ειδικότερα στις Βαλκανικές Χώρες.

### **Δ. ΜΕΣΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΟΚ**

Για να πραγματοποιηθούν οι αντικειμενικοί σκοποί της περιφερειακής πολιτικής έχει διαμορφωθεί μια μεγάλη ποικιλία μέσων. Θα μιλήσουμε για τις χώρες τις ΕΟΚ. Και για τα μέσα που χρησιμοποιούνται σε εθνικό επίπεδο. Παρακάτω θα αναλύσουμε τις κατηγορίες αυτών των μέσων, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα αυτών των μέσων και τέλος τις μεθόδους μακροοικονομικής αξιολογήσεως αυτών των μέσων.

#### **ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ (6)**

##### 1. Έργα υποδομής

Μία από τις κύριες αδυναμίες των προβληματικών περιφερειών είναι τις περισσότερες φορές η έλλειψη βασικής δομής. Για να διορθωθεί αυτή η κατάσταση χρειάζονται μεσοχρόνια και μακροχρόνια προγράμματα υποδομής. Είναι γεγονός πως η κατασκευή έργων υποδομής αποτελεί μακροχρόνια το σημαντικότερο περιφερειακό οικονομικό μέσο.

Υπάρχει μεγάλη ποικιλία έργων υποδομής. Δεν περιορίζονται στην καθαρά οικονομική υποδομή, αλλά περιλαμβάνουν και την κοινωνική, υγειονομική και την πολιτιστική υποδομή.

Ένα πολύ σημαντικό μέσο υποδομής αποτελούν οι βιομηχανικές περιοχές ή βιομηχανικοί χώροι. Για να υπάρξει ένα πρόγραμμα περιφερειακής ανάπτυξης είναι απαραίτητες οι βιομηχανικές περιοχές. Ένας άλλος τύπος υποδομής είναι η κατοικία. Στα προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης πρέπει να υπάρχουν και οικιστικά προγράμματα.

## 2. Οικονομικά κίνητρα

Είναι ευρύτατη η κλίμακα των οικονομικών κινήτρων για την περιφερειακή ανάπτυξη - για να προσελκυσθούν νέα έργα ή να επεκταθούν οι υπάρχουσες επιχειρήσεις παρέχονται κάθε είδους επιδοτήσεις, διευκολύνσεις και φορολογικές απαλλαγές. Τα κίνητρα αυτά αφορούν είτε στην εργασία είτε στο κεφάλαιο και ποικίλλουν γεωγραφικά. Τα οικονομικά κριτήρια χρησιμοποιούνται για να προωθηθεί η οικονομική ανάπτυξη προβληματικών περιφερειών.

### *Η λειτουργία των κινήτρων*

Τα κίνητρα δίνονται σε μια περιφέρεια για να αντισταθμιστούν οι ελλείψεις που μπορεί να είναι : πλήρης έλλειψη ή ανεπάρκεια ειδικευμένης εργασίας, έλλειψη κοινωνικών ευκολιών, υψηλό κόστος επικοινωνιών, χαμηλή παραγωγικότητα. Βέβαια, είναι δύσκολο να μετρηθούν οι οικονομικές επιπτώσεις ενός ή περισσότερων μειονεκτημάτων μιας περιφέρειας, γιατί τα μειονεκτήματα διαφέρουν από κλάδο σε κλάδο και από επιχείρηση σε επιχείρηση. Η βασική δυσκολία έγκειται στο γεγονός ότι οι περισσότερες προβληματικές περιφέρειες υποφέρουν από περισσότερες ελλείψεις ταυτόχρονα. Τις τελευταίες δεκαετίες, οι Ευρωπαϊκές χώρες χρησιμοποιούν όλο και περισσότερο οικονομικά κριτήρια για να αντισταθμιστούν κάθε είδους μειονεκτήματα που έχουν οι προβληματικές τους περιφέρειες. Με αυτό το τρόπο τα κίνητρα αποκτούν μια νέα δεύτερη λειτουργία, εγγυώνται δηλαδή τη «διεθνή ανταγωνιστικότητα» των περιφερειών προσελκύοντας νέες επενδύσεις. Μια τρίτη λειτουργία είναι η παροχή χρηματοδοτικών μέσων για τον εφοδιασμό ορισμένων επιχειρήσεων με κεφάλαια μπορούν να δοθούν δάνεια.

## 3. Μέτρα αποθαρρύνσεως

Η υπερσυγκέντρωση οικονομικών δραστηριοτήτων σε ορισμένες περιφέρειες ή η παρατεινόμενη ανισορροπία μεταξύ περισσότερο και λιγότερο αναπτυγμένων περιφερειών έχει οδηγήσει μερικές χώρες να εφαρμόζουν μέτρα αποθαρρύνσεως, τα οποία συμπληρώνουν τα οικονομικά κίνητρα. Ολόκληρο το σύστημα των ελέγχων και των μέτρων αποθαρρύνσεως αποσκοπεί στον περιορισμό των επενδύσεων στις περιφέρειες που ήδη είναι ανεπτυγμένες ή και υπερανπτυγμένες. Πολλές ευρωπαϊκές χώρες χρησιμοποίησαν αντικίνητρα, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, το Παρίσι, η Ιταλία και η Ολλανδία.

## 4. Αποκέντρωση δημόσιων υπηρεσιών

Η συγκέντρωση των δημόσιων υπηρεσιών είναι η κύρια αιτία συμφορήσεως ορισμένων περιοχών και η αποκέντρωσή τους όχι μόνο έχει

σαν αποτέλεσμα την αποσυμφόρηση αλλά μπορεί ακόμα να βοηθήσει στη διαμόρφωση εξωτερικών οικονομικών στις βοηθούμενες περιφέρειες.

#### 5. Περιφερειακή κατανομή, των δημόσιων επενδύσεων και των δημόσιων προμηθειών και διαγωνισμών έργων.

Μια τελείως διαφορετική μέθοδος άμεσης κρατικής παρεμβάσεως για τους σκοπούς της περιφερειακής αναπτύξεως είναι η ίδρυση δημοσίων επιχειρήσεων. Είναι ιδιαίτερα αποτελεσματική όταν η περιφερειακή πολιτική υπαγορεύει τη λειτουργία ορισμένης βιομηχανίας, είτε για να θεμελιωθεί νέο κέντρο αναπτύξεως, είτε για να γίνει ένας τόπος ελκυστικότερος σε άλλες βιομηχανίες με τη συμπλήρωση ενός κενού στην περιφερειακή οικονομία. Το κράτος επίσης, μπορεί να ευνοεί τις περιοχές αναπτύξεως με την πολιτική που εφαρμόζει στις προμήθειες του προτιμώντας τους προμηθευτές των περιοχών αυτών, αν μπορούν να ανταγωνιστούν τους προμηθευτές από τις μη ευνοούμενες περιοχές

#### 6. Υπηρεσίες περιφερειακής αναπτύξεως

Το κύριο καθήκον των περιφερειακών υπηρεσιών είναι η οικονομική προώθηση των περιφερειών της αρμοδιότητάς τους.

Η προώθηση μπορεί να πάρει διάφορες μορφές:

- τήρηση συνεχούς απογραφής των πόρων και των αναγκών
- την παροχή βοήθειας σε υπάρχουσες επιχειρήσεις
- την προσέλκυση νέων έργων στην περιφέρεια
- την ίδρυση παραγωγικής μονάδας διευθυνόμενης από την ίδια την υπηρεσία ή και την κατασκευή έργων υποδομής
- την πληροφόρηση του ντόπιου πληθυσμού
- την υπεράσπιση των συμφερόντων της περιφέρειας σε εθνικό επίπεδο
- το συντονισμό των περιφερειακών ή και των εθνικών υπηρεσιών
- την σύνταξη μελετών φυσικού προγραμματισμού.

## **ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4**

### **ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ**

#### **A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ**

Ο οικονομικός χάρτης της Ευρώπης διαμορφώθηκε σιγά-σιγά μέσα στους αιώνες με βάση τα φυσικά, οικονομικά χαρακτηριστικά των διαφόρων περιοχών που την αποτελούν. Η εγκατάσταση και η οικονομική εξειδίκευση των πρωτόγονων αγροτικών πληθυσμών της Ευρώπης επηρεάστηκε όπως ήταν φυσικό κατά κύριο λόγο από την φύση και την μορφολογία του εδάφους, το κλίμα, την ύπαρξη νερού και άλλους τέτοιους παράγοντες.

Σε αυτά τα πρώτα στοιχεία του προσδιορισμού της θέσεως των οικονομικών δραστηριοτήτων ήρθαν με την βιομηχανική επανάσταση να προστεθούν άλλα σημαντικά, όπως: η ύπαρξη μέσα στις διάφορες περιοχές ή κοντά τους πρώτων φθηνών υλών, καλών λιμανιών και σχετικά μεγάλης συγκεντρώσεως του πληθυσμού, δηλαδή μεγάλης αγοράς προϊόντων και εργασίας. Από τη βιομηχανική επανάσταση έως τώρα, ο προσδιορισμός της θέσεως των οικονομικών δραστηριοτήτων γίνεται σχεδόν αποκλειστικά από τους επιχειρηματίες. Οι τελευταίοι δύσκολα κάνουν επενδύσεις σε περιοχές που δεν διαθέτουν "εξωτερικές οικονομίες", δηλαδή οικονομίες που μεταφράζονται σε χαμηλό κόστος παραγωγής.

Οι επενδύσεις για υποδομές και κοινωνικές υπηρεσίες παρέχονται κυρίως από δημόσια ταμεία δια αποφάσεων της πολιτικής εξουσίας. Μέχρι τελευταία ακόμη ο ρόλος αυτής από περιφερειακής άποψης, περιοριζόταν στο να ακολουθεί χρονικά τις αποφάσεις των επιχειρηματιών ως προς τον προσδιορισμό της θέσεως των οικονομικών δραστηριοτήτων και να δημιουργεί τις οικονομικές και κοινωνικές προϋποθέσεις για την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεών τους. Ο ρόλος αυτός της πολιτικής εξουσίας μπορεί να ευνοούσε την ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας, αλλά δεν ευνοούσε καθόλου τη σύμμετρη ανάπτυξη όλων των περιοχών μιας χώρας. Κατά αυτόν τον τρόπο, λοιπόν, δημιουργήθηκαν και επιδεινώθηκαν οι οικονομικές ανισότητες μεταξύ των διαφόρων περιοχών της Ευρώπης γενικά και της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας ειδικότερα.

#### **I. Κατάταξη των περιφερειών**

Η κατάταξη των περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης χρησιμεύει στην ανάλυση των στατιστικών δεδομένων που προσδιορίζουν τις διαφορές μεταξύ τους, ενώ ταυτόχρονα διευκολύνει τη λήψη των αναγκαίων μέτρων περιφερειακής πολιτικής, με βάση τα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά των περιφερειών. Η πρώτη υποδιαίρεση των περιφερειών γίνεται με διοικητικά κριτήρια και εξυπηρετεί τη συλλογή των στατιστικών στοιχείων και το καθορισμό των αρμοδιοτήτων διαφόρων οργάνων της διοίκησης. Η δεύτερη

υποδιαίρεση στηρίζεται στον προσδιορισμό ορισμένων ομοιογενών χαρακτηριστικών, που οριοθετούν τις περιφέρειες εφαρμογής των αναπτυξιακών σχεδίων. Πρόκειται δηλαδή για <<περιφέρειες προγραμματισμού>> που καθορίζονται με κριτήρια ομοιογένειας και συντίθενται από ορισμένες χωρικές μονάδες, οι οποίες οριοθετούνται με διοικητικά κριτήρια.

### ➤ Υποδιαίρεση με διοικητικά κριτήρια.

Η υποδιαίρεση αυτή περιλαμβάνει για όλα τα κράτη μέλη της Ε.Ε. τρεις κατηγορίες χωρικών μονάδων (NUTS) που χρησιμοποιεί η Στατιστική Υπηρεσία της Κοινότητας (EUROSTAT) και οι άλλες υπηρεσίες της Επιτροπής. Σε κάθε κατηγορία εντάσσονται ορισμένες χωρικές μονάδες κάθε χώρας με συγκεκριμένη ονοματολογία.

Η ονοματολογία NUTS υποδιαιρεί κάθε κράτος μέλος της Ένωσης σε ορισμένο αριθμό περιφερειών του επιπέδου 1 (NUTS 1)

Κάθε περιφέρεια του επιπέδου αυτού υποδιαιρείται σε ορισμένο αριθμό του επιπέδου 2 (NUTS 2) και στη συνέχεια κάθε περιφέρεια του επιπέδου 2 υποδιαιρείται σε ορισμένο και πάλι αριθμό περιφερειών του επιπέδου 3 (NUTS 3) Πρόκειται δηλαδή για ιεραρχική διαίρεση των χωρικών μονάδων σε τρία επίπεδα.

Η χώρα μας υποδιαιρείται σε τέσσερις χωρικές μονάδες (Περιφέρειες) του επιπέδου NUTS 1, ως εξής:

1. Βόρεια Ελλάδα
2. Κεντρική Ελλάδα
3. Αττική
4. Νησιά

Στο επίπεδο NUTS 2 εντάσσονται οι 13 περιφέρειες της χώρας ως εξής:

- |                  |                                  |
|------------------|----------------------------------|
| Βόρεια Ελλάδα:   | 1. Ανατολική Μακεδονία και Θράκη |
|                  | 2. Κεντρική Μακεδονία            |
|                  | 3. Δυτική Μακεδονία              |
|                  | 4. Θεσσαλία                      |
| Κεντρική Ελλάδα: | 5. Ήπειρος                       |
|                  | 6. Ιόνια Νησιά                   |
|                  | 7. Στερεά Ελλάδα                 |
|                  | 8. Πελοπόννησος                  |
| Αττική:          | 9. Αττική                        |
| Νησιά:           | 10. Βόρειο Αιγαίο                |
|                  | 11. Νότιο Αιγαίο                 |
|                  | 12. Κρήτη                        |

Στο επίπεδο NUTS 3 εντάσσονται οι 51 νομοί που συγκροτούν τις 13 περιφέρειες.

### ➤ Υποδιαίρεση με κριτήρια ομοιογένειας-προγραμματισμού

Η υποδιαίρεση αυτή χρησιμοποιείται για την κατάταξη των προβληματικών περιφερειών της Κοινότητας. Οι κύριοι τύποι περιφερειών

διαμορφώθηκαν με διάφορα οικονομικά κριτήρια, κυρίως εισοδήματος και ποσοστού ανεργίας, και χρησιμοποιούνται για την εφαρμογή μέτρων πολιτικής της Κοινότητας.

Τα βασικά χαρακτηριστικά των περιφερειών αυτών είναι τα παρακάτω:

α) *Καθυστερημένες περιφέρειες*: Οι περιφέρειες αυτές έχουν έντονο γεωργικό προσανατολισμό, παρουσιάζουν υψηλά ποσοστά ανεργίας, χαρακτηρίζονται από το χαμηλό κατά κεφαλή εισόδημα των κατοίκων τους και τη χαμηλή παραγωγικότητα. Στερούνται, επίσης, βασικών υποδομών στους τομείς των μεταφορών και των τηλεπικοινωνιών.

β) *Φθίνουσες βιομηχανικές Περιφέρειες*: Η ευημερία που χαρακτήριζε τις περιφέρειες αυτές στο παρελθόν έχει εκλείψει, γιατί η βιομηχανία στην οποία στηριζόταν η οικονομία τους έχασε την ανταγωνιστικότητά της και έτσι μειώθηκε η απασχόληση στη μεταποίηση και αυξήθηκε η ανεργία.

γ) *Περιμετρικές περιφέρειες*: Οι περιφέρειες αυτές είναι απομακρυσμένες από τα κέντρα ζήτησης και προσφοράς προϊόντων και υπηρεσιών και γεωγραφικά απομονωμένες. Η προσπέλασή τους είναι δύσκολη και γι'αυτό αντιμετωπίζουν προβλήματα υποδομών και ανάπτυξης οικονομικών δραστηριοτήτων σε δυναμικούς κλάδους. Πολλές παράκτιες και νησιωτικές περιοχές υπάγονται στην κατηγορία αυτή.

δ) *Συνοριακές περιφέρειες*: Διακρίνονται σε εσωτερικές και εξωτερικές. Στην πρώτη κατηγορία εντάσσονται οι περιφέρειες μιας χώρα, που βρίσκονται στα σύνορα άλλων Κοινοτικών χωρών, ενώ στη δεύτερη οι περιφέρειες που συνορεύουν με χώρες που δεν είναι μέλη της Ένωσης. Στη δεύτερη αυτή κατηγορία υπάγονται οι Ελληνικές συνοριακές περιφέρειες. Οι συνοριακές περιφέρειες αντιμετωπίζουν προβλήματα προσαρμογής της οικονομίας τους και εμπόδια, λόγω συνόρων, στην ανάπτυξη οικονομικών σχέσεων με όμορφες περιφέρειες, κυρίως εκτός Κοινοτικού χώρου.

ε) *Προβληματικές αστικές περιοχές*: Οι μεγάλες πόλεις της Ένωσης αντιμετωπίζουν προβλήματα μόλυνσης του περιβάλλοντος, κυκλοφοριακής συμφόρησης, αυξημένης εγκληματικότητας, κοινωνικής υποβάθμισης, έλλειψης υποδομών και ερήμωσης ορισμένων περιοχών του κέντρου του οικιστικού προβλήματος.

στ) *Προβληματικές γεωργικές περιοχές*: Οι περιφέρειες αυτές υποφέρουν από τις κλιματολογικές συνθήκες, τη διαρθρωτική αγροτική πολιτική της Κοινότητας, τις παραδοσιακές καλλιέργειες, το μεγάλο κόστος παραγωγής κ.α. Στην κατηγορία των προβληματικών γεωργικών περιφερειών εντάσσονται πολλές μεσογειακές περιοχές, και οι ορεινές περιοχές που βρίσκονται σε μεγάλο υψόμετρο και χαρακτηρίζονται από τους δυσμενείς όρους εκμετάλλευσης του εδάφους ή απειλούνται από πληθυσμιακή αποψίλωση ή έχουν ειδικά μειονεκτήματα, γεωγραφικά ή οικονομικά.

### ➤ **Διάκριση των περιφερειών, με κριτήριο τους στόχους της περιφερειακής πολιτικής**

Τα χαρακτηριστικά που προσδιορίζουν τη διάκριση αυτή, η οποία καθιερώθηκε μετά τη μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Ταμείων, είναι τα εξής:

- Η υπερβολική εξάρτηση από παραδοσιακές οικονομικές δραστηριότητες.
- Η χαμηλή παραγωγικότητα.
- Το υψηλό ποσοστό της παρατεταμένης ανεργίας.

- Η συνεχιζόμενη μετανάστευση προς άλλες χώρες.
- Η διαμόρφωση του κατά κεφαλή εισοδήματος σε επίπεδο χαμηλότερο του Κοινοτικού μέσου όρου.

Με βάση τα χαρακτηριστικά αυτά ορίστηκαν οι έξι στόχοι της περιφερειακής πολιτικής, που αντιστοιχούν κυρίως σε τρεις κατηγορίες περιφερειών:

A. Περιφέρειες (περιοχές) με χαμηλό βαθμό ανάπτυξης ή αναπτυξιακά καθυστερημένες.

B. Περιφέρειες (περιοχές) σε βιομηχανική παρακμή.

Γ. Αγροτικές ζώνες.

Οι περιοχές της (Α) κατηγορίας είναι επιλέξιμες και αντιστοιχούν κυρίως στο στόχο 1 της περιφερειακής πολιτικής της Κοινότητας. Ορίζονται ως περιοχές στις οποίες το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. είναι τουλάχιστον κατά 25% χαμηλότερο από τον Κοινοτικό μέσο όρο. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν: μεγάλα τμήματα της Ιταλίας και της Ισπανίας, η Κορσική, τα Γαλλικά Υπερπόντια Εδάφη, η Βόρεια Ιρλανδία και τα Islands και Highlands (Ηνωμένο Βασίλειο), τα νέα Γερμανικά Lander (Ανατολική Γερμανία), το Βελγικό Hainaut, το Αυστριακό Byrgenland και οι πολύ αραιοκατοικημένες περιοχές των Σκανδιναβικών (Βόρειων) χωρών της Ένωσης. Τα πιο σημαντικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι περιοχές αυτές είναι η ανεπάρκεια των υποδομών (δίκτυα μεταφορών, τηλεπικοινωνιών και ενέργειας, κτλ.) η παραδοσιακή μεταποιητική παραγωγή, από την οποία απουσιάζει η δυνατότητα απορρόφησης καινοτομιών και ανταπόκρισης στη διεθνή ζήτηση, ο μικρός γεωργικός κλήρος και η μεγάλη ανεργία των νέων. Στις περιοχές αυτές παρατηρείται υπερσυγκέντρωση πληθυσμού στις μεγάλες πόλεις, κυρίως από την εσωτερική μετανάστευση, με χώρο προέλευσης τους μικρούς αγροτικούς οικισμούς. Η γεωγραφική οριοθέτηση των περιοχών αυτών τις εντάσσει στις περιμετρικές περιοχές της Κοινότητας (νησιά, απομακρυσμένες περιοχές από τα μεγάλα αστικά κέντρα), με συνέπεια να έχουν χαμηλό βαθμό προσέλκυσης επενδύσεων και να βρίσκονται σε δυσμενέστερη θέση στο πεδίο της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων.

Οι περιοχές της (B) κατηγορίας επιλέγονται για ένταξη στο στόχο 2 της Κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής, γιατί μεγάλο τμήμα του ενεργού πληθυσμού τους ασχολείται σε παραδοσιακούς βιομηχανικούς κλάδους που φθίνουν, όπως είναι τα ναυπηγεία, η κλωστοϋφαντουργία, η σιδηρουργία κτλ. Οι περιοχές αυτές είναι συνήθως κορεσμένες, με ιδιαίτερα προβλήματα περιβάλλοντος και χωροταξικής οργάνωσης. Η διαρθρωτική οπισθοδρόμηση που τις χαρακτηρίζει προκαλεί περιφερειακή ανεργία, που η μείωση της αποτελεί, ως εκ τούτου τον κεντρικό άξονα των παρεμβάσεων της Κοινοτικής πολιτικής για τις περιοχές του στόχου 2.

Οι περιοχές της (Γ) κατηγορίας είναι επιλέξιμες για την εφαρμογή του στόχου 5β και καλύπτουν το 20% περίπου της έκτασης της Κοινότητας. Η χωροθετική τους διάρθρωση εκτείνεται σε οκτώ χώρες. Είναι περιοχές γεωργικού προσανατολισμού, αραιοκατοικημένες, νησιώτικες, ορεινές, οι οποίες διαθέτουν οικολογικούς πόρους που μπορούν να αποτελέσουν το υπόβαθρο της ανάπτυξης τους, με την εφαρμογή των προγραμμάτων διαφοροποίησης δραστηριοτήτων. Εγκατάλειψη δηλαδή της παραδοσιακής γεωργίας και υιοθέτηση νέων μεθόδων παραγωγής αγροτικών προϊόντων αυξημένης ζήτησης και βελτιωμένης ποιότητας.

Συμπληρωματικά μπορεί να προωθηθεί η ανάπτυξη της οικοτεχνίας, της χειροτεχνίας, του τουρισμού και των μικρομεσαίων βιοτεχνικών επιχειρήσεων επεξεργασίας τοπικών πρώτων υλών, παιχνιδιών κτλ.

## II. Άνιση περιφερειακή ανάπτυξη και περιφερειακές ανισότητες

Όπως αναφέρθηκε στην εισαγωγή, παρατηρείται έντονο –στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα– το φαινόμενο της άνισης περιφερειακής ανάπτυξης τόσο μεταξύ των κρατών –μελών, όσο και στο εσωτερικό κάθε κράτους-μέλους. Η άνιση αυτή ανάπτυξη διαπιστώνεται από την ύπαρξη περιοχών με υψηλή συγκέντρωση οικονομικών δραστηριοτήτων σε μεγάλα βιομηχανικά κέντρα και συγχρόνως άλλων περιοχών που όσο πιο μακριά βρίσκονται από τα κέντρα αυτά, τόσο λιγότερο αναπτυγμένες είναι.

Τόσο οικονομικοί και ιστορικοί, όσο κοινωνικοί και πολιτικοί λόγοι, έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση τέτοιων καταστάσεων, όπως η ανάγκη εγκατάστασης των βιομηχανικών κέντρων στο λεγόμενο 'τρίγωνο θέσεως' εγκατάστασης βιομηχανιών κοντά είτε στα κοιτάσματα των πρώτων υλών, είτε σε υποδομές και σε εργατικό δυναμικό. Εξάλλου σημαντικός προσδιοριστικός παράγοντας είναι και ο σκληρός ανταγωνισμός των κρατών της Δυτικής Ευρώπης στο πλαίσιο της ελεύθερης αγοράς.

Με βάση το απλό κριτήριο του κατά κεφαλήν εισοδήματος, και συγκεκριμένα της περιφέρειας και του μέσου επιπέδου του κάθε κράτους –μέλους, οι φτωχότερες περιοχές της ευρωπαϊκής κοινότητας είναι αυτές που βρίσκονται στην περιφέρεια αυτής. Επίσης το μέγεθος της ανισοκατανομής του εισοδήματος και των ανισοτήτων στην ανάπτυξη μεταξύ των διάφορων περιοχών των κρατών –μελών είναι οξύτερο στα λιγότερο αναπτυγμένα και φτωχότερα κράτη-μέλη.

Πιο αναλυτικά, το κατά κεφαλήν ακαθάριστο εγχώριο προϊόν στις πλουσιότερες περιφέρειες είναι τέσσερις έως επτά φορές υψηλότερο από εκείνο των πτωχών περιοχών. Ο πίνακας που ακολουθεί παρουσιάζει αναλυτικά την εξέλιξη του Α.Ε.Π των κατοίκων στην Ευρωπαϊκή Ένωση την τελευταία πενταετία.



**ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ ΣΕ ΑΓΟΡΑΙΕΣ ΤΙΜΕΣ: 1997-1999**

Σε δισ. Ευρώ

ΧΩΡΑ	ΣΕ ΤΡΕΧΟΥΣΕΣ ΤΙΜΕΣ			ΣΕ ΣΤΑΘΕΡΕΣ ΤΙΜΕΣ 1995		
	1997	1998	1999	1997	1998	1999
Ευρώπη των 15	7267,9	7592,3	7974,2	6839,9	7025,6	7199,8
ΕΛΛΑΣ	105,9	107,9	117,5	93,7	97,2	100,5
ΒΕΛΓΙΟ	215,3	223,1	234	219,6	226	231,5
ΔΑΝΙΑ	148,9	155,8	164,9	146,2	150,1	152,9
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	1871,2	1929,5	2007,6	1928,1	1971,4	2012,9
ΙΣΠΑΝΙΑ	492,3	519,5	553,1	474,3	493,1	510,7
ΓΑΛΛΙΑ	1243,8	1297,4	1358,1	1224,8	1263,6	1296,2
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	69,3	75,9	83,5	60	65,4	71,4
ΙΤΑΛΙΑ	1023,5	1058,7	1112,6	858,8	870,3	878,7
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	14,5	15,5	16,4	14,4	15,2	15,7
ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ	334	352,3	373,4	340,1	353	362,5
ΑΥΣΤΡΙΑ	181,9	189,3	198,1	184,7	190,7	195
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	89,9	95,4	102,4	86	89	91,9
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	107,6	114,7	121,8	108,1	114,1	117,9
ΣΟΥΗΔΙΑ	208,6	210,1	220,1	188,4	193,4	198,9
ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	1161,2	1247,3	1310,9	912,7	933,1	953,1

Πηγή : Τριμηνιαίοι Εθνικοί  
Λογαριασμοί

Η κατάσταση είναι ιδιαίτερα κρίσιμη στις πιο κάτω δυο κατηγορίες περιοχών :

- 1) Στις αναπτυσσόμενες βιομηχανικές περιοχές που βρίσκονται σήμερα σε οικονομικό μαρασμό ως προς ιδιαίτερους κλάδους (άνθρακας, σιδηρουργία). Αυτές οι περιοχές χαρακτηρίζονται από ξεπερασμένη βιομηχανική διάρθρωση, υψηλή ανεργία, χαμηλή παραγωγικότητα, καθυστέρηση σε νέες τεχνολογίες και χαμηλό επίπεδο ανταγωνιστικότητας.
- 2) Στις παραδοσιακά καθυστερημένες περιοχές διαρθρωτικής υπανάπτυξης. Οι περιοχές αυτές χαρακτηρίζονται από έντονα γεωργικό χαρακτήρα, χαμηλό εισόδημα, υψηλή ανεργία και υποαπασχόληση, υψηλή μετανάστευση και περιορισμένη υποδομή.

Τα τελευταία χρόνια οι προαναφερθείσες περιφερειακές ανισότητες έχουν επιδεινωθεί. Αυτό προκύπτει από μια σύγκριση του περιφερειακού εισοδήματος. Πράγματι η πρώτη περιοδική έκθεση της Επιτροπής Περιφερειακής Πολιτικής καταλήγει στην εκτίμηση ότι οι περιφερειακές ανισότητες παρουσιάζουν μια συνεχή επιδείνωση, με την οικονομική κρίση να χειροτερεύει την όλη κατάσταση.

Η δεύτερη περιοδική έκθεση για την κοινωνικό-οικονομική κατάσταση των περιφερειών της Ε.Ε.Π αποδεικνύει ότι οι περιφερειακές ανισότητες σχετίζονται άμεσα με την παραγωγικότητα και την απασχόληση. Έτσι προκύπτει η διαπίστωση ότι ο όρος "Ευρώπη των 2 ταχυτήτων" ισχύει με την ύπαρξη από τη μια πλευρά ευρωπαϊκών περιοχών με κυρίαρχο το γεωργικό τομέα, που εξακολουθούν να μένουν μη προνομιούχες και από την άλλη με την ύπαρξη περιοχών αναπτυσσόμενων βιομηχανικών κέντρων που εξακολουθούν να ευημερούν συγκριτικά με άλλες περιοχές.

Συμπερασματικά τα περιφερειακά προβλήματα της Ευρωπαϊκής κοινότητας προσδιορίζονται: α) από μείωση της απασχόλησης και την υποαπασχόληση στον γεωργικό τομέα. το φαινόμενο αυτό συνοδεύεται από έντονα προβλήματα προσανατολισμού για τους εξερχόμενους από τον τομέα. β) από μαρασμό και κάμψη των παραδοσιακών βιομηχανικών δραστηριοτήτων λόγω i) εξάντλησης ορισμένων πλουτοπαραγωγικών πηγών και ii) λόγω του ανταγωνισμού από άλλες χώρες και παρεμφερή προϊόντα με αλυσιδωτές επιπτώσεις και σε άλλους τομείς και περιοχές.

## **B. ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ**

Η νεοκλασική θεωρία αντιμετώπιζε τη χωρική ασυμμετρία της αναπτυξιακής διαδικασίας και την περιφερειακή ανισορροπία ως βραχυχρόνιο πρόβλημα προσαρμογής, που παρουσιάζεται ευκαιριακά και εξαφανίζεται από τη δράση των δυνάμεων της αγοράς μέσα σε ένα αυτόματο σύστημα οικονομικής ισορροπίας. Με βάση τις αρχές του τέλειου ανταγωνισμού και της πλήρους απασχόλησης και κινητικότητας των συντελεστών της παραγωγής κεφαλαίου και εργασίας η σχετική νεοκλασική θεωρία διαμορφώνεται ως εξής:

Η επιδίωξη της μεγιστοποίησης των κερδών από τις επιχειρήσεις οδηγούν στις περιοχές εκείνες που ο συνδυασμός των συντελεστών της παραγωγής εργασίας και κεφαλαίου, εξασφαλίζει την επίτευξη του παραπάνω σκοπού. Στην περίπτωση όμως που διαφοροποιείται το κόστος παραγωγής και επηρεάζει τα κέρδη, τότε επηρεάζεται και ο τόπος εγκατάστασης των επιχειρήσεων. Οι παράγοντες που ασκούν την επίδραση αυτή ταυτίζονται με εκείνους που συνθέτουν το κόστος παραγωγής, δηλαδή την αμοιβή του κεφαλαίου, της εργασίας και των πρώτων υλών.

Η κατάσταση ισορροπίας που υπάρχει μπορεί κατά συνέπεια να διαταραχθεί όταν εξωγενείς παράγοντες (πχ. ζήτηση από το εξωτερικό) αυξήσουν τη ζήτηση των και εργασίας, την αύξηση της αμοιβής τους και την προϊόντων της περιοχής X με αποτέλεσμα την αύξηση της ζήτησης κεφαλαίου αύξηση της κινητικότητάς τους από άλλες περιοχές προς την περιοχή X.

Η ροή αυτή θα συνεχιστεί μέχρι να δημιουργηθεί νέα ισορροπία σε πιο υψηλό εισοδηματικό επίπεδο. Η ευκαιριακή διατάραξη της προηγούμενης ισορροπίας έγινε από εξωγενείς παράγοντες. Οι ενδογενείς παράγοντες του συστήματος δεν έχουν κανένα λόγο να μεταβάλλουν την κατάσταση της ισορροπίας που οριστικοποιήθηκε ήδη. Ο υποθετικός αυτός μηχανισμός έρχεται σε αντίθεση με την πολύπλοκη και πολυσύνθετη χωροταξική, οικονομική και κοινωνική πραγματικότητα που δημιουργεί το πρόβλημα των περιφερειακών ανισοτήτων.

Η ουσία λοιπόν του προβλήματος βρίσκεται στη διαπίστωση ότι ο μηχανισμός της αγοράς δε δημιουργεί αυτόματα περιφερειακή ισορροπία και ότι οι περιφερειακές ανισότητες που δημιουργούνται διαχρονικά ανάμεσα στις περιφέρειες μιας χώρας ή μιας ομάδας χωρών μπορούν να προσδιοριστούν με μια σειρά δεικτών, όπως το ποσοστό ανεργίας, το κατά κεφαλήν εισόδημα κ.α. Βέβαια το πλέγμα των σχέσεων των κοινωνικών σχηματισμών και του χώρου είναι τόσο πυκνό και εκτεταμένο ώστε προκαλεί σημαντικές δυσχέρειες στην τυπολογική κατάταξη των περιφερειακών ανισοτήτων.

Για τη διερεύνηση της πολυμορφίας του περιφερειακού προβλήματος χρησιμοποιούνται στην ανάλυση που ακολουθεί τέσσερα κριτήρια: Το ειδολογικό, το χωροταξικό ή λειτουργικό, το αναπτυξιακό και το κλαδικό. Με το πρώτο κριτήριο, το ειδολογικό, οι περιφερειακές ανισότητες μπορούν να πάρουν τη μορφή άνισων οικονομικών ευκαιριών όπως π.χ. η έλλειψη νέων θέσεων εργασίας για την απασχόληση του συνόλου του εργατικού δυναμικού μιας περιφέρειας άνισων κοινωνικών ευκαιριών, όπως π.χ. η μόνιμη εγκατάσταση σε απομακρυσμένες περιφέρειές προκαλεί πρόβλήματα που δημιουργούνται από τη μεγάλη απόσταση ανάμεσα στις περιφέρειες αυτές και τα κέντρα λήψης αποφάσεων, άνισων πολιτιστικών ευκαιριών, όπως π.χ. η αδυναμία παρακολούθησης μιας καλλιτεχνικής εκδήλωσης ή μιας διάλεξης κ.τ.λ. Δεν εξαντλείται, όμως, η ειδολογική διάκριση των περιφερειακών ανισοτήτων με τις παραπάνω κατηγορίες, γιατί οι ανισότητες αυτές αναφέρονται σε όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες και στην πολύπλοκη σύνθεσή τους. Το χωροταξικό κριτήριο προσδιορίζει την περιφερειακή ασυμμετρία, όπως, εκδηλώνεται με την ύπαρξη περιφερειακών ανισοτήτων α)ανάμεσα στην πρωτεύουσα και την υπόλοιπη χώρα β)ανάμεσα στις κυριότερες μεγάλες πόλεις και στους υπόλοιπους οικισμούς γ)ανάμεσα στα αστικά κέντρα και στους μικρότερους οικισμούς(χωριά)και δ)ανάμεσα στις περιφέρειες της ίδιας χώρας. Γενικεύοντας τη διάσταση αυτή εξετάζουμε το περιφερειακό πρόβλημα, ως πρόβλημα κέντρου και περιφέρειας. Το πρόβλημα αυτό στις αναπτυσσόμενες χώρες παίρνει τη μορφή δυαδικής διάρθρωσης της εθνικής οικονομίας με ένα αστικό κέντρο, την πρωτεύουσα, που αναπτύσσεται γρήγορα και μια περιφέρεια, που ο ρυθμός της ανάπτυξης της είναι πολύ αργός ή στάσιμος και όχι σπάνια, αρνητικός.

Για την άσκηση της περιφερειακής πολιτικής είναι πολύ σημαντικό το αναπτυξιακό κριτήριο, γιατί αυτό επιτρέπει να εκφραστούν ποιοτικά ή ποσοτικά, τα όρια των περιφερειακών ανισοτήτων, που όταν ξεπεραστούν δημιουργείται περιφερειακό πρόβλημα. Ένα πρόβλημα που είτε αποτελεί μια διαμορφωμένη κατάσταση, η οποία από τη περιφερειακή κοινή γνώμη θεωρείται άδικη, είτε αφορά μια κατάσταση μειωμένης κοινωνικής ευημερίας, σε σχέση με το επίπεδο της σε άλλες περιφέρειες, απαιτεί το ιδιαίτερο ενδιαφέρον του κράτους. Η διαμόρφωση του αναπτυξιακού κριτηρίου και των ορίων των περιφερειακών ανισοτήτων, που αναφέρθηκαν πιο πάνω, γίνεται μέσα στο σύστημα των σκοπών της οικονομικής πολιτικής που προσδιορίζονται από την ισότητα(equate) ή δικαιοσύνη και την αποτελεσματικότητα.

Η έννοια της δικαιοσύνης ή της ισότητας μπορεί να αποδοθεί με την ομοιόμορφη ή δίκαιη ή ίση διανομή του εισοδήματος, ενώ η έννοια της αποτελεσματικότητας μπορεί να προσδιορισθεί σε όρους μεγιστοποίησης της κοινωνικής ευημερίας, που επιτυγχάνεται σε μια δοσμένη κατανομή του

εισοδήματος. Από την άποψη, λοιπόν, της δικαιοσύνης πρέπει να καθορισθεί το μέγιστο όριο περιφερειακών ανισοτήτων που είναι ανεκτό από το κοινωνικό σύνολο. Αυτό, όμως, παρουσιάζει πολλές δυσκολίες γιατί είναι αδύνατη η σύγκλιση όλων των απόψεων. Δυσκολίες, όμως, παρουσιάζει και ο προσδιορισμός του επιπέδου της αποτελεσματικότητας της απασχόλησης των πόρων ή της μεγέθυνσης τους, σε σχέση με τη συνέπεια που πρέπει να επιδιωχθεί ως προς το κριτήριο της δικαιοσύνης. Γι' αυτό η αιτιολόγηση της άσκησης της περιφερειακής πολιτικής απαιτεί τον συνδυασμό και των δυο κριτηρίων, δηλαδή της ισότητας ή της δικαιοσύνης και της αποτελεσματικότητας.

Ιδιαίτερη σημασία για τη δεκαετία του '90 έχει το τέταρτο κριτήριο το κλαδικό. Και αυτό γιατί συνδέεται με τη διαδικασία της αναδιάρθρωσης της οικονομίας και της παγκοσμιοποίησης των αγορών που προκάλεσε τη διαφοροποίηση του υποδείγματος πόλωσης και του διαχωρισμού αναπτυσσόμενων και αναπτυσσομένων περιοχών. Κοινωνικοί και οικονομικοί μετασχηματισμοί έπληξαν παραδοσιακούς κλάδους και ανέδειξαν άλλους με αποτέλεσμα να προκληθούν άμεσες χωροταξικές αναδιατάξεις. Η ανάπτυξη του τριτογενούς τομέα, η εμφάνιση των φαινομένων της διαρθρωτικής οπισθοδρόμησης (αποβιομηχανίσεις), η απορρόφηση καινοτομικών τεχνολογικών μεθόδων από την παραγωγή, η αύξηση των αναγκών σε προωθημένες εξειδικεύσεις του εργατικού δυναμικού και η ταυτόχρονη αύξηση της ανεργίας είναι μερικές από τις εκδηλώσεις των μεταβολών που παρατηρούνται στην παγκόσμια οικονομία. Οι εκδηλώσεις αυτές στη χωροταξική τους διάσταση δημιουργούν φθίνουσες περιοχές, με γοργούς ρυθμούς αρνητικής μεταβολής των δεικτών ανάπτυξης και νέους τύπους περιφερειών, με ανάπτυξη δυναμικών κλάδων υψηλής ανταγωνιστικότητας. Ενδεικτικά παραδείγματα της νέας αυτής χωροταξικής διάρθρωσης είναι η δημιουργία περιοχών που κυριαρχούν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις ευέλικτης παραγωγής (π.χ. Τρίτη Ιταλία) ή οι τεχνολογικά προηγμένες βιομηχανίες στους κλάδους της πληροφορικής, της βιοτεχνολογίας, των νέων υλικών κ.τ.λ. (π.χ. νότια Γαλλία) καθώς επίσης και περιοχών σε κρίση ή στασιμότητα με αυξημένα ποσοστά ανεργίας (π.χ. περιοχές με παραδοσιακούς κλάδους, χαλυβουργία) ή σε έντονη φάση αποβιομηχάνισης και ενίσχυσης των υπηρεσιών (π.χ. μητροπολιτικές περιοχές).

Η επιβεβαίωση της ύπαρξης του περιφερειακού προβλήματος δεν σημαίνει ότι προκαλεί άμεση επέμβαση του κράτους. Πρέπει προηγουμένως να διερευνηθεί η δυνατότητα διόρθωσης από το μηχανισμό της αγοράς, των ανισοτήτων που επισημάνθηκαν και να κριθεί αν ο απαιτούμενος χρόνος είναι ικανοποιητικός ή υπερβολικός. Μετά την απόρριψη του ενδεχομένου αυτού καθορίζονται τα μέσα και τα μέτρα για την αντιμετώπιση του προβλήματος και τη διόρθωση των ατελειών και αδυναμιών της αγοράς, που αποτελούν σημαντικά αίτια πρόκλησης περιφερειακών ανισοτήτων.

Η αντιμετώπιση των περιφερειακών ανισοτήτων μετά τον προσδιορισμό τους γίνεται με την ταύτιση κατηγοριών περιφερειών και αντίστοιχων προβλημάτων. Το σύνθετο αναπτυξιακό κριτήριο, δηλαδή, καθώς και το κλαδικό λειτουργούν ως κριτήρια προσδιορισμού των προβληματικών περιοχών, που η τυπολογία τους καθορίζεται από τα χαρακτηριστικά του περιφερειακού τους προβλήματος που μπορεί να είναι η υπανάπτυξη, ο κορεσμός ή η παρακμή.

Τα χαρακτηριστικά αυτά, όμως, δεν αρκούν για τον καθορισμό των στοιχείων που συνθέτουν το περιφερειακό πρόβλημα μιας περιοχής. Οι αλλαγές που πραγματοποιούνται στο ευρύτερο κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον δημιουργούν νέες κατηγορίες προβληματικών περιφερειών με ιδιόμορφα χαρακτηριστικά, διαφορετικά από εκείνα των καθιερωμένων τυπολογικών προτύπων. Η αντιμετώπιση του περιφερειακού προβλήματος στις περιπτώσεις αυτές της πολυεπίπεδης περιφερειακότητας απαιτεί την εφαρμογή ειδικής περιφερειακής πολιτικής με όρους ισχυρών αποκεντρικών διαδικασιών και αποφασιστικών κεντρικών παρεμβάσεων. Δημιουργία, δηλαδή ενός πλαισίου πολιτικής που συνδυάζει την επιβολή μέτρων αναδιανομής του εισοδήματος «εκ των άνω» και εφαρμογής προγραμμάτων τοπικής ανάπτυξης και ταυτόχρονα την ενίσχυση της συνεργασίας «εκ των κάτω» των περιφερειών που το περιφερειακό τους πρόβλημα έχει κοινά χαρακτηριστικά. Η θέση αυτή της δικτύωσης των περιφερειών, της εδαφικής συνοχής και του συντονισμού των μέτρων της πολιτικής αποτελεί κεντρική επιδίωξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Η κατεύθυνση αυτή θα επηρεάσει τη χάραξη της κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής στο μέλλον με τροποποίηση της κατάταξης των περιφερειών της κοινότητας, με βάση τους στόχους της διαρθρωτικής πολιτικής.

## **I. Τα αίτια του περιφερειακού προβλήματος**

Τα αίτια του περιφερειακού προβλήματος συνθέτουν ένα πολύπλοκο σύστημα πολιτικο-οικονομικών-κοινωνικών παραγόντων, που διαμορφώνεται ιστορικά ως μια μακρόχρονη λειτουργική σχέση ανάμεσα σε άνισου μεγέθους χωρικές μονάδες. Οι διαρθρωτικές μεταβολές στα χαρακτηριστικά των μονάδων αυτών επηρεάζουν την ένταση του περιφερειακού προβλήματος.

Ο προσδιορισμός του συνόλου των παραγόντων που προκαλούν το περιφερειακό πρόβλημα σε μια περιφέρεια παρουσιάζει πολλές δυσκολίες γιατί απαιτεί ειδικές εμπειρικές έρευνες και ανάλυση του περιφερειακού φαινομένου σε ένα ευρύτερο σύνολο χωρικών μονάδων. Αυτό είναι απαραίτητο για να επισημανθούν οι λειτουργικές σχέσεις στο χώρο και να ιεραρχηθούν τα αίτια των προβλημάτων ανισορροπίας ανάμεσα στις περιφέρειες. Γενικά όμως οι πιο σημαντικοί παράγοντες που προκαλούν τις περιφερειακές ανισότητες έχουν σχέση με τις ατέλειες και τις αδυναμίες του μηχανισμού της αγοράς, με την άνιση κατανομή των φυσικών πόρων, με το θεσμικό πλαίσιο της οργάνωσης του κράτους, με τη δομή της οικονομίας των περιφερειών και την κλαδική της διάρθρωση κ.τ.λ. . Μια σύντομη ανάλυση των αιτιών των περιφερειακών ανισοτήτων δίνεται παρακάτω:

### **α) Γεωγραφικοί παράγοντες**

Υπάρχει το πρόβλημα της άνισης χωροταξικής κατανομής και της αδράνειας των φυσικών πόρων και της σημασίας τους στη διαμόρφωση της άνισης κατανομής των οικονομικών δραστηριοτήτων στο χώρο. Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι η φτώχεια μιας περιφέρειας σε φυσικούς πόρους αποτελεί αρνητικό γεωγραφικό παράγοντα στην οικονομική της ανάπτυξη. Αντίθετα μια πλούσια σε φυσικούς πόρους και πρώτες ύλες περιφέρεια έχει σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα στην προώθηση της αναπτυξιακής διαδικασίας με ταχύτερο ρυθμό.

Η απόσταση επίσης μιας περιφέρειας από τα αναπτυγμένα κέντρα μιας χώρας, όταν είναι τόσο μεγάλη ώστε να την απομονώνει γεωγραφικά, αποτελεί σημαντικό αίτιο για τη δημιουργία ειδικού περιφερειακού προβλήματος στην περιφέρεια αυτή.

Στις απομακρυσμένες γεωγραφικά περιοχές το μεταφορικό κόστος είναι υψηλότερο με συνέπεια να επιβαρύνονται οι τιμές των προϊόντων, να μειώνονται τα κέρδη των επιχειρήσεων και να περιορίζεται το μέγεθος των περιοχών ανάπτυξης της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Οι περιοχές αυτές επιπλέον στερούνται εξειδικευμένων υπηρεσιών και δεν έχουν πρόσβαση στα καινοτομικά δίκτυα και στις πηγές νέων τεχνολογιών.

Η σημασία του γεωγραφικού παράγοντα είναι επίσης πολύ μεγάλη στην ανάπτυξη των περιμετρικών και ορεινών περιοχών καθώς και των νησιών. Αλλά και στον καθορισμό της περιφερειακής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο γεωγραφικός παράγοντας είναι ιδιαίτερα σημαντικός αφού στόχος της πολιτικής αυτής είναι κυρίως οι περιμετρικές περιφέρειες του Ευρωπαϊκού Νότου.

#### *β) Η δομή της οικονομίας των περιφερειών*

Η διάρθρωση κατά κλάδους της οικονομίας των περιφερειών αποτελεί παράγοντα στη διαχρονική εξέλιξη του περιφερειακού τους προβλήματος. Περιφέρειες με παραδοσιακούς κλάδους παραγωγής ή περιφέρειες με βιομηχανίες καθυστερημένης τεχνολογίας μπορεί να αρχίσουν να παρακμάζουν όταν μειωθεί η ζήτηση των προϊόντων που παράγουν. Το ίδιο μπορεί να συμβεί σε μια περιφέρεια που η δομή της οικονομίας της είναι μονοκλαδική (πχ. νησιά-τουρισμός) όταν οι συνθήκες ζήτησης μεταβληθούν σε σχέση με το συγκεκριμένο κλάδο. Άμεση συνέπεια για τις παρακμάζουσες αυτές περιφέρειες θα είναι η αύξηση του ποσοστού ανεργίας και η μείωση του αριθμού της ανάπτυξής του.

Οι περιφέρειες όμως που η διάρθρωση της οικονομίας τους στηρίζεται σε δυναμικούς κλάδους παραγωγής (πχ. ηλεκτρονική βιομηχανία) βελτιώνουν συνεχώς τη θέση τους σε σχέση με τις υπόλοιπες περιφέρειες. Η διαχρονική μεταβολή ανάμεσα στην ευημερία και στην παρακμή μιας περιφέρειας μπορεί να γίνει τόσο σύντομα ώστε να είναι αδύνατη η επέμβαση του κράτους. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο καταρτίζονται περιφερειακοί δείκτες διαρθρωτικού δυναμισμού της ανάπτυξης που όταν η τιμή τους είναι μικρότερη από τον εθνικό μέσο όρο, αποτελούν κριτήριο για την άμεση εκπόνηση προγράμματος σταθεροποίησης και ανάπτυξης της οικονομίας των περιφερειών με χαμηλό δείκτη.

Βέβαια οι δείκτες αυτοί δεν αποδίδουν πάντα την πραγματικότητα σε ορισμένη χρονική στιγμή, γιατί τα στοιχεία που χρησιμοποιούνται για την κατάρτισή τους παρουσιάζουν χρονική υστέρηση. Οι μεταβολές άλλωστε στην παγκοσμιοποιημένη δυναμική οικονομία της εποχής μας είναι τόσο γρήγορες ώστε πολλοί κλάδοι που ακμάζουν είναι δυνατό να μεταβληθούν σε φθίνοντες κλάδους σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα. Οι χωρικές επιπτώσεις αυτής της διαφοροποίησης εντείνουν το περιφερειακό πρόβλημα και δυσχεραίνουν την έγκαιρη αντιμετώπισή του.

#### *γ) Η χαμηλή σχετική κινητικότητα εργασίας και κεφαλαίου*

Η ανταπόκριση των εργατών στις διαφορές, στην αμοιβή της εργασίας από περιοχή σε περιοχή δεν είναι άμεση. Η κινητικότητα της εργασίας προς

τις περιφέρειες που υπάρχει ζήτηση είναι αργή και έτσι υπάρχει πάντα χρονική διαφορά ανάμεσα στην εκδήλωση της ζήτησης και στην έναρξη της ροής του εργατικού δυναμικού για την κάλυψή της. Ο συντελεστής της παραγωγής εργασίας δεν είναι λοιπόν εντελώς αδρανής. Η κινητικότητα του – έστω και χαμηλή- είναι δοσμένη, αλλιώς δε θα είχαμε τα σύγχρονα ρεύματα της εσωτερικής και εξωτερικής μετανάστευσης. Το κοινωνικό, όμως, κόστος της μετακίνησης της εργασίας είναι μεγάλο, γιατί προκαλεί κοινωνικά προβλήματα που πολλές φορές εντείνουν το περιφερειακό πρόβλημα τόσο στις περιφέρειες προέλευσης όσο και στις περιφέρειες προορισμού.

Επίσης η κινητικότητα του κεφαλαίου είναι κι αυτή ατελής. Οι επενδύσεις ειδικά στη βιομηχανία (έντασης κεφαλαίου) αφορούν συνήθως κατά 3/5 σε επεκτάσεις εργοστασίων, εκσυγχρονισμό της παραγωγικής διαδικασίας κ.α. Άρα το υπόλοιπο ποσοστό δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι θα κατευθυνθεί στις περιφέρειες με έντονο το πρόβλημα της ανάπτυξης.

Η χαμηλή σχετική κινητικότητα του κεφαλαίου και της εργασίας στο χώρο και η μακρόχρονη περίοδος που απαιτείται για τη βελτίωση του επιπέδου περιφερειακής ανάπτυξης των προβληματικών περιφερειών, με τη διάθεση μεγάλων ποσών για επενδύσεις και για την εκπαίδευση και την ανακατανομή του εργατικού δυναμικού που επιβάλλεται από τις διαρθρωτικές μεταβολές της οικονομίας των περιφερειών, αποτελούν μια ακόμη μονάδα παραγόντων που προκαλούν περιφερειακές ανισότητες στο εισόδημα και την απασχόληση.

#### δ) Θεσμικοί παράγοντες

Το θεσμικό πλαίσιο της οργάνωσης του κράτους και γενικότερα οι αρχές της οργάνωσης και της λειτουργίας της κοινωνίας και ο μηχανισμός λήψης των αποφάσεων για τα προβλήματα των περιφερειών που προκύπτει από αυτό επηρεάζουν την αύξηση του εισοδήματος και τις ευκαιρίες απασχόλησης στις περιφέρειες. Η συγκέντρωση των αποφασιστικών αρμοδιοτήτων της δημόσιας διοίκησης των ΝΠΔΔ, των δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών και των τραπεζών στην πρωτεύουσα και στα μεγάλα αστικά κέντρα νεκρώνει τη διαδικασία προώθησης των περιφερειακών και τοπικών υποθέσεων και ενισχύει τις τάσεις υπερσυγκέντρωσης πληθυσμού και οικονομικών δραστηριοτήτων στα κορεσμένα αστικά κέντρα.

Η καθιέρωση του συγκεντρωτικού συστήματος διοίκησης αποτελεί για πολλές χώρες ένα από τα κύρια αίτια έντασης του περιφερειακού προβλήματος και δημιουργίας συνθηκών δυαδικής οικονομίας. Αυτό άλλωστε υποστηρίζει και ο Gravier (1958) στο έργο του «Παρίσι και γαλλική έρημος». Και χωρίς αμφιβολία τα ίδια θα μπορούσε να υποστηριχθεί για το χάσμα Αθήνας και υπόλοιπης χώρας, πριν ορισμένα χρόνια. Δεν μπορεί να αμφισβητηθεί το γεγονός ότι την τελευταία δεκαετία έγιναν και στην Ελλάδα σημαντικά βήματα αποκέντρωσης εξουσιών (π.χ. δημιουργία του θεσμού Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης), όχι πάντως αρκετά για να μπορεί η διοικητική οργάνωση της χώρας να συγκριθεί με την αντίστοιχη των άλλων χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

#### ε) Πολιτικοί παράγοντες

Η πολιτική διαμόρφωση των συνόρων των κρατών δημιουργεί καταστάσεις που έχουν μεγάλης σημασίας περιφερειακές επιπτώσεις. Η συγκρότηση π.χ. της χώρας μας από περιφέρειες που προσαρτήθηκαν στον

εθνικό κορμό σε διαφορετικές χρονικές περιόδους προκάλεσε περιφερειακές ανισότητες. Οι περιφέρειες που προσαρτήθηκαν αργότερα στερήθηκαν και για πολλές δεκαετίες την φροντίδα του ελληνικού κράτους και έτσι η ένταση του περιφερειακού προβλήματος ήταν μεγαλύτερη.

Και άλλες πολιτικές αποφάσεις όπως είναι οι πόλεμοι, οι βίαιες μετακινήσεις πληθυσμών, ο διαμελισμός κρατών και η ανακατανομή εδαφών δημιουργούν περιφερειακά προβλήματα, σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο.

#### στ) Πολιτιστικοί παράγοντες

Στις παραδοσιακές κοινωνίες των αναπτυσσόμενων χωρών διάφοροι πολιτιστικοί και ψυχολογικοί παράγοντες αποτελούν αξιόπιστα εμπόδια στην αναπτυξιακή διαδικασία, ιδιαίτερα των προβληματικών περιοχών, που έχουν χαμηλό πολιτιστικό επίπεδο. Οι λαοί των περιφερειών αυτών αποφεύγουν την κατανάλωση ορισμένων τροφών (π.χ. βοδινό κρέας στην Ινδία), δε μεταβάλουν τις μεθόδους καλλιέργειας των χωραφιών τους, αντιπαθούν την δουλεία στο εργοστάσιο, υπακούουν σε διάφορες απαγορεύσεις σχετικά με την παραγωγή, που τους επιβάλλει η θρησκεία τους κτλ. (επικράτηση αντιοικονομικών πολιτιστικών αξιών). Το υψηλό ποσοστό αναλφαβητισμού, η παιδική θνησιμότητα και το υψηλό ποσοστό γεννητικότητας συμπληρώνουν την εικόνα της στασιμότητας. Η αύξηση του πληθυσμού στις περιοχές αυτές, που έχουν λιγότερες ευκαιρίες απασχόλησης, προκαλεί τελικά μείωση του κατά κεφαλήν εισοδήματος.

Η έλλειψη εξάλλου ψυχαγωγικής και μορφωτικής κίνησης στις προβληματικές περιφέρειες, η επιβολή με τα μέσα δημοσιότητας του «προτύπου της πρωτεύουσας» σε ολόκληρη την χώρα και η έλλειψη κοινωνικών υπηρεσιών επιτείνουν το περιφερειακό πρόβλημα.

Γενικά, πρέπει να σημειωθεί ότι η πολιτιστική ανάπτυξη σε μια περιφέρεια βελτιώνει το μορφωτικό επίπεδο, αυξάνει την παραγωγικότητα του εργατικού δυναμικού, συμβάλλει στην ανάληψη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών και ενεργοποιεί πολιτιστικές δραστηριότητες ιδιαίτερης σημασίας για την ανάπτυξη του τριτογενούς τομέα.

#### ζ) Εξωτερικές οικονομίες

Ο εφοδιασμός της πρωτεύουσας και των μεγάλων αστικών κέντρων με τέλεια συστήματα μεταφορών και επικοινωνιών, σε συνδυασμό με την ύπαρξη σ'αυτά ειδικευμένου εργατικού δυναμικού και με την εγκατάσταση των πιο σημαντικών κέντρων λήψης αποφάσεων, αποτελεί την αιτία δημιουργίας σημαντικών εξωτερικών οικονομιών κοινωνικής και οικονομικής υποδομής, τεχνολογίας, αστικής συγκέντρωσης κτλ. Οι εξωτερικές αυτές οικονομίες αποτελούν κύριο παράγοντα προσανατολισμού της εγκατάστασης των επιχειρήσεων στις ευημερούσες περιφέρειες. Έτσι οι λειτουργίες των εξωτερικών οικονομιών διευρύνουν ακόμη περισσότερο το περιφερειακό πρόβλημα.

#### η) Περιβαλλοντικοί παράγοντες

Οι διαφορές μεταξύ περιφερειών, όσον αφορά την κατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος, σε συνδυασμό με τις κλιματολογικές συνθήκες, δημιουργούν την <περιβαλλοντική εικόνα > για κάθε περιφέρεια. Η <<εικόνα>> αυτή αποτελεί σημαντικό παράγοντα προσέλκυσης επενδύσεων,



κυρίως στους τομείς της υψηλής τεχνολογίας, των επιστημονικών ερευνών, του τουρισμού, της εκπαίδευσης κτλ. Ιδιαίτερη σημασία έχει η προβολή αυτής της εικόνας για την ίδρυση Τεχνοπόλεων και Τεχνολογικών Πάρκων σε μια περιφέρεια. Κλασικό παράδειγμα είναι η Νότια Γαλλία. Οι παράγοντες που δημιουργούν την <περιβαλλοντική της εικόνα > αποτελούν το βασικό λόγο συγκέντρωσης των ερευνητικών κέντρων και των επιχειρήσεων πληροφορικής και των άλλων κλάδων της υψηλής τεχνολογίας στην περιοχή αυτή, η οποία αποτελεί τμήμα της περίφημης "Ευρωπαϊκής Ζώνης του Ηλίου"(Sunbelt).

### Θ) Έλλειψη διάχυσης καινοτομικών δραστηριοτήτων

Οι περιφερειακές διαφορές στην καινοτομική δραστηριότητα επηρεάζουν την ένταση του περιφερειακού προβλήματος και πολλές αποτελούν τον πυρήνα του. Η έλλειψη των προϋποθέσεων ανάπτυξης εφευρέσεων, καινοτομιών ή απορρόφησης των αποτελεσμάτων της τεχνολογικής έρευνας από τα κέντρα διάχυσης θεωρείται ως βασική αιτία δημιουργίας του περιφερειακού προβλήματος. Η "συνάντηση" των πηγών παραγωγής καινοτομιών και των χρηστών της καινοτομίας αποτελεί καίριο θέμα στη σύγχρονη περιφερειακή πολιτική. Χαρακτηριστικό είναι ότι η Ευρωπαϊκή κοινότητα καθιέρωσε ένα σημαντικό αριθμό πρωτοβουλιών, που έχουν στόχο την διάχυση των καινοτομικών δραστηριοτήτων και την ανάδειξη της τεχνολογικής φυσιογνωμίας των περιφερειών. Στην διαδικασία αυτή δημιουργούνται ενδιάμεσοι φορείς σύνδεσης καινοτομικών πηγών και χρηστών, ιδρύονται εταιρείες για την διαχείριση κεφαλαίων, που προορίζονται για την ενίσχυση επιχειρηματικών δραστηριοτήτων υψηλού κινδύνου, κτλ.

### Ι) Εξωτερικός έλεγχος

Περιφερειακός έλεγχος μπορεί να δημιουργηθεί σε μία περιφέρεια από αποφάσεις επιχειρήσεων, που η διοίκηση τους βρίσκεται εκτός περιφέρειας. Πολλές φορές η έλλειψη πληροφόρησης για τις τοπικές συνθήκες οδηγεί σε μέτρα που επηρεάζουν αρνητικά την αναπτυξιακή διαδικασία στην περιφέρεια.

Το πρόβλημα του εξωτερικού ελέγχου έχει αποκτήσει νέα διάσταση στη σύγχρονη οικονομία με την κυρίαρχη τάση της παγκοσμιοποίησης, γιατί οι πολυεθνικές εταιρείες, λόγω του έντονου ανταγωνισμού, συγκεντρώνουν τις παραγωγικές τους δραστηριότητες σε λιγότερες τοποθεσίες και εκμεταλλεύονται όσο είναι δυνατόν, τις οικονομίες κλίμακας που μπορεί να προκύψουν. Πολλές φορές η αρχή της διαδικασίας αποβιομηχάνισης σε μία περιφέρεια γίνεται με την διακοπή της λειτουργίας εργοστασίων πολυεθνικών εταιρειών.

### Ια) Περιορισμένη επιχειρηματική πρωτοβουλία

Βασικό αίτιο του περιφερειακού προβλήματος ιδιαίτερα μετά την προώθηση της στρατηγικής της ενδογενούς ανάπτυξης, είναι η έλλειψη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών και επιχειρηματικού κλίματος σε μία περιφέρεια. Η κινητοποίηση των τοπικών πόρων και η ενημέρωση και η επαγγελματική κατάρτιση των ιδιοκτητών μικρών επιχειρήσεων, σε συνδυασμό με το θετικό προσανατολισμό των τοπικών ηγετικών παραγόντων προς την επιχειρηματική δράση είναι τα άμεσα μέτρα που οδηγούν στην

εμφάνιση νέων πρωτοβουλιών σε όλους τους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας.

## II. Η θεωρητική διερεύνηση

Στη διερεύνηση του περιφερειακού προβλήματος σημαντική είναι η συμβολή των υποδειγμάτων και των θεωριών της Οικονομικής της Ανάπτυξης για τους παράγοντες και τα εμπόδια της οικονομικής ανάπτυξης σε επίπεδο χώρας. Οι βασικές υποθέσεις της Οικονομικής της Ανάπτυξης και κυρίως οι θεωρίες σχετικά με τα στάδια οικονομικής ανάπτυξης, το διεθνές εμπόριο, τη διάχυση της τεχνολογικής προόδου, τη συσσώρευση του κεφαλαίου, τη δυαδική οικονομία, την ισόρροπη ανάπτυξη κτλ. χρησιμοποιήθηκαν για την ερμηνεία του περιφερειακού φαινομένου. Το φαινόμενο όμως αυτό με την έντονη κοινωνική, πολιτική, πολιτιστική και οικονομική του διάσταση, που λειτουργεί στο φυσικό περιβάλλον, δημιουργεί πρόσθετους περιορισμούς στη θεωρητικοί του προσέγγιση.

Για την καλλίτερη οργάνωση της ύλης του βιβλίου αυτού, αλλά και για λόγους διευκόλυνσης της διδασκαλίας και πληρέστερης κατανομής του θεωρητικού προβληματισμού της Περιφερειακής Επιστήμης, οι σχετικές θεωρίες θα αναλυθούν σε διαφορετικά Κεφάλαια, με κριτήριο κατάταξης την κύρια ερμηνευτική τους στόχευση. Έτσι στο Κεφάλαιο αυτό θα αναφερθούν οι πιο σημαντικές θεωρίες που διερευνούν τη δημιουργία των περιφερειακών ανισοτήτων. Οι άλλες τρεις ομάδες θεωριών είναι: οι θεωρίες χωροθέτησης (τόπου εγκατάστασης), οι θεωρίες χωρικής κατανομής της οικονομικής δραστηριότητας και οι θεωρίες περιφερειακής ανάπτυξης και μεγέθυνσης. Το σύνολο των θεωριών αυτών θα αναλυθεί στη συνέχεια με κριτήριο την επίδρασή τους στην προσφορά ή τη ζήτηση, τη χρονική τους επικράτηση και τις επιπτώσεις στην Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική που διαμορφώθηκε διαχρονικά, κυρίως στον Ευρωπαϊκό χώρο.

Ακολουθεί ανάλυση των θεωριών της πρώτης ομάδας.

### ➤ Φάσεις ανάπτυξης και Περιφερειακή πολιτική

Η ασύμμετρη ανάπτυξη στον εθνικό χώρο παρουσιάζεται με διάφορες μορφές, που εξελίσσονται ανάλογα με την φάση ανάπτυξης που βρίσκεται η χώρα. Και είναι φυσικό η περιφερειακή πολιτική, αντιμετωπίζοντας τα φαινόμενα που χαρακτηρίζουν τις μορφές αυτές, να προσαρμόζεται αντίστοιχα κάθε φορά στο χώρο και το χρόνο εκδήλωσής τους.

Για την κατανόηση της διαδικασίας αυτής θα αναφερθούν οι θεωρίες των ROSTOW και FRIEDMANN.

Η θεωρία του ROSTOW (1960) για τα στάδια (φάσεις) ανάπτυξης εξειδικεύτηκε στην θεώρηση του περιφερειακού προβλήματος από τον Friedmann (1966) και γι' αυτό εξετάζουμε τις απόψεις τους διαδοχικά.

Το υπόδειγμα του Rostow δεν περιλαμβάνει την χωρική διάσταση, αλλά θεωρεί ότι μια οικονομία διέρχεται από ορισμένα στάδια ανάπτυξης, που καθένα διακρίνεται για την εσωτερική λογική του και δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την ολοκλήρωση του επόμενου σταδίου. Σύμφωνα με την θεωρία αυτή μια χώρα ακολουθεί στη διαδικασία της ανάπτυξης της τα εξής στάδια:

α) της παραδοσιακής κοινωνίας, β) των προϋποθέσεων για την απογείωση, γ) της απογείωσης, δ) της ωριμότητας και ε) της μαζικής κατανάλωσης. Τα κύρια χαρακτηριστικά των σταδίων αυτών είναι:

### **Πρώτο στάδιο**

Η οικονομία είναι βασικά αγροτική και η Παραγωγικότητα της πολύ χαμηλή.

Ποσοστό πάνω από 70% του πληθυσμού ασχολείται με τη γεωργία, οι τεχνολογικές μεταβολές είναι βραδύτατες και οι αξίες τις κοινωνίας σχεδόν μοιρολατρικές. Η χώρα δηλαδή είναι υπανάπτυκτη και βρίσκεται σε στατική ισορροπία.

### **Δεύτερο στάδιο**

Αρχίζει η συνειδητοποίηση της ιδέας ότι η οικονομική πρόοδος είναι δυνατή και μπορεί να πραγματοποιηθεί με ορισμένες θεμελιακές μεταβολές όπως είναι η συσσώρευση του κεφαλαίου με ρυθμό υψηλότερο από εκείνο της αύξησης του πληθυσμού, η βελτίωση των συνθηκών υγείας και η μείωση της θνησιμότητας, η ποιοτική άνοδος της εκπαίδευσης, η βελτίωση των μεταφορών, η επέκταση του εμπορίου κτλ.

### **Τρίτο στάδιο**

Διαρκεί 20-30 χρόνια και είναι το πιο σημαντικό στη διαδικασία της οικονομικής ανάπτυξης. Επιτυγχάνεται η παράκάμψη σημαντικών εμποδίων και σταθεροποιούνται οι ανοδικοί ρυθμοί ανάπτυξης. Κύριες προϋποθέσεις για την ενεργοποίηση του σταδίου αυτού είναι η γρήγορη ανάπτυξη των ηγετικών κλάδων της οικονομίας, η αύξηση του ρυθμού των αποταμιεύσεων και των επενδύσεων και η οργάνωση καταλλήλου θεσμικού πλαισίου

### **Τέταρτο στάδιο**

Εφαρμόζεται η σύγχρονη τεχνολογία σε όλες τις κατηγορίες οικονομικών δραστηριοτήτων. Στο στάδιο αυτό μειώνεται ο αγροτικός πληθυσμός και αυξάνεται ο αστικός. Η αναλογία του ειδικευμένου εργατικού δυναμικού στο σύνολο του αστικού πληθυσμού αυξάνεται. Παραγωγικότητα αυξάνεται επίσης κατά σημαντικό ποσοστό, όπως το κατά κεφαλήν εισόδημα.

### **Πέμπτο στάδιο**

Μαζικοποιείτε η κατανάλωση διαρκών καταναλωτικών αγαθών, επεκτείνεται η χρήση του αυτοκινήτου, ο αστικός πληθυσμός μετακινείται προς τα προάστια και επεκτείνεται η κοινωνική ευημερία.

Η θεωρία του Rostow, με την διαπίστωση που κάνει για την δημιουργία ηγετικών κλάδων, θεμελιώνει την άποψη ότι η κατανομή των κλάδων αυτών στο χώρο, πρέπει αντίστοιχα, να δημιουργεί και ηγετικές περιφέρειες. Η διαδικασία, κατά συνέπεια, της ανάπτυξης όπως περιγράφεται από την θεωρία των σταδίων της οικονομικής ανάπτυξης ενθαρρύνει τις περιφέρειες.

Βασική αδυναμία της θεωρίας του Rostow είναι ότι αρκείται στην περιγραφή των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών που επικρατούν σε κάθε στάδιο χωρίς να αναλύει τους μηχανισμούς μετάβασης από το ένα στάδιο στο άλλο. Το στοιχείο αυτό θα έδινε στη θεωρία την διάσταση της πολιτικής. Μια ακόμη προϋπόθεση που θέτει ο Rostow, ότι η κατεύθυνση της οικονομικής εξέλιξης είναι συνεχώς ανοδική, δεν έχει καθολική ισχύ, γιατί

η κατεύθυνση μπορεί για διάφορους λόγους να αλλάξει και να γίνει στάσιμη και οπισθοδρομική. Αλλά και η καθολική εφαρμογή της θεωρίας αμφισβητείται γιατί μπορεί ορισμένες χώρες να μην περάσουν όλα τα στάδια τους ή να περάσουν από περισσότερα από τα πέντε στάδια που ορίζει ο Rostow. Ο Friedmann συνδέει τις φάσεις ανάπτυξης της οικονομίας με αντίστοιχα μέτρα περιφερειακής πολιτικής και επισημαίνει τις επιπτώσεις από τις σχέσεις κέντρου και περιφέρειας. Συγκεκριμένα, προτείνει τέσσερις φάσεις ανάπτυξης με κριτήριο την ποσοστιαία συμμετοχή της βιομηχανίας στο Α.Ε.Π.: Α) την προβιομηχανική με ποσοστό 0-10%, Β) την μεταβατική, με ποσοστό 10-25%, γ) την βιομηχανική, με ποσοστό 25-50% και δ) την μεταβιομηχανική, με ποσοστό 50% αλλά με τάση φθίνουσα. Σε κάθε φάση η έμφαση που δίνεται στα μέτρα περιφερειακής πολιτικής είναι διαφορετική.

Στην *προβιομηχανική φάση* το ενδιαφέρον για τα περιφερειακά προβλήματα είναι πολύ μειωμένο. Τα χαμηλά ποσά διαθέσιμων κεφαλαίων για επενδύσεις και η κατάσταση υπανάπτυξης στην φάση αυτή υποχρεώνει την Οικονομική Πολιτική να κατευθύνει τους σκοπούς της στη βελτίωση των συνθηκών εκπαίδευσης, υγείας, οργάνωσης της γεωργίας κτλ. Η χωροταξική κατανομή των επενδύσεων αυτών ευνοεί λίγα κεντρικά σημεία, γιατί οι πόροι που μπορούν να διατεθούν είναι περιορισμένοι.

Στην *μεταβατική φάση*, όπου αρχίζει η διαδικασία της βιομηχανικής ανάπτυξης, η περιφερειακή πολιτική αποκτά εντελώς ιδιαίτερη σημασία, γιατί απαιτούνται άμεσα μέτρα οργάνωσης του χώρου και συγκέντρωσης της βιομηχανίας, για την αξιοποίηση των εξωτερικών οικονομιών που δημιουργούνται. Το περιφερειακό πρόβλημα οξύνεται, το κέντρο (Πρωτεύουσα) αναπτύσσεται με γρήγορο ρυθμό, ενώ η περιφέρεια παραμένει στάσιμη ή φθίνει. Είναι η κρίσιμη φάση ανάληψης δυναμικών πρωτοβουλιών για την εφαρμογή συντονισμένων μέτρων εθνικής περιφερειακής πολιτικής, με αντικειμενικό σκοπό την ισόρροπη ανάπτυξη της οικονομίας της χώρας.

Στην *βιομηχανική φάση*, η περιφερειακή πολιτική αντιμετωπίζει προβλήματα ανάπτυξης των απομονωμένων γεωργικών περιοχών και οργάνωσης της υποδομής των αστικών κέντρων. Ειδική προτεραιότητα δίνεται στην εξάλειψη των δυσμενών συνεπειών της περιφερειακής υπερειδίκευσης και εξάρτησης από ορισμένους βιομηχανικούς κλάδους και στην προετοιμασία της χώρας για τις νέες συνθήκες ανταγωνισμού που προκύπτουν από την ενοποίηση ευρύτερων οικονομικών χώρων και την ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου.

Στην *μεταβιομηχανική φάση* η ανισομερής κατανομή των παραγωγικών συντελεστών στο χώρο είναι σημαντικά περιορισμένη και η περιφερειακή πολιτική αναπροσανατολίζει τους στόχους της και εντοπίζει το ενδιαφέρον της στην προστασία του περιβάλλοντος, στην αστική ανάπτυξη, στη βελτίωση της ποιότητας της ζωής, στην αύξηση των κοινωνικών υπηρεσιών κτλ.

Με την θεωρία του αυτή ο Friedmann επικεντρώνει το ενδιαφέρον του στην προγραμματισμένη επέμβαση του κράτους, ώστε τα δημιουργούμενα περιφερειακά προβλήματα στις διαδοχικές φάσεις της αναπτυξιακής διαδικασίας να αντιμετωπίζονται έγκαιρα και να μειώνονται έτσι οι περιφερειακές ανισότητες. Ο Friedmann θεωρεί ότι οι κεντρικές περιφέρειες (core regions), που η διαμόρφωσή τους αρχίζει από την προβιομηχανική φάση, σταθεροποιούν την επιβολή τους πάνω στις υπόλοιπες περιφέρειες, ιδιαίτερα στη μεταβατική και την βιομηχανική φάση, με τις ακόλουθες

διαδικασίες επίδρασης ( feedback effects) : α) άσκηση κυριαρχίας, β) διοχέτευση πληροφοριών, γ) δημιουργίας ψυχολογικών επιρροών, δ) μεταβίβαση ιδεών εκσυγχρονισμού των κοινωνικών αξιών, ε) εμφάνιση οικονομικών κλίμακας και αστικής υποδομής και στ) ενίσχυσης πολλαπλασιαστικών φαινομένων.

Η διαπίστωση της θεωρίας του Friedmann, ότι τα περιφερειακά προβλήματα μεταβάλλουν μορφή ανάλογα με την φάση ανάπτυξης που βρίσκεται η οικονομία μιας χώρας ,επιβάλλει την εφαρμογή μέτρων περιφερειακής πολιτικής σε κάθε φάση, διαχρονικά συντονισμένων ανάμεσά τους, ώστε να μην δημιουργούνται μεταγενέστερα νέα προβλήματα από τις λύσεις που δόθηκαν προηγουμένως. Για να πραγματοποιηθεί όμως ο διαχρονικός συντονισμός είναι απαραίτητες δύο προϋποθέσεις : α) ύπαρξη ενιαίου και εναρμονισμένου συστήματος σκοπών, στόχων και μέσων εθνικής οικονομικής και περιφερειακής πολιτικής και β) αποφυγή της επίλυσης των περιφερειακών προβλημάτων με μέτρα που σχεδιάζονται για την ικανοποίηση <ομάδων πίεσης> με βραχυχρόνιο ορίζοντα και αμφίβολη επίδραση στην μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων.

Ο Hirschmann (1958) διατυπώνει την άποψη ότι, στα αρχικά στάδια της ανάπτυξης λειτουργεί η διαδικασία πόλωσης ανάμεσα στις αναπτυγμένες και στις υπανάπτυκτες περιφέρειες , που υποχωρεί κλιμακωτά για να παραχωρήσει την θέσει της στα προωθημένα στάδια ανάπτυξης, στη διαδικασία της ροής προς τα μικρότερα κέντρα, ιεραρχικά δηλαδή προς τα κάτω, που πρέπει να ενισχύεται στις θετικές της επιπτώσεις , με μέτρα περιφερειακής πολιτικής. Χαρακτηριστική είναι η γνώμη του Hirschmann ότι «οι διεθνείς και διαπεριφερειακές ανισότητες ανάπτυξης αποτελούν αναπόφευκτη συνέπεια και προϋποθέσει αυτής της ίδιας της ανάπτυξης».

Ο Williamson, σε μια εμπειρική έρευνα, εξετάζει το «πρόβλημα Βορρά-Νότου»( Αναπτυγμένες - Υπανάπτυκτες ,Περιφέρειες Κράτη),αναλύοντας δεδομένα του εισοδήματος χωρών και των δυο ομάδων, σύμφωνα με τις υποθέσεις του Hirschmann.Το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει είναι ότι «υπάρχει μια συστηματική σχέση ανάμεσα στα επίπεδα ανάπτυξης και στην περιφερειακή ανισότητα ή γεωγραφική διασπορά».Η άνοδος, επομένως του επιπέδου ανάπτυξης μειώνει τις περιφερειακές ανισότητες .Αυτό όμως, συμβαίνει σύμφωνα πάντα με τον Williamson, από το στάδιο της ωριμότητας και πέρα, ενώ στα πρώτα στάδια ανάπτυξης οι περιφερειακές ανισότητες διευρύνονται. Βέβαια, ούτε η εμπειρία ορισμένων κρατών μπορεί να γίνει απόλυτα δεκτή ως υπόδειγμα γενικής εφαρμογής, ούτε μόνη η μεταβολή του εισοδήματος μπορεί να θεωρηθεί ότι μειώνει τις περιφερειακές ανισότητες.

### ➤ Η θεωρία της <<σωρευτικής αιτιότητας>> του Myrdal

Η θεωρία αυτή αναπτύχθηκε από τον Myrdal (1969) για να εξηγήσει τις χωρικές διαφοροποιήσεις της οικονομικής ευημερίας. Αποτελεί τη σημαντικότερη συμβολή στη διερεύνηση των περιφερειακών ανισοτήτων και γι' αυτό θεωρείται από πολλούς ως το κλασικό υπόδειγμα για την ερμηνεία του περιφερειακού προβλήματος.

Η βασική υπόθεση την οποία προσπαθεί να αποδείξει ο Myrdal είναι ότι αντίθετα προς τις υποθέσεις της νεοκλασικής θεωρίας, οι οικονομικές δυνάμεις τις αγοράς τείνουν να αυξήσουν τις περιφερειακές ανισότητες παρά να τις μειώσουν. Η θέση αυτή έχει εφαρμογή όχι μόνο στις σχέσεις ανάμεσα

στις περιφέρειες του ίδιου κράτους, αλλά και ανάμεσα στις σχέσεις διαφόρων χωρών.

Ο Myrdal προσδιορίζει δύο αλληλοσυνδεόμενες διαδικασίες που προκαλούν την άνιση ανάπτυξη. Η πρώτη είναι η διαδικασία της σωρευτικής αιτιότητας (cumulative causation) και η δεύτερη είναι η διαδικασία της χωροταξικής αλληλεξάρτησης ανάμεσα στο κέντρο και την περιφέρεια, που έχει ως αποτέλεσμα, είτε την σταδιακή αποδυνάμωση ή απομύζηση ή αποψίλωση (backwash effects) της περιφέρειας, είτε τη διάδοση ή διάχυση ή επέκταση της ανάπτυξης (spread effects) στην περιφέρεια.

Σύμφωνα με τη διαδικασία της σωρευτικής αιτιότητας, η οικονομική ανάπτυξη πραγματοποιείται σε ορισμένα κέντρα ανάπτυξης από μία συγκυρία συσσώρευσης φυσικών και επίκτητων πλεονεκτημάτων, που έχουν γεωγραφικά και ιστορικά αίτια, με συνέπεια το χάσμα στο επίπεδο ευημερίας των κέντρων ανάπτυξης και της περιφέρειας να μεγαλώνει. Η σωρευτική διαδικασία ενισχύει τα κέντρα ανάπτυξης και εξασφαλίζει την συνέχιση της οικονομικής τους υπεροχής απέναντι στις περιφέρειες.

Οι παράγοντες που επηρεάζουν την απόκλιση ανάμεσα στο κέντρο και την περιφέρεια είναι οι ιδιωτικές οικονομίες του τόπου εγκαταστάσεις, η ανεπάρκεια και ο επιλεκτικός χαρακτήρας των διαπεριφερειακών ροών κεφαλαίου, εργασίας, αγαθών και υπηρεσιών, η έλλειψη ενημέρωσης των επιχειρήσεων για τα πλεονεκτήματα της περιφέρειας, ή η απροθυμία των επιχειρηματιών να αξιοποιήσουν τις παρουσιαζόμενες ευκαιρίες κέρδους στην περιφέρεια. Η δεύτερη αυτή διαδικασία της χωροταξικής αλληλεξάρτησης προκαλεί την αποδυνάμωση της περιφέρειας την οποία στερεί από κεφάλαια και εργατικό δυναμικό, ενώ πλημμυρίζει με αγαθά, που εμποδίζουν τελικά την ανάπτυξη της τοπικής παραγωγής. Διακρίνονται λοιπόν, περιφέρειες που αναπτύσσονται και περιφέρειες που φθίνουν ή μένουν στάσιμες. Όταν όμως αναπτύσσεται η εθνική οικονομία, τα ευεργητικά αποτελέσματα της ανάπτυξης διαχέονται σε όλες τις περιφέρειες (spread effect) και ενισχύουν την διαδικασία της σωρευτικής αιτιότητας και της αυτοδύναμης ανάπτυξης και σε άλλες περιφέρειες. Μπορεί επομένως να διατυπωθεί το συμπέρασμα ότι οι αποκλίνουσες τάσεις της ανάπτυξης προέρχονται από την υπεροχή των αποτελεσμάτων αποδυνάμωσης απέναντι στα αποτελέσματα διάχυσης.

Η διάχυση της ανάπτυξης γίνεται με την επέκταση των αγορών αγροτικών προϊόντων, με την μεταβίβαση της τεχνολογικής προόδου και με την παραγωγή πρώτων υλών για τις βιομηχανίες των αστικών κέντρων.

Η θεωρία του Myrdal συσχετίζει τις περιφερειακές ανισότητες με τρία στάδια οικονομικής εξέλιξης. Το προβιομηχανικό, που οι περιφερειακές ανισότητες είναι λίγες, το στάδιο της σωρευτικής αιτιότητας, που εξαιτίας της προκαλούνται μεγάλες ανισότητες, σε συνδυασμό με τα αποψιλωτικά αποτελέσματα που προέρχονται από την γρήγορη αναπτυσσόμενη οικονομία των κεντρικών περιφερειών και το τρίτο στάδιο της επέκτασης της ανάπτυξης, που μειώνει τις περιφερειακές ανισότητες. Στο στάδιο αυτό πρέπει να ενισχυθεί η τάση της διάχυσης με πολύ ισχυρά μέτρα περιφερειακής πολιτικής, ώστε να μειωθούν τα αποτελέσματα αποδυνάμωσης των περιφερειών.

Η διεθνής εμπειρία από το παρελθόν αποδεικνύει ότι στις περισσότερες περιπτώσεις, τα απομυζητικά αποτελέσματα στο χώρο ήταν ισχυρότερα από τα αποτελέσματα διάχυσης και δεν υπάρχει καμία αιτιολογική

βάση για να μπορεί κανείς να υποστηρίξει με σχετική βεβαιότητα ότι η διαπίστωση αυτή μπορεί να μεταβληθεί στο μέλλον.

Η θεωρία του Myrdal κρίθηκε ότι: α) δεν διαπραγματεύεται με πληρότητα τη συνολική σύλληψη της διαδικασίας διεύρυνσης των περιφερειακών ανισοτήτων, β) δεν επισημαίνει τα εξισοροπητικά αποτελέσματα της μετακίνησης των συντελεστών της παραγωγής και γ) αγνοεί διάφορους φυσικούς και κοινωνικούς παράγοντες, που κάτω από ορισμένες συνθήκες, προωθούν τη διαδικασία εξίσωσης των περιφερειακών εισοδημάτων.

### ➤ *Θεωρία του διαπεριφερειακού (διεθνούς) εμπορίου*

Με την θεωρία αυτή επιχειρείται η ανάλυση των διαπεριφερειακών σχέσεων και ανισοτήτων με την εφαρμογή των κλασικών και νεοκλασικών αρχών του διεθνούς εμπορίου.

Οι περιφέρειες-σύμφωνα με την κυριότερη υπόθεση της θεωρίας αυτής, όπως διαμορφώθηκε από τον Ricardo και τον Ohlin-αποκτούν ειδικευση στην παραγωγή ορισμένων προϊόντων και στην προσφορά ορισμένων υπηρεσιών. Η εξειδίκευση αυτή και ο καταμερισμός της παραγωγής των περιφερειών οφείλεται στην διαφορετική δομή του παραγωγικού δυναμικού κάθε περιφέρειας που τις εξασφαλίζει συγκριτικά πλεονεκτήματα απέναντι στις υπόλοιπες περιφέρειες. Με την εφαρμογή της αρχής του *συγκριτικού πλεονεκτήματος*, κάτω από συνθήκες ελεύθερου εμπορίου, κάθε χώρα πρέπει να ειδικεύεται στην παραγωγή των αγαθών που έχει τη δυνατότητα να παράγει σχετικά φτηνά και πρέπει να εισάγει τα προϊόντα που για την παραγωγή τους οι ξένες χώρες έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα. Τα πλεονέκτημα αυτό, που εκφράζεται σε όρους κόστους και τιμών των συντελεστών της παραγωγής ενεργοποιεί το εμπόριο ανάμεσα στις περιφέρειες (διαπεριφερειακό εμπόριο) για να προκληθούν θετικά αποτελέσματα και να δημιουργηθεί έτσι η εξίσωση των αμοιβών των παραγωγικών συντελεστών.

Υπάρχουν όμως σημαντικές διαφορές ανάμεσα στους κανόνες συμπεριφοράς του διεθνούς και του περιφερειακού εμπορίου, που οφείλονται κατά κύριο λόγο στους εξής παράγοντες:

- Στην ύπαρξη των εθνικών συνόρων ανάμεσα στα κράτη και κατά συνέπεια στην καθιέρωση περιορισμών στη διακίνηση των συντελεστών παραγωγής και στην εμφάνιση συγκρουόμενων συμφερόντων, που συνήθως αντιμετωπίζονται με την υποστήριξη από τα κράτη του εθνικού τους συμφέροντος. Οι ανταγωνισμοί ανάμεσα στις περιφέρειες του ίδιου κράτους υποτάσσονται στο εθνικό συμφέρον, δεν συμβαίνει όμως το ίδιο στο διεθνές εμπόριο. Οι ανταγωνισμοί των κρατών δεν πειθαρχούν συνήθως στην εξυπηρέτηση του παγκόσμιου συμφέροντος.

- Στην ιδιομορφία των εθνικών αγορών, που δημιουργεί ελαστικότητες ζήτησης και προσφοράς των εξαγόμενων αγαθών, πολύ μεγαλύτερες από εκείνες που εμφανίζονται στην εσωτερική αγορά.

- Στις μεγάλες γεωγραφικές αποστάσεις, και κατά συνέπεια, στις υψηλότερες δαπάνες μεταφοράς, που απαιτεί η διενέργεια του διεθνούς εμπορίου σε αντίδραση με το εθνικό εμπόριο. Για τις συνοριακές περιοχές των κρατών η διαφοροποίηση αυτή ελαχιστοποιείται.

- Στην έλλειψη κινητικότητας των συντελεστών παραγωγής σε διεθνές επίπεδο, σε αντίθεση με την πλήρη κινητικότητα μέσα στα εθνικά όρια, όπως

πίστευαν οι κλασικοί οικονομολόγοι. Στο εσωτερικό όπως είναι επόμενο, οι αμοιβές των παραγωγικών συντελεστών θα έτειναν να εξισωθούν, ενώ στο εξωτερικό οι διαφορές τιμών θα μπορούσαν να υπάρχουν για αόριστο χρόνο.

-Εδώ θα μπορούσαμε να προσθέσουμε και τις διαφορές της νομισματικής πολιτικής των διαφόρων κρατών όμως πλέον με την εισαγωγή του κοινού νομίσματος για την Ε.Ε. δεν υφίσταται τέτοιος παράγοντας παρά μόνο για χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ζώνης.

Η βασική παραδοχή της απόλυτης κινητικότητας των συντελεστών στο εσωτερικό της χώρας και της απόλυτης αδράνειας ανάμεσα στις διάφορες χώρες είναι ορθή μόνο μερικά. Πλήρης εξίσωση των αμοιβών δεν υπάρχει ούτε στο εσωτερικό της χώρας, γιατί οι συντελεστές της παραγωγής δεν είναι απόλυτα μετακινήσιμα. Και στο διεθνές εμπόριο, από την άλλη μεριά, παρατηρείται η τάση για περιορισμένη κινητικότητα των συντελεστών της παραγωγής και μείωση των διαφορών στις αμοιβές τους. Αφού λοιπόν η παραπάνω υπόθεση της απόλυτης και αυτόματης κινητικότητας των παραγωγικών συντελεστών ανάμεσα στις περιφέρειες δεν επαληθεύεται από την πραγματικότητα, οι περιφερειακές ανισότητες στο εισόδημα και την ανεργία θα εξακολουθήσουν να υπάρχουν.

Ιδιαίτερης σημασίας προϋπόθεση για την λειτουργία της αρχής του συγκριτικού πλεονεκτήματος είναι η ύπαρξη αντιστοιχίας των αμοιβών των παραγωγικών συντελεστών και των διαπεριφερειακών διαφορών παραγωγικότητας.

Η ελευθερία του διεθνούς εμπορίου δεν ωφελεί πάντοτε το σύνολο των περιφερειών μιας χώρας που συναλλάσσεται με άλλες χώρες. Είναι φυσικό ορισμένοι κλάδοι της εγχώριας παραγωγής που βρίσκονται εγκαταστημένοι σε ορισμένες περιφέρειες να θίγονται από τον ανταγωνισμό των εισαγόμενων προϊόντων. Η απασχόληση δηλαδή και το εισόδημα των κλάδων αυτών, και κατά συνέπεια και αντιστοιχών περιφερειών, δέχονται επιρροές αρνητικής μορφής. Έτσι εξηγείται πως το φθηνότερο προϊόν που παράγεται σε μία χώρα εισάγεται από μία άλλη και προκαλεί ανεργία στην περιφέρεια που παράγει το ίδιο προϊόν μέσα στη χώρα, αλλά με υψηλότερο κόστος. Η περιφέρεια αυτή χάνει το συγκριτικό της πλεονέκτημα και αρχίζει να φθίνει. Τα αποτελέσματα που προκαλούνται μοιάζουν ουσιαστικά με εκείνα που προέρχονται από την τεχνολογική εξέλιξη, δηλαδή τεχνολογική ανεργία που επιδρά αρνητικά στο εισόδημα των κατοίκων των περιφερειών, με φθίνουσες τάσεις. Στην περίπτωση αυτή, η επέμβαση του κράτους με την άσκηση περιφερειακής πολιτικής πρέπει να στοχεύει στην ανάπτυξη άλλων κλάδων της οικονομίας, που θα μπορέσουν να πραγματοποιήσουν εξαγωγές και να ωφεληθούν από την πρόοδο της τεχνολογίας. Έτσι θα δημιουργηθούν νέες απασχολήσεις και θα μειωθούν οι δυσμενείς επιδράσεις του διεθνούς εμπορίου στη συνάρτηση της οικονομικής ευημερίας στις προβληματικές περιοχές. Άλλα μέτρα με ίδιους στόχους είναι η υποτίμηση του νομίσματος, η μείωση των εισαγωγών, η αύξηση των δασμών και γενικά η άσκηση πολιτικής προστατευτισμού.

Ο προστατευτισμός όμως, περιορίζει τις δυνατότητες ορθολογικής κατανομής της παραγωγής και εξειδίκευσης των χωρών, ανάλογα με τα συγκριτικά πλεονεκτήματα. Άλλες συνέπειες είναι ο περιορισμός της αποδοτικότητας των επιμέρους οικονομιών των διαφόρων χωρών και των οικονομιών κλίμακας σε ορισμένους κλάδους στις μικρές χώρες, με περιορισμένη εθνική αγορά. Η αντιμετώπιση των παραπάνω προβλημάτων



και η ενίσχυση του εμπορίου για την διεύρυνση της εθνικής αγοράς γίνεται με μέτρα που αποβλέπουν στην *οικονομική ολοκλήρωση ή ενοποίηση*

### ➤ *θεωρία έλλειψης και αφθονίας των φυσικών πόρων*

Η θεωρία της αφθονίας και έλλειψης φυσικών πόρων συνδέεται με την θεωρία του διαπεριφερειακού εμπορίου, γιατί με βάση τη σχέση <<αφθονία /έλλειψη>>δημιουργείται η αρχή του συγκριτικού πλεονεκτήματος. Η θεωρία αυτή εξηγεί τις περιφερειακές ανισότητες με το βαθμό έλλειψης ή αφθονίας φυσικών πόρων, που έχει ως αποτέλεσμα όσες περιφέρειες βρίσκονται σε κατάσταση αφθονίας φυσικών πόρων, να αναπτύσσονται περισσότερο από εκείνες που έχουν έλλειψη.

Οι περιοχές που έχουν γεωγραφικά πλεονεκτήματα (κλίμα, νερό κτλ) και κατοίκους με σχετικές ικανότητες για να τα αξιοποιήσουν, μπορούν με την συσσώρευση του κεφαλαίου και της τεχνολογικής προόδου να αυξήσουν την οικονομική τους ευημερία απέναντι στις φτωχές περιοχές που δεν έχουν άφθονους πόρους και επιχειρηματικότητα.

Υποστηρίζεται ακόμη ότι ο πλούτος των περιφερειών είναι ένα φαινόμενο τυχαίο. Έτσι άλλες περιφέρειες είναι καλότυχες και άλλες κακότυχες. Για τις οικονομικές δραστηριότητες που συνδέονται άμεσα με τον συντελεστή της παραγωγής έδαφος (π.χ. γεωργία ) η θεωρία αυτή ερμηνεύει την οικονομική ανάπτυξη και ανισότητες μέχρι ένα ορισμένο σημείο. Δεν υπάρχει δυσκολία να κατανοηθεί η διαπίστωση ότι από το συγκριτικό πλεονέκτημα που έχουν, ορισμένες περιοχές ευνοούνται στην παραγωγή διαφορετικών αγροτικών προϊόντων ή στην εξόρυξη ορισμένων ορυκτών. Δεν εξηγεί όμως η θεωρία έλλειψης και αφθονίας των φυσικών πόρων γιατί από τις αναπτυσσόμενες χώρες εξάγονται ακατέργαστα ορυκτά και άλλες πρώτες ύλες, χωρίς καμιά εγχώρια επεξεργασία με συνέπεια οι κάτοικοί τους να παραμένουν φτωχοί. Το πρόβλημα αυτό έχει διεθνείς διαστάσεις και βρίσκεται στο επίκεντρο των συζητήσεων για τις σχέσεις των αναπτυσσόμενων χωρών του Βορρά και των υπανάπτυκτων του Νότου.

Η διαφοροποίηση της κατανομής των φυσικών πόρων μέσα στα όρια μιας χώρας αποτελεί πολλές φορές αιτία συγκρούσεων και άσκησης πίεσης από τις <<προικισμένες>> περιφέρειες ή τις φτωχές για να αντιμετωπισθεί το πρόβλημα διανομής του εισοδήματος, που προέρχεται από την εκμετάλλευση συγκεκριμένου φυσικού πόρου, προς τη μία ή την άλλη κατεύθυνση.

### ➤ *Οι θεωρίες των Krugman και Porter*

Στη διερεύνηση των περιφερειακών ανισοτήτων ιδιαίτερη σημασία αποκτούν οι σύγχρονες θεωρίες των Krugman (1991) και Porter (1990) με τις οποίες αναλύεται η επίδραση τις εσωτερικής γεωγραφίας μιας χώρας στη διεθνή ανταγωνιστικότητα της οικονομίας της και ερμηνεύεται η άνιση συγκέντρωση των οικονομικών δραστηριοτήτων.

Σύμφωνα με την θεωρία του Krugman το διεθνές εμπόριο ενεργοποιείται, στο πλαίσιο του ατελούς ανταγωνισμού, περισσότερο από τις εξωτερικές οικονομίες κλίμακας που αυξάνουν τα κέρδη, παρά από το συγκριτικό πλεονέκτημα. Η εμφάνιση των εξωτερικών αυτών οικονομιών πραγματοποιείται σε μεγαλύτερο βαθμό στο τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, και σε μικρότερο στο εθνικό και στο διεθνές. Η σύγχρονη, επομένως θεωρία του διεθνούς εμπορίου πρέπει να ενσωματώσει τις διαδικασίες εκείνες που

αναφέρονται στην τοπική και περιφερειακή συγκέντρωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων.

Κατά τον Krugman η αλληλεπίδραση των εξωτερικών οικονομιών κλίμακας και του μεταφορικού κόστους εξηγούν την περιφερειακή βιομηχανική συγκέντρωση και το σχηματισμό των <<περιφερειακών>> κέντρων και των <<περιφερειών>>. Συγκεκριμένα υποστηρίζει ο Krugman ότι το υψηλό μεταφορικό κόστος αποκλείει την γεωγραφική συγκέντρωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων. Με την μείωση όμως, του μεταφορικού κόστους, οι επιχειρήσεις συγκεντρώνονται σε ένα ορισμένο σημείο για να πραγματοποιήσουν οικονομίες κλίμακας στο μεταφορικό κόστος και στην διαδικασία της παραγωγής. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Krugman μια εικόνα του κόσμου την νύχτα από δορυφόρο δείχνει περισσότερο περιφερειακές συγκεντρώσεις ανθρώπινων και παραγωγικών δραστηριοτήτων, παρά συγκεντρώσεις προσδιορισμένες από τα εθνικά σύνορα.

Ο M. Porter, παράλληλα υποστηρίζει ότι ο βαθμός της γεωγραφικής συγκέντρωσης της παραγωγής, στο πλαίσιο της εθνικής οικονομίας διαδραματίζει ένα σημαντικό ρόλο στον προσδιορισμό των κλάδων εκείνων που μπορούν να αποκτήσουν συγκριτικό πλεονέκτημα στην παγκόσμια οικονομία. Η απομόνωση και η έλλειψη ανταγωνιστικών προκλήσεων καθώς και καινοτομικών πρωτοβουλιών οδηγούν στην καθυστέρηση και την στασιμότητα.

Οι δύο αυτοί οικονομολόγοι με την πρωτοποριακή τους θεώρηση του διεθνούς εμπορίου και της ανταγωνιστικότητας, στην σύγχρονη οικονομική πραγματικότητα της παγκοσμιοποίησης, έδωσαν ιδιαίτερη ώθηση στην μελέτη της χωρομεταβλητής στην οικονομική ανάλυση, σε μικροοικονομικό και μακροοικονομικό επίπεδο.

### III. Η ανάγκη αντιμετώπισης του περιφερειακού προβλήματος

Η αντιμετώπιση του περιφερειακού προβλήματος αποτελεί βασικό αντικειμενικό σκοπό της Οικονομικής Πολιτικής του σύγχρονου κράτους καθώς επίσης και της διαρθρωτικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι περιφέρειες ανάλογα με το βαθμό ανάπτυξης τους ή το βαθμό προβληματικότητάς τους, προκαλούν την εφαρμογή προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης με συγκεκριμένους ποιοτικούς και ποσοτικούς στόχους. Από την εθνική και την ευρωπαϊκή σκοπιά όμως, ποιοί είναι οι λόγοι που δικαιολογούν την άσκηση της περιφερειακής? Η απάντηση δεν είναι εύκολη, γιατί οι λόγοι αυτοί διαφοροποιούνται από περιοχή σε περιοχή και από χώρα σε χώρα.

Οι πιο σημαντικοί λόγοι, που δημιουργούν την ανάγκη αντιμετώπισης του περιφερειακού προβλήματος, μπορεί να ταξινομηθούν σε τρεις κατηγορίες: οικονομικοί, κοινωνικοπολιτικοί και περιβαλλοντικοί. Ακολουθεί η ανάλυση τους με ειδική αναφορά στην πολιτική ενίσχυση της συνοχής των περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

#### ➤ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

Οι βασικοί λόγοι της κατηγορίας αυτής είναι οι παρακάτω:

### *α) Διόρθωση της ανεπάρκειας των δυνάμεων της αγοράς*

Ο μηχανισμός των δυνάμεων της αγοράς δεν διορθώνει στο σύνολό τους τις χωρικές ανισορροπίες με την λειτουργία του συστήματος των τιμών. Η υπόθεση σύμφωνα με την οποία σε όσες περιοχές οι πόροι είναι σχετικά σπάνιοι, αυξάνονται οι τιμές τους με συνέπεια να μειωθεί η ζήτηση και να αυξηθεί η προσφορά και αντίθετα σε όσες περιοχές οι πόροι υποαπασχολούνται, μειώνονται οι τιμές τους με αποτέλεσμα την αύξηση της ζήτησης και την μείωση της προσφοράς, δεν αποδίδει την πραγματικότητα και γ' αυτό δεν επιτυγχάνεται η εξισορρόπηση όλων των αγορών στο χώρο. Η παρέμβαση επομένως είναι δικαιολογημένη. Δεν έχει μόνο διορθωτικούς σκοπούς, αλλά και δεοντολογικούς, που προκύπτουν από την εφαρμογή κοινωνικών κριτηρίων στις επιλογές των μέτρων επέμβασης του κράτους στην περιφερειακή οικονομία.

Κλασικά παραδείγματα, που αναφέρονται για να δικαιολογηθεί η επέμβαση του κράτους στην διαδικασία κατανομής των συντελεστών της παραγωγής στο χώρο, είναι εκείνα που συνδέονται με τη διαπίστωση, ότι οι τιμές των παραγωγικών συντελεστών δεν βρίσκονται σε αντιστοιχία με τη σχετική τους ανεπάρκεια, ανάμεσα στις διάφορες περιφέρειες, αλλά κι' αν αυτό συνέβαινε, πάλι η μετακίνηση των συντελεστών της παραγωγής από περιοχές χαμηλών τιμών προς περιοχές υψηλότερων τιμών δεν θα ήταν αυτόματη και ελεύθερη.

Σε μια περιφέρεια π.χ. όπου υπάρχει ζήτηση ορισμένης ειδίκευσης εργατικού δυναμικού προσφέρονται υψηλοί μισθοί που τελικά επιβάλλονται με θεσμικά μέτρα και στις περιφέρειες όπου πλεονάζει η προσφορά εργατικού δυναμικού της ίδιας ειδίκευσης.

Η χαμηλή σχετική κινητικότητα εξάλλου του εργατικού δυναμικού έχει ως συνέπεια την διατήρηση των διαπεριφερειακών διαφορών στα ποσοστά ανεργίας, σε αντίθεση με την νεοκλασική υπόθεση της πλήρους κινητικότητας και επομένως της δημιουργίας κατάστασης ισορροπίας.

Κρίσιμη μεταβλητή στη διαδικασία επέμβασης είναι επίσης η μεταβλητή του χρόνου. Κι' αν ακόμη ο μηχανισμός των τιμών μπορούσε να επιτύχει *μακροχρόνια* εξισορρόπηση σε όλες τις αγορές, αυτό δεν είναι επιθυμητό γιατί μεσολαβεί μεγάλο χρονικό διάστημα. Η σύντμηση επομένως του χρόνου που απαιτείται για την προσαρμογή των τιμών στα επίπεδα ισορροπίας δικαιολογεί την επέμβαση του κράτους.

### *β) Πλήρης απασχόληση των συντελεστών παραγωγής ή πρόληψη της υποαπασχόλησής τους.*

Η ύπαρξη αναξιοποίητων πόρων έχει ως συνέπεια τη μείωση της ακαθάριστης εγχώριας παραγωγής, γι' αυτό και η επέμβαση του κράτους σε αυτήν την περίπτωση θεωρείται αυτονόητη. Ιδιαίτερη σημασία έχει η άσκηση πολιτικής για την μείωση της ανεργίας και της υποαπασχόλησης του εργατικού δυναμικού των προβληματικών περιφερειών. Το πρόβλημα προσελκύει, συνήθως, το έντονο ενδιαφέρον του κράτους όταν τα περιφερειακά ποσοστά ανεργίας υπερβούν σημαντικά τον εθνικό μέσο όρο. Τότε ενεργοποιείται και η μετανάστευση προς τις κεντρικές περιοχές, αν και η κινητικότητα αυτή έχει ορισμένα όρια που δεν μπορούν να ξεπεραστούν. Οι κοινωνικοί και ψυχολογικοί δεσμοί με την περιφέρεια συγκρατούν τη

μετακίνηση. Ακόμη και οι εργαζόμενοι σε κλάδους με χαμηλή παραγωγικότητα στις προβληματικές περιοχές μεταναστεύουν με δυσκολία. Ευκολότερα συνήθως μεταναστεύουν οι πιο ικανοί και ειδικευμένοι.

Στην διαδικασία αξιολόγησης της πλήρους απασχόλησης των Π.Σ. πρέπει να γίνει εκτίμηση των πολλαπλασιαστικών αποτελεσμάτων και να σταθμιστεί με ρεαλισμό ο βαθμός απασχόλησης που μπορεί να πραγματοποιηθεί ιδιαίτερα στις προβληματικές περιοχές.

Στις προβληματικές περιφέρειες είναι δυνατό να υποαπασχολείται κοινωνικό κεφάλαιο υπό μορφή σχολείων δρόμων και άλλων έργων υποδομής. Αυτό συμβαίνει όταν μειώνεται ο πληθυσμός της περιφέρειας ή γίνονται λάθη στον προγραμματισμό των έργων και στις προβλέψεις για την χρησιμοποίησή τους.

#### *γ) Οικονομική μεγέθυνση των πόρων και ανακατανομή τους*

Το επιχείρημα αυτό συνδέεται με το προηγούμενο γιατί η αύξηση της απασχόλησης των πόρων προκαλεί και την οικονομική τους μεγέθυνση. Η άσκηση όμως και πάλι της Οικονομικής Περιφερειακής Πολιτικής είναι απαραίτητη για να εξασφαλίζεται η αριστοποίηση της κατανομής των πόρων μεταξύ τομέων και περιφερειών. Η διαδικασία της συνεχούς ανακατανομής των πόρων και της μεταβολής στη διάρθρωση της οικονομίας των περιφερειών, που προκαλείται απ' αυτή, είναι βασική αποστολή του επεμβατικού κράτους. Η διοχέτευση πόρων από τις ευημερούσες περιφέρειες στις καθυστερημένες με δημοσιονομικά μέσα είναι η πιο συνηθισμένη μορφή της διαδικασίας ανακατανομής.

Η επιδίωξη όμως της οικονομικής μεγέθυνσης δεν ταυτίζεται πάντα με την επιτυχία του μεγαλύτερου δυνατού ρυθμού αύξησης της, γιατί μπορεί να έχει δυσμενείς κοινωνικές και οικολογικές επιδράσεις ή και να προκαλεί σημαντικές αποκλίσεις από την αριστοποίηση της κατανομής των πόρων και να χρειάζεται διορθωτική επέμβαση.

#### *δ) Χωροθέτηση των επιχειρήσεων*

Ο άριστος τόπος εγκατάστασης μιας επιχείρησης από τη μικροοικονομική άποψη, μπορεί να μη συγκεντρώνει τα πλεονεκτήματα εκείνα που να το καθιστούν άριστο και από την κοινωνική και μακροοικονομική άποψη. Η επιχείρηση υπολογίζει στη διαδικασία λήψης της απόφασης χωροθέτησης, το ιδιωτικό κόστος που καταβάλλει η ίδια και το κοινωνικό κόστος (υποδομή κτλ) που καταβάλλεται από το κοινωνικό σύνολο. Έτσι οι τοποθεσίες που έχουν πρόσθετα πλεονεκτήματα από εξωτερικές οικονομίες συγκεντρώνουν την προτίμηση των επιχειρηματιών.

Η επεμβατική πολιτική στη χωροθέτηση των επιχειρήσεων προσπαθεί να συμβιβάσει το κοινωνικά επιθυμητό με τις ανάγκες των επιχειρήσεων, ασκώντας έλεγχο στην κατανομή των οικονομικών δραστηριοτήτων, με μέτρα απαγόρευσης ή κίνητρα ενθάρρυνσης που μειώνουν το ιδιωτικό κόστος.

### ε) Πρόληψη πληθωριστικών πιέσεων

Η σχέση που υπάρχει μεταξύ των περιφερειακών ανισοροπιών και της διακύμανσης των τιμών του πληθωρισμού αποδεικνύεται από πολλές εμπειρικές έρευνες και οφείλεται σε τρεις παράγοντες:

I) Τα γενικά μέτρα δημοσιονομικής πολιτικής επηρεάζουν ανοδικά τα ποσοστά ανεργίας σε ολόκληρη την χώρα αλλά περισσότερο στις προβληματικές περιοχές όπου η παραγωγικότητα είναι χαμηλή. Η αντιπληθωριστική πολιτική επομένως επηρεάζει την περιφερειακή ανεργία, αλλά και η πολιτική μείωση της ανεργίας και ενίσχυσης των μισθών προκαλεί πληθωριστικές πιέσεις.

II) Η εξωτερική ζήτηση προϊόντων που παράγονται από δυναμικούς κλάδους των κεντρικών περιφερειών προκαλεί πληθωριστικές πιέσεις που διαχέονται και στις καθυστερημένες περιφέρειες. Από την διαπίστωση αυτή προκύπτει το συμπέρασμα ότι όσο πιο ισόροπη είναι η κατανομή της οικονομικής δραστηριότητας στο χώρο, τόσο η ροπή προς αύξηση του πληθωρισμού είναι μικρότερη.

III) Η τάση της μίμησης του καταναλωτικού προτύπου της πρωτεύουσας και των δυναμικών περιφερειών από των πληθυσμό των προβληματικών περιφερειών προκαλεί πληθωριστικές πιέσεις και αυξάνει την κοινωνική δυσарέσκεια, που υποχωρεί μόνο με την αύξηση της αμοιβής της εργασίας.

Γενικά, μπορεί να υποστηριχθεί ότι όσο μεγαλύτερες είναι οι περιφερειακές ανισότητες σε μια χώρα, τόσο μεγαλύτερη είναι η ροπή προς αυξημένα ποσοστά του πληθωρισμού.

Η αντιμετώπιση του πληθωρισμού παρουσιάζει πολλές δυσκολίες γιατί απαιτεί υψηλό βαθμό συντονισμού εθνικής και περιφερειακής πολιτικής. Κύριος στόχος της περιφερειακής πολιτικής στην περίπτωση αυτή πρέπει να είναι η εφαρμογή δέσμης εξειδικευμένων μέτρων για τις καθυστερημένες περιφέρειες που να επιδρούν άμεσα ή έμμεσα στη μείωση των επιπτώσεων του πληθωρισμού.

### > ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

Οι πιο σημαντικοί λόγοι της κατηγορίας αυτής αναφέρονται στη συνέχεια.

#### α) Περιφερειακή ανεργία

Η κοινωνική σπουδαιότητα της πολιτικής για την πρόληψη και την μείωση της ανεργίας ήταν η κυριότερη δύναμη που προώθησε και καθιέρωσε την περιφερειακή οικονομική πολιτική μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Το πρώτο κριτήριο που χρησιμοποιήθηκε για τον καθορισμό των προβληματικών περιφερειών ήταν οι δείκτες της περιφερειακής ανεργίας ως πιο αντιπροσωπευτικοί στην προσπάθεια εντοπισμού των περιφερειακών ανισοτήτων. Θεωρήθηκε ακόμη ότι η έλλειψη ευκαιριών απασχόλησης προκαλεί και άλλα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα που οξύνουν το περιφερειακό πρόβλημα μιας χώρας.

Βέβαια αργότερα χρησιμοποιήθηκαν και άλλα κριτήρια για το χαρακτηρισμό των προβληματικών περιφερειών άλλα πρέπει να σημειωθεί ότι δεν μειώθηκε ποτέ η επίδραση του κριτηρίου της περιφερειακής πολιτικής.

Τα μέτρα πολιτικής για την αύξηση των θέσεων εργασίας προϋποθέτουν συστηματική ανάλυση του προβλήματος της περιφερειακής ανεργίας, ώστε να αποφασισθεί ποιοι κλάδοι πρέπει να επανεκπαιδευθούν, ποιοι νέοι κλάδοι μπορούν να αναπτυχθούν στις συγκεκριμένες περιφέρειες κ.α.

### *β) Δίκαιη διανομή του εισοδήματος*

Η περιφερειακή διανομή του εισοδήματος απασχολεί ιδιαίτερα την περιφερειακή οικονομική πολιτική, μέσα στο πλαίσιο της γενικής οικονομικής πολιτικής για την διανομή του εισοδήματος. Η έμφαση, από κοινωνική άποψη στη διαδικασία αυτή δίνεται στο κριτήριο της χωροταξικής ισότητας ή δικαιοσύνης, αφού συνδεθεί με την θεωρητική διερεύνηση των περιφερειακών ανισοτήτων και την κεντρική φιλοσοφία της παρεμβατικής πολιτικής του κράτους.

### *γ) Ενίσχυση των κοινωνικών και πολιτιστικών περιφερειακών προτύπων*

Κάθε περιφέρεια διαμορφώνει κάτω από ορισμένες ιστορικές συγκυρίες το δικό της <<κοινωνικό περιφερειακό πρότυπο>> που το συνθέτουν μια δική της <<κουλτούρα, ένα πλέγμα ηθικών, κοινωνικών και πολιτιστικών αξιών>> και γενικότερα ένας ιδιόμορφος τρόπος ζωής. Η ιδιαίτερη αυτή <<πολιτιστική φυσιογνωμία>> της περιφέρειας πρέπει να αποτελεί αντικείμενο της περιφερειακής πολιτικής για να ενισχύεται η διατήρηση της, όταν μάλιστα τα κοινωνικά πρότυπα της πρωτεύουσας που προβάλλονται από τα ΜΜΕ συμβάλλουν στη σταδιακή πολιτιστική ισοπέδωση και στην καθίζηση της τάσης για πρωτότυπη πολιτιστική δημιουργία. Η επέμβαση για μεταβολή δικαιολογείται μόνο όταν τα περιφερειακά πρότυπα αντιμάχονται στην επικράτηση αξιών, που προωθούν την κοινωνική ευημερία.

### *δ) Πολιτική οργάνωση και ενεργοποίηση της συμμετοχής του πληθυσμού*

Στο πολιτικό επίπεδο η Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική ενισχύει την εναρμόνιση των στόχων εθνικής και περιφερειακής ανάπτυξης, συμβάλλει στην ενίσχυση της επιβολής δίκαιης πολιτικής από το κράτος, σε μεγάλο φάσμα των δραστηριοτήτων του και ενεργοποιεί την συμμετοχή του πληθυσμού στην πολιτική οργάνωση της χώρας. Η συμμετοχή αυτή των πολιτών και η οργάνωσή τους για να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα της περιοχής τους αποτελεί φαινόμενο πολιτικής συμπεριφοράς. Ακριβώς γι' αυτό οι πολιτικές συνέπειες των περιφερειακών ανισοτήτων, όπως εκφράζονται στις εκλογές τοπικού ή εθνικού ενδιαφέροντος, στη δραστηριότητα των μαζικών φορέων και στην ενεργοποίηση των ομάδων πίεσης ή του πληθυσμού στο σύνολό του είναι καθοριστικής σημασίας παράγοντες στη δράση της πολιτικής ηγεσίας.

Η συνειδητοποίηση της καθυστερημένης, σε σχέση με τις κεντρικές περιφέρειες, από τον πληθυσμό των προβληματικών περιφερειών αποτελεί ισχυρό κίνητρο για μαζικές κινητοποιήσεις και άμεση συμμετοχή στις διαδικασίες άσκησης επιρροής και πολιτικής οργάνωσης. Οι μεγάλες εξάλλου περιφερειακές ανισότητες ενισχύουν την αντίδραση σε διάφορα κοινωνικά και οικονομικά μέτρα της κυβέρνησης, με πεδίο εφαρμογής ολόκληρη την χώρα,

γιατί πολλές φορές δημιουργείται δικαιολογημένα η πεποίθηση ότι τα μέτρα αυτά θα εντείνουν τις ανισότητες ευκαιριών που ήδη υπάρχουν.

## ➤ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

### α) Προστασία και απορρύπανση του περιβάλλοντος

Η προστασία του περιβάλλοντος για όλες τις περιφέρειες της χώρας, ανεξάρτητα από το βαθμό ανάπτυξης τους αποτελεί βασική ευθύνη του κράτους. Ειδικά οι περιφέρειες με μεγάλο όγκο πληθυσμού και αυξανόμενη συμφόρηση έχουν άμεση ανάγκη αντιμετώπισης προβλημάτων κατοικίας, ύδρευσης και αποχέτευσης, ρύπανσης της ατμόσφαιρας και των νερών, ηχορύπανσης κ.α.

Τα μέτρα προστασίας και απορρύπανσης του περιβάλλοντος επεκτείνονται στη λειτουργία των νοικοκυριών και σε κάθε κατηγορίας οικονομική δραστηριότητα στο χώρο. Η αποτελεσματικότητά τους όμως συνδέεται με την προληπτική ή την κατασταλτική αποστολή τους. Στη δεύτερη περίπτωση (π.χ. Αθήνα) ο βαθμός αποτελεσματικότητας αξιολογείται πάντοτε σε μακροχρόνια βάση και με την προϋπόθεση ότι το κοινωνικό σύνολο είναι έτοιμο να δεχθεί τα υψηλά μεγέθη του κοινωνικού κόστους και πολλές φορές την μείωση, τουλάχιστο βραχυχρόνια, του βαθμού ικανοποίησης, που προσφέρει η λειτουργική οργάνωση των συμφορημένων αστικών κέντρων.

### β) Βιώσιμη (αιεφόρος) ανάπτυξη

Η επίτευξη του αντικειμενικού της κοινωνικής ευημερίας επιβάλλει το σχεδιασμό της κατάλληλης πολιτικής διαχείρισης του περιβάλλοντος, ώστε να μπορεί και αυτό να συμβάλλει στη βιώσιμη (αιεφόρο) οικονομική ανάπτυξη στο χώρο. Η πολιτική αυτή διαμορφώνεται στις χωρικές μονάδες και συνδέεται με την αναπτυξιακή διαδικασία. Δεν είναι επομένως, δυνατή η εφαρμογή της χωρίς την αντιμετώπιση του περιφερειακού προβλήματος.

Η βιώσιμη (αιεφόρος) οικονομική ανάπτυξη, στην περιφερειακή της διάσταση περιλαμβάνει τη βιολογική βιωσιμότητα και την επάρκεια διαθέσιμων φυσικών πόρων. Η λειτουργία της βιολογικής βιωσιμότητας εξασφαλίζει τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος και της ανθρώπινης ύπαρξης, σε μακροχρόνια προοπτική. Ο συνδυασμός δηλαδή ανθρώπου και φύσης αποτελεί την προϋπόθεση ύπαρξης του οικονομικού συστήματος, στην εθνική του και περιφερειακή του διάσταση.

Η επάρκεια φυσικών πόρων εξάλλου αποτελεί την αναγκαία εισροή για την λειτουργία του οικονομικού συστήματος, γιατί η παραγωγή αγαθών, στην προοπτική του χρόνου, εξασφαλίζεται με την σταθερή εισροή φυσικών πόρων στην παραγωγική διαδικασία.

## **ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5**

### **ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

#### **A. ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΤΕΡΗ Η Ε.Ε.**

Στις αρχές του 21<sup>ου</sup> αιώνα η Ευρωπαϊκή Ένωση θα είναι κατά πάσα πιθανότητα μεγαλύτερη και ισχυρότερη απ' ό,τι σήμερα. Θα έχει όλα τα χαρακτηριστικά μιας *κοινωνίας των πληροφοριών* σ' έναν παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον και σ' ένα κόσμο πολυκεντρικό, όπου η ενεργός παρουσία της και η συμμετοχή της θα χαρακτηρίζει τα δρώμενα στο πλανήτη μας. Στο εσωτερικό της, η δυναμική που θα ξεκινήσει από την ΟΝΕ θα επιφέρει την *de facto* επιτάχυνση της ενοποιητικής διαδικασίας σε όλο και περισσότερους τομείς. Εδώ ελλοχεύει ο κίνδυνος του κατακερματισμού του ενιαίου θεσμικού πλαισίου, της δημιουργίας της <<Ευρώπης των πολλών κλάσεων>>, αν η αρχή της ευελιξίας δεν εφαρμοστεί κατά τρόπο που να κατοχυρώνει το ενιαίο του θεσμικού πλαισίου και τη θεσμική ισοτιμία όλων των μελών της.

Η επόμενη δεκαετία θα αποτελέσει τόσο για την Ευρωπαϊκή Ένωση, όσο και για τα κράτη-μέλη της μια μεταβατική περίοδο ριζικών αλλαγών. Η σταθερότητα και η παγίωση του Ευρώ μαζί με τις επικείμενες διευρύνσεις, θα επιφέρει αλλαγές σ' όλο το κοινοτικό τοπίο. Η σημασία του εγχειρήματος είναι πολύ μεγάλη. Στο ίδιο επίπεδο τοποθετούνται και οι προσπάθειες για την καθιέρωσή του, όπως επίσης και οι συνέπειες μιας αποτυχίας. Η ενδυνάμωση και η υπεράσπιση του Ευρώ στα πρώτα χρόνια θα αποτελέσει το κύριο μέλημα της γενικότερης οικονομικής πολιτικής στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα κράτη-μέλη, εντός και εκτός του Ευρώ θα ακολουθήσουν αυστηρή δημοσιονομική πολιτική που θα θέσει επί τάπητος το πρόβλημα επώδυνων προσαρμογών σε πολλές από τις εσωτερικές τους (συνταξιοδοτικά συστήματα υγείας κλπ)

Η πραγματική μακροπρόθεσμη θωράκιση του νέου νομίσματος θα προέλθει από την υλοποίηση πολιτικών για την αναδιάρθρωση και ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Οικονομίας σε τομείς παραγωγής και τεχνολογίας υψηλής προστιθέμενης αξίας και ευνοϊκών <<Όρων Εμπορίου>>. Σ' αυτούς τους τομείς η Ευρώπη θα πρέπει να δώσει και να κερδίσει την μάχη της ανταγωνιστικότητας για να μπορέσει να στηρίξει και να βελτιώσει το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο.

#### **B. ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ**

Ένας θεμελιώδης στόχος της Συνθήκης της Ρώμης ήταν η μείωση της απόστασης μεταξύ των διαφόρων περιοχών της Κοινότητας και της καθυστέρησης των λιγότερων ευνοημένων απ' αυτές. Όμως μια περιφερειακή πολιτική άξια λόγου χρονολογείται μόνον από τα μέσα της δεκαετίας του '70. Μέχρι το 1974, η Κοινότητα χρησιμοποιούσε μη εξειδικευμένα, στην περιφερειακή ανάπτυξη, χρηματοοικονομικά μέσα κυρίως για την ενίσχυση των εθνικών περιφερειακών πολιτικών.



Η προοπτική της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς έδωσε μια μεγάλη ώθηση στην κοινοτική περιφερειακή πολιτική. Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη αναγνώριζε τη σημασία της για την ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής της Κοινότητας και προέβλεπε την αναθεώρηση των διαρθρωτικών ταμείων για τον ορθολογισμό και συντονισμό των δραστηριοτήτων τους. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών, τον Φεβρουάριο του 1988, πήγαινε ένα βήμα μακρύτερα, εφόσον συμφωνούσε με το αίτημα της Επιτροπής για τον διπλασιασμό των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων μέχρι το 1993. Έτσι τέθηκε σε λειτουργία η νέα περιφερειακή πολιτική της Κοινότητας, η οποία βασίζεται κυρίως στον συντονισμό των χρηματοοικονομικών της μέσων και στο συντονισμό των εθνικών και κοινοτικών πολιτικών για την ενίσχυση των περιοχών που έχουν την μεγαλύτερη ανάγκη για την οικονομική τους απογείωση.

Η μεταρρύθμιση των διαρθρωτικών ταμείων συνέδεσε καλύτερα μεταξύ τους τις διάφορες δραστηριότητες που αναλαμβάνουν οι διαρθρωτικές πολιτικές και συνέβαλε στη σύλληψη μιας σφαιρικής αντιμετώπισης της οικονομικής και κοινωνικής σύγκλησης της Κοινότητας. Οι βασικές αρχές της μεταρρύθμισης, όπως η συγκέντρωση, ο προγραμματισμός, η σύμπραξη και η προσθετικότητα έδωσαν γενικά καλά αποτελέσματα ιδίως στις ζώνες με παρακμή της βιομηχανίας. Μετά την αναθεώρηση των διαρθρωτικών ταμείων, του Ιουλίου 1993, έγιναν νέες βελτιώσεις, όπως η απλούστευση των διαδικασιών προγραμματισμού και απόφασης, ο καλύτερος συντονισμός μεταξύ των διαρθρωτικών μέσων, η ενίσχυση του προγραμματισμού, της συμπληρωματικότητας των κοινοτικών και εθνικών δραστηριοτήτων και της σύμπραξης, ιδίως με τους κοινωνικούς εταίρους.

Από την 1η Νοεμβρίου 1993, η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση πλαισίωσε και ενδυνάμωσε την κοινωνική περιφερειακή πολιτική, ιδίως με την ανάδειξη της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής σε θεμελιώδη στόχο της Ένωσης, με την δημιουργία του Ταμείου Συνοχής, με την ίδρυση της Επιτροπής των Περιφερειών και με την ανάπτυξη των διευρωπαϊκών δικτύων υποδομών. Συγχρόνως όμως, ο στόχος της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής έγινε ακόμη πιο επιτακτικός. Μια τέτοια ένωση, η οποία σημαίνει την εγκατάλειψη της προσφυγής σε τροποποίηση των συναλλαγματικών ισοτιμιών για την επίτευξη των βασικών ισορροπιών μιας εθνικής οικονομίας, δεν μπορούσε να επιτευχθεί χωρίς μία δραστική περιφερειακή πολιτική στηριζόμενη στις μεταβιβάσεις αρκετών κεφαλαίων από τις πλούσιες προς τις πτωχές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η προσπάθεια δημοσιονομικής σταθεροποίησης, την οποία απαιτεί η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, πρέπει να μην καταλήξει στις πτωχότερες χώρες της Ένωσης στο να παρεμποδίσει τις απαραίτητες επενδύσεις για βασικές υποδομές, για παιδεία και επαγγελματική κατάρτιση, και η αναζήτηση νομισματικής ισορροπίας πρέπει να μην επιβαρύνει το κόστος χρηματοδότησης των επιχειρήσεων.

Έτσι φαίνεται ότι η μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων δεν είναι ένας μακρινός στόχος, αλλά ένας από τους βασικούς όρους της οικονομικής και πολιτικής προόδου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Καμιά κοινότητα δεν θα μπορούσε πράγματι να διατηρηθεί και να έχει νόημα, εάν οι πληθυσμοί που την αποτελούσαν είχαν τελείως διαφορετικές συνθήκες ζωής μεταξύ τους και εάν ορισμένα μέλη αυτής της κοινότητας είχαν την εντύπωση ότι η ζωή από κοινού ήταν προς το συμφέρον μόνο των άλλων. Εξάλλου, οι μεταβιβάσεις κεφαλαίων που γίνονται στα πλαίσια μιας δραστικής περιφερειακής πολιτικής

δεν πρέπει να θεωρούνται από τους εύπορους σαν οβολός προς τους λιγότερους ευνοημένους πληθυσμούς της Ένωσης. Συμφέρουν επίσης και τους εύπορους πληθυσμούς, εφόσον συμβάλλουν στην ανάπτυξη των αγορών για τα προϊόντα τους και στην ανακούφιση των οικολογικών τους προβλημάτων. Γενικά, οι διαρθρωτικές ενέργειες συμβάλλουν στην ανάπτυξη των οικονομιών όλης της Ένωσης.

Παίρνοντας υπόψη αυτά τα επιχειρήματα, η επιτροπή πρότεινε το λεγόμενο <<Πακέτο Delors II>> το οποίο έγινε δεκτό από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Εδιμβούργου τον Δεκέμβριο του 1992. Αυτό το πακέτο, μαζί με τους πόρους του Ταμείου Συνοχής, σημαίνει διπλασιασμό των πόρων που διατίθενται για τις τέσσερις πτωχότερες χώρες της Ένωσης, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, για την περίοδο 1993-1999, σχετικά με το πρώτο <<πακέτο Delors >> της περιόδου 1988-1992. Κατά τα τέλη της δεκαετίας, η περιφερειακή πολιτική της Ένωσης θα επιτρέψει, ασφαλώς τη χρηματοδότηση περίπου 5% των επενδύσεων στις περιοχές του Στόχου 1, και 7 με 13% των επενδύσεων στις τέσσερις πτωχότερες χώρες μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα. Εάν χρησιμοποιηθούν για την χρηματοδότηση μεγάλων υποδομών, όπως των διευρωπαϊκών δικτύων, και επιπρόσθετων παραγωγικών επενδύσεων, αυτοί οι πόροι πρέπει κανονικά να επιταχύνουν τη μεταλλαγή και τον εκσυγχρονισμό των πτωχότερων περιοχών της Ένωσης, δεδομένου μάλιστα ότι η αύξηση των κοινοτικών πόρων συνοδεύεται από ενδυνάμωση των διαδικασιών που επιδιώκουν την αποτελεσματικότερη αξιοποίηση τους.

Πρέπει να σημειωθεί ότι λόγω της παγκοσμιοποίησης των οικονομιών και των αγορών, η εποχή έχει περάσει όπου ήταν δυνατό να χωρισθεί ένας γεωγραφικός χώρος σε τμήματα ανεξάρτητα το ένα από το άλλο. Οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις παράγουν πλέον συγχρόνως τόσο μέσα στην Ευρώπη όσο και σε τρίτες χώρες. Η ανταγωνιστικότητά τους εξαρτάται όλο και περισσότερο από την ικανότητα τους να διαχειρίζονται χρήσιμες πληροφορίες και να αξιοποιούν καλύτερα τους παραγωγικούς συντελεστές. Από αυτά τα φαινόμενα απορρέουν δυνατότητες αποκεντρωμένης οικονομικής ανάπτυξης, εάν συνοδεύονται από κατάλληλες πολιτικές σε περιφερειακό επίπεδο. Πράγματι, χάρη στη συνδρομή των διαρθρωτικών ταμείων, τα τέσσερα πτωχότερα κράτη επενδύουν περισσότερο από τα άλλα κράτη της Ένωσης, ιδίως σε υποδομές μεταφορών και τηλεπικοινωνιών. Δεδομένου ότι αυτές οι τελευταίες επενδύσεις χρησιμοποιούν την πιο νέα τεχνολογία, οι πτωχότερες περιοχές αποκτούν ψηφιακές υπηρεσίες απαραίτητες για τους αυτοκινητόδρομους των πληροφοριών του 21<sup>ου</sup> αιώνα.

Κατά την δεκαετία του 1985-95, η Ιρλανδία και οι περισσότερες περιοχές της Ισπανίας και της Πορτογαλίας επέτυχαν ρυθμούς ανάπτυξης σημαντικά υψηλότερους από τον κοινοτικό μέσο όρο και στην Ελλάδα οι περισσότερες περιοχές βελτίωσαν τη σχετική τους κατάσταση. Το χάσμα μεταξύ των τεσσάρων πτωχότερων χωρών και των υπολοίπων μειώθηκε κατά το ένα πέμπτο κατ'αυτήν την περίοδο.

Το μέσο κατά κεφαλήν εισόδημα τους ανέβαινε κατά 0,5% κατά έτος και τώρα βρίσκεται στο 74 % του κοινοτικού μέσου όρου, έναντι του 66% προηγουμένως. Αυτό είναι εν πολλοίς αποτέλεσμα διαρθρωτικών πολιτικών και των πολιτικών συνοχής. Αλλά δεν ευνοήθηκαν μόνον οι πτωχότερες περιοχές από αυτές τις πολιτικές. Διάφορες εκτιμήσεις δείχνουν ότι περίπου το 40% των πόρων που διατίθενται για τα πτωχότερα κράτη επιστρέφει

στα πλουσιότερα υπό τη μορφή αγορών κεφαλαιουχικού εξοπλισμού και τεχνογνωσίας.

Και άλλες κοινοτικές πολιτικές ευνοούν από την φύση τους τη διαδικασία ολοκλήρωσης και συνοχής. Έτσι, η κοινοτική κοινωνική πολιτική έχει μεγάλη επίδραση στο εργατικό δίκαιο, την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων και τις ευκαιρίες για γυναίκες και άνδρες. Τα κοινοτικά προγράμματα της έρευνας αναπτύσσουν τις δυνατότητες έρευνας των πτωχότερων κρατών μελών, στηρίζοντας την επιστημονική και τεχνολογική τους δράση και επιταχύνοντας τις καινοτομίες και την οικονομική ανάπτυξη. Η μεταρρύθμιση της κοινής γεωργικής πολιτικής έχει επίσης ένα θετικό αποτέλεσμα για τη συνοχή, γιατί επιτρέπει περισσότερες καθαρές μεταβιβάσεις πόρων προς τα κράτη συνοχής. Αλλά η πιο αποτελεσματική από τις πολιτικές της Κοινότητας είναι το πρόγραμμα ολοκλήρωσης της ενιαίας αγοράς, το οποίο εξάλειψε πολλά προβλήματα του εμπορίου και άνοιξε ευκαιρίες εξαγωγών για τις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές.

Σε τελική ανάλυση, μολονότι η κοινοτική προσπάθεια για την ανάπτυξη πτωχότερων περιοχών δικαιολογείται πλήρως από τις προκλήσεις της ενιαίας αγοράς και της οικονομικής και νομισματικής ένωσης, αυτή η προσπάθεια δεν μπορεί να υποκαταστήσει την εθνική προσπάθεια και την αλλαγή νοοτροπίας και συμπεριφοράς του κάθε κράτους, ιδίως σχετικά με ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης. Πάντως τα μέτρα που έχουν λάβει οι ίδιες οι πτωχότερες χώρες για να επιταχύνουν την συνοχή επέφεραν σημαντική πρόοδο ως προς την ονομαστική σύγκλιση. Παρόλο που παραμένουν πάνω από το κοινοτικό μέσο όρο οι συντελεστές του πληθωρισμού μειώθηκαν και στις τέσσερις χώρες της συνοχής. Τα μακροπρόθεσμα επιτόκια μειώθηκαν επίσης σημαντικά βελτιώνοντας το γενικό κλίμα για τις επενδύσεις και την ανάπτυξη μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Το μεγάλο ερώτημα είναι πως θα αντεπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους τα διαρθρωτικά ταμεία μετά την ένταξη των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, όταν θα αυξηθούν κατά πολύ οι πτωχότερες περιοχές της Ε.Ε. Είναι βέβαιο ότι, τόσο από οικονομική όσο και από πολιτική άποψη, δεν είναι δυνατό να γίνει διεύρυνση χωρίς να υπάρχει εγγύηση ότι η πολιτική συνοχής θα συνεχισθεί. Αλλά είναι επίσης προφανές ότι χρειάζεται περισσότερη επικέντρωση της βοήθειας, από τομεακή και από γεωγραφική άποψη, ιδίως όσον αφορά τα πλουσιότερα κράτη μέλη. Γι' αυτό στο έγγραφο <<Ατζέντα 2000>> η Επιτροπή προτείνει να συνεχισθεί αμετάβλητη η πολιτική της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής μέχρι τουλάχιστον το 2006, αλλά να επικεντρωθεί στις περιοχές που έχουν μεγαλύτερη ανάγκη, να περιοριστεί η διεύρυνση στις έξι πιο αναπτυγμένες χώρες και μια ουσιαστική προενταξιακή ενίσχυση να βοηθήσει τις άλλες υποψήφιες χώρες να αντιμετωπίσουν καλύτερα τις υποχρεώσεις που συνεπάγεται η συμμετοχή στην ελεύθερη οικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

## **ΜΕΡΟΣ Β**

### **ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ & ΕΛΛΑΔΑ**

#### **A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ**

Η Ελληνική Περιφερειακή Πολιτική είναι άμεσα συνδεδεμένη με την περιφερειακή πολιτική της Ε.Ε. , οι εξελίξεις της οποίας την επηρεάζουν άμεσα και αυτό γιατί οι χρηματοδοτήσεις που παρέχουν τα Δ.Τ. αποτελούν την κύρια πηγή πόρων με στόχο τα αναπτυξιακά έργα . Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι αυτή τη στιγμή δεν υπάρχει άλλο εθνικό αναπτυξιακό πρόγραμμα πέρα από το Κ.Π.Σ. που στην ουσία πρόκειται για πρόγραμμα που αφορά την ανάπτυξη του συνόλου της Ελληνικής Οικονομίας και όχι μόνο των περιφερειών. Οι προοπτικές της Ελληνικής Περιφερειακής Πολιτικής αλλά και της εθνικής αναπτυξιακής πολιτικής προσδιορίζονται αποκλειστικά σχεδόν από τη θέση που θα έχει η Κοινοτική Περιφερειακή Πολιτική στα πλαίσια της πορείας προς την Ευρωπαϊκή Ενοποίηση . Κάτω από αυτές τις συνθήκες η περιφερειακή πολιτική της χώρας μας θα τείνει να ακολουθήσει τους βασικούς προσανατολισμούς της Ε.Ε.

#### **B. ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

Είναι επιτακτική ανάγκη η άσκηση μιας περισσότερο αποτελεσματικής περιφερειακής πολιτικής εναρμονισμένης με την εθνική και κοινοτική πολιτική για την αντιμετώπιση της σημερινής κατάστασης αλλά και την πρόληψη ανισοτήτων . Η περιφερειακή πολιτική ως μέσω επίλυσης προβλημάτων και πραγμάτωσης στόχων περιφερειακής ανάπτυξης πρέπει να επιδιώκει να συμβάλλει στην εξέλιξη και ανάπτυξη της δομής της χώρας με τέτοιο τρόπο , ώστε σε κάθε χωρική ενότητα να δημιουργούνται ισότητες αλλά και διαφοροποιημένες συνθήκες ζωής , ισότιμες στο βαθμό που ικανοποιούνται βασικές οικονομικές ανάγκες και διαφοροποιημένες στο βαθμό που αναδεικνύουν τις ιδιαιτερότητες της κάθε περιοχής .

Αν προσέξουμε τους σκοπούς της Π.Π. θα κατανοήσουμε την αναγκαιότητα της . Ο WILSON (1964 ) συγκεκριμένα είχε πει : « ότι τα μέτρα της Π.Π. πρέπει να προκαλούν ταχύτερη οικονομική ανάπτυξη στις λιγότερο ευημερούσες περιφέρειες μιας χώρας , να κατευθύνουν τις δημόσιες επενδύσεις για την ενίσχυση της περιφερειακής υποδομής και να μειώνουν την απασχόληση . »

Με την βοήθεια της Π.Π. μπορεί να αντιμετωπισθεί η ανεργία στις περιοχές που είναι υψηλή . Οι φτωχότερες περιοχές της Ε.Ε. ( Πορτογαλία , Ελλάδα ) θα δεχθούν χρηματοδοτικούς πόρους έτσι ώστε να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν τα περιφερειακά προβλήματα τους . Με βάση το περιφερειακό πρόγραμμα γίνεται αποσυμφόρηση των περιφερειών που παρουσιάζουν πληθυσμιακές πιέσεις . Ο συντονιστικός ρόλος της Κοινότητας επιτρέπει την αποτελεσματική επέμβαση της για την ενίσχυση των προβληματικών περιφερειών . Ένα άλλο ζήτημα στο οποίο ενεργεί καταλυτικά η Π.Π. είναι το ΑΕΠ . Συντελεί στο να μειωθούν οι περιφερειακές διαφορές στο πραγματικό κατά κεφαλήν εισόδημα στις διάφορες χώρες . Οδηγεί στην κυκλική σταθερότητα , τη συνεχή ανάπτυξη και την πλήρη απασχόληση .

Ο HOOVER (1971) είπε : « Η οικονομική πολιτική σε σχέση με μια περιφέρεια , πρέπει να προωθεί υψηλότερα κατά κεφαλήν εισοδήματα , πλήρη απασχόληση , ευρεία επιλογή επαγγελματιών και τρόπων ζωής για τα άτομα , εξασφάλιση του εισοδήματος και όχι μεγάλη ανισότητες μεταξύ εισοδημάτων .». Η Π.Π. πρέπει να είναι η γεωγραφική διάσταση της οικονομικής και νομισματικής ενώσεως . Με την βοήθεια της Π.Π. θα τονωθούν οι υποανάπτυκτες περιοχές , θα δημιουργηθεί μια ισορροπία στην Κοινότητα και όλοι μαζί θα συμμετάσχουν στην οικονομική ολοκλήρωση της Ευρώπης .

### **Γ. ΛΟΓΟΙ ΠΟΥ ΕΠΙΒΑΛΛΟΥΝ ΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΕ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ**

Παρ'όλα τη μέτρα περιφερειακής πολιτικής των επί μέρους κρατών μελών, ο σχεδιασμός της περιφερειακής πολιτικής και σε κοινοτικό επίπεδο είναι απαραίτητος για τους παρακάτω λόγους :

- Στα πλαίσια της διευρυμένης κοινότητας των 15 οι εθνικές πολιτικές δεν είναι για τη μείωση των μεγάλων διαφορών που υπάρχουν μεταξύ των περιοχών της Κοινότητας. Δεδομένου ότι οι διαφορές μεταξύ των περιφερειών είναι μεγαλύτερη σε κοινοτικό παρά σε εθνικό επίπεδο , η Κοινότητα στα πλαίσια των θεμελιωδών στόχων που την διέπουν είναι πράγματι υπεύθυνη να συμβάλλει στην επίτευξη ενός μεγαλύτερου βαθμού σύγκλισης των οικονομιών των κρατών μελών και στην πιο ισόρροπη κατανομή των δραστηριοτήτων στο σύνολο του κοινοτικού εδάφους.
- Στα πλαίσια της Κοινότητας των 15 ένας συνεχώς αυξανόμενος αριθμός αποφάσεων που αφορούν το εξωτερικό εμπόριο , τη γεωργία , τη βιομηχανία , την έρευνα , την τεχνολογία κλπ. , λαμβάνοντας σε κοινοτικό επίπεδο και όχι μονομερώς από τις εθνικές κυβερνήσεις. Όλες αυτές οι αποφάσεις έχουν ή μπορεί να έχουν περιφερειακές επιπτώσεις και επομένως πρέπει να ληφθούν υπόψη σε κοινοτικό επίπεδο.
- Ένας από τους βασικούς στόχους της Ε.Ε. είναι η δημιουργία μεγάλης και ενιαίας αγοράς που θα περιλαμβάνει τις εθνικές αγορές των κρατών μελών. Η θεμελιώδη αρχή της Κοινής Αγοράς στηρίζεται στις ελεύθερες και χωρίς εμπόδια συναλλαγές των αγαθών και υπηρεσιών και την ελεύθερη διακίνηση των συντελεστών της παραγωγής. Όταν οι διαφορές της ανάπτυξης είναι υπερβολικά μεγάλες υπάρχει ο κίνδυνος οι συναλλαγές αυτές να πραγματοποιούνται μόνο προς μία κατεύθυνση ή ακόμα η πιο ισχυρή οικονομία να μπορεί να αφανίσει τις δραστηριότητες των ασθενέστερων οικονομιών. Πρέπει λοιπόν να θεσπιστούν κανόνες (ενισχύσεις , επιδοτήσεις , φορολογικές αλλαγές ) που να ισχύουν για όσο χρόνο οι διαφορές στα επίπεδα ανάπτυξης παραμένουν πάνω από ορισμένα παραδεκτά όρια.
- Το άνοιγμα των συνόρων και η κατάργηση των εισαγωγικών εμποδίων συνεπάγεται ένα κόστος για τις καθυστερημένες περιοχές που συμμετέχουν σε μια κοινή αγορά με τις πλούσιες περιφέρειες. Αντιστάθμισμα για το κόστος που υφίστανται οι καθυστερημένες χώρες αποτελούν η μεταφορά πραγματικών πόρων προς αυτές από τις

ανεπτυγμένες χώρες και η ιδιαίτερη αντιμετώπιση των συμφερόντων των αναπτυξιακά καθυστερημένων περιοχών κατά τον καθορισμό και εφαρμογή των κοινών πολιτικών. Αυτή η ανταλλαγή είναι φυσικό να διακανονιστεί σε κοινοτικό επίπεδο.

- Ο συντονισμός μεταξύ των παραμεθόριων περιοχών κατά μήκος των συνόρων μεταξύ των κρατών μελών είναι απόλυτη ανάγκη τόσο για τα θέματα που αναφέρονται στα έργα υποδομής όσο και για τις ενισχύσεις που παρέχονται για αναπτυξιακούς σκοπούς.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

### Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΩΝ 13 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

#### A. ΟΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΈΝΩΣΗΣ

Στην Ευρώπη των 15 υπάρχουν περισσότερες από 200 περιφέρειες που διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους. Άλλες είναι πλουσιότερες και άλλες φτωχότερες, μεγάλες και μικρές σε έκταση, σε βιομηχανικό ή αγροτικό παραγωγικό πρότυπο. Επίσης διαφέρουν σημαντικά και τα προβλήματα που παρουσιάζουν οι ορεινές περιοχές, οι παραθαλάσσιες περιφέρειες, οι περιφέρειες με μεγάλες πεδινές εκτάσεις, εκείνες που χαρακτηρίζονται από μεγάλα αστικά κέντρα και σημαντικές συγκεντρώσεις πληθυσμού ή οι παραδοσιακές βιομηχανικές περιφέρειες, το παραγωγικό πρότυπο των οποίων σήμερα αλλάζει προς περισσότερες κατευθύνσεις.

Αυτή η πολύμορφη και πολυσχιδής εικόνα που παρουσιάζουν οι περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί σημαντικό στοιχείο πλούτου της Ευρώπης και πηγή δυνατοτήτων ανάπτυξης.

Οι περιφέρειες της Ευρώπης, παράλληλα, συμμετέχουν όλο και περισσότερο στη διαδικασία της Ευρωπαϊκής οικοδόμησης. Κύριο μέσο έκφρασης τους είναι η Επιτροπή των Περιφερειών, που αποτελεί ένα από τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Καθώς οι περιφέρειες της Ένωσης χαρακτηρίζονται από σημαντικές διαφορές στο επίπεδο ανάπτυξής τους, όπως αυτές αποτυπώνονται από το κατά κεφαλήν **Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν** ως ποσοστό του Κοινοτικού μέσου όρου, και επειδή το οικονομικό γίνεσθαι τείνει να αναπαράγει και κάποτε να βαθιάνει τις ανισότητες αυτές, κρίθηκε σκόπιμο να ασκηθεί κατά προτεραιότητα η πολιτική της Οικονομικής και Κοινωνικής Συνοχής.

Η πολιτική αυτή έχει ως στόχο να μετριάσει τις ανισότητες στον τομέα της ανάπτυξης και να δώσει στις περιφέρειες τη δυνατότητα να επωφεληθούν από την Ενιαία Αγορά και την Οικονομική και Νομισματική Ένωση.

Οι διαφορές στο κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεταξύ των περιφερειών της Ένωσης είναι σημαντικές και είναι προφανές ότι οι κίνδυνοι που προκύπτουν από τις διαφορές αυτές για το σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι μεγάλοι. Αν οι διαφορές αυτές, σε μια αναπτυσσόμενη Ευρωπαϊκή οικονομία, εξακολουθούν να υφίστανται, όλο το Ευρωπαϊκό οικοδόμημα μπορεί να τεθεί σε αμφισβήτηση. Καίριας σημασίας ζήτημα αποτελεί η άνοδος του βιοτικού επιπέδου των φτωχότερων περιφερειών, ώστε οι κάτοικοί τους να μπορούν να έχουν πρόσβαση στα προϊόντα των περισσότερο ανεπτυγμένων περιφερειών. Η αλληλεγγύη μεταξύ των περιφερειών συνδυάζεται, έτσι, με μια οικονομική αναγκαιότητα καθοριστική για το σύνολο της Ευρώπης.

Την περίοδο μέχρι το 1999 η δράση περιορισμού των περιφερειακών ανισοτήτων συγκεντρώθηκε σε τρεις άξονες, που αντιστοιχούν σε σαφώς προσδιορισμένους τύπους περιφερειακών προβλημάτων :

- Ανάπτυξη των περιφερειών στις νότιες και δυτικές περιοχές της Ένωσης ( τα 2/3 της Ισπανίας, η Νότια Ιταλία, η Ελλάδα, η Ιρλανδία

και η Βόρεια Ιρλανδία, ορισμένες περιοχές της Γαλλίας), στις οποίες προστίθενται νέα Länder (Ομόσπονδα Κράτη) της Γερμανίας<sup>9</sup>

- Αναδιάρθρωση των περιφερειών όπου παρατηρείται το φαινόμενο της βιομηχανικής παρακμής, οι οποίες συγκεντρώνουν περισσότερο από το 16% του πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Προστασία των ευαίσθητων ή με μειωμένο πληθυσμό αγροτικών περιοχών δηλαδή του 5% του πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

### ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (ΠΑΔ) ΣΤΑ ΚΡΑΤΗ – ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

ΧΩΡΕΣ	ΑΕΠ	ΑΕΠ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ	
	1986	1996	1986	1996
1.ΒΕΛΓΙΟ	102,8	112,1	25,0	26,0
2.ΔΑΝΙΑ	112,1	119,3	--	--
3.ΓΕΡΜΑΝΙΑ	--	108,3	--	30,2
4.ΕΛΛΑΔΑ	59,2	67,5	6,0	8,6
5.ΙΣΠΑΝΙΑ	69,8	78,7	13,7	16,8
6.ΓΑΛΛΙΑ	109,8	103,9	27,8	29,0
7.ΙΡΛΑΝΔΙΑ	60,8	96,5	--	--
8.ΙΤΑΛΙΑ	100,4	102,7	25,2	27,2
9.ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	137,3	168,5	--	--
10. ΟΛΛΑΝΔΙΑ	101,8	106,8	12,2	12,3
11.ΑΥΣΤΡΙΑ	103,2	112,3	24,7	28,6
12.ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	55,9	70,5	16,2	13,1
13. ΦΙΛΑΝΔΙΑ	99,7	96,9	17,4	20,0
14.ΣΟΥΗΔΙΑ	111,5	101,2	10,7	11,1
15.ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	98,6	99,8	19,6	18,5

Σημ. 1. Το ΑΕΠ εκφράζεται ως ΠΑΔ (πρότυπο αγοραστικής δύναμης) – κοινή μονάδα που αντιστοιχεί στον ίδιο όγκο αγαθών και υπηρεσιών για κάθε χώρα με κοινοτικό μέσο όρο 100

2. Συμπεριλαμβάνονται τα Länder της Γερμανίας.

Πηγή :EUROSTAT

<sup>9</sup> Οι περιφέρειες της Ελλάδος στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Υπηρεσία επίσημων εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο 1999.



## **B. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΔΙΑΜΕΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ**

Η διαμέριση κάθε εθνικού χώρου σε οικονομικές περιφέρειες και η οριοθέτησή τους αποτελούν ένα από τα πιο δύσκολα προβλήματα της περιφερειακής πολιτικής, που απαιτούν λύση για την εφαρμογή της κατάλληλης στρατηγικής περιφερειακής ανάπτυξης. Οι λόγοι που επιβάλλουν την οικονομική θεώρηση του χώρου κατά τμήματα, είναι η ανάγκη συστηματικής διερεύνησης του συνόλου του εθνικού χώρου απομονώνοντας κατά περίπτωση τις περιφέρειές του, η εφαρμογή αναπτυξιακών προγραμμάτων σε περιφερειακή κλίμακα και ακόμα η μελέτη και η διοίκηση συγκεκριμένης οικονομικής δραστηριότητας στην περιφέρεια.

Έναν ορισμό της οικονομικής περιφέρειας που δείχνει την έννοια και τα χαρακτηριστικά της δίνει ο Ν. Κόνσολας (1985) ορίζοντας τη σαν « μια δυναμική γεωγραφική ενότητα που τα όριά της επηρεάζονται από τις διαχρονικές μεταβολές των κοινών ή των συμπληρωματικών χαρακτηριστικών των χωρικών μονάδων από τις οποίες συντίθεται».

Υπάρχουν διάφορα συστήματα ταξινόμησης περιφερειών, εκείνο όμως που πιο συχνά χρησιμοποιείται στη βιβλιογραφία είναι η ταξινόμηση του J. Boudeville (1968) ο οποίος διακρίνει τις περιφέρειες με κριτήρια ομοιογένειας, πόλωσης και προγραμματισμού. Έτσι λοιπόν σαν ομοιογενής περιφέρεια μπορεί να θεωρηθεί το σύνολο των ενοποιημένων χωρικών μονάδων, μέσα στα όρια του οποίου ελαχιστοποιούνται οι αποκλίσεις από τα προσδιοριζόμενα κοινά χαρακτηριστικά, ενώ έξω από τα όριά του μεγιστοποιούνται. Η πολιτική περιφέρεια μπορεί να ορισθεί σαν ένα σύνολο ιεραρχικά διαρθρωμένων ετερογενών χωρικών μονάδων, που έχουν λειτουργική συνεκτικότητα και αλληλεξάρτηση μεταξύ τους, με σειρά σχέσεων και ροών, και επηρεάζονται από ένα κυρίαρχο πόλο ανάπτυξης. Τέλος σαν περιφέρεια προγραμματισμού ορίζεται ένα τμήμα του χώρου που καθορίζεται για την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων στόχων της περιφερειακής πολιτικής, που η πραγματοποίησή τους από εθνικούς ή περιφερειακούς φορείς, απαιτεί ενότητα διοικητικής δικαιοδοσίας στη διαδικασία λήψης οικονομικών αποφάσεων.

Στην Ελλάδα η περιφερειακή διαμέριση της χώρας γίνεται συνήθως με βάση την αρχή της ομοιογένειας (για λόγους στατιστικής παρακολούθησης ή περιφερειακού προγραμματισμού) και με κριτήρια τη γεωγραφική διαμόρφωση του Ελληνικού χώρου, την ιστορική διαδρομή και την οικονομικοκοινωνική διάρθρωση. Ο αριθμός και τα όρια των περιφερειών συμπίπτουν ή διαφοροποιούνται σε μικρό βαθμό με τον αριθμό και τα όρια των γεωγραφικών διαμερισμάτων. Η αρχή της πόλωσης χρησιμοποιείται κυρίως για τη χάραξη των κατευθύνσεων της χωροταξικής πολιτικής, την ιεραρχική κατάταξη των αστικών κέντρων, τον καθορισμό της λειτουργικής αλληλεπίδρασης αστικού κέντρου και περιοχής επίδρασής του, τον υπολογισμό της εξάρτησης του οικιστικού συστήματος από τα δύο μητροπολιτικά κέντρα της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Κριτήρια προσδιορισμού της περιφέρειας προγραμματισμού δε χαρακτηρίζουν την περιφερειακή διαμέριση της χώρας μας (αν και στην περιφερειακή διαμέριση που ισχύει έτσι ονομάζονται), παρά την ύπαρξη περιφερειακών προγραμμάτων, αφού ούτε συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού υπάρχει, ούτε

ενότητα στην εκτέλεση και εφαρμογή των προγραμμάτων αυτών, μια και σα χωρική διοικητική μονάδα θεωρείται ο νομός<sup>9</sup>.

Πιο συγκεκριμένα η περιφερειακή διαμέριση της χώρας την περίοδο (1970 και ύστερα) έχει περάσει από τρεις φάσεις. Εξακολουθούν όμως να διατυπώνονται προτάσεις για την ανάγκη αλλαγής της. Ενδεικτική είναι η θέση του ΠΑ.ΣΟ.Κ. «ότι η σημερινή διάρθρωση των περιφερειών δεν αποτελεί την καλύτερη δυνατή επιλογή, προτείνοντας μάλιστα διάταξη σε λιγότερες περιφέρειες με ειδική αντιμετώπιση των νησιωτικών περιοχών, ώστε να διευκολυνθεί ο ολοκληρωμένος προγραμματισμός της ανάπτυξης».<sup>10</sup>

Αναλυτικά το 1970 η χώρα διαιρείται σε επτά (7) περιφερειακές υπηρεσίες ανάπτυξης που ονομάστηκαν «**περιφερειακές διοικήσεις**».

1. Ν. Αττικής, Ν. Βοιωτίας, Ν. Ευβοίας και Νησιά Αιγαίου (Ν. Δωδεκανήσου, Ν. Κυκλάδων, Ν. Λέσβου, Ν. Σάμου, Ν. Χίου)
2. Κεντρική Μακεδονία ( Ν. Θεσσαλονίκης, Ν. Ημαθίας, Ν. Κιλκίς, Ν. Πέλλας, Ν. Πιερίας, Ν. Χαλκιδικής) και Δυτική Μακεδονία (Ν. Γρεβενών, Ν. Καστοριάς, Ν. Κοζάνης, Ν. Φλώρινας )
3. Ανατολική Μακεδονία ( Ν. Δράμας, Ν. Καβάλας, Ν. Σερρών) Θράκη (Ν. Ροδόπης, Ν. Έβρου, Ν. Ξάνθης)
4. Πελοπόννησος (Ν. Αχαΐας, Ν. Αργολίδας, Ν. Ηλείας, Ν. Κορινθίας, Ν. Λακωνίας, Ν. Μεσσηνίας) και Δυτική Στερεά (Ν. Φωκίδας, Ν. Αιτωλοακαρνανίας) Ν. Ζακύνθου και Ν. Κεφαλληνίας
5. Θεσσαλία (Ν. Λαρίσης, Ν. Καρδίτσας, Ν. Μαγνησίας, Ν. Τρικάλων) Ν. Ευρυτανίας και Ν. Φθιώτιδας
6. Κρήτη (Ν. Ηρακλείου, Ν. Λασιθίου, Ν. Ρεθύμνου, Ν. Χανίων)
7. Ήπειρος (Ν. Ιωαννίνων, Ν. Άρτας, Ν. Θεσπρωτίας, Ν. Πρέβεζας) Ν. Κέρκυρας και Ν. Λευκάδας

Μετά από επτά χρόνια με το Π.Δ. 816/14.09.1977 στην υπηρεσία περιφερειακής ανάπτυξης του τότε Υπουργείου Συντονισμού, υπάγονται οι εννέα (9) υπηρεσίες περιφερειακής ανάπτυξης που είχαν την έξης χωρική διάσταση:

1. Ανατολική Στερεά (Ν. Φθιώτιδας, Ν. Αττικής, Ν. Βοιωτίας, Ν. Ευβοίας, Ν. Ευρυτανίας, Ν. Φωκίδας) και Ν. Κυκλάδων.  
Έδρα περιφέρειας η Λαμία.
2. Κεντρική Μακεδονία (Ν. Θεσσαλονίκης, Ν. Ημαθίας, Ν. Κιλκίς, Ν. Πέλλας, Ν. Πιερίας, Ν. Χαλκιδικής) και Δυτική Μακεδονία ( Ν. Γρεβενών, Ν. Καστοριάς, Ν. Κοζάνης, Ν. Φλώρινας).  
Έδρα περιφέρειας η Θεσσαλονίκη.
3. Πελοπόννησος (Ν. Αχαΐας, Ν. Αργολίδας, Ν. Αρκαδίας, Ν. Ηλείας, Ν. Κορινθίας, Ν. Λακωνίας, Ν. Μεσσηνίας) , Δυτική Στερεά (Ν. Αιτωλοακαρνανίας), Ν. Ζακύνθου και Ν. Κεφαλληνίας.  
Έδρα περιφέρειας η Πάτρα.
4. Θεσσαλία ( Ν. Λάρισας, Ν. Καρδίτσας, Ν. Μαγνησίας, Ν. Τρικάλων)  
Έδρα περιφέρειας η Λάρισα.
5. Ανατολική Μακεδονία (Ν. Καβάλας, Ν. Δράμας, Ν. Σερρών)

<sup>9</sup> Κόνσολας Ν.(1985) : οπ. π, σελ.369-370

<sup>10</sup> ΠΑ.ΣΟ.Κ. (1993) : Το πρόγραμμα του ΠΑ.ΣΟ.Κ. σελ. 32

Έδρα περιφέρειας η Καβάλα.

6. Κρήτη (Ν. Ηρακλείου, Ν. Λασιθίου, Ν. Ρεθύμνου, Ν. Χανίων)

Έδρα περιφέρειας το Ηράκλειο.

7. Ήπειρος ( Ν. Ιωαννίνων, Ν. Άρτας, Ν. Θεσπρωτίας, Ν. Πρέβεζας) Ν. Κερκύρας και Ν. Λευκάδας.

Έδρα περιφέρειας τα Ιωάννινα.

8. Θράκη (Ν. Ροδόπης, Ν. Έβρου, Ν. Ξάνθης)

Έδρα περιφέρειας η Κομοτηνή.

9. Νησιά Ανατολικού Αιγαίου (Ν. Λέσβου, Ν. Δωδεκανήσου, Ν. Σάμου, Ν. Χίου)

Έδρα περιφέρειας η Μυτιλήνη.

Οι λειτουργικές αρμοδιότητες των υπηρεσιών αυτών είναι η συλλογή στοιχείων για τη σύνταξη προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης, η παρακολούθηση της πορείας εφαρμογής, η προώθηση των ιδιωτικών επενδύσεων. Πρόκειται στην ουσία για σταθμούς παρατήρησης και ενημέρωσης του Υπουργείου Συντονισμού ( Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας στη συνέχεια) και όχι για αυτοτελείς χωρικές μονάδες με θεσμοθετημένες αποφασιστικές αρμοδιότητες ρύθμισης προβλημάτων περιφερειακής κλίμακας.

Η περιφερειακή διαμέριση του Ελληνικού χώρου καθορίζεται από το Π.Δ. 51/06.03.1987 που εκδόθηκε κατ' επιταγή του άρθρου 61 του Ν. 1622/1986 « Τοπική Αυτοδιοίκηση – Περιφερειακή Ανάπτυξη και Δημοκρατικός Προγραμματισμός », σύμφωνα με το οποίο η χώρα διαιρείται σε δεκατρείς (13) περιφέρειες με σκοπό το σχεδιασμό, τον προγραμματισμό και το συντονισμό της περιφερειακής ανάπτυξης. Οι δεκατρείς περιφέρειες είναι οι εξής :

➤ *Ανατολική Μακεδονία* (Ν. Δράμας, Ν. Καβάλας) *Θράκη* (Ν. Ροδόπης, Ν. Έβρου, Ν. Ξάνθης)

Έδρα περιφέρειας Κομοτηνή.

➤ *Κεντρική Μακεδονία* (Ν. Θεσσαλονίκης, Ν. Ημαθίας, Ν. Κιλκίς, Ν. Πέλλας, Ν. Πιερίας, Ν. Σερρών, Ν. Χαλκιδικής)

Έδρα περιφέρειας Θεσσαλονίκη.

➤ *Δυτική Μακεδονία* (Ν. Κοζάνης, Ν. Γρεβενών, Ν. Καστοριάς, Ν. Φλώρινας)

Έδρα περιφέρειας Κοζάνη.

➤ *Ήπειρος* (Ν. Ιωαννίνων, ν. Άρτας, Ν. Θεσπρωτίας, Ν. Πρέβεζας).

Έδρα περιφέρειας Ιωάννινα.

➤ *Θεσσαλία* (Ν. Λαρίσης, Ν. Καρδίτσας, Ν. Μαγνησίας, Ν. Τρικάλων)

Έδρα περιφέρειας Λάρισα.

➤ *Ιόνια Νησιά* (Ν. Ζακύνθου, Ν. Κεφαλληνίας, Ν. Λευκάδας, Ν. Κέρκυρας)

Έδρα περιφέρειας Κέρκυρα.

➤ *Δυτική Ελλάδα* ( Ν. Αχαΐας, Ν. Αιτωλοακαρνανίας, Ν. Ηλείας)

Έδρα περιφέρειας Πάτρα

➤ *Αττική* (Ν. Αττικής)

Έδρα περιφέρειας Αθήνα

- *Πελοπόννησος* ( Ν. Αρκαδίας, Ν. Αργολίδας, Ν. Κορινθίας, Ν. Λακωνίας, Ν. Μεσσηνίας)  
Έδρα περιφέρειας Τρίπολη.
- *Βόρειο Αιγαίο* (Ν. Λέσβου, Ν. Σάμου, Ν. Χίου)  
Έδρα περιφέρειας Μυτιλήνη.
- *Νότιο Αιγαίο* (Ν. Κυκλάδων, Ν. Δωδεκανήσου)  
Έδρα περιφέρειας Ερμούπολη.
- *Κρήτη* (Ν. Ηρακλείου, Ν. Λασιθίου, Ν. Ρεθύμνου, Ν. Χανίων)  
Έδρα περιφέρειας Ηράκλειο.

Μετά από την παρουσίαση των τριών φάσεων της περιφερειακής διαμέρισης της χώρας πρέπει να τονισθεί η σπουδή με την οποία αντιμετωπίζεται αυτή, αφού τις περισσότερες φορές γίνεται χωρίς μελέτη, σχεδιασμό, προγραμματισμό και μόνο για λόγους εκλογικής πελατείας. Ακόμα πρέπει να σημειωθεί ότι η σημερινή περιφερειακή διαμέριση της χώρας παρουσιάζει και προβλήματα επικοινωνίας φορέων, δήμων, ενώσεων, κατοίκων ενός νομού με την έδρα της περιφέρειας στην οποία ανήκουν. Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελούν τα Ιόνια Νησιά, τα νησιά των Κυκλάδων, τα νησιά του Βορείου Αιγαίου τα οποία δεν έχουν συγκοινωνιακή σύνδεση ούτε μεταξύ τους ούτε με την έδρα της περιφέρειάς τους. Συν τοις άλλοις πρέπει να αναφερθεί, η προβληματική σχετικά με το δεύτερο και τρίτο βαθμό αυτοδιοίκησης που θα έχουν σαν αποτέλεσμα την αύξηση του βαθμού διοικητικής αποκέντρωσης και μείωση του βαθμού διοικητικής εξάρτησης της χώρας από το μητροπολιτικό κέντρο της Αθήνας, αλλά και την επιτυχία των σκοπών του περιφερειακού προγραμματισμού.

## **Γ. Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ**

Από τον πρώτο χρόνο ένταξης της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, το 1981, οι περιφέρειες της χώρας δέχθηκαν σημαντικές εισροές πόρων από την Κοινότητα, εισροές που κυρίως προέρχονταν από τα Διαρθρωτικά Ταμεία.

Τέσσερις είναι οι βασικοί σταθμοί της δράσης των Διαρθρωτικών Ταμείων στις περιφέρειες της Ελλάδας :

- ◆ Τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ)
- ◆ Το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1989 – 1993 (Πρώτο ΚΠΣ)
- ◆ Το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1994 – 1999 ( Δεύτερο ΚΠΣ)
- ◆ Το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 2000 – 2006 (Τρίτο ΚΠΣ)

Τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα προγράμματα που ξεκίνησαν το 1986 και ολοκληρώθηκαν το 1992, έθεσαν για πρώτη φορά το στόχο της υλοποίησης μιας ολοκληρωμένης μακροπρόθεσμης προσπάθειας για την ανάπτυξη των περιφερειών της χώρας.

Το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης της περιόδου 1989 –1993 συντάχθηκε και τέθηκε σε εφαρμογή στηριζόμενο στη μεταρρύθμιση της λειτουργίας των

Διαρθρωτικών Ταμείων που αποφασίστηκε το 1988. Με τη μεταρρύθμιση αυτή προβλέπεται η σταδιακή αύξηση, μέχρι διπλασιασμού, των πόρων κατά τη διάρκεια ολοκλήρωσης της περιόδου, καθιερώθηκαν οι αρχές προγραμματισμού, προσδιορίστηκαν οι προτεραιότητες ανάπτυξης και οι χρηματοδοτήσεις των δράσεων που συγχρηματοδοτεί η Κοινότητα και διαμορφώθηκαν οι κατανομές των πόρων σε εθνικό επίπεδο και στις περιφέρειες.

Ο απολογισμός από την εφαρμογή του ΚΠΣ 1989 – 1993 για την Ελλάδα και τις περιφέρειες της είναι αναμφισβήτητα θετικός. Σχεδόν το σύνολο του ποσού που είχε διατεθεί για την Ελλάδα απορροφήθηκε, πράγμα που σημαίνει ότι διατέθηκαν 2,7 δις. ECU. Το ποσό αυτό, αν συνυπολογιστούν και οι πόροι από τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες ξεπερνάει τα 8 δις. ECU.<sup>□</sup>

### **Το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (ΚΠΣ) 1989 – 1993 :**

Τα έργα του μετρό της Αθήνας, τα έργα στους οδικούς άξονες Αθήνας – Θεσσαλονίκης και Αθήνας – Κορίνθου, τα έργα των νέων συρμών « Intercity » είναι τρία από τα πλέον χαρακτηριστικά παραδείγματα μεγάλων έργων, που αποτελούν τμήματα του «ΚΠΣ» 1989 – 1993. Σε αυτά θα πρέπει να προστεθεί ένας μεγάλος αριθμός επιπλέον έργων μικρότερου μεν μεγέθους, μεγάλης όμως σημασίας, τα οποία πραγματοποιήθηκαν σε κάθε μία από τις δεκατρείς περιφέρειες της χώρας.

Όμως το ΚΠΣ δεν εξαντλήθηκε στα έργα υποδομής. Περιέλαβε και άλλους στόχους όπως :

Την ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα και των αγροτικών περιοχών, τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, την ανάπτυξη του τουρισμού και την ανάπτυξη των ανθρωπίνων πόρων.

Όσον αφορά τον γεωργικό τομέα, οι παρεμβάσεις του ΚΠΣ αφορούσαν κυρίως μέτρα αναδιάρθρωσης καλλιεργειών, καθώς και τοπικής ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών, που ήλθαν να προστεθούν στις γνωστές εγγυημένες τιμές των προϊόντων και στις άλλες ενισχύσεις, τις οποίες λαμβάνει ο Έλληνας αγρότης στο πλαίσιο της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ). Για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, δημιουργήθηκαν ή βελτιώθηκαν βιομηχανικές ζώνες, χρηματοδοτήθηκε η επιδότηση επενδύσεων στο πλαίσιο του αναπτυξιακού νόμου 1892/90 και τέλος υλοποιήθηκε ένα εκτεταμένο πρόγραμμα «ενδοεπιχειρησιακής κατάρτισης» του προσωπικού των επιχειρήσεων, το οποίο συνέβαλε σαφώς στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς τους.

Στον τομέα της αξιοποίησης των ανθρωπίνων πόρων, οι παρεμβάσεις με στόχο τη βελτίωση της υποδομής κατάρτισης και εκπαίδευσης, αλλά και οι ίδιες οι ενέργειες κατάρτισης που πραγματοποιήθηκαν σε όλους ανεξαρτήτως τους τομείς ήταν πολυάριθμες και αφορούσαν δεκάδες χιλιάδες νέους, άνεργους, σπουδαστές και στελέχη επιχειρήσεων. Πιο συγκεκριμένα, για την περίοδο 1990 – 1993 διατέθηκαν από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο για ελληνικά προγράμματα 1,6 δις. ECU. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι θετικές επιπτώσεις αυτής της συστηματικής προσπάθειας κατάρτισης δεν θα

<sup>□</sup> Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Οι περιφέρειες της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. 2<sup>η</sup> έκδοση Λουξεμβούργο 1999 σελ.12

αργήσουν να φανούν στην ελληνική οικονομία όσο και στην ελληνική κοινωνία γενικότερα.

### **Το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (ΚΠΣ) 1994 – 1999**

Συνέχεια της κοινής προσπάθειας Ελλάδας – Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ανάπτυξη της χώρας και των περιφερειών της, αποτελεί η αξιοποίηση των πόρων του Δεύτερου ΚΠΣ και του Ταμείου Συνοχής.

Το 2<sup>ο</sup> ΚΠΣ, λόγω του ύψους των πόρων αλλά και της χρονικής περιόδου κατά την οποία υλοποιήθηκε, αποτέλεσε βασικό εργαλείο της προσπάθειας της χώρας για οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των περιφερειών, για την σύγκλιση της οικονομίας και την ενίσχυση της πορείας προς την Οικονομική και Νομισματική Ένωση.

Από τους πόρους των Διαρθρωτικών ταμείων αναλογούν για την Ελλάδα 13,98 δις. ECU (σε τιμές 1994) Το ποσό αυτό προέρχεται κατά 67,9% από το ΕΤΠΑ, κατά 18,3% από το ΕΚΤ (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο), κατά 12,9% από το ΕΓΠΤΑ (Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων) και το υπόλοιπο 0,9% από το Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού της Αλιείας. Πρόσθετοι πόροι διατίθενται και από το Ταμείο Συνοχής, που ανέρχονται σε 3,14 δις. ECU για την περίοδο 1994 – 1999 (σε τιμές 1999). Παράλληλα, για τα μεγάλα έργα υποδομής αλλά και την ενίσχυση των επιχειρήσεων χορηγήθηκαν δανειοδοτήσεις από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων.

Η υλοποίηση του 2<sup>ου</sup> ΚΠΣ έγινε με 13 περιφερειακά προγράμματα, που αντιστοιχούν στις 13 περιφέρειες της χώρας, και 17 τομεακά προγράμματα, που σηματοδοτούν και τις κατευθύνσεις της αναπτυξιακής προσπάθειας της χώρας ως εξής <sup>9</sup>:

◆ Υποδομή –

Οδικόί άξονες, σιδηροδρομικό δίκτυο, τηλεπικοινωνίες, ενέργεια, φυσικό αέριο.

◆ Συνθήκες ζωής –

Αστική ανάπτυξη, υγεία και πρόνοια, περιβάλλον.

◆ Ανταγωνιστικότητα –

Βιομηχανία και υπηρεσίες, έρευνα και τεχνολογία, τουρισμός και πολιτιστικά θέματα, γεωργία, αλιεία.

◆ Ανθρώπινο δυναμικό –

Εκπαίδευση και αρχική κατάρτιση, συνεχής κατάρτιση και προώθηση της απασχόλησης, καταπολέμηση του αποκλεισμού από την αγορά εργασίας, εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης.

### **Το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (ΚΠΣ) 2000 – 2006**

Η Ο.Ν.Ε αλλά και η επικείμενη διεύρυνση της Ένωσης, έκαναν επιτακτικότερη την ανάγκη για οικονομική και κοινωνική συνοχή των περιφερειών των χωρών – μελών. Η Ελλάδα επιταχύνοντας τα κριτήρια της Ο.Ν.Ε., πέτυχε μια οικονομική σταθερότητα που δεν επηρεάζεται εύκολα από τις παγκόσμιες οικονομικές εξελίξεις.

<sup>9</sup> Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Οι περιφέρειες της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. 2<sup>η</sup> έκδοση Λουξεμβούργο 1999 σελ 14.

Το 3<sup>ο</sup> ΚΠΣ (2000 – 2006) που εφαρμόζεται ήδη, αποτελεί το μεγαλύτερο χρηματοδοτικό πρόγραμμα για την ανάπτυξη της Ελλάδας στην πολύχρονη ιστορία της. Το κατά κεφαλήν εισόδημα σε αγοραστική αξία το 2006 θα ξεπεράσει το 80% του μέσου όρου των « Δυτικοευρωπαίων », όταν το 1993 ήταν 64% και το 2000 69%<sup>□</sup>.

Το έτος 2006 αποτελεί σταθμό για την πορεία της Ελληνικής οικονομίας, η ολοκλήρωση του 3<sup>ου</sup> ΚΠΣ θα έχει επιφέρει της απαραίτητες διαρθρωτικές αλλαγές στους βασικούς τομείς της, ώστε η χώρα να ενταχθεί ομαλά στις εξελίξεις που αναμένονται στο Ευρωπαϊκό οικοδόμημα άλλα και στις προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης.

#### **Δ. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.**

Η μελέτη των περιφερειακών ανισοτήτων μιας χώρας είναι ένα πολυδιάστατο θέμα και η διαχρονική σύγκλιση ή απόκλιση των οικονομιών των περιφερειών πέρα από ότι έχει αυτονόητο ενδιαφέρον από πλευράς κοινωνικής και οικονομικής ευημερίας του πληθυσμού της χώρας αντικατοπτρίζει και το βαθμό αποτελεσματικότητας της αναπτυξιακής πολιτικής. Έτσι λοιπόν η εξέταση των περιφερειακών διαφορών και ανισοτήτων που αποτελούν καθαυτές φαινόμενα με τη δική τους

προβληματική βασίζεται, κατά κύριο λόγο στα δεδομένα των περιφερειών. Πέρα όμως από την χρησιμοποίηση των περιφερειακών δεδομένων για την ερμηνεία τους είναι σκόπιμο να γίνει αναφορά στην έννοια των περιφερειακών ανισοτήτων καθώς και το γενικό πλαίσιο διαμόρφωσης τους στον ελληνικό χώρο.

" Ο όρος περιφερειακές ανισότητες είναι ίσως ανεπαρκής για να εκφράσει το σύνολο και την πολυπλοκότητα χωροκοινωνικών αντιθέσεων. Δεν έχει ωστόσο αντικατασταθεί παρά μόνο περιφραστικά, πράγμα όμως που κάνει τη χρήση του δύσκολη. Έτσι για το σκοπό της μελέτης θα διατηρήσουμε τον όρο και θα αναφερόμαστε στις περιφερειακές ανισότητες ως τις διαχρονικές διαφορές σ' έναν αριθμό δεικτών του ίδιου κράτους<sup>□</sup>".

Στο σημείο αυτό είναι σκόπιμο να τονισθούν οι πηγές της κρατικής αντίληψης για τη σχέση περιφερειακών ανισοτήτων και επιπέδου ανάπτυξης και οι λανθασμένες εκτιμήσεις που βασίζονται σε αυτή τη σχέση.

Ο Α. Hirschmann (1958) είχε υποστηρίξει ότι οι δυσμενείς επιπτώσεις στις περιφερειακές οικονομίες από τις διαδικασίες πόλωσης θα αντικατασταθούν από τις διαδικασίες ροής προς τα κάτω, όσο διευρύνεται και εντείνεται η αναπτυξιακή διαδικασία. Στηριζόμενος ο J. Williamson (1965) σε αυτή την υπόθεση και στην αντίστοιχη των σταδίων ανάπτυξης του W. Rostow (1960) προσπαθεί με μια αναλυτική στατιστική έρευνα να αποδείξει ότι οι περιφερειακές ανισότητες μειώνονται διαχρονικά όσο ανεβαίνει το επίπεδο ανάπτυξης και ιδίως όταν οι οικονομίες περνούν το στάδιο της υπανάπτυξης. Τα επιχειρήματα του J. Williamson παρόλο που παραμένουν ισχυρά ακόμη και σήμερα στην περιφερειακή ανάπτυξη έγιναν αντικείμενο εκτεταμένης κρητικής από τους C. Furtado (1971), A. Frank (1972), S. Holland

<sup>□</sup> Ευσταθιάδης Σ., « Τι πετύχαμε στο Βερολίνο. Η έγκριση της «Ατζέντας 2000» και τα 9,2 τρις, δρχ για την Ελλάδα », Το Βήμα 28 Μαρτίου 1999.

<sup>□</sup> Βαίου Ν. – Χατζημιχάλης Κ. (1979):οπ, π, σελ.33-34

(1976) κ.α . Οι βασικές διαφωνίες και εντάσεις τους στηρίζονταν στο ότι : όλες οι χώρες και οι περιφέρειες δεν είναι ανεξάρτητες από τις υπόλοιπες και ότι είναι τοποθετημένες σε διάφορα στάδια της ίδιας ενιαίας αναπτυξιακής διαδικασίας, η εμπειρία κάποιας χώρας ή περιφέρειας με τα ίδια δεδομένα, δε λαμβάνονται υπόψη ιστορικές, οικονομικές σχέσεις, υπολογίζεται μόνο το περιφερειακό εισόδημα και όχι άλλοι δείκτες, και η διερεύνηση της περιφερειακής οικονομίας δεν είναι συνώνυμο της δομικής της ανάπτυξης<sup>9</sup> .

Αν και σημείο εκκίνησης των περιφερειακών ανισοτήτων είναι ότι αυτές είναι συσχετισμένες με την διαφοροποιημένη διαδικασία συσσώρευσης και ανταλλαγής σ' έναν κοινωνικό σχηματισμό πρέπει να γίνει κατανοητό ότι αυτές δεν είναι απλή έκφραση των οικονομικών, κοινωνικών, πολιτικών και ιδεολογικών αντιθέσεων στον περιφερειακό χώρο. Ο χώρος και οι χωροκοινωνικές σχέσεις έχουν μια σχετική αυτονομία που καθορίζεται από το επίπεδο ανάπτυξης του κοινωνικού σχηματισμού και τη συγκυρία. Αυτή η σχετική αυτονομία καθορίζει κάθε φορά το ειδικό βάρος των χωροκοινωνικών αντιθέσεων, έτσι οι περιφερειακές ανισότητες διαχρονικά διευρύνονται αλλάζοντας πολλές φορές μορφές και εξωτερικά χαρακτηριστικά.

Ξεκινώντας από την τελευταία φράση αντιλαμβάνεται κανείς ότι το θέμα αποκτά μεγάλη σημασία και για την Ελλάδα. Η πρόοδος που συντελέστηκε στην ελληνική οικονομία και η κοινωνική της ανάπτυξη συνοδεύτηκαν από τις έντονες διαπεριφερειακές και ενδοπεριφερειακές ανισότητες στη διάρθρωση των οικονομικών δραστηριοτήτων, στο επίπεδο διαβίωσης, στην κατανομή του πληθυσμού και στις ευκαιρίες εξέλιξης και δημιουργίας σε όλα τα επίπεδα δραστηριότητας.

Οι περιφερειακές ανισότητες οι οποίες χαρακτηρίζουν την ελληνική οικονομία, ενώ σε περιορισμένη έκταση κληρονομήθηκαν από το παρελθόν υπήρξαν κυρίως άμεσες ή έμμεσες συνέπειες της μορφής και του χαρακτήρα της κυριαρχούμενης από τις δυνάμεις της αγοράς αναπτυξιακής πορείας της μεταπολεμικής, μετεμφυλιακής περιόδου<sup>10</sup>.

Το κληρονομούμενο στοιχείο των περιφερειακών ανισοτήτων συνδέεται πρωταρχικά με την ανάδειξη της Αθήνας σε διοικητικό, οικονομικό κυρίως εμπορικό και πολιτιστικό κέντρο μοναδικής ακτινοβολίας με επακόλουθο την υπερσυγκέντρωση του πληθυσμού και των παραγωγικών δραστηριοτήτων σε αυτή. Την πρώτη μεταπολεμική περίοδο λόγοι που ανάγονταν σε ιστορικά συμβάντα, (όπως η συρροή προσφύγων το 1922 και οι μετακινήσεις του πληθυσμού λόγω των καταστροφών του Β' παγκοσμίου πολέμου) στο συγκεντρωτικό σύστημα διοίκησης, στις κοινωνικές συνθήκες της υπαίθρου και στη συγκέντρωση του συνόλου της υποδομής στην Πρωτεύουσα οδήγησαν στη διαμόρφωση του περιφερειακού προβλήματος και στην ένταση των περιφερειακών ανισοτήτων. Από το μονοπολικό σύστημα της περιόδου 1950 – 1960 όπου η Πρωτεύουσα κυριαρχούσε στα υπόλοιπα αστικά κέντρα, περνάμε στην δεκαετία στο διπολικό σύστημα Αθήνας – Θεσσαλονίκης με μια σημαντική συγκέντρωση παραγωγικών δραστηριοτήτων, υπηρεσιών και πληθυσμού στη δεύτερη. Μετά το 1970 και μέχρι σήμερα παράλληλα με την κυριαρχία Αθήνας – Θεσσαλονίκης αναπτύσσεται ένα δεύτερο ολιγοπολικό σύστημα περιφερειακών αστικών κέντρων όπως η Πάτρα, το Ηράκλειο, η

<sup>9</sup> Βαΐου Ν. – Χατζημιχάλης Κ. (1979):οπ, π, σελ. 51 - 52

<sup>10</sup> Καράγιωγας Δ. – Πάκος Θ. (1986) : “Κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες” στο *Η Ελλάδα σε εξέλιξη*. Εκδ. Εξάντας σελ. 277.



Λάρισα και ο Βόλος, τα Γιάννενα κ.τ.λ. , ενώ συγχρόνως εντείνεται η τοπική σε επίπεδο νομού επιρροή των αστικών κέντρων – εδρών των νομών.

Σε ότι αφορά την κατανομή των παραγωγικών δραστηριοτήτων παρατηρείται ότι ταυτόχρονα με την υπερσυγκέντρωση της βιομηχανίας στην Πρωτεύουσα και στην γύρω περιοχή έχουν δημιουργηθεί βιομηχανικά κέντρα με σημαντική περιφερειακή επιρροή. Στη γεωργία συντελούνται σημαντικές αναδιαρθρώσεις και εντάσεις παραγωγής, στον τουρισμό πύκνωση των τουριστικών ζωνών, πολλές από τις οποίες έχουν φθάσει σε σημείο κορεσμού, ενώ παράλληλα υπάρχει διάχυση των μικρών τουριστικών πόλων. Ο τομέας των υπηρεσιών συγκεντρώνεται στην Πρωτεύουσα και τα περιφερειακά κέντρα. Τέλος στις μεταφορές και στα λοιπά δίκτυα φαίνεται ότι υπάρχει ανεπάρκεια στις εξυπηρετήσεις σε ό,τι αφορά τις δημόσιες και μαζικές μετακινήσεις προσώπων και αγαθών.

Συνακόλουθη των αναπτυξιακών επιλογών είναι η εντεινόμενη σε διάφορα επίπεδα μόλυνση, ρύπανση και η γενικότερη καταστροφή του περιβάλλοντος τόσο στις αστικές όσο και στις αγροτικές περιοχές.

“ Συνεπώς σήμερα δεν αρκεί να συζητάμε μόνο για τη διαφορά κέντρου – περιφέρειας . Αυτό αποτελεί τη μισή αλήθεια. Στις σημερινές συνθήκες οι διαφορές κέντρου – περιφέρειας δεν είναι οι ίδιες, άρα υπάρχουν διαπεριφερειακές ανισότητες εντονότερες. Παραπέρα υπάρχουν και μέσα στις περιφέρειες έντονες ενδοπεριφερειακές και τοπικές ανισότητες<sup>□</sup>.

Διαφορές και ανισότητες σε ένα σύνολο από δείκτες κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης μεταξύ των περιφερειών της χώρας και στο εσωτερικό κάθε περιφέρειας μεταξύ νομών και πόλεων δείχνουν με ανάγλυφο τρόπο το βαθμό ανισομερής ανάπτυξης στον ελληνικό χώρο. Οι ανισότητες που επικρατούν παρά την παρατηρούμενη μείωση τους σύμφωνα με τις τιμές που λαμβάνουν οι δείκτες, καθιστούν το περιφερειακό πρόβλημα πρωταρχικής σημασίας.

Οφείλονται κύρια στην άναρχη, απρογραμματίστη και ανεξέλεγκτη ανάπτυξη, σε ιδεολογικοπολιτικούς λόγους και στην αδυναμία του κράτους να παρεμβαίνει ουσιαστικά και εκφράζονται με φαινόμενα οικονομικού μαρασμού σε αρκετές περιοχές της χώρας, με την υπερσυγκέντρωση οικονομικών, κοινωνικών, πολιτιστικών κ.α. δραστηριοτήτων κυρίως στα δυο μεγάλα αστικά κέντρα, με σημαντικές αλλοιώσεις στη δημογραφική και κοινωνική σύνθεση του πληθυσμού με σημαντικές μετακινήσεις αυτού και με φαινόμενα οικολογικής καταστροφής.

## **E. ΟΙ 13 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ**

### **ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΝ .ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ - ΘΡΑΚΗ**

Η Περιφέρεια της Α. Μακεδονίας –Θράκης καταλαμβάνει το βορειοανατολικό άκρο της Ελλάδας και συνορεύει με την Τουρκία και την Βουλγαρία . Αποτελείται από τους Νομούς Έβρου , Ξάνθης , Ροδόπης , Δράμας και Καβάλας . Είναι η τέταρτη σε έκταση περιφέρεια της χώρας , με επιφάνεια 14.145 τετραγωνικά χιλιόμετρα , που αντιστοιχεί στο 10.7% της συνολικής επιφάνειας της χώρας , και με πληθυσμό 570.496 κατοίκους

<sup>□</sup> Λουκάκης Π. Δεμαθάς Ζ. (1989) : Διερεύνηση μεθόδου εκπόνησης ενός περιφερειακού χωροταξικού σχεδίου πλαισίου. Τεύχος 1 σελ. 14

(απογραφή 1991) , που αντιστοιχεί στο 5,6% του συνολικού πληθυσμού της Ελλάδας .

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας που εκτιμάται σε 560.629 το 1996 , μετά την έντονη μείωση (12,3%) που σημείωσε τη δεκαετία 1961 –1971 , την αύξηση (6%) κατά την δεκαετία 1971 –1981 και τη μείωση (0,8%) στη δεκαετία 1981 –1991 , παρουσιάζει και σήμερα τάσεις μείωσης. Ο οικονομικός ενεργός πληθυσμός ανέρχεται σε 247.888 άτομα ή στο 43,5% του συνολικού πληθυσμού (1991) . Σύμφωνα με στοιχεία του 1996 , ο πρωτογενής τομέας απασχολεί το 40% του ενεργού πληθυσμού , ο δευτερογενής τομέας το 17,5% και ο τριτογενής το 42,1% . Το κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Προϊόν της Περιφέρειας ανέρχεται στο 61,1% του Κοινοτικού μέσου όρου , κατατάσσοντας την Ανατ. Μακεδονία και Θράκη μεταξύ των πιο φτωχών περιφερειών της χώρας αλλά και της Ευρωπαϊκής Ένωσης .

Στη διαμόρφωση του ΑΠΠ της Περιφέρειας ο πρωτογενής τομέας συμβάλλει κατά 29,3% , ο δευτερογενής κατά 31,9% και ο τριτογενής κατά 38,8% αντίστοιχα. Η Περιφέρεια διαθέτει πλούσιους φυσικούς , το 28,7% του εδάφους της είναι καλλιεργήσιμο , παράγει το 35% του τεχνικού ξύλου της χώρας , διαθέτει πλούσιο υδατικό δυναμικό , ορυκτό πλούτο , ζώνες γεωθερμικής ενέργειας και εκτεταμένη παραθαλάσσια ζώνη . Επισημαίνεται το συγκριτικό πλεονέκτημα της Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης σε δάση και δασικές εκτάσεις (θαμνότοπους) με ποσοστό μεγαλύτερο από αυτό της χώρας (53% έναντι 49,7% του μέσου της χώρας). Ωστόσο παρουσιάζει χαμηλό βαθμό αξιοποίησης των πόρων αυτών , κατά κύριο λόγο εξαιτίας της απόστασης της από τις μεγάλες αγορές λόγω των ελλείψεων στα δίκτυα υποδομών και της ανεπάρκειας προσωπικού . Τέλος η μη ορθολογική διαχείριση του νερού μπορεί να έχει μελλοντικά σοβαρές περιβαλλοντικές επιπτώσεις στις παραθαλάσσιες περιοχές, στα Δέλτα των Νέστου και Έβρου, την λίμνη της Βιστωνίδας και στο νησί της Θάσου. Οι φτωχότεροι, από άποψη υδατικού δυναμικού, νομοί της Περιφέρειας είναι οι Νομοί Δράμας, Ξάνθης και Ροδόπης.

Το φυσικό περιβάλλον της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης προστατεύεται από τη διεθνή συμφωνία RAMSAR και τα Κοινοτικά προγράμματα CORINE και ΦΥΣΗ 2000. Με το πρόγραμμα «ΦΥΣΗ 2000» καταγράφηκαν στην Περιφέρεια 2.275.600 στρέμματα φυσικών τόπων, τα οποία αναλογούν στο 16% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας

Τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της ανεργίας στην Ανατολική Μακεδονία – Θράκη διαφέρουν από τα εθνικά. Έτσι το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας στην Ανατολική Μακεδονία – Θράκη το 1997 ήταν 51%, ενώ στη χώρα 57%. Αντιστοίχως το ποσοστό ανεργίας στις γυναίκες και στους νέους είναι 14,3% και 30% αντιστοίχως, είναι μικρότερα στην Περιφέρεια από ότι στη χώρα (15,9% και 32,3%).

Η τομεακή διάρθρωση της απασχόλησης όσο και του παραγόμενου ΑΕΠ στην Ανατολική Μακεδονία – Θράκη προσδιορίζει την παραγωγικότητα της εργασίας και την εξειδίκευση της οικονομικής βάσης σε περιφερειακό επίπεδο, δύο παράγοντες που οριοθετούν την αναπτυξιακή εξέλιξη της Περιφέρειας μέχρι σήμερα και αποτελούν σημείο εκκίνησης για τον στρατηγικό σχεδιασμό της επόμενης προγραμματικής περιόδου

## ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Η Περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας καταλαμβάνει το βορειοδυτικό άκρο της χώρας και συνορεύει με την Αλβανία και την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας . Αποτελεί από τους Νομούς Κοζάνης ,Καστορίας , Φλώρινας και Γρεβενών . Έχει συνολική επιφάνεια 9.451 χλμ. , που αποτελούν το 7,2% της συνολικής έκτασης της χώρας .Η Περιφέρεια διαθέτει πολλά και πλούσια οικοσυστήματα. Όλες οι λίμνες αποτελούν σημαντικούς υδροβιότοπους, ενώ οι ορεινοί όγκοι φιλοξενούν σπάνια και αξιόλογα είδη χλωρίδας και πανίδας. Δύο από τους δέκα εθνικούς δρυμούς της χώρας βρίσκονται μέσα στα όρια της Περιφέρειας. Η Περιφέρεια διαθέτει το 65% των επιφανειακών υδάτων της χώρας (10 λίμνες, υδρογραφικό δίκτυο Αλιάκμονα και άλλων ποταμών). Ο σημαντικότερος είναι αυτός των Πρεσπών που εκτός από την προστασία του ως Εθνικός δρυμός έχει χαρακτηριστεί περιοχή ειδικής προστασίας

Ο πληθυσμός της ανέρχεται σε 293.015 κατοίκους (1991) ή στο 2,9% του συνολικού πληθυσμού της χώρας και εκτιμάται για το 1996 σε 301.938 κατοίκους .Η Περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας είναι η πιο αραιοκατοικημένη της χώρας και μια από τις πιο αραιοκατοικημένες περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης .

Κατά την εικοσαετία 1971-1991 ο πληθυσμός της Περιφέρειας αυξήθηκε με ρυθμό σημαντικά χαμηλότερο απ' ό,τι το σύνολο της χώρας . Η εγκατάλειψη της υπαίθρου και των ορεινών περιοχών είναι από τα πιο έντονα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Περιφέρεια . Στην εκροή των ατόμων και στη σχετική απομόνωση της περιφέρειας συντελούν οι ιδιαίτερες γεωμορφολογικές και κλιματικές συνθήκες (το 82% του εδάφους καλύπτεται από ορεινές –ημιορεινές εκτάσεις ) με δριμύ ηπειρωτικό κλίμα καθώς και η ανεπάρκεια των μεταφορικών δικτύων .

Ο οικονομικός ενεργός πληθυσμός ανέρχεται (1991) σε 103.711 άτομα και η συμμετοχή του στη διάρθρωση της απασχόλησης αποτελείται (1997) κατά 23,5% από εργαζόμενους στον πρωτογενή τομέα ,κατά 32,8% στον δευτερογενή τομέα και κατά 43,7% από εργαζόμενους στον τριτογενή . Κατά το διάστημα 1988-1997 παρατηρείται αύξηση της συμμετοχής των απασχολούμενων στον δευτερογενή και τριτογενή τομέα εις βάρος κυρίως των απασχολούμενων στον πρωτογενή . Ο δείκτης ανεργίας στους νέους ηλικίας 14-25 ετών είναι ιδιαίτερα υψηλός 46,9 % . Το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας είναι υψηλότερο από αυτό της χώρας (63,1% έναντι 57,1 % ). Το 1997 η ανεργία έφτασε στο 14,5%.

Το κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Προϊόν της Περιφέρειας έφθανε το 1996 το 67,4% του Κοινοτικού μέσου όρου , ενώ η τιμή του ίδιου δείκτη το 1986 ήταν 57,7% . Στη διαμόρφωση του ΑΠΠ το 1991 συνέβαλε ο πρωτογενής τομέας κατά 19,3% , ο δευτερογενής κατά 46,1% και ο τριτογενής κατά 34,6% . Η μεγάλη συμμετοχή του δευτερογενούς τομέα οφείλεται στο γεγονός ότι , λόγω των λιγνιτοφόρων πεδίων της περιοχής Κοζάνης – Πτολεμαΐδας , στη περιοχή συγκεντρώνεται περίπου το 75% της παραγωγής της συνολικής ηλεκτρικής ενέργειας της χώρας και στον άξονα Καστορίας – Άργους Ορεστικού , όπου παρατηρείται μεγάλη εξειδίκευση στη γουνοποιία .

Οι δυνατότητες ανάπτυξης του πρωτογενούς τομέα στηρίζονται στο συγκριτικό πλεονέκτημα του κλάδου της κτηνοτροφίας , στις αξιόλογες προοπτικές ανάπτυξης που εμφανίζει η εκτροφή γουνοφόρων ζώων , καθώς και στους πλούσιους εδαφικούς , δασικούς και υδατικούς πόρους . Η

Περιφέρεια , αν και δεν έχει πρόσβαση στη θάλασσα , διαθέτει το 60% των εσωτερικών υδάτων της χώρας , παρουσιάζοντας έτσι σημαντικές προοπτικές ανάπτυξης της αλιείας .

### **ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ**

Η Περιφέρεια της κεντρικής Μακεδονίας καταλαμβάνει το κεντρικό τμήμα της Β. Ελλάδας . Η γεωγραφική της θέση είναι ιδιαίτερα σημαντική , διότι συνορεύει από Βορρά με τη Βουλγαρία και την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, αποτελώντας πύλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τις νότιες βαλκανικές χώρες . Αποτελείται από τους Νομούς Σερρών , Θεσσαλονίκης , Χαλκιδικής , Κιλκίς , Πέλλας , Ημαθίας και Πιερίας . Με επιφάνεια που φτάνει τα 18.811 χλμ. αποτελεί το 14,5% της συνολικής έκτασης της χώρας και είναι η πρώτη σε έκταση περιφέρεια .

Ο πληθυσμός της ανέρχεται σε 1.708.977 κατοίκους (1991) και κατέχει την δεύτερη θέση στο σύνολο των περιφερειών , με ποσοστό 16,7% στον συνολικό πληθυσμό της χώρας. Σύμφωνα με εκτίμηση της ΕΣΥΕ ο πληθυσμός της περιφέρειας το 1998 κάλυπτε το 17,1% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Η περιφέρεια , σύμφωνα με τα στοιχεία της δεκαετίας 1981-1991 , συγκρατεί και αυξάνει τον πληθυσμό της σε βαθμό μεγαλύτερο του μέσου όρου της χώρας . Ο οικονομικός ενεργός πληθυσμός της Περιφέρειας ανέρχεται σε 675.288 άτομα (1991) και αποτελεί το 17,4% του εργατικού δυναμικού της χώρας . Κατά τη χρονική περίοδο 1981-1989 παρατηρήθηκε περιορισμός της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα , αύξηση στον τριτογενή και μείωση στον δευτερογενή . Οι τάσεις αυτές συνεχίζονται , με αποτέλεσμα η συμβολή του πρωτογενούς τομέα στη συνολική απασχόληση ( 1997) να ανέρχεται σε 19,5% του δευτερογενούς τομέα σε 25,6% και του τριτογενούς σε 54,8% . Η ανεργία στην Κεντρική Μακεδονία το 1997 έφθανε το 8,3% και συγκεντρωνόταν κατά κύριο λόγο στη Θεσσαλονίκη και τα άλλα αστικά κέντρα .

Το Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν το 1996 έφθανε στο 67,4% του Κοινοτικού μέσου όρου , ενώ η τιμή του ίδιου δείκτη για το 1986 έφθανε το 58,3% αντίστοιχα. Το μεγαλύτερο μέρος του ΑΕΠ της περιφέρειας παράγεται στο Νομό Θεσσαλονίκης (58%) και ακολουθούν οι άλλοι νομοί : Νομός Σερρών (9,51%), Νομός Ημαθίας (8,3%) ,Νομός Πέλλας (7,8%) , Νομός Πιερίας (6%) , Νομός Χαλκιδικής (5,4%) , Νομός Κιλκίς(4,9%). Η συμμετοχή των τριών τομέων στο ΑΠΠ ανήρχετο το έτος 1991 σε 20,4% για τον πρωτογενή τομέα , σε 28,4% για τον δευτερογενή και 51,2% για τον τριτογενή.

Ο πρωτογενής τομέας έχει μια ενδογενή δυναμικότητα και για μια σειρά ετών εμφάνιζε παραγωγικότητα υψηλότερη από αυτή του μέσου όρου της χώρας , ενώ συμμετείχε σημαντικά στις γεωργικές εξαγωγές . Η μεταποιητική δραστηριότητα είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένη και χαρακτηρίζεται από εξειδίκευση στους κλάδους παραδοσιακών προϊόντων –τρόφιμα –ποτά , ένδυση , οικοδομικά υλικά - , εμφανίζει , όμως , συμπτώματα διαρθρωτικής κρίσης στους κλάδους της κλωστοϋφαντουργίας , της κονσερβοποιίας , του ξύλου και επίπλου , καθώς επίσης και ελλείψεις στη βιομηχανική υποδομή . Σημαντικό πλεονέκτημα εμφανίζει η Περιφέρεια στο τομέα της έρευνας και τεχνολογίας κυρίως λόγω της ύπαρξης δύο ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ΤΕΙ . Γενικά η Περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας εμφανίζει μεταξύ των οικονομικών τομέων ανάπτυξη σχετικά εξισορροπημένη σε σχέση

με την γενική αναπτυξιακή εικόνα της χώρας και διαθέτει ευνοϊκότερες αναπτυξιακές προϋποθέσεις συγκρινόμενη με άλλες Περιφέρειες . Σε αυτό συμβάλουν η στρατηγική γεωγραφική της θέσης ως προς τα δίκτυα μεταφορών και επικοινωνιών , οι πλούσιοι φυσικοί και ανθρώπινοι πόροι και η Θεσσαλονίκη , που αποτελεί το δεύτερο μητροπολιτικό κέντρο της Ελλάδας .

### Διανομαρχιακές ανισότητες

Οι ενδοπεριφερειακές ανισότητες της Περιφέρειας χαρακτηρίζονται από την κυριαρχία της Θεσσαλονίκης , που είναι το δεύτερο μεγαλύτερο αστικό κέντρο της χώρας.

Νομοί	%ΑΕΠ		% ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ		% ΑΣΤΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ		%ΣΥΝΟΛ.ΑΠΑΣΧ. Β'ΓΕΝΟΥΣ ΤΟΜΕΑ		%ΣΥΝΟΛ.ΑΠΑΣΧ. Γ'ΓΕΝΟΥΣ ΤΟΜΕΑ	
	1984	1994	1991	1996	1981	1991	1981	1991	1981	1991
ΘΕΣ/ΚΗΣ	9,27	8,33	11,3	11,2	5	5,2	7,6	8,2	8,6	8,5
ΧΑΛΚΗΣ	57,94	58,05	55,4	54,6	77,3	76,8	66,1	64,5	68,4	66,4
ΚΙΛΚΙΣ	5,61	5,37	5,5	6,1	0	0	4,6	5	3,7	4,6
ΠΕΛΛΑΣ	4,64	4,89	4,8	4,7	1,3	1,3	4,1	4,8	3,3	3,5
ΗΜΑΘΙΑ	7,93	7,82	8,1	8,2	4,5	4,4	5,5	5,3	5,1	5,2
ΣΕΡΡΩΝ	8,93	8,33	8,2	8,2	7,7	7,4	7,1	6,9	6,1	6,2
ΠΙΕΡΙΑΣ	5,83	6	6,8	7	4,2	4,8	5,1	5,4	4,7	5,6

Πηγή : ΕΣΥΕ

Από την διαχρονική εξέλιξη των βασικών δεικτών , παρατηρείται μια πολύ μικρή αύξηση των διαχρονικών ανισοτήτων. Σχετικά με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ η Θεσσαλονίκη φαίνεται να ενισχύεται ξεπερνώντας και το μέσο όρο της χώρας. Όπως προκύπτει από τους υπόλοιπους δείκτες η κυριαρχία της Θεσσαλονίκης φαίνεται να μειώνεται.

### **ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ**

Στην Περιφέρεια Αττικής συγκεντρώνεται το 35% του συνολικού πληθυσμού της χώρας, που το 1991 έφθανε τους 3.523.407 κατοίκους, σε μία επιφάνεια 3.808 τετρ. χλμ., που αντιστοιχεί στο 2,9% της συνολικής της χώρας. Το έδαφος της είναι κατά 64% ημιορεινό, κατά 30% πεδινό και κατά 6% ορεινό. Αποτελείται από την ευρύτερη μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας, το

υπόλοιπο ηπειρωτικό τμήμα της Αττικής, έξι μικρά νησιά και την Επαρχία Τροιζηνίας. Ο πληθυσμός της Περιφέρειας, μετά την αλματώδη ποσοστιαία πληθυσμιακή αύξηση των τελευταίων δεκαετιών, που έφθανε το 35,9% κατά τη δεκαετία 1961 -1971 και το 20,4% μεταξύ των ετών '71-'81, δείχνει να σταθεροποιείται, καθώς τη δεκαετία 1981 -1991 η αύξηση περιορίστηκε στο 4,5%. Πρόκειται για περιφέρεια με καθαρά αστικό χαρακτήρα, αφού το ποσοστό αστικοποίησης φθάνει το 95%. Σύμφωνα με εκτίμηση της ΕΣΥΕ, ο πληθυσμός της Περιφέρειας Αττικής το 1998 ανέρχεται σε 3.450.890 κατοίκους και καλύπτει το 32,8% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η διαχρονική εξέλιξη του πληθυσμού της Αττικής.

*Διαχρονική εξέλιξη του πληθυσμού της Περιφέρειας Αττικής*

	Πληθυσμός				Ποσοστιαία εξέλιξη		
	1971	1981	1991	1998	1971-81	1981-91	1991-98
Περιφέρεια Αττικής	2.797.836	3.369.443	3.523.407	3.450.890	20,43%	4,57%	2,06%
Χώρα	8.768.372	9.739.589	10.259.900	10.510.965	11,08%	5,34%	2,45%
Ποσοστιαία συμμετοχή πληθυσμού Αττικής στον πληθυσμό της χώρας	31,9%	34,6%	34,3%	32,8%			

Πηγή: ΕΣΥΕ

Ο ενεργός πληθυσμός ανέρχεται στο 38,3% του συνόλου (1991) και απασχολείται (1997) κατά 1% στον πρωτογενή, κατά 25,3% στον δευτερογενή και κατά 73,7% στον τριτογενή τομέα, ενώ η ανεργία, την ίδια χρονιά, έφθανε το 11,6% και ήταν, έτσι, υψηλότερη από τον εθνικό μέσο όρο κατά δύο ποσοστιαίες μονάδες. Ένα από τα σημαντικά πλεονεκτήματα της Αττικής αποτελεί το υψηλό επίπεδο εξειδίκευσης του εργατικού δυναμικού, αφού συγκεντρώνει το 55% του επιστημονικού δυναμικού της χώρας και το 65% των πτυχιούχων ανώτερων και ανώτατων σχολών. Το 40% των απασχολούμενων είναι επιστήμονες, ελεύθεροι επαγγελματίες, ανώτερα διοικητικά στελέχη και υπάλληλοι γραφείου.

Το Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν συντίθετο το 1991 κατά 2,1% από τον πρωτογενή, κατά 26,1% από τον δευτερογενή και κατά 71,8% από τον τριτογενή τομέα της παραγωγής. Το κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν της Αττικής ισοδυναμούσε το 1996 με το 76,8% του Κοινοτικού μέσου όρου, ενώ η τιμή του ίδιου δείκτη το 1986 ήταν 62,8%. Ο περιορισμένης σημασίας πρωτογενής τομέας πιέζεται σε περαιτέρω συρρίκνωση, λόγω της αυξανόμενης τάσης οικοπεδοποίησης της γης. Όσο για τον δευτερογενή τομέα, παρά τις διαφαινόμενες τάσεις αποβιομηχάνισης, στην Περιφέρεια

συγκεντρώνεται ο κυριότερος όγκος της βιομηχανικής και βιοτεχνικής δραστηριότητας της χώρας, με μεγάλη εξειδίκευση στους δυναμικούς κλάδους της ελληνικής οικονομίας. Συγκεκριμένα, το 38,5% των μεταποιητικών μονάδων της χώρας βρίσκεται στην Αττική, με δυναμικό περίπου 50.000 βιομηχανικών και βιοτεχνικών μονάδων. Ο τριτογενής τομέας, ο μοναδικός με αυξητικές τάσεις, έχει ως δυναμικότερους κλάδους το εμπόριο (21,9%), τα τραπεζικά ιδρύματα (8,7%) και τις υπηρεσίες (26,7%), ενώ η τουριστική δραστηριότητα παρουσιάζει κάμψη, με μείωση της πληρότητας των ξενοδοχείων της Αθήνας κατά την τελευταία δεκαετία κατά 20%. Η Περιφέρεια Αττικής παρουσιάζει μεγάλη ανάπτυξη και κατέχει κυρίαρχο ρόλο στους τομείς των υπηρεσιών και ειδικότερα στις υπηρεσίες υγείας, εκπαίδευσης, χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, υπηρεσίες έρευνας και ανάπτυξης, στις υπηρεσίες της δημόσιας διοίκησης και στις παραγωγικές υπηρεσίες.

Η Περιφέρεια αποτελεί κομβικό σημείο δύο οδικών αξόνων και σιδηροδρομικών αξόνων εθνικής σημασίας, ενώ οι λιμενικοί και αεροπορικοί σταθμοί αποτελούν πύλες της χώρας, διακινώντας σημαντικό μέρος των εθνικών εισαγωγών και εξαγωγών και 21,3 εκατ. επιβάτες το χρόνο. Προσθέτοντας στις μετακινήσεις αυτές και τους φόρτους που προκαλούνται από το γεγονός ότι στην Περιφέρεια βρίσκεται περίπου το 43% των οχημάτων που κυκλοφορούν στη χώρα, καθίστανται προφανή, με δεδομένες τις διαθέσιμες υποδομές, τα έντονα φαινόμενα κορεσμού και δυσλειτουργιών που παρουσιάζονται σε όλα τα συστήματα της Περιφέρειας. Η κατάσταση του περιβάλλοντος παρουσιάζει έντονα στοιχεία υποβάθμισης, με κυριότερο τη ρύπανση της ατμόσφαιρας και τη δημιουργία του γνωστού «νέφους». Επιπλέον, στον Σαρωνικό Κόλπο κατέληξαν, σύμφωνα με στοιχεία του 1994, ημερησίως 150.000 τόνοι αποβλήτων, ενώ παράγονται συνολικά 4.000 τόνοι σκουπιδιών σε καθημερινή βάση. Τα προβλήματα επιτείνονται από την οικονομική και οικιστική ανάπτυξη, με αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος με ιδιαίτερα σοβαρά προβλήματα. Η Περιφέρεια Αττικής κατέχει την 1<sup>η</sup> θέση μεταξύ των περιφερειών της χώρας όσον αφορά το ποσοστό των ερευνητικών κέντρων με 36%, ενώ ακολουθούν η Κρήτη (14%) και η Κεντρική Μακεδονία (13%).

## **ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ**

Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου συγκροτείται από τους Νομούς Λέσβου, Χίου και Σάμου και περιλαμβάνει τα ομώνυμα νησιά, καθώς και τον Άγιο Ευστράτιο, τα Ψαρά, τα Αντίψαρα, τις Οινούσες, την Ικαρία, τους Φούρνους και μερικές νησίδες ακόμα. Η συνολική της επιφάνεια ανέρχεται σε 3.385 τετρ. χλμ. και αποτελεί το 2,9% της έκτασης της χώρας. Το έδαφος της, ιδιαίτερα πλούσιο σε ορυκτές πρώτες ύλες, είναι κατά 33% ορεινό, 35% ημιορεινό και 32% πεδινό. Όσον αφορά τις καλλιεργούμενες εκτάσεις, αντιστοιχούν περίπου 6 στρέμματα ανά κάτοικο. Ιδιαίτερο αξιόλογο είναι το ενεργειακό δυναμικό της Περιφέρειας, με το πλούσιο γεωθερμικό πεδίο και τη δυνατότητα αξιοποίησης ήπιων μορφών ενέργειας.

Ο πληθυσμός ανέρχεται σε 199.231 κατοίκους (1991) με τον αστικό πληθυσμό να αντιπροσωπεύει το 28,1% και τον αγροτικό το 71,9%. Οι τάσεις εξέλιξης των πληθυσμιακών μεγεθών είναι πτωτικές, ενώ παράλληλα το ποσοστό γηρασμένου πληθυσμού αυξάνεται. Ο πληθυσμός της Περιφέρειας εκτιμάται για το 1996 σε 184.279 κατοίκους. Ο ενεργός πληθυσμός αποτελεί το 31,2% του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας (1991) και απασχολείται

κατά 24,2% στον πρωτογενή τομέα , κατά 19,6%5 στον δευτερογενή και κατά 65,1% (1997) στον τριτογενή τομέα . Το Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν και ο ρυθμός αύξησης του κινείται σε χαμηλά επίπεδα κατατάσσοντας την Περιφέρεια μεταξύ των φτωχότερων της Ευρωπαϊκής Ένωσης . Το ΑΠΠ της Περιφέρειας έφθανε το 1996 το 51,7% του αντίστοιχου μέσου όρου της Ευρώπης των 15 . Το ποσοστό ανεργίας αυξάνεται , φθάνοντας το 7,1% το 1997 , είναι εμφανές ότι οι ευκαιρίες απασχόλησης μειώνονται διαρκώς . Το ποσοστό μακρόχρονης ανεργίας για το Βόρειο Αιγαίο ανέρχεται στο 55,6% ενώ για τη Χώρα στο 57,1%. Η εποχική ανεργία αποτελεί καθοριστικό χαρακτηριστικό της Περιφέρειας.

Ο πρωτογενής τομέας χαρακτηρίζει την οικονομία ορισμένων νησιών , που για παραδοσιακούς λόγους τείνουν να εξειδικεύονται σε ορισμένα προϊόντα , όπως το ελαιόλαδο η Λέσβος , η μαστίχα στην Χίο .Οι προοπτικές ανάπτυξης του πρωτογενή τομέα συνδέονται με την ενίσχυση της ελαιοκομίας και της αμπελοουργίας . Στην κτηνοτροφία κυριαρχεί η αιγοπροβατοτροφία ενώ στην αλιεία ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι ιχθυοκαλλιέργειες και οστρακοκαλλιέργειες .

Ο τομέας της μεταποίησης συναντά αρκετά προβλήματα λόγω των ανεπαρκών υποδομών , της περιορισμένης κατάρτισης του ανθρωπίνου δυναμικού , του αυξημένου κόστους μεταφορών και των αδυναμιών στην οργάνωση , τυποποίηση και προώθηση των προϊόντων . Ο τουρισμός σημειώνει αυξητικές τάσεις , συμβάλλοντας σημαντικά στην αύξηση του εισοδήματος των κατοίκων . Το ποσοστό πληρότητας στον κλάδο φθάνει περίπου το 50% . Ο τουρισμός δεν ξεπέρασε ακόμα στην περιφέρεια τα βασικά προβλήματα που σχετίζονται με την έλλειψη υποδομών και την περιορισμένη σε διάρκεια τουριστική περίοδο . Στον σύνολο της η Περιφέρεια παρουσιάζει φαινόμενα απομόνωσης , που μπορούν να αποδοθούν στον νησιωτικό χαρακτήρα της και στην ακριτική της θέση .

## **ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ**

Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου αποτελείται από τους Νομούς Κυκλάδων και Δωδεκανήσου και εκτείνεται σε μια μεγάλη θαλάσσια ζώνη από τις ακτές της Αττικής και της Εύβοιας , όπου βρίσκονται η Μακρόνησο και η Άνδρος , μέχρι και τα νότια παράλια της Τουρκίας , όπου περίπου μεταξύ Ρόδου και Κύπρου βρίσκεται το Καστελόριζο . Περιλαμβάνει 80 νησιά , εκ των οποίων 47 κατοικημένα , και πλήθος νησιδών και βραχονησιδών . Η συνολική επιφάνεια της ανέρχεται σε 5.286 τετρ. Χλμ. και αποτελεί το 4% της συνολικής επιφάνειας της χώρας , ενώ το 28% της εκτάσεως της είναι ορεινό , το 43% ημιορεινό και το 29% πεδινό .

Ο πληθυσμός της περιφέρειας ανέρχεται σε 257.481 κατοίκους αποτελώντας το 2,5% του συνολικού πληθυσμού , και παρουσιάζει αύξηση της τάξης του 12,4% την δεκαετία 1981-1991 , κυρίως στα τουριστικά νησιά . Από στατιστικής άποψης , η Περιφέρεια εμφανίζεται στο σύνολο της ευημερούσα, αν και ουσιαστικά η εικόνα αυτή διαμορφώνεται από τα νησιά της Ρόδου , της Κω , της Σαντορίνης , της Μυκόνου , της Πάρου κ.α. Η αναλογία του πρωτογενούς τομέα στην απασχόληση αντιστοιχεί ( 1997 ) στο 10,2% , του δευτερογενούς στο 20% και του τριτογενούς στο 69,9% . Οι τρεις τομείς συμβάλλουν στη δημιουργία του ΑΠΠ κατά 11,6% , κατά 20,3% και κατά 68,1% (1991 ) αντίστοιχα . Στην περίοδο 1981-1991 το ΑΠΠ αυξήθηκε με ρυθμό υπερδιπλάσιο του εθνικού μέσου όρου . Το κατά κεφαλήν ΑΠΠ ως



ποσοστό του μέσου κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ευρώπης των 15 από 65,1% το 1996 έφθασε στο 75,3% το 1996 .

Το ποσοστό ανεργίας (1997) ισοδυναμεί με 4,3% , σημειώνεται ωστόσο ότι η απασχόληση συγκεντρώνεται στην τουριστική περίοδο , η δε γεωγραφική της κατανομή δεν είναι ισόρροπη . Η βιομηχανική δραστηριότητα έχει περιορισμένη σημασία για την οικονομία της Περιφέρειας . Ο τομέας της μεταποίησης έχει περιορισμένα περιθώρια ανάπτυξης λόγω της γεωγραφικής απομόνωσης των νησιών και του μικρού μεγέθους της τοπικής αγοράς , με εξαίρεση κάποιες μικρομεσαίες βιοτεχνίες , που είναι προσανατολισμένες προς τον τουρισμό , και τα ναυπηγεία της Σύρου .

## ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ

Η Περιφέρεια των Ιόνιων Νήσων είναι μια νησιωτική Περιφέρεια της χώρας, η μόνη που βρίσκεται στη Δυτική Ελλάδα. Περιλαμβάνει 32 νησιά, από τα οποία κατοικούνται μόνιμα 15. Αποτελείται από τους Νομούς Κέρκυρας, Κεφαλονιάς, Ζακύνθου και Λευκάδας.

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας, που το 1991 έφθανε τους 193.734, αποτελούσε το 1,9% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Έχει συνολική έκταση 2.309 τετραγωνικά χιλιόμετρα, που αποτελούν το 1,8% της συνολικής επικράτειας της χώρας. Με κριτήρια την έκταση και τον πληθυσμό, η Περιφέρεια Ιονίων Νήσων το 1996 υπολογίζεται σε 199.350 κατοίκους. Την περίοδο 1980-1991 ο πληθυσμός της Περιφέρειας αυξήθηκε, με μέσο ετήσιο ρυθμό του συνόλου της χώρας (0,52%). Το 55,2% του πληθυσμού συγκεντρώνεται στην Κέρκυρα. Ο πληθυσμός της Περιφέρειας (1991) είναι κατά 26,4% αστικός, κατά 11,2% ημιαστικός και κατά 62,5% αγροτικός. Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός ανέρχεται σε 77.200 άτομα (1991) ή και 40,4% του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας και αποτελεί το 6,9% του συνολικού εργατικού δυναμικού της χώρας. Τα συνολικά ποσοστά απασχόλησης στον πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή τομέα ανέρχονται (1996) σε 26,7%, 15,8% και 57,6%, ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά για το σύνολο της χώρας ήταν 19,8%, 22,5% και 57,7%.

Το ποσοστό ανεργίας της Περιφέρειας το 1997 έφθασε το 6,2% συνολικά και η μακροχρόνια ανεργία το 43,5%, ενώ οι αντίστοιχοι δείκτες για το σύνολο της χώρας έφθασαν το 9,6% και το 55,4%. Εξαιτίας, όμως, του έντονα τουριστικού χαρακτήρα του παραγωγικού προτύπου της Περιφέρειας, η ανεργία παρουσιάζει σημαντική εποχικότητα και αυξάνεται τους χειμερινούς μήνες.

Ο πρωτογενής τομέας συμμετέχει στο Ακαθόριστο Προϊόν της Περιφέρειας κατά 22,3%, ο δευτερογενής κατά 16,7% και ο τριτογενής 61,0% (1991), ενώ η σύνθεση της απασχόλησης (1997) φθάνει αντίστοιχα το 26,7%, το 15,8% και το 57,6%. Το κατά κεφαλήν Ακαθόριστο Προϊόν της Περιφέρειας ανέρχεται στο 61,9% του αντίστοιχου μεγέθους για το σύνολο της Ευρώπης των 15. Η Περιφέρεια κατατάσσεται στην εικοστή δεύτερη θέση μεταξύ των είκοσι πέντε πιο φτωχών Περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, από την δέκατη πέμπτη θέση που κατείχε το 1986. Αναλυτικότερα, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, με μέσο όρο χώρας 3,64 εκ. δρχ., ανέρχεται στο νομό Κέρκυρας στα 3,61 εκ. δρχ. (16<sup>η</sup> θέση), στο νομό Λευκάδας στα 3,32 εκ. δρχ. (21<sup>η</sup> θέση), στο νομό Κεφαλληνίας & Ιθάκης στα 3,64 εκ. δρχ. (14<sup>η</sup> θέση) και στο νομό Ζακύνθου στα 3,89 εκ. δρχ. (7<sup>η</sup> θέση)

Δυναμική ανάπτυξη στην Περιφέρεια παρουσιάζει τα τελευταία χρόνια ο τουρισμός. Μάλιστα, σε ορισμένες περιοχές η τουριστική ανάπτυξη έχει φθάσει σε σημείο να ασκεί σημαντικές πιέσεις στο περιβάλλον. Αν και η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα μειώνεται συνεχώς, ο συνδυασμός κατά συμπληρωματικό τρόπο δραστηριοτήτων του πρωτογενούς τομέα με τις τουριστικές δραστηριότητες μπορεί να αποτελέσει έναν δυναμικό και σύγχρονο τρόπο ανάπτυξης. Η περιφερειακότητα των Ιονίων Νήσων δεν έχει αντιμετωπισθεί ακόμη αποτελεσματικά και αποτελεί άμεσα ιεραρχημένο στόχο σε συνδυασμό με την άμβλυση των ενδο-περιφερειακών και ενδονομαρχιακών αντιθέσεων. Όσον αφορά στην συνοχή των νησιών, αυτή είναι συνυφασμένη με την άρση της απομόνωσης και την σύνδεση με κέντρα του ηπειρωτικού χώρου, με θαλάσσια και εναέρια δίκτυα καθώς και με την μείωση της περιφερειακότητας.

### Ενδοπεριφερειακές ανισότητες

Γενικά η Περιφέρεια των Ιονίων Νήσων, λόγω της σημαντικής ανάπτυξης του τουριστικού τομέα τις τελευταίες δεκαετίες, δίνει την εντύπωση στον μακρινό παρατηρητή ότι πρόκειται για μια σχετικά ανεπτυγμένη Περιφέρεια. Στην πραγματικότητα όμως πρόκειται για μια νησιωτική ακριτική περιφέρεια με τις συνακόλουθες ενδοπεριφερειακές διαφορές. Στον νομό Κερκύρας το κατά κεφαλήν εισόδημα είναι κατά πολύ ανώτερο του μέσου κατά κεφαλήν εισοδήματος της Περιφέρειας, όπως και μεγαλύτερο του μέσου κατά κεφαλήν εισοδήματος της χώρας. Ο νομός Λευκάδας, αντίθετα, χαρακτηρίζεται από το μικρότερο κατά κεφαλήν εισόδημα και αντιστοιχεί στο 67% του κατά κεφαλήν εισοδήματος του Νομού Κερκύρας. Η οικονομική ανάπτυξη του νομού Κερκύρας οφείλεται κυρίως στην έντονη ανάπτυξη του τριτογενούς τομέα και βασικά του τουρισμού. Εξ άλλου, η ανάλυση κατά τομείς παραγωγής καταδεικνύει ότι η Κέρκυρα υπερτερεί σε αριθμό απασχολουμένων και στους τρεις τομείς παραγωγής, έναντι των άλλων νομών. Ο νομός Κέρκυρας αποτελεί τον πλουσιότερο, ακολουθεί ο νομός Ζακύνθου, μετά ο νομός Κεφαλληνίας & Ιθάκης και τελευταίος έρχεται ο νομός Λευκάδας.

### **ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ**

Η Περιφέρεια Κρήτης αποτελεί τη νοτιότερη περιφέρεια της ΕΕ . Με συνολική επιφάνεια 8.385 τετρ.χλμ. αντιπροσωπεύει το 6,3% της συνολικής επιφάνειας της χώρας . Το συνολικό μήκος της ακτογραμμής ανέρχεται σε 1.306 χλμ. που αποτελούν το 7,8% των ακτών της χώρας , ενώ οι αξιόλογες παραλίες της αντιπροσωπεύουν αντίστοιχα το 9% . Οι ορεινοί όγκοι καλύπτουν το 48% της επιφάνειας , οι εύπορες πεδιάδες που απλώνονται ανάμεσα τους αποτελούν το 23% και το υπόλοιπο 29% της εκτάσεως της είναι ημιορεινό . Η γεωργική γη της περιφέρειας φθάνει το 37,8% της συνολικής έκτασης .

Ο πληθυσμός της σύμφωνα με την απογραφή του 1991 , φθάνει το 540.045 άτομα αποτελώντας το 5,3% του συνόλου της χώρας , ενώ αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι κατά την δεκαετία του 1980 η περιφέρεια παρουσίασε ένα από τα υψηλότερα ποσοστά γεννητικότητας και έναν από τους υψηλότερους ρυθμούς αύξησης του πληθυσμού στο σύνολο των περιφερειών της χώρας .Ο πληθυσμός της Περιφέρειας , που αποτελείται

κατά 42,5% από αστικό και 12,3% από ημιαστικό και κατά 45,3% από αγροτικό .

Το εργατικό δυναμικό της Περιφέρειας ανέρχεται (1991) σε 211.185 άτομα ή στο 39,1% του συνολικού πληθυσμού . Η απασχόληση (1997) στο πρωτογενή τομέα αντιστοιχεί στο 37,8% του συνολικού εργατικού δυναμικού , στον δευτερογενή στο 12,5% και στον τριτογενή 49,8% . Η ανεργία του 1997 έφθανε στο 4,3% παρουσιάζοντας σημαντικές διακυμάνσεις , καθώς το πρότυπο της απασχόλησης συνδέεται στενά με τον τουρισμό και τις δυναμικές καλλιέργειες του πρωτογενούς τομέα . Το χαμηλό επίπεδο ανεργίας οφείλεται στη δυναμική ανάπτυξη του τριτογενούς τομέα , ο οποίος κατά τη δεκαετία 1981-1991 αύξησε τη συμμετοχή του στο περιφερειακό προϊόν κατά 9% , αγγίζοντας τον μέσο όρο της χώρας . Η εντυπωσιακή παρουσία του τομέα αυτού οφείλεται κατά κύριο λόγο στην ανάπτυξη του τουρισμού .

Ο πρωτογενής τομέας συμβάλλει (1991) στο σχηματισμό του ΑΠΠ κατά 28,7% , ο δευτερογενής κατά 16,3% και ο τριτογενής κατά 55% αντανakλώντας τη σημαντική συμβολή του τουρισμού στην τοπική οικονομία . Το κατά κεφαλήν ΑΠΠ ανέρχεται το 1996 στο 72,5% του Κοινοτικού μέσου όρου , ενώ η τιμή του ίδιου δείκτη το 1996 ήταν 56,6% . Οι αφίξεις ξένων τουριστών υπερβαίνουν το 15% του συνόλου στη χώρα . Δυναμική συμμετοχή εμφανίζει και ο πρωτογενής τομέας , με τις κλιματολογικές συνθήκες του νησιού να ευνοούν την ανάπτυξη τόσο της παραδοσιακής γεωργικής παραγωγής και καλλιέργειες υποτροπικών καρπών , όσο και την προώθηση νέων καλλιεργειών . Η συμβολή του δευτερογενούς τομέα είναι πιο περιορισμένη , έχει , όμως , να παρουσιάσει ως σημαντικό κλάδο τη μεταποίηση των τοπικά παραγόμενων αγροτικών προϊόντων , που αποτελεί κλάδο με σημαντικά περιθώρια ανάπτυξης

## **ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ**

Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας αποτελείται από τους Νομούς Αιτωλοακαρνανίας, Αχαΐας και Ηλείας έχει συνολική έκταση 11.350 τετραγωνικά χιλιόμετρα και πληθυσμό (1991) 707.687 χιλ. Κατοίκους. Σύμφωνα με τα μεγέθη αυτά, η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας καταλαμβάνει το 8,6% του συνόλου της εκτάσεως της χώρας, ενώ ο πληθυσμός της φθάνει το 6,9% του συνολικού πληθυσμού.

Την περίοδο 1981-1991 ο πληθυσμός της Περιφέρειας παρουσίασε αύξηση με μέσο ετήσιο ρυθμό 0,77%, που ήταν υψηλότερος του αντίστοιχου ρυθμού για το σύνολο της χώρας (0,52%). Το 44,9% του πληθυσμού της Περιφέρειας είναι αστικός, το 11,4% ημιαστικός και το 43,7% αγροτικός (1991). Ο πληθυσμός της Περιφέρειας υπολογίζεται το 1996 σε 729.760 κατοίκους.

ΝΟΜΟΣ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ 1991	%	ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ		
			ΑΣΤΙΚΟΣ	ΗΜΙΑΣΤΙΚΟΣ	ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ
1. ΑΙΤ/ΝΙΑΣ	228.180	32	75.853	38.357	113.970
2. ΑΧΑΪΑΣ	300.078	42	198.664	9.732	91.682
3. ΗΛΕΪΑΣ	179.429	26	44.517	32.775	102.137
<b>ΣΥΝΟΛΟ Π.Δ.Ε.</b>	<b>707.687</b>	<b>100</b>	<b>319.034</b>	<b>80.864</b>	<b>307.789</b>
<b>ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ</b>	<b>10.259.000</b>		<b>6.036.660</b>	<b>1.312.774</b>	<b>2.910.466</b>

Στοιχεία : Στατιστική Επετηρ. Ελλάδος 1997 ΕΣΥΕ

Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός της Περιφέρειας ανέρχεται σε 262.654 άτομα ή στο 37,11% του συνόλου (1991) και απασχολείται κατά 41,5% στον πρωτογενή τομέα, κατά 17,6% στον δευτερογενή και κατά 40,9% στον τριτογενή (1997). Αντίστοιχα οι τρεις τομείς συμβάλλουν στο Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν κατά 31,6%, 24,6% και 43,9% (1991). Η Δυτική Ελλάδα την τριετία 1989-91 βρισκόταν στην ενδέκατη θέση των Περιφερειών της Ε.Ε. με το χαμηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ, πλησιάζοντας μόλις το 40,8% του μ.ο. της Ε.Ε., ενώ το 1996 καταλαμβάνει την 12<sup>η</sup> θέση καλύπτοντας το 58% του μ.ο. της Ε.Ε. Το 1997 η ανεργία στην Περιφέρεια έφθανε το 7,9% και είναι χαμηλότερο από το αντίστοιχο εθνικό που ανέρχεται στο 10,25%. Έτσι η τιμή του δείκτη ήταν χαμηλότερη από τον αντίστοιχο εθνικό μέσο όρο της Ευρώπης των 15.

Κύριο αστικό κέντρο της Περιφέρειας αποτελεί η Πάτρα, που είναι και ένα από τα κύρια αστικά κέντρα της χώρας. Η Πάτρα αποτελεί με το λιμάνι της μια από τις πύλες της χώρας προς την Δυτική Ευρώπη και την Αδριατική, ενώ από εδώ αρχίζει και ο οδικός άξονας Πάτρας – Αθήνας – Θεσσαλονίκης – Ειδομένης (ΠΑΘΕ), που αποτελεί τη βασική αρτηρία της χώρας. Στην Πάτρα έχουν την έδρα τους περισσότερες μονάδες μεταποίησης, που όμως, καθώς δραστηριοποιούνται σε παραδοσιακούς κλάδους (υφαντουργία, ένδυση κλπ), υφίστανται τις συνέπειες της ύφεσης που χαρακτηρίζει τους συγκεκριμένους κλάδους σε όλη την Ευρώπη, με συνέπεια την σχετική αποβιομηχάνιση του νομού.

Καθώς η Περιφέρεια περιλαμβάνει νόμους των γεωγραφικών διαμερισμάτων της Στερεάς Ελλάδας και της Πελοποννήσου, αντιμετωπίζει προβλήματα που προκύπτουν από την έλλειψη φυσικής συνέχειας των δύο τμημάτων της, τα οποία επικοινωνούν με πορθμεία μέσω του Ρίου – Αντίρριου, γεγονός που συναρτά την επικοινωνία αυτή άμεσα με τις καιρικές συνθήκες.

### ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ

Η περιφέρεια Ηπείρου αποτελείται από του Νομούς Άρτας, Ιωαννίνων, Θεσπρωτίας και Πρεβέζης. Έχει συνολική έκταση 9.203 τετρ. Χλμ. και πληθυσμό 339.210 κατοίκους (1991). Ο πληθυσμός της για το 1996 υπολογίζεται σε 368.228 χιλ. Κατοίκους. Ο πληθυσμός της Περιφέρειας

Ηπειρού ανέρχεται σε 371.690 κατοίκους σύμφωνα με την εκτίμηση της ΕΣΥΕ για το 1998 και αντιστοιχεί στο 3,54% του συνολικού πληθυσμού της χώρας.

Με κριτήριο την έκταση, η Περιφέρεια Ηπειρού καταλαμβάνει το 5,9% της συνολικής έκτασης της χώρας, ενώ με κριτήριο τον πληθυσμό, ο πληθυσμός της αποτελεί το 3,3% του συνολικού. Η γεωμορφολογία του εδάφους, που κατά 74% είναι ορεινό, κατά 15% ημιορεινό και μόνο κατά 11% πεδινό, προξενεί σημαντικά εμπόδια στις επικοινωνίες και συνεπάγεται υψηλό κόστος ανάπτυξης υποδομών. Το μεγαλύτερο μέρος του εδάφους (52%) καταλαμβάνουν οι βοσκότοποι, το 26% τα δάση ενώ η γεωργική γη, που φθάνει το 14%, βρίσκεται σε σημαντικό βαθμό κάτω από το αντίστοιχο ποσοστό για το σύνολο της χώρας (24,8%).

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας (1991) είναι κατά 24% αστικός, κατά 9% ημιαστικός και κατά 67% αγροτικός. Κατά την περίοδο 1981-1991 ο πληθυσμός της Περιφέρειας παρουσίασε αύξηση με μέσο ετήσιο ρυθμό 0,44%. Η τιμή του δείκτη αυτού βρισκόταν, έτσι κάτω από την τιμή του αντίστοιχου δείκτη για το σύνολο της χώρας, που την ίδια περίοδο έφθασε το 0,54%. Καθώς η συμμετοχή των νέων κάτω των 25 ετών στο σύνολο του πληθυσμού μειώνεται και αντίστοιχα η συμμετοχή των ηλικιωμένων άνω των 65 ετών αυξάνεται, η Περιφέρεια παρουσιάζει δημογραφική γήρανση.

Νομοί-	κ.κ. ΑΕΠ (Χώρα=100)		Κατανομή ΑΕΠ		Κατανομή Πληθυσμού		Κατανομή Αστικού Πληθυσμού		Κατανομή Απασχόλησης του Δευτερογενή Τομέα		Κατανομή Απασχόληση του Τριτογενή Τομέα	
	1989	1994	1989	1994	1991	1996	1981	1991	1981	1991	1981	1991
Αρτα	63	61	21,6	21,2	23,1	22,3	25,2	20,4	21,0	19,2	20,4	19,8
Εσπρωτία	69	58	12,6	12,3	13,0	13,8	0	0	10,7	13,4	11,7	11,6
Ιόνινα	69	66	46,6	48,0	46,6	46,8	57,5	65,1	55,2	51,1	51,8	51,9
Πρέβεζα	76	69	19,2	18,4	17,3	17,1	17,3	14,5	13,0	16,3	16,2	16,7

Πηγή: ΕΣΥΕ

Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός φθάνει (1991) το 32% του συνολικού πληθυσμού και αποτελεί το 2,7% του συνολικού εργατικού δυναμικού της χώρας. Το 30% του εργατικού δυναμικού απασχολείται στον πρωτογενή τομέα, το 20,1% στον δευτερογενή και το 49,6% στον τριτογενή (1996). Η ανεργία στην Περιφέρεια έφθασε το 10,5% συνολικά και η μακροχρόνια ανεργία το 67,6% (1997) ενώ οι αντίστοιχοι δείκτες έφθασαν το 9,6% και το 55,4%. Η συμμετοχή του πρωτογενούς τομέα στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της Περιφέρειας έφθασε το 28,5% του δευτερογενούς το 22,2% και

του τριτογενούς το 49,3% αντίστοιχα (1991). Το ΑΠΠ της Περιφέρειας το 1996 έφθανε το 43,8% του αντίστοιχου μεγέθους της Ευρώπης των 15.

Η Ήπειρος αποτελεί ακριτική και απομονωμένη Περιφέρεια της χώρας, ενώ το γεωγραφικό της ανάγλυφο, με καθοριστικό στοιχείο την οροσειρά της Πίνδου, καθιστά δύσκολη την επικοινωνία με τις Περιφέρειες που βρίσκονται στην ανατολική πλευρά της χώρας. Η Ήπειρος παρουσιάζει, παράλληλα, δυνατότητες και προοπτικές ανάπτυξης, καθώς διαθέτει, εκτός από τη θέση της, ποικιλόμορφο φυσικό περιβάλλον και σημαντικούς φυσικούς πόρους. Το λιμάνι της Ηγουμενίτσας αποτελεί μια από τις κύριες πύλες της χώρας προς τη Δυτική Ευρώπη και συνδέεται άμεσα με την Αλβανία και μέσω αυτής με τις άλλες χώρες των Βαλκανίων. Από την Ηγουμενίτσα επίσης ξεκινάει ο υπό κατασκευή κύριος οδικός άξονας στο βόρειο τμήμα της χώρας, η γνωστή Εγνατία Οδός. Η ανάπτυξη της Ηπείρου συνιστά, με δεδομένη τη θέση της, την αναπτυξιακή της κατάσταση και τις δυνατότητές της, προτεραιότητα εθνικής σημασίας.

### **ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ**

Η Περιφέρεια Θεσσαλίας, που βρίσκεται στο κέντρο της χώρας, σε στρατηγική θέση επί του βασικού αναπτυξιακού άξονα της χώρας και στο μέσο του οδικού άξονα της χώρας και στο μέσο του οδικού άξονα Αθήνας – Θεσσαλονίκης, καταλαμβάνει επιφάνεια 13.929 τετρ. Χλμ. και είναι η πέμπτη σε έκταση περιφέρεια της Ελλάδας. Το 45% του εδάφους της είναι ορεινό, το 17% ημιορεινό και το 38% πεδινό. Διοικητικά, αποτελείται από τους Νομούς Λάρισας, Καρδίτσας, Μαγνησίας και Τρικάλων. Η Θεσσαλία συγκεντρώνει μια αξιόλογη ποικιλία οικοσυστημάτων και ένα περιβάλλον με ιδιαίτερα υψηλή αισθητική, πολιτιστική και ιστορική αξία και ιδιαίτερο φυσικό κάλλος. Ένας μακρύς κατάλογος θεσμοθετημένων και μη περιοχών προστασίας της φύσης και της πολιτιστικής κληρονομιάς και τοπίων φυσικού κάλλους (Θαλάσσιο Πάρκο Σποράδων, Όλυμπος, Κοιλάδα Τεμπών, Αμπελάκια, Πήλιο, Σκιάθος, Σκόπελος, Μετέωρα, Λίμνη Πλαστήρα, Ασπροπόταμος, Πίνδος, Περούλι κλπ.) επιβεβαιώνει τη σημασία του περιβάλλοντος για τη ζωή και την ταυτότητα της Θεσσαλίας, επισημαίνοντας ταυτόχρονα τις δυνατότητες αξιοποίησης και τις αυξημένες ευθύνες προστασίας.

Ο πληθυσμός της, σύμφωνα με την απογραφή του 1991, ανέρχεται σε 734.846 κατοίκους, κατατάσσοντας την τρίτη στο σύνολο των περιφερειών της χώρας. Διαχρονικά, τα πληθυσμιακά μεγέθη παρουσιάζουν αυξητικές τάσεις, με ρυθμό μεταβολής 0,55% τη δεκαετία 1981 – 1991 και με σταθερή μέση ετήσια αύξηση 0,51% κατά την προηγούμενη δεκαετία 1971-1981. Ο πληθυσμός της Περιφέρειας το 1996 εκτιμάται σε 741.786 κατοίκους. Ενώ το 1998 ανέρχεται σε 743.075 κατοίκους σύμφωνα με την εκτίμηση της ΕΣΥΕ, που αντιπροσωπεύει το 7,1% του συνολικού πληθυσμού της χώρας.

Ο ενεργός πληθυσμός ανέρχεται σε 265.934 άτομα (1991), αντιπροσωπεύοντας το 36,19% του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας, και αποτελεί το 6,8% του συνολικού εργατικού δυναμικού πληθυσμού της Περιφέρειας, και αποτελεί το 6,8% του συνολικού εργατικού δυναμικού της χώρας. Τα ποσοστά απασχόλησης το 1991 κατανέμονται σε 36,1% (22,2% σε σύνολο χώρας) στον πρωτογενή τομέα, 24,5% (25,7% σε σύνολο της χώρας) στον δευτερογενή και 39,4% (52,1% σε σύνολο χώρας) στον τριτογενή, ενώ η ποσοστιαία σύνθεση της απασχόλησης το 1997 ήταν στους τρεις τομείς 38,6%, 17,4% και 44,0% αντίστοιχα. Το ποσοστό ανεργίας στην Περιφέρεια

φθάνει το 8,5% και είναι χαμηλότερο από το αντίστοιχο εθνικό, που ανέρχεται στο 10,25% (1997). Το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας στη Θεσσαλία το 1997 ήταν 65,6%, ενώ στη χώρα 57,1%

Στη διαμόρφωση του Ακαθάριστου της Περιφέρειας συμβάλλουν κατά 22,3% ο πρωτογενής τομέας κατά 26,3% ο δευτερογενής και κατά 40,6% ο τριτογενής (1991). Το κατά κεφαλήν ΑΠΠ της Περιφέρειας ανέρχεται το 1996 στο 26,7% του κοινοτικού μέσου όρου ενώ η τιμή του ίδιου δείκτη το 1986 ήταν 55,2%. Ωστόσο, και οι τρεις τομείς της παραγωγής παρουσιάζουν διαρθρωτικά προβλήματα, τα οποία γίνονται όλο και πιο αισθητά. Ο πρωτογενής τομέας αντιμετωπίζει ιδιαίτερα προβλήματα, που σχετίζονται τόσο με την διαθεσιμότητα των φυσικών πόρων όσο και με τις εξελίξεις στο χώρο των Ευρωπαϊκών πολιτικών. Η βαμβακοκαλλιέργεια, ειδικότερα, υφίσταται μια διαρκή πίεση, που προέρχεται από την ανεπάρκεια σε υδάτινα αποθέματα αλλά και από την εξέλιξη της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής. Ο γεωγραφικός χώρος της Περιφέρειας έχει ετερόκλητο χαρακτήρα, καθώς περιλαμβάνει, ταυτόχρονα, περιοχές εντατικής εκμετάλλευσης και ορεινούς όγκους οριακής παραγωγικότητας. Φθίνουσες τάσεις σημειώνει και ο τομέας της μεταποίησης, που ουσιαστικά συγκεντρώνεται στα αστικά κέντρα της Περιφέρειας, ιδιαίτερα στη Λάρισα και τον Βόλο, κυρίως λόγω της χαμηλής προσαρμοστικότητας των ΜΜΕ στις νέες συνθήκες της αγοράς. Ο τριτογενής τομέας εμφανίζει αισιόδοξες προοπτικές, ιδιαίτερα λόγω της ανάπτυξης της τουριστικής δραστηριότητας τα τελευταία χρόνια.

Όσον αφορά την παραγωγικότητα, η Περιφέρεια βρίσκεται σε χαμηλότερο επίπεδο από τη χώρα. Σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση η παραγωγικότητα της Περιφέρειας βρίσκεται στο 68% του μέσου όρου της Ε.Ε. για το 1996, ενώ το 1993 βρισκόταν στο 69%, σημειώνοντας μικρή μείωση. Στον τομέα των μεταφορών, ιδιαίτερη σημασία καταλαμβάνουν οι δυο βασικοί οδικοί άξονες Πάτρα – Αθήνα – Θεσσαλονίκη και Εγνατία – που αποτελούν και το σκελετό του εθνικού σκέλους του ΚΠΣ.

## **ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ**

Η Περιφέρεια Πελοποννήσου περιλαμβάνει του Νομούς Αργολίδας, Κορινθίας, Αρκαδίας, Λακωνίας και Μεσσηνίας. Η έκταση της φθάνει συνολικά τα 15.490 τετραγωνικά χιλιόμετρα και ο πληθυσμός της (1991) τους 607.428 κατοίκους. Με κριτήριο την έκταση, η Περιφέρεια Πελοποννήσου καταλαμβάνει το 11,8% του συνόλου της επιφάνειας της χώρας, ενώ με κριτήριο των πληθυσμό, ο πληθυσμός ανέρχεται στο 6,4% του συνολικού. Όλοι οι νομοί της Περιφέρειας διαθέτουν παραθαλάσσιες περιοχές γεγονός που υπογραμμίζει το χαρακτήρα της χερσονήσου που προσδιορίζει την Περιφέρεια, η οποία συνδέεται με τον λοιπό κορμό της χώρας μέσω του Ισθμού της Κορίνθου. Η μορφολογία του εδάφους της Περιφέρειας είναι κατά 50,1% ορεινή και μόνο κατά 20% πεδινή.

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας, που σύμφωνα με την απογραφή του 1991 έφθανε τους 607.428 κατοίκους, εκτιμάται για το 1996 σε 671.049 κατοίκους. Το πληθυσμιακό μέγεθος του 1991 και η εκτίμηση του πληθυσμού υπογραμμίζουν το γεγονός ότι η χαρακτηριστική μείωση του πληθυσμού της Περιφέρειας για την περίοδο 1981-1991 έχει αναστραφεί και ο πληθυσμός αυξάνεται και πάλι. Ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού για την περίοδο 1981-1991 ανέρχεται σε 0,51% και υπολείπεται ελάχιστα του μέσου όρου της χώρας, που φθάνει το 0,52% για την ίδια περίοδο. Σύμφωνα με την εκτίμηση

της ΕΣΥΕ για το 1998, ο πληθυσμός της Περιφέρειας Πελοποννήσου ανέρχεται σε 670.284 κατοίκους και αντιστοιχεί στο 6,4 % του συνολικού πληθυσμού της χώρας.

Το 37,4% του πληθυσμού της Περιφέρειας (1991) είναι οικονομικά ενεργό και σύμφωνα με στοιχεία του 1997 απασχολείται κατά 43,4% στην πρωτογενή, κατά 16,9% στον δευτερογενή και κατά 39,7% στον τριτογενή τομέα. Την ίδια περίοδο η ανεργία έφθασε στο 11,6% του ενεργού πληθυσμού και ήταν έτσι υψηλότερη από τον εθνικό μέσο όρο, που κυμαίνονται στο 9,6%. Το ποσοστό ανεργίας στην Περιφέρεια το έτος 1997 φθάνει το 8,2% και βρίσκεται σε χαμηλότερα επίπεδα από το αντίστοιχο εθνικό που ανέρχεται στο 10,3%.

Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της Περιφέρειας φθάνει στο 58,3% του Κοινοτικού μέσου όρου, ενώ το ίδιο μέγεθος συντίθετο το 1991 και 28,7% από τη συμβολή του πρωτογενούς, κατά 30,2% από την συμβολή του δευτερογενούς και κατά 41,1% από τη συμβολή του τριτογενούς τομέα. Το μεγαλύτερο μέρος του ΑΕΠ της Περιφέρειας παράγεται στο νομό Κορινθίας (31,7%), ενώ ακολουθούν οι νομοί Μεσσηνίας (24,1%), Αργολίδος (16,8%), Αρκαδίας (15,3%) και Λακωνίας (12,1%).

Ως τα πιο σημαντικά προβλήματα της Περιφέρειας μπορούν να επισημανθούν η οργάνωση του παραγωγικού προτύπου κατά παραδοσιακό τρόπο και η χαμηλή υποδομή μεταφορών. Ο πρωτογενής τομέας καταλαμβάνει σημαντικό μέρος της απασχόλησης και χαρακτηρίζεται, παράλληλα, από χαμηλή παραγωγικότητα και χαμηλή επενδυτική δραστηριότητα. Ως αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης δημιουργούνται σημαντικές πιέσεις στην απασχόληση, που οδηγούν σε αύξηση της ανεργίας και σε σημαντική κάμψη των παραγωγικών δραστηριοτήτων στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές. Ο δευτερογενής τομέας χαρακτηρίζεται από μικρό μέγεθος και σχετική στασιμότητα, που αντανακλά τις περιορισμένες επενδύσεις στον κλάδο. Ο τριτογενής τομέας χαρακτηρίζεται από παραδοσιακού τύπου μονάδες, έτσι ώστε το επίπεδο των προσφερόμενων υπηρεσιών να είναι σχετικά χαμηλό.

Πρόβλημα, παρά τις επενδύσεις που έχουν πραγματοποιηθεί, παρουσιάζει και η υποδομή μεταφορών της Περιφέρειας, με αποτέλεσμα της δυσκολίες στις ενδοπεριφερειακές μετακινήσεις αλλά, σε συνδυασμό με τη μορφολογία και γεωγραφική θέση της Περιφέρειας, και στην επικοινωνία με σύνδεση με άλλες περιοχές της χώρας. Η Κορινθία, λόγω της γεινίασης με τη μητροπολιτική περιοχή της Αττικής και η Μεγαλόπολη, λόγω των κοιτασμάτων λιγνίτη και της συνδεδεμένης με αυτά παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, συγκεντρώνουν ρυπογόνες βιομηχανικές μονάδες και παρουσιάζουν έντονα περιβαλλοντικά προβλήματα.

## **ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ**

Η Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας είναι η δεύτερη σε έκταση περιφέρεια της χώρας, με συνολική επιφάνεια 15.549 τετρ.χλμ., και αποτελεί το 11,8% του εθνικού συνόλου. Αποτελείται από τους Νομούς Βοιωτίας, Εύβοιας, Ευρυτανίας, Φθιώτιδος και Φωκίδος, ενώ το 47% του εδάφους της είναι ορεινό, το 32% ημιορεινό και το 21% πεδινό. Με υπέδαφος πλούσιο σε κοιτάσματα μεταλλευμάτων και άλλα ορυκτά, όπως βωξίτη, σιδηρονικέλιο, μάρμαρα, χρωμίτη, λευκόλιθο, δολομίτη κ.ά., αποτελεί μια από τις περιφέρειες της χώρας όπου συγκεντρώνεται ο πλούτος του υπεδάφους. Ανερχόμενη



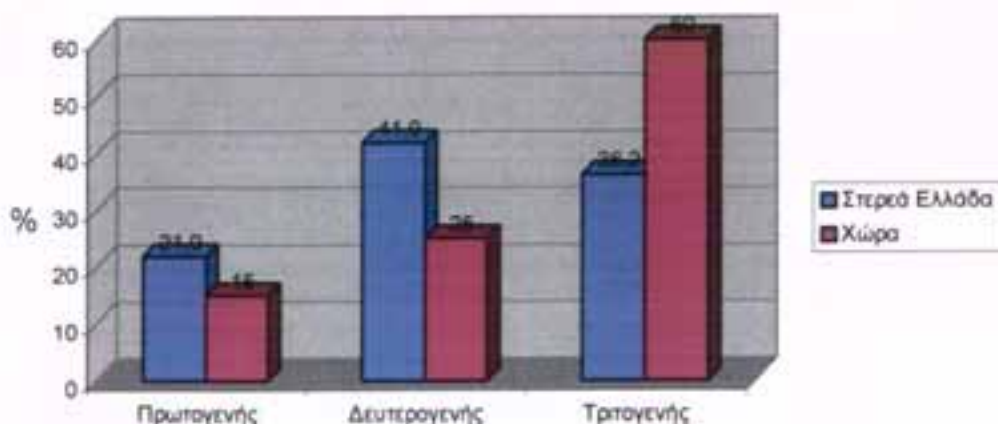
εντυπωσιακά δραστηριότητα είναι τα αλιευτικά και ιδίως οι ιχθυοκαλλιέργειες και οι επιχειρήσεις συσκευασίας και μεταποίησης τους, αλλά και των ιχθυοτροφών και ζωοτροφών που συνδέονται μ' αυτές. Η περιφέρεια έχει εξειδίκευση στη παραγωγή και επεξεργασία Σολωμού.

Πρόσθετο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της Περιφέρειας αποτελεί το σημαντικό δυναμικό σε υδάτινους πόρους, καθώς εδώ βρίσκονται οι ποταμοί Μόρνος, Σπερχειός, Βοιωτικός Κηφισός, οι λίμνες Μόρνου και Υλίκης και οι ιαματικές πηγές Αιδηψού, Καμένων Βούρλων και Υπάτης. Σε μια γενική εικόνα, η Περιφέρεια παρουσιάζει έντονη γεωγραφική, οικονομική και κοινωνική ανομοιογένεια. Τα τελευταία χρόνια, συγκεκριμένες περιοχές, όπως το Μαντούδι στην Εύβοια, υφίστανται το κόστος από τη συρρίκνωση της βιομηχανικής δραστηριότητας και μαζί με τις ορεινές περιοχές ανήκουν στις πιο μειονεκτικές της χώρας.

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας το 1991 έφθανε τους 582.280 κατοίκους και εκτιμάται ότι το 1996 θα ανέλθει σε 662.746. Κατά την δεκαετία 1981-1991, η Περιφέρεια γνωρίζει μια σημαντική πληθυσμιακή μεγέθυνση, με ρυθμό αύξησης 0,79%, που είναι ο ψηλότερος της χώρας. Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας ανέρχεται σε 662.802 κατοίκους σύμφωνα με την εκτίμηση της ΕΣΥΕ για το 1998, αντιστοιχεί στο 6,3% του συνολικού πληθυσμού της χώρας.

Ο οικονομικά πληθυσμός ανέρχεται (1991) σε 211.544, αποτελώντας το 36,33% του συνόλου της Περιφέρειας και απασχολείται (1997) κατά 31,8% στον πρωτογενή, κατά 27,5% στον δευτερογενή και κατά 40,8% στον τριτογενή τομέα της παραγωγής, ενώ η ανεργία την ίδια χρονιά έφθανε % και βρισκόταν πάνω από τον εθνικό μέσο όρο (9,6%). Το κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της Περιφέρειας ανέρχεται, το 1996, στο 65,5 του αντίστοιχου Κοινοτικού μέσου όρου και παρουσιάζει μεταξύ των ετών 1986 -1996 μείωση που θα πρέπει να αποδοθεί στον περιορισμό της συμβολής του δευτερογενούς τομέα, και ιδιαίτερα της μεταποίησης, στην όλη παραγωγική διαδικασία. Ο πρωτογενής τομέας συμβάλλει (1991) στη δημιουργία του ΑΠΠ κατά 23,1%, ο δευτερογενής κατά 42,4% και ο τριτογενής κατά 34,5%.

Ποσοστιαία κατανομή ΑΕΠ, 1994( σε τρεχουσες τιμές)  
πηγή :internet



Η γειτνίαση της περιφέρειας με την Αττική δημιουργεί ορισμένα προβλήματα, όπως, παραδείγματος χάριν, η συνεχής απορρόφηση από την πρωτεύουσα των υδάτινων πόρων και του εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού της περιφέρειας, προσφέρει, όμως, και συγκεκριμένες δυνατότητες ανάπτυξης με την απορρόφηση της παραγωγής του πρωτογενούς τομέα, την ανάπτυξη των παράλιων ζωνών μέσω του τουρισμού και της παραθεριστικής κατοικίας, την επιλογή περιοχών της Περιφέρειας ως τόπου εγκατάστασης μονάδων της μεταποίησης και την ένταξη ορισμένων από τα αστικά κέντρα και των περιοχών βιομηχανικών συγκεντρώσεων στο «ημερήσιο σύστημα» της Αθήνας, καθώς εδώ απασχολούνται σε καθημερινή βάση άτομα που μετακινούνται από την Αττική και την Αθήνα.

Ο οδικός άξονας ΠΑΘΕ, που διασχίζει τους Νομούς Βοιωτίας και Φθιώτιδας, προσφέρει ένα συγκριτικό πλεονέκτημα, καθώς βελτιώνει τη συγκοινωνιακή σύνδεση και διευκολύνει την πρόσβαση στους τουριστικούς πόρους προωθώντας, κατ' αυτόν τον τρόπο, την τουριστική ανάπτυξη.

Η ανεξέλεγκτη διάθεση των Βιομηχανικών αποβλήτων και των λυμάτων των κτηνοτροφικών μονάδων και ελαιοτριβείων (μόνο στον Νομό Φθιώτιδας υπάρχουν 54) έχουν προκαλέσει σοβαρή υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής. Το μεγαλύτερο μέρος αυτών καταλήγει σε χείμαρρους ή στον Μαλιακό Κόλπο.

## **ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2**

### **ΚΑΤΑΤΑΞΗ-ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ**

#### **A. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ.**

Η περιφερειακή κατανομή του Ελληνικού πληθυσμού και η διαχρονική εξέλιξη των μεγεθών του εμφανίζονται στον Πίνακα 1. Από την ανάλυση των στοιχείων του πίνακα αυτού συνάγονται τα εξής συμπεράσματα.

α. Στην περίοδο 1971-1981 ο υψηλότερος ετήσιος ρυθμός αύξησης του πληθυσμού παρατηρείται στην Αττική (1.88%) και ακολουθούν με μεγάλη διαφορά οι περιφέρειες της Κεντρικής Μακεδονίας (1.30%) και του Νότιου Αιγαίου (1.23%). Στις υπόλοιπες περιφέρειες οι ρυθμοί ήταν χαμηλότεροι από τον εθνικό μέσο όρο. Σε τρεις από τις περιφέρειες αυτές (Ιόνια Νησιά, Πελοπόννησος, Βόρειο Αιγαίο) οι αρνητικοί ρυθμοί μεταβολής απεικονίζουν την μείωση του πληθυσμού που συντελέστηκε.

β. Στην επόμενη δεκαετία του '80 οι ρυθμοί μεταβολής ήταν υψηλότεροι από εκείνους της προηγούμενης δεκαετίας σε πέντε περιφέρειες (Θεσσαλία, Ιόνια νησιά, Δυτική Ελλάδα, Στερεά Ελλάδα, Πελοπόννησος), παρά το γεγονός ότι ο ρυθμός σε εθνικό επίπεδο μειώθηκε από το 1.06% σε 0.52%. Σημαντική εξέλιξη ήταν η μείωση του πληθυσμού της Αττικής και της Κεντρικής Μακεδονίας την περίοδο αυτή.

γ. Στην περίοδο 1991-1994 ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής είναι αρνητικός για τις περιφέρειες Αν. Μακεδονίας και Θράκης, Αττικής και Β.Αιγαίου. Παράλληλα, συνεχίζεται η θετική εξέλιξη των ρυθμών μεταβολής στις περιφέρειες της Ηπείρου, της Πελοποννήσου και της Στερεάς Ελλάδας.

δ. Ποσοστό 50% του πληθυσμού της χώρας είναι συγκεντρωμένο στις περιφέρειες της Αττικής και της Κεντρικής Μακεδονίας. Η Αττική εξακολουθεί να συγκεντρώνει το 1/3 του πληθυσμού, με κύριο πόλο συγκέντρωσης το πολεοδομικό συγκρότημα της Αθήνας. Η Θεσσαλονίκη είναι η δεύτερη σε πληθυσμό πόλη της χώρας. Οι υπόλοιπες πόλεις μεσαίου μεγέθους δεν ασκούν εξισοροπητικό ρόλο για την διαμόρφωση ενός νέου πιο ορθολογικού προτύπου κατανομής του πληθυσμού στον Ελληνικό χώρο.

Πίνακας 1 : Περιφερειακή κατανομή του πληθυσμού 1971, 1981, 1991 & 1994

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	1971		1981		1971-81	1991		1981-91	1994		1991-94
	Πληθυσμός (1000)	%	Πληθυσμός (1000)	%		Πληθυσμός (1000)	%		Πληθυσμός (1000)	%	
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	542	6,18	575	5,90	0,59	571	5,56	-0,07	562	5,39	-0,40
ΘΡΑΚΗ											
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1.409	16,07	1.603	16,46	1,30	1.710	16,67	0,65	1.758	16,86	0,69
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	269	3,07	289	2,97	0,72	293	2,86	0,14	301	2,89	0,67
ΠΕΙΡΟΣ	310	3,54	325	3,34	0,47	340	3,31	0,45	361	3,46	1,51
ΕΣΣΑΛΙΑ	661	7,54	695	7,14	0,50	735	7,16	0,56	742	7,11	0,24
ΝΗΣΙΑ	184	2,10	182	1,87	-0,11	194	1,89	0,64	197	1,89	0,38
ΕΛΛΑΔΑ	634	7,23	655	6,72	0,33	707	6,89	0,77	726	6,97	0,66
ΕΛΛΑΔΑ	504	5,75	538	5,52	0,65	583	5,68	0,81	639	6,13	2,32
ΑΤΤΙΚΗ	2.798	31,91	3.370	34,60	1,88	3.523	34,34	0,44	3.486	33,44	-0,26
ΑΝΗΟΣ	582	6,64	577	5,92	-0,09	608	5,93	0,52	652	6,25	1,76
ΑΙΓΑΙΟ	211	2,39	194	1,99	-0,79	200	1,95	0,30	187	1,80	-1,67
ΑΙΓΑΙΟ	207	2,36	234	2,40	1,23	257	2,50	0,94	262	2,50	0,48
ΚΡΗΤΗ	457	5,20	502	5,15	0,97	540	5,26	0,73	551	5,29	0,50
ΣΥΝΟΛΟ	8.769	100	9.740	100	1,06	100	100	0,52	10.462	100	100
ΧΩΡΑΣ											

Πηγή : απογραφές 1971, 1981, 1991, εκτιμήσεις 1994

## B. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΗΜΕΡΙΑ ΣΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Οι δείκτες μέτρησης της κοινωνικής ευημερίας, που περιλαμβάνονται στον Πίνακα 2, επιβεβαιώνουν τη σημαντική υπεροχή της περιφέρειας της Αττικής, σε σχέση με όλες τις άλλες περιφέρειες της χώρας. Στις κατά κεφαλή καταθέσεις στις τράπεζες πάνω από τον εθνικό μέσο όρο είναι μόνο η Αττική και το Νότιο Αιγαίο, στην κατά κεφαλή κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας αντίστοιχα είναι μόνο η Αττική και η Κεντρική Μακεδονία, στον αριθμό των επιβατικών αυτοκινήτων ανά 1000 κατοίκους είναι μόνο η Αττική και στις τηλεφωνικές συσκευές ανά 1000 κατοίκους είναι μόνο οι περιφέρειες του Νότιου Αιγαίου, της Αττικής και των νησιών του Ιονίου.

Οι ανισότητες στα επίπεδα κοινωνικής ευημερίας δεν εξαντλούνται στους παραπάνω δείκτες. Η κοινωνική πρόνοια, η εκπαίδευση, η πρόσβαση στις πολιτιστικές δραστηριότητες και στην ψυχαγωγία π.χ. είναι επίσης σημαντικές παράμετροι που επηρεάζουν τις ανισότητες στις ευκαιρίες εξέλιξης, δημιουργίας και προόδου σε όλες τις εκδηλώσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας. Το συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι η πορεία στο δρόμο για την εξίσωση <<των επιπέδων ποιότητας ζωής>>, σε διαπεριφερειακή αλλά και ενδοπεριφερειακή κλίμακα, πρέπει να συνεχιστεί και να επιταχυνθεί.

**Πίνακας 2 : Κοινωνική ευημερία σε περιφερειακό επίπεδο**

	Κατά Κεφαλήν Καταθέσεις Σε τράπεζες	Κατά κεφαλήν Κατανάλωση Ηλ.ρεύμ. για Οικιακή χρήση	Επιβατικά Αυτοκίνητα Ανά 1000 Κατοίκους	Τηλεφωνικές Συσκευές Ανά 1000 κατοίκους	Αριθμός Ιατρών Ανά 1000 κατοίκους
<b>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ</b>	<b>1990</b>	<b>1991</b>	<b>1990</b>	<b>1991</b>	<b>1991</b>
ΑΝ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	555.459	692	118	33	1,95
Κ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	660.575	1.040	151	44	4,15
Δ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	579.421	925	121	39	1,45
ΗΠΕΙΡΟΣ	547.032	637	88	35	2,63
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	538.608	728	112	36	2,04
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	712.570	852	124	53	2,09
Δ.ΕΛΛΑΔΑ	469.062	673	88	35	2,36
ΣΤ.ΕΛΛΑΔΑ	512.600	761	83	38	1,51
ΑΤΤΙΚΗ	1.010.796	1.273	265	63	5,69
ΠΕΛ/ΝΗΣΟΣ	663.618	725	81	40	1,55
Β.ΑΙΓΑΙΟ	698.506	769	102	46	1,49
Ν.ΑΙΓΑΙΟ	853.484	912	103	66	1,79
ΚΡΗΤΗ	524.399	769	120	45	2,82
<b>ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ</b>	<b>738.152</b>	<b>976</b>	<b>166</b>	<b>49</b>	<b>3,63</b>

Πηγή : Βάση περιφερειακών δεδομένων Ι.Π.Α.

### **Γ. ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΔΥΝΑΜΙΣΜΟ ΤΟΥΣ ΣΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ.**

Με την αξιοποίηση της κλαδικής κατανομής της απασχόλησης είναι δυνατή η ταξινόμηση των ελληνικών νομών, ως προς το δυναμισμό τους στους τρεις τομείς της παραγωγής, για την περίοδο 1981-1991. Πρέπει να σημειωθεί ότι η ταξινόμηση αυτή αφορά την πορεία της απασχόλησης και δεν αντικατοπτρίζει πλήρως τις δευτερογενείς επιδράσεις και τις εξελίξεις στο εισόδημα.

Η ταξινόμηση γίνεται με την βοήθεια σταυροειδών διαγραμμάτων, όπου στις στήλες μετράται ο ρυθμός μεταβολής και στις γραμμές το εξεταζόμενο μέγεθος. Έτσι προσδιορίζονται τέσσερις ομάδες περιφερειών:

α. *Δυναμικές*, αυτές που έχουν συμμετοχή στο διερευνούμενο χαρακτηριστικό μεγαλύτερη της εθνικής και ρυθμό μεταβολής του στο νομό μεγαλύτερο από τον εθνικό ρυθμό μεταβολής.

β. *Αναπτυσσόμενες*, αυτές που έχουν συμμετοχή στο διερευνούμενο χαρακτηριστικό μεγαλύτερη της εθνικής και ρυθμό μεταβολής του στο νομό μικρότερο από τον εθνικό ρυθμό μεταβολής.

γ. *Φθίνουσες*, αυτές που έχουν συμμετοχή στο διερευνόμενο χαρακτηριστικό μικρότερο της εθνικής και ρυθμό μεταβολής του στο νομό μεγαλύτερο από τον εθνικό ρυθμό μεταβολής.

δ. *Προβληματικές*, αυτές που έχουν συμμετοχή στο διερευνόμενο χαρακτηριστικό μικρότερη της εθνικής και ρυθμό μεταβολής του στο νομό μικρότερο από τον εθνικό μέσο όρο μεταβολής.

Όπως φαίνεται από τους Πίνακες 3,4 και 5 η ταξινόμηση των νομών, κατά τομέα παραγωγής μας δίνει την παρακάτω εικόνα:

Στον *πρωτογενή τομέα*: Η πρώτη κατηγορία νομών είναι αυτοί που έχουν έντονο γεωργικό προσανατολισμό και παρουσιάζουν μικρότερη κάμψη της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα από την αντίστοιχη του συνόλου της χώρας. Πρόκειται για τους νομούς Έβρου, Ξάνθης, Ροδόπης, Καβάλας, Χαλκιδικής, Κιλκίς, Πέλλας, Ημαθίας, Πιερίας, Γρεβενών, Λάρισας, Κεφαλλονιάς, Ιωαννίνων, Πρέβεζας, Θεσπρωτίας, Αχαΐας, Βοιωτίας, Ηλείας, Εύβοιας, Κορίνθου, Αργολίδας, Λακωνίας, Ηρακλείου και Λασιθίου. Γεωργικοί νομοί με έντονο τομεακό αναπροσανατολισμό είναι αυτοί της Δράμας, των Σερρών, της Φλώρινας, της Άρτας, των Τρικάλων, της Καρδίτσας, της Κέρκυρας, της Λευκάδας, της Ζακύνθου, της Φθιώτιδας, της Αιτωλοακαρνανίας, της Ευρυτανίας, της Φωκίδας, της Αρκαδίας, της Μεσσηνίας, της Λέσβου, της Σάμου, των Κυκλάδων, των Χανίων και του Ρεθύμνου. Οι νομοί της Αττικής, Θεσσαλονίκης και Δωδεκανήσου κατατάσσονται στην ομάδα χαμηλού γεωργικού προσανατολισμού, ενώ οι νομοί Κοζάνης, Καστοριάς, Μαγνησίας και Χίου είναι νομοί χωρίς γεωργικό προσανατολισμό με έντονες τάσεις τομεακής αναδιάρθρωσης.

Στο *δευτερογενή τομέα* : *Δυναμικοί* είναι οι νομοί: Θεσσαλονίκης, Καβάλας, Δράμας, Χαλκιδικής, Βοιωτίας, Κοζάνης, Φωκίδας και Κυκλάδων. *Αναπτυσσόμενοι* είναι οι νομοί: Δωδεκανήσου, Ροδόπης, Πέλλας, Ημαθίας, Πιερίας, Λάρισας, Κεφαλλονιάς, Πρέβεζας, Θεσπρωτίας, Ηλείας, Κορίνθου, Αργολίδας, Λακωνίας, Ηρακλείου, Λασιθίου, Σερρών, Φλώρινας, Τρικάλων, Καρδίτσας, Κέρκυρας, Λευκάδας, Ζακύνθου, Ευρυτανίας, Φθιώτιδας, Σάμου, Αιτωλοακαρνανίας, Αρκαδίας, Λέσβου, Χανίων, Ρεθύμνου και Χίου. Οι νομοί: Αττικής, Εύβοιας, Αχαΐας, Καστοριάς, Μαγνησίας και Άρτας είναι *φθίνοντες*, ενώ οι υπόλοιποι -νομοί Έβρου, Ξάνθης, Κιλκίς, Γρεβενών, Ιωαννίνων, Φθιώτιδας και Μεσσηνίας- είναι *προβληματικοί* ως προς την ανάπτυξη του δευτερογενούς τομέα.

Στον *τριτογενή τομέα*: *Δυναμικοί νομοί* ως προς τον τριτογενή τομέα είναι: οι νομοί της Θεσσαλονίκης, Κέρκυρας, Χίου και Δωδεκανήσου. Στους *αναπτυσσόμενους* κατατάσσονται οι νομοί: Ροδόπης, Πέλλας, Ημαθίας, Πιερίας, Λάρισας, Πρέβεζας, Θεσπρωτίας, Ηλείας, Κορίνθου, Αργολίδας, Λακωνίας, Ηρακλείου, Λασιθίου, Σερρών, Φλώρινας, Αχαΐας, Τρικάλων, Καρδίτσας, Ζακύνθου, Γρεβενών, Χανίων, Φθιώτιδας, Αιτωλοακαρνανίας, Ρεθύμνου, Έβρου, Κιλκίς, Ιωαννίνων, Μεσσηνίας, Καβάλας, Χαλκιδικής, Βοιωτίας, Φωκίδας, Εύβοιας, και Μαγνησίας. *Προβληματικοί* είναι οι νομοί Ξάνθης, Δράμας, Καστοριάς, Κοζάνης, Άρτας, Λευκάδας, Κεφαλληνίας, Ευρυτανίας, Αρκαδίας, Λέσβου, Σάμου και Κυκλάδων. Τέλος *φθίνων* χαρακτηρίζεται ο νομός της Αττικής.

**Πίνακας 3 :** Ταξινόμηση των νομών ως προς το βαθμό ανάπτυξης του πρωτογενή τομέα.

1991	A/E >100	A/E <100
1981-1991	Γεωργικού προσανατολισμού	Χαμηλού Γεωργικού προσανατολισμού
ΔΑ>100	Έβρος , Ξάνθη , Ροδόπη , Καβάλα , Χαλκιδική , Κιλκίς , Πέλλα , Ημαθία , Πιερία , Γρεβενά , Λάρισα , Κεφαλονιά , Ιωάννινα , Πρέβεζα , Θεσπρωτία , Αχαΐα , Βοιωτία , Ηλεία , Εύβοια , Κόρινθος , Αργολίδα , Λακωνία , ηρακλείου , Λασιθίου	Θεσσαλονίκη , Αττική , Δωδεκάνησα
	Γεωργικές περιφέρειες με έντονο τομεακό αναπροσανατολισμό	Χωρίς γεωργικό αναπροσανατολισμό με έντονες τάσεις τομεακής αναδιάρθρωσης
ΔΑ<100	Δράμα , Σέρρες , Φλώρινα , Άρτα , Τρίκαλα , Καρδίτσα , Κέρκυρα , Λευκάδα , Ζάκυνθος , Φθιώτιδα , Αιτωλοακαρνανία , Ευρυτανία , Φωκίδα , Αρκαδία , Μεσσηνία , Λέσβος , Σάμος , Κυκλάδες , Χανιά , Ρέθυμνο	Κοζάνη , Καστοριά , μαγνησία , Χίος

Πηγή : βιβλίο «Σύγχρονη περιφερειακή οικονομική πολιτική» Ν. Κόνσολας

**Πίνακας 4 :** Ταξινόμηση των νομών ως προς το βαθμό ανάπτυξης του δευτερογενούς τομέα .

1991	I/E >100	I/E <100
1981-1991	Δυναμικοί	Αναπτυσσόμενοι
ΔΙ >100	Θεσσαλονίκη , Καβάλα , Δράμα , Χαλκιδική , Βοιωτία , Κοζάνη , Φωκίδα , Κυκλάδες	Δωδεκάνησα , Ροδόπη , Πέλλα , Ημαθία , Πιερία , Λάρισα , Κεφαλονιά , Πρέβεζα , Θεσπρωτία , Ηλεία , Κόρινθος , Αργολίδα , Λακωνία , ηρακλείου , Λασιθίου , Σέρρες , Φλώρινα , Τρίκαλα , Καρδίτσα , Κέρκυρα , Λευκάδα , Ζάκυνθος , Ευρυτανία , Φθιώτιδα , Σάμος , Αιτωλοακαρνανία , Αρκαδία , Λέσβος , Χανιά , Ρέθυμνο , Χίος
	Φθίνοντες	Προβληματικοί
ΔΙ <100	Αττική , Εύβοια , Αχαΐα , Καστοριά , Μαγνησία , Άρτα	Έβρος , Ξάνθη , Κιλκίς , Γρεβενά , Ιωάννινα , Φθιώτιδα Μεσσηνία

Πηγή : βιβλίο «Σύγχρονη περιφερειακή οικονομική πολιτική» Ν. Κόνσολας

**Πίνακας 5 :** Ταξινόμηση των νομών ως προς το βαθμό ανάπτυξης του τριτογενή τομέα .

1991	S/E>100	S/E<100
<b>1981-1991</b>	<b>Δυναμικοί</b>	<b>Αναπτυσσόμενοι</b>
<b>ΔS&gt;100</b>	Θεσσαλονίκη , Κέρκυρα Χίος , Δωδεκάνησα	Ροδόπη , Πέλλα , Ημαθία ,Πιερία , Λάρισα , Πρέβεζα , Θεσπρωτία , Ηλεία , Κόρινθος , Αργολίδα , Λακωνία , Ηρακλείου , Λασιθίου , Σέρρες , Φλώρινα , Αχαΐα , Τρίκαλα ,Καρδίτσα , Ζάκυνθος , Γρεβενά , Χανιά , Φθιώτιδα , Αιτωλοακαρνανία , Ρέθυμνο , Έβρος , Κιλκίς , Ιωάννινα , Φθιώτιδα , Μεσσηνία , καβάλα , Χαλκιδική , Βοιωτία , Φωκίδα , Εύβοια , Μαγνησία ,
	<b>Φθίνοντες</b>	<b>Προβληματικοί</b>
<b>ΔI &lt; 100</b>	Αττική	Ξάνθη , δράμα , Καστοριά , Κοζάνη , Άρτα , Λευκάδα , Κεφαλονιά , Ευρυτανία , Αρκαδία , Λέσβος , Σάμος

Πηγή :βιβλίο «Σύγχρονη περιφερειακή οικονομική πολιτική» Ν. Κόνσολας

#### **Δ. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ**

α) Στον πίνακα 6 παρατηρούμε ότι το εργατικό δυναμικό της χώρας έχει συνεχείς εναλλαγές στη διακύμανσή του για να φτάσει από 4318,3 που ήταν το 1996 σε 4437,4 το 2000. Παράλληλα αυξομειώνεται και η ανεργία της χώρας φτάνοντας το 1999 στη μέγιστη τιμή του 11,7% για να πέσει την αμέσως επόμενη κατά 6 ποσοστιαίες μονάδες δηλ. στο 11,1. Παράλληλα την ίδια περίοδο αισθητή μείωση του εργατικού δυναμικού παρουσίασαν οι περιφέρειες της Κεντρικής Μακεδονίας , της Ηπείρου, τα Ιόνια νησιά, τη Στερεά Ελλάδα, το Νότιο Αιγαίο και την Κρήτη. Τη μεγαλύτερη αύξηση παρουσιάζουν οι περιφέρειες της Δυτικής Ελλάδας και της Αττικής.

β) Στον πίνακα 6 παρουσιάζεται η κατανομή της ανεργίας κατά περιφέρεια και νομό, καθώς επίσης και το ποσοστό της συμμετοχής τους στη συνολική ανεργία. Παρουσιάζεται επίσης η ποσοστιαία μεταβολή της ανεργίας για την περίοδο 1996-2000.

Όπως προκύπτει από την εξέταση του Πίνακα 6 , τη μεγαλύτερη συμμετοχή στη συνολική ανεργία το 1996, την είχε η περιφέρεια Δ. Μακεδονίας (17,2% ) με αμέσως επόμενη περιφέρεια την Ηπειρο με 12,5%. Οι αντίστοιχες περιφέρειες για το 2000 είναι πάλι η περιφέρεια της Δ. Μακεδονίας , πετυχαίνοντας πάντως μια μείωση της τάξεως του 2,5%, με αμέσως επόμενη την περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας με 13,6%



**Πίνακας 6 : Εργατικό δυναμικό κατά υπηρεσίες περιφερειακής ανάπτυξης (ΥΠΑ) και ποσοστά ανεργίας 1996-2000 (σε χιλιάδες)**

ΥΠΑ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	1996	1997	1998	1999	2000
<b>ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ</b>	ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	4.318,3	4.294,4	4.445,7	4.463,2	4.437,4
	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ	3.871,9	3.854,1	3.967,2	3.393,8	3.946,3
	ΑΝΕΡΓΟΙ	446,4	440,4	478,5	523,4	491,1
	<b>ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ</b>	<b>10,3</b>	<b>10,3</b>	<b>10,8</b>	<b>11,7</b>	<b>11,1</b>
<b>ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ &amp; ΘΡΑΚΗ</b>	ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	268,8	254,5	242,5	245,4	245
	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ	240,6	230,5	220,8	214	223,9
	ΑΝΕΡΓΟΙ	28,2	24	21,8	31,4	21,1
	<b>ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ</b>	<b>10,5</b>	<b>9,4</b>	<b>9</b>	<b>12,8</b>	<b>8,6</b>
<b>ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ</b>	ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	752,8	772,8	737	767,5	754
	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ	680,4	694,3	660,9	677,4	673,1
	ΑΝΕΡΓΟΙ	72,4	78,5	76,1	90,1	80,9
	<b>ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ</b>	<b>9,6</b>	<b>10,2</b>	<b>10,3</b>	<b>11,7</b>	<b>10,7</b>
<b>ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ</b>	ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	123	120,8	111,6	105,7	108,7
	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ	101,8	103,2	98,9	90,3	92,7
	ΑΝΕΡΓΟΙ	21,2	17,6	12,7	15,4	16
	<b>ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ</b>	<b>17,2</b>	<b>14,5</b>	<b>11,4</b>	<b>14,6</b>	<b>14,7</b>
<b>ΗΠΕΙΡΟΣ</b>	ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	111,6	110,1	117	118,5	112,6
	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ	97,6	97,8	101,2	102,1	100,7
	ΑΝΕΡΓΟΙ	13,9	12,3	15,9	16,4	11,9
	<b>ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ</b>	<b>12,5</b>	<b>11,2</b>	<b>13,6</b>	<b>13,9</b>	<b>10,6</b>
<b>ΘΕΣΣΑΛΙΑ</b>	ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	292,4	299,3	318,4	294,7	296
	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ	267,8	273,9	284,2	256,9	259,4
	ΑΝΕΡΓΟΙ	24,6	25,4	34,2	37,8	36,6
	<b>ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ</b>	<b>8,4</b>	<b>8,5</b>	<b>10,7</b>	<b>12,8</b>	<b>12,4</b>
<b>ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ</b>	ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	82	80,5	79,4	82,1	79,5
	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ	77	75,4	76,4	77,5	75,5
	ΑΝΕΡΓΟΙ	5,1	5,1	3,1	4,5	4
	<b>ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ</b>	<b>6,2</b>	<b>6,4</b>	<b>3,9</b>	<b>5,5</b>	<b>5,1</b>
<b>ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ</b>	ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	252,2	254,2	266,6	253,1	261
	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ	228,8	238,8	237,4	223,4	234,5
	ΑΝΕΡΓΟΙ	23,3	21,4	29,2	29,8	26,5
	<b>ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ</b>	<b>9,2</b>	<b>8,4</b>	<b>11</b>	<b>14,2</b>	<b>10,2</b>
<b>ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ</b>	ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	190,7	184,8	208,6	203,1	182,8
	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ	168,9	161,2	181,8	174,2	158
	ΑΝΕΡΓΟΙ	21,8	23,6	26,8	28,9	24,8
	<b>ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ</b>	<b>11,4</b>	<b>12,8</b>	<b>12,8</b>	<b>14,2</b>	<b>13,6</b>
<b>ΑΤΤΙΚΗ</b>	ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	1.600,2	1.600,8	1.700,6	1.745,3	1.771,8
	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ	1.401,7	1.406,8	1.493,4	1.526,6	1.554,9
	ΑΝΕΡΓΟΙ	198,5	193,9	207,2	218,8	216,8

	<b>ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ</b>	<b>12,4</b>	<b>12,1</b>	<b>12,2</b>	<b>12,5</b>	<b>12,2</b>
<b>ΠΕΛ/ΝΗΣΟΣ</b>	ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	246,3	225,5	227,1	224,4	223,4
	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ	228,4	207	208,6	207,4	202,6
	ΑΝΕΡΓΟΙ	17,9	18,6	18,5	17	20,8
	<b>ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ</b>	<b>7,3</b>	<b>8,2</b>	<b>8,1</b>	<b>7,6</b>	<b>9,3</b>
<b>ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ</b>	ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	64	59	67,6	61,8	59,6
	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ	59,1	54,6	60,3	54,8	55,1
	ΑΝΕΡΓΟΙ	4,9	4,4	7,4	7	4,4
	<b>ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ</b>	<b>7,7</b>	<b>7,5</b>	<b>10,9</b>	<b>11,3</b>	<b>7,4</b>
<b>ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ</b>	ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	103,1	102,5	106,5	113	109,1
	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ	97,5	97,5	99,7	104,7	97,7
	ΑΝΕΡΓΟΙ	5,6	5	6,8	8,3	11,4
	<b>ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ</b>	<b>5,4</b>	<b>4,9</b>	<b>6,4</b>	<b>7,3</b>	<b>10,5</b>
<b>ΚΡΗΤΗ</b>	ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	231,3	229,6	262,6	248,6	233,9
	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ	222,3	219,1	243,8	230,6	218,3
	ΑΝΕΡΓΟΙ	8,9	10,5	18,9	18	15,7
	<b>ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ</b>	<b>3,8</b>	<b>4,6</b>	<b>7,2</b>	<b>7,3</b>	<b>6,7</b>

(Το ποσοστό ανεργίας προκύπτει από την διαίρεση του συνόλου των ανέργων με το σύνολο του εργατικού δυναμικού)

#### **Ε. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ Α.Ε.Π.**

α. Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν είναι ο πιο διαδεδομένος δείκτης μέτρησης της οικονομικής ευημερίας και του πλούτου μιας χωρικής μονάδας. Αποτελεί επίσης ένα από τα μέτρα για τον προσδιορισμό του βαθμού πραγματοποίησης των σκοπών της αναπτυξιακής πολιτικής. Είναι όμως γνωστό ότι δεν αποδίδει πάντοτε την ακριβή εικόνα της οικονομικής κατάστασης σε μια χωρική μονάδα. Το Α.Ε.Π. μετρά ένα σύνολο προϊόντων που παράγονται ετησίως σε μια οικονομία, σε τιμές της αγοράς. Δεν μετρά για ποιον παράγονται αυτά τα προϊόντα, ή το αν η διανομή τους είναι δίκαιη.

Το Α.Ε.Π. επίσης μετρά μόνο τα προϊόντα τα οποία παράγονται για την αγορά. Έτσι τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που παράγονται και καταναλώνονται μέσα στο κύκλωμα ενός νοικοκυριού δεν καταμετρούνται. Αυτά είναι μερικά από τα μειονεκτήματα της χρησιμοποίησης του Α.Ε.Π., ως οικονομικού δείκτη. Παρ' όλα αυτά όμως, είναι ο σημαντικότερος οικονομικός δείκτης που χρησιμοποιείται στις διεθνείς συγκρίσεις του βαθμού της οικονομικής ανάπτυξης.

Στη συνέχεια περιγράφεται η περιφερειακή διάρθρωση του Α.Ε.Π. και του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π., στην Ελλάδα.

Από την εξέταση των δεδομένων του Πίνακα 7 προκύπτει ότι το 1998 το μεγαλύτερο ποσοστό του Α.Ε.Π. της χώρας, παράγεται στην περιφέρεια της Αττικής (36,5%) και ακολουθεί το ποσοστό της Κεντρικής Μακεδονίας (17,5%). Οι νομοί με την μεγαλύτερη συμμετοχή στο Α.Ε.Π. είναι αυτός της Αττικής με (36,5%) και της Θεσσαλονίκης (11,4%). Γενικά μπορεί να επισημανθεί ότι κατά την περίοδο 1990 με 1998 η ποσοστιαία συμμετοχή του περιφερειακού Α.Ε.Π., σε σχέση με το Α.Ε.Π. του συνόλου της χώρας, δεν παρουσίασε σημαντικές διακυμάνσεις.

Η μακροχρόνια τάση συγκέντρωσης της παραγωγής σε αυτές τις περιφέρειες, που αντιπροσωπεύουν τα δυο μητροπολιτικά αστικά κέντρα της χώρας (Αθήνα – Θεσσαλονίκη), δείχνει σε κάποιο βαθμό την περιορισμένη έκταση της αποκέντρωσης δραστηριοτήτων που έχει επιτευχθεί, αλλά και τη χαμηλή απόδοση των μέτρων των περιφερειακών πολιτικών που εφαρμόστηκαν.

Πέρα όμως από αυτή τη διαχρονική τάση υπερσυγκέντρωσης των παραγωγικών δραστηριοτήτων σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, παρατηρείται σταδιακή άνοδος των οικονομικών δεικτών, από δεκαετία σε δεκαετία, με αποτέλεσμα να γίνεται σημαντικότερος ο ρόλος και των άλλων περιφερειών, στην αναπτυξιακή διαδικασία.

β. Στον Πίνακα 8 παρουσιάζεται η κατανομή του κατά κεφαλήν Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, κατά περιφέρεια και νομό. Το κατά κεφαλήν εισόδημα Α.Ε.Π. είναι ένας σημαντικός περιφερειακός δείκτης, γιατί είναι σταθμισμένος με τον πληθυσμό και μπορεί να προσδιορίσει σε ικανοποιητικό βαθμό τις χωρικές τάσεις. Θα πρέπει να σημειωθεί επίσης ότι ο δείκτης αυτός χρησιμοποιείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση για τον προσδιορισμό της σύγκλισης μεταξύ των περιφερειών των κρατών μελών της.

Έτσι, από την εξέταση του Πίνακα 8 μπορεί να διαπιστωθεί ότι η περιφέρεια με το μεγαλύτερο κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. το 1994 ήταν το Νότιο Αιγαίο, ενώ το 1981 ήταν η Στερεά Ελλάδα. Οι αντίστοιχες περιφέρειες με το μικρότερο κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. ήταν η Ήπειρος και το Βόρειο Αιγαίο. Τέλος ο νομός με το μεγαλύτερο κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. ήταν το 1994 η Βοιωτία και αυτός με το μικρότερο ήταν τα Γρεβενά.

Συμπερασματικά, παρατηρείται ότι οι περιφέρειες, με τα δυο μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας και οι νησιωτικές περιφέρειες έχουν τις μεγαλύτερες τιμές στο κατά κεφαλήν Α.Ε.Π.

γ. Η παραγωγικότητα της εργασίας (Α.Ε.Π./ απασχολούμενοι), αποτελεί επίσης έναν βασικό δείκτη της επίδοσης ενός τομέα παραγωγής ή μιας χωρικής μονάδας. Δείχνει ακόμα και την αποτελεσματικότητα της εκμετάλλευσης των παραγωγικών δυνατοτήτων και πόρων μιας χωρικής μονάδας.

Όπως προκύπτει από τον Πίνακα 9, από το 1981 ως το 1994 η παραγωγικότητα της εργασίας παρουσίασε σημαντική βελτίωση σε όλες τις περιφέρειες της χώρας. Αξιοσημείωτο είναι ότι η περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας παρουσιάζει τη μεγαλύτερη θετική διαφορά από τη μέση παραγωγικότητα της χώρας.

Πίνακας 7 : Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (σε εκατομμύρια δρχ. σε τρέχουσες τιμές)

ΕΤΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	1996		1997		1998	
	ΔΡΧ	%	ΔΡΧ	%	ΔΡΧ	%
<b>ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ</b>	<b>29.935.080</b>	<b>100</b>	<b>33.132.660</b>	<b>100</b>	<b>36.042.240</b>	<b>100</b>
<b>ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ</b>	<b>9.229.635</b>	<b>30,9</b>	<b>10.301.568</b>	<b>31,1</b>	<b>11.176.935</b>	<b>31</b>
<b>ΑΝ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ &amp; ΘΡΑΚΗ</b>	<b>1.342.298</b>	<b>4,5</b>	<b>1.454.073</b>	<b>4,8</b>	<b>1.574.266</b>	<b>4,4</b>
ΕΒΡΟΣ	310.536	1	393.961	1,3	427.744	1,2
ΞΑΝΘΗ	222.751	0,7	246.321	0,7	274.619	0,8
ΡΟΔΟΠΗ	189.110	0,6	221.573	0,7	237.153	0,7
ΔΡΑΜΑ	234.595	0,8	215.984	0,6	234.647	0,7
ΚΑΒΑΛΑ	385.306	1,3	376.234	1,1	400.104	1,1
<b>Κ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ</b>	<b>5.230.481</b>	<b>17,4</b>	<b>5.853.333</b>	<b>17,7</b>	<b>6.299.868</b>	<b>17,5</b>
ΗΜΑΘΙΑ	391.430	13	388.192	1,2	418.834	1,2
ΘΕΣ/ΝΙΚΗ	3.373.596	11,2	3.780.240	11,4	4.104.719	11,4
ΚΙΛΚΙΣ	203.401	0,7	279.692	0,85	291.944	0,8
ΠΕΛΛΑ	353.535	1,2	348.964	1	363.965	1
ΠΙΕΡΙΑ	265.184	0,9	289.846	0,9	304.741	0,9
ΣΕΡΡΕΣ	378.373	1,3	427.885	1,3	456.027	1,3
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ	264.962	0,9	338.415	1	359.639	1
<b>Δ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ</b>	<b>817.661</b>	<b>2,7</b>	<b>952.654</b>	<b>2,9</b>	<b>1.040.582</b>	<b>2,9</b>
ΓΡΕΒΕΝΑ	65.169	0,2	98.722	0,3	105.634	0,3
ΚΑΣΤΟΡΙΑ	137.212	0,5	154.710	0,45	165.971	0,5
ΚΟΖΑΝΗ	502.867	1,7	553.225	1,7	608.526	1,7
ΦΛΩΡΙΝΑ	112.413	0,4	145.997	0,45	160.452	0,5
<b>ΘΕΣΣΑΛΙΑ</b>	<b>1.839.196</b>	<b>6,15</b>	<b>2.041.508</b>	<b>6,2</b>	<b>2.262.219</b>	<b>6,3</b>
ΚΑΡΔΙΤΣΑ	273.420	0,9	304.366	0,9	336.669	0,9
ΛΑΡΙΣΑ	707.250	2,4	821.248	2,5	690.529	1,9
ΜΑΓΝΗΣΙΑ	554.837	1,9	608.626	1,8	667.048	1,9
ΤΡΙΚΑΛΑ	303.689	1,1	307.269	0,9	367.972	1
<b>Κ.ΕΛΛΑΔΑ</b>	<b>6.726.662</b>	<b>22,5</b>	<b>7.468.580</b>	<b>22,5</b>	<b>8.074.650</b>	<b>22,4</b>
<b>ΗΠΕΙΡΟΣ</b>	<b>672.025</b>	<b>2,3</b>	<b>796.681</b>	<b>2,4</b>	<b>875.989</b>	<b>2,4</b>
ΑΡΤΑ	140.614	0,5	145.521	0,4	158.703	0,4
ΘΕΣΠΡΩΤΙΑ	82.532	0,3	93.815	0,3	102.284	0,3
ΙΩΑΝΝΙΝΑ	327.236	1,1	418.212	1,3	464.273	1,3
ΠΡΕΒΕΖΑ	121.644	0,4	139.134	0,4	150.729	0,4
<b>ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ</b>	<b>487.414</b>	<b>1,6</b>	<b>583.998</b>	<b>1,8</b>	<b>622.274</b>	<b>1,7</b>
ΖΑΚΥΝΘΟΣ	81.386	0,3	89.805	0,3	93.103	0,3
ΚΕΡΚΥΡΑ	284.381	0,9	327.703	1	348.813	1
ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ	78.709	0,3	97.802	0,3	106.104	0,3
ΛΕΥΚΑΔΑ	42.937	0,1	68.688	0,2	74.255	0,2
<b>Δ.ΕΛΛΑΔΑ</b>	<b>1.673.612</b>	<b>5,6</b>	<b>1.784.522</b>	<b>5,4</b>	<b>1.927.869</b>	<b>5,4</b>
ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ	498.418	1,7	533.005	1,6	575.663	1,6
ΑΧΑΪΑ	836.679	2,8	884.660	2,7	951.548	2,6

ΗΛΕΙΑ	338.515	1,1	366.857	1,1	400.658	1,1
<b>ΣΤ.ΕΛΛΑΔΑ</b>	<b>2.405.815</b>	<b>8,1</b>	<b>2.573.536</b>	<b>7,8</b>	<b>2.731.042</b>	<b>7,6</b>
ΒΟΙΩΤΙΑ	1.078.163	3,6	1.054.869	3,2	1.101.192	3,1
ΕΥΒΟΙΑ	616.172	2,1	675.117	2,1	733.579	2
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ	61.618	0,2	71.874	0,2	75.599	0,2
ΦΘΙΩΤΙΔΑ	528.971	1,7	628.746	1,9	668.942	1,9
ΦΩΚΙΔΑ	120.891	0,4	142.931	0,4	151.730	0,4
<b>ΠΕΛΛΗΝΗΣΟΣ</b>	<b>1.487.797</b>	<b>5</b>	<b>1.729.842</b>	<b>5,2</b>	<b>1.917.476</b>	<b>5,3</b>
ΑΡΓΟΛΙΔΑ	261.825	0,9	281.555	0,9	307.179	0,9
ΑΡΚΑΔΙΑ	251.942	0,8	299.121	0,9	345.640	1
ΚΟΡΙΝΘΙΑ	426.677	1,4	541.324	1,6	631.024	1,8
ΛΑΚΩΝΙΑ	181.431	0,6	225.240	0,7	235.266	0,6
ΜΕΣΣΗΝΙΑ	365.922	1,2	382.603	1,2	398.368	1,1
<b>ΑΤΤΙΚΗ</b>	<b>10.979.114</b>	<b>36,6</b>	<b>11.989.800</b>	<b>36,2</b>	<b>13.150.518</b>	<b>36,5</b>
<b>Ν.ΑΙΓΑΙΟΥ-ΚΡΗΤΗ</b>	<b>2.999.669</b>	<b>10</b>	<b>3.372.711</b>	<b>10,2</b>	<b>3.640.136</b>	<b>10,1</b>
<b>Β.ΑΙΓΑΙΟ</b>	<b>481.286</b>	<b>1,6</b>	<b>555.263</b>	<b>1,7</b>	<b>603.760</b>	<b>1,7</b>
ΛΕΣΒΟΣ	283.376	0,9	315.939	1	344.010	1
ΣΑΜΟΣ	93.757	0,3	111.605	0,4	120.727	0,3
ΧΙΟΣ	104.153	0,3	127.719	0,4	139.023	0,4
<b>Ν.ΑΙΓΑΙΟ</b>	<b>897.562</b>	<b>3</b>	<b>1.044.067</b>	<b>3,2</b>	<b>1.914.641</b>	<b>3,1</b>
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ	587.729	1,9	687.365	2,1	739.795	2,1
ΚΥΚΛΑΔΕΣ	309.834	1	356.702	1,1	381.940	1,1
<b>ΚΡΗΤΗ</b>	<b>1.620.820</b>	<b>5,4</b>	<b>1.773.382</b>	<b>5,4</b>	<b>1.914.641</b>	<b>5,3</b>
ΗΡΑΚΛΕΙΟ	806.446	2,7	835.416	2,5	896.801	2,5
ΛΑΣΙΘΙ	217.067	0,7	261.807	0,8	282.895	0,8
ΡΕΘΥΜΝΟ	186.889	0,6	237.108	0,7	258.058	0,7
ΧΑΝΙΑ	410.419	1,4	439.050	1,3	476.886	1,3

Πηγή : στατιστική υπηρεσία

Πίνακας 8 : Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (Σε δρχ. σε τρέχουσες τιμές )

ΕΤΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΕΤΗ				
	1994	1995	1996	1997	1998
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	1.535.032	2.608.021	2.857.523	3.155.841	3.427.252
ΑΝ,ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	1.343.133	2.193.401	2.393.217	2.589.019	2.800.473
ΕΒΡΟΣ	1.430.220	2.188.939	2.378.566	3.015.279	3.272.140
ΞΑΝΘΗ	967.584	2.244.484	2.453.422	2.689.946	2.974.383
ΡΟΔΟΠΗ	1.202.538	1.732.047	1.861.670	2.175.780	2.325.641
ΔΡΑΜΑ	1.437.935	2.181.702	2.363.748	2.178.490	2.371.200
ΚΑΒΑΛΑ	1.559.128	2.509.867	2.777.978	2.717.965	2.895.905
<b>Κ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ</b>	<b>1.503.114</b>	<b>2.551.228</b>	<b>2.943.660</b>	<b>3.274.993</b>	<b>3.508.345</b>
ΗΜΑΘΙΑ	1.525.599	2.449.592	2.680.568	2.638.356	2.282.850
ΘΕΣ/ΝΙΚΗ	1.602.953	2.942.266	3.480.323	3.866.663	4.169.314
ΚΙΛΚΙΣ	1.550.526	2.197.688	2.437.458	3.359.787	3.516.294

ΠΕΛΛΑ	1.443.907	2.238.061	2.440.239	2.392.816	2.482.640
ΠΙΕΡΙΑ	1.284.254	1.910.926	2.120.779	2.316.512	2.432.126
ΣΕΡΡΕΣ	1.261.159	1.747.804	1.902.309	2.149.290	2.290.568
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ	1.325.246	2.130.283	2.425.594	3.000.000	3.296.446
<b>Δ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ</b>	<b>136.324</b>	<b>2.489.427</b>	<b>2.706.240</b>	<b>3.146.482</b>	<b>3.430.970</b>
ΓΡΕΒΕΝΑ	795.868	1.371.760	1.527.064	2.321.515	2.494.772
ΚΑΣΤΟΡΙΑ	977.599	2.349.685	2.635.341	2.957.161	3.159.067
ΚΟΖΑΝΗ	1.726.177	3.058.289	3.270.443	3.584.896	3.930.536
ΦΛΩΡΙΝΑ	1.166.698	1.892.815	2.095.857	2.723.571	2.994.015
<b>ΘΕΣΣΑΛΙΑ</b>	<b>1.381.487</b>	<b>2.254.728</b>	<b>2.480.091</b>	<b>2.749.550</b>	<b>3.044.975</b>
ΚΑΡΔΙΤΣΑ	1.462.173	1.948.160	2.113.901	2.348.630	2.597.076
ΛΑΡΙΣΑ	1.366.879	2.365.343	2.601.982	3.009.622	3.253.468
ΜΑΓΝΗΣΙΑ	1.598.808	2.489.250	2.762.074	3.031.034	3.323.459
ΤΡΙΚΑΛΑ	1.022.826	1.986.906	2.176.183	2.207.026	2.649.662
<b>ΗΠΕΙΡΟΣ</b>	<b>987.731</b>	<b>1.711.995</b>	<b>1.824.384</b>	<b>2.148.061</b>	<b>2.350.266</b>
ΑΡΤΑ	928.984	1.593.157	1.708.280	1.766.570	1.925.517
ΘΕΣΠΡΩΤΙΑ	885.008	1.506.172	1.623.458	1.851.264	2.023.260
ΙΩΑΝΝΙΝΑ	1.019.625	1.797.186	1.900.158	2.390.356	2.622.761
ΠΡΕΒΕΖΑ	1.061.007	1.803.132	1.931.096	2.212.860	2.402.932
<b>ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ</b>	<b>1.381.929</b>	<b>2.228.488</b>	<b>2.442.577</b>	<b>2.899.922</b>	<b>3.068.657</b>
ΖΑΚΥΝΘΟΣ	1.329.833	2.182.855	2.396.670	2.641.314	2.735.657
ΚΕΡΚΥΡΑ	1.529.574	2.358.386	2.569.862	2.908.473	3.050.802
ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ	1.184.123	2.118.500	2.350.587	2.931.439	3.196.089
ΛΕΥΚΑΔΑ	1.024.503	1.811.344	2.022.119	3.217.395	3.499.609
<b>Δ.ΕΛΛΑΔΑ</b>	<b>1.284.486</b>	<b>2.088.054</b>	<b>2.284.582</b>	<b>2.426.561</b>	<b>2.614.266</b>
ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ	1.289.766	1.940.149	2.126.112	2.270.493	2.450.547
ΑΧΑΪΑ	1.336.294	2.428.452	2.652.106	2.780.559	2.970.422
ΗΛΕΙΑ	1.189.481	1.694.876	1.853.213	2.010.176	2.199.136
<b>ΣΤ.ΕΛΛΑΔΑ</b>	<b>1.503.611</b>	<b>3.321.803</b>	<b>3.630.541</b>	<b>3.882.971</b>	<b>4.121.239</b>
ΒΟΙΩΤΙΑ	2.144.963	5.955.605	6.907.717	6.769.010	7.075.660
ΕΥΒΟΙΑ	1.435.182	2.686.926	2.668.612	2.918.062	3.162.850
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ	783.847	1.763.784	1.932.927	2.263.884	2.390.268
ΦΘΙΩΤΙΔΑ	1.311.648	2.597.660	2.823.676	3.351.326	3.567.194
ΦΩΚΙΔΑ	1.054.895	1.931.315	2.140.764	2.542.394	2.711.694
<b>ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ</b>	<b>1.326.670</b>	<b>2.072.800</b>	<b>2.215.477</b>	<b>2.579.240</b>	<b>2.862.361</b>
ΑΡΓΟΛΙΔΑ	1.436.680	2.378.395	2.515.805	2.697.892	2.938.298
ΑΡΚΑΔΙΑ	1.170.490	2.006.426	2.173.810	2.592.796	3.010.090
ΚΟΡΙΝΘΙΑ	1.695.569	2.357.501	2.532.178	3.210.320	3.741.862
ΛΑΚΩΝΙΑ	1.023.396	1.616.878	1.721.616	2.144.975	2.245.822
ΜΕΣΣΗΝΙΑ	1.199.922	1.940.006	2.059.326	2.157.651	2.249.052
<b>ΑΤΤΙΚΗ</b>	<b>1.672.730</b>	<b>2.974.832</b>	<b>3.184.107</b>	<b>3.476.529</b>	<b>3.812.308</b>
<b>Β.ΑΙΓΑΙΟ</b>	<b>1.118.920</b>	<b>2.312.696</b>	<b>2.609.601</b>	<b>3.017.928</b>	<b>3.290.263</b>
ΛΕΣΒΟΣ	1.171.719	2.589.342	2.920.467	3.259.184	3.552.864
ΣΑΜΟΣ	1.231.940	2.191.946	2.461.652	2.943.797	3.200.278
ΧΙΟΣ	926.678	1.861.270	2.112.175	2.599.182	2.840.162
<b>Ν.ΑΙΓΑΙΟ</b>	<b>1.697.962</b>	<b>2.942.203</b>	<b>3.349.926</b>	<b>3.874.275</b>	<b>4.141.768</b>
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ	1.867.443	3.055.594	3.478.014	4.031.230	4.304.639
ΚΥΚΛΑΔΕΣ	1.411.917	2.750.236	3.131.183	3.603.886	3.858.959

<b>ΚΡΗΤΗ</b>	<b>1.623.083</b>	<b>2.589.160</b>	<b>2.898.058</b>	<b>3.159.599</b>	<b>3.400.910</b>
ΗΡΑΚΛΕΙΟ	1.695.986	2.643.631	2.961.184	3.578.656	3.874.900
ΛΑΣΙΘΙ	1.680.126	2.669.720	2.938.623	3.027.167	3.232.125
ΡΕΘΥΜΝΟ	1.460.055	2.305.227	2.536.768	3.215.203	3.497.242
ΧΑΝΙΑ	1.535.041	2.589.521	2.976.809	3.172.395	3.437.812

Πηγή :στατιστική υπηρεσία

**Πίνακας 9 :** παραγωγικότητα της εργασίας (τιμές 1970 σε δρχ)

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	1981	1991	1994
ΑΝ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	98.505	122.192	103.795
Κ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	119.945	133.196	129.342
Δ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	114.933	172.096	122.562
ΗΠΕΙΡΟΣ	94.854	109.703	110.704
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	109.202	127.533	128.185
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	98.358	123.657	114.849
Δ.ΕΛΛΑΔΑ	102.107	116.992	132.459
ΣΤ.ΕΛΛΑΔΑ	157.037	173.709	186.446
ΑΤΤΙΚΗ	144.495	156.703	136.219
ΠΕΛ/ΝΗΣΟΣ	112.648	126.595	124.522
Β.ΑΙΓΑΙΟ	97.185	129.619	129.503
Ν.ΑΙΓΑΙΟ	128.923	162.640	139.400
ΚΡΗΤΗ	95.614	124.722	134.002
<b>ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ</b>	<b>123.438</b>	<b>141.307</b>	<b>135.480</b>

Πηγή :Βάση Περιφερειακών Δεδομένων Ι.Π.Α.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

### ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

#### **A. ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ**

Η περιφερειακή πολιτική\* αποτελεί «ένα σύστημα σκοπών, μέσων και φορέων που συνδυάζονται σ' ένα πρόγραμμα για να επιτύχουν την ισόρροπη μεταβολή της διαπεριφερειακής διάρθρωσης της οικονομίας». Συνεπώς, το βασικό εργαλείο άσκησης της περιφερειακής πολιτικής είναι ο περιφερειακός προγραμματισμός.

Ως περιφερειακός προγραμματισμός\*\* νοείται ο τύπος της δημόσιας δράσης που σχετίζεται άμεσα με τον έλεγχο της αναπτυξιακής πραγματικότητας, μέσω μιας συστηματικής προσπάθειας προσδιορισμού και προσανατολισμού των δράσεων σε μια δεδομένη κλίμακα χώρου, η οποία είναι κατά κανόνα μεγαλύτερη από την τοπική και μικρότερη από την εθνική και ονομάζεται περιφέρεια προγραμματισμού με σκοπό τον εκ των προτέρων έλεγχο μιας μελλοντικής σαφώς προσδιορισμένης χρονικά, αναπτυξιακής κατάστασης.

#### **➤ Λόγοι που ο περιφερειακός προγραμματισμός βοηθά στην αποτελεσματικότητα του εθνικού αναπτυξιακού προγραμματισμού.**

Το πρόγραμμα περιφερειακής ανάπτυξης εξυπηρετεί τους αναπτυξιακούς σκοπούς μιας χώρας, την ανάπτυξη των δικτύων υποδομών, την ενίσχυση της συνοχής του εθνικού χώρου. Είναι απαραίτητος ο συντονισμός και η ορθολογική σύνθεση των περιφερειακών προγραμμάτων και του εθνικού προγράμματος περιφερειακής ανάπτυξης για να διασφαλισθεί η αποτελεσματικότητα των προγραμματισμών.

Ο περιφερειακός προγραμματισμός βοηθά στην αποτελεσματικότητα του εθνικού αναπτυξιακού προγραμματισμού, για τους εξής κύριους λόγους :

A) Η «περιφερειοποίηση» του εθνικού αναπτυξιακού προγράμματος διευκολύνει το έλεγχο της συνέπειας και της εφικτότητας των στόχων του, υπό τους περιορισμούς και τις δυνατότητες που θέτει η μεταβλητή του χώρου. Επιπλέον, τα μέτρα των περιφερειακών προγραμμάτων συμπληρώνουν τα μέτρα του εθνικού αναπτυξιακού προγράμματος και έτσι εξασφαλίζεται η συνέπεια και αποτελεσματικότητα της εθνικής αναπτυξιακής στρατηγικής.

\* Βιβλίο «Περιφερειακός Προγραμματισμός» του Αθ. Δ. Παπαδασκαλόπουλος Μαν. Σ. Χριστοφάκης

\*\* Βιβλίο «Περιφερειακός Προγραμματισμός» του Αθ. Δ. Παπαδασκαλόπουλος Μαν. Σ. Χριστοφάκης



Β) Η κατάρτιση των περιφερειακών προγραμμάτων διευκολύνει την απογραφή και αξιολόγηση των διαθέσιμων παραγωγικών συντελεστών, καθώς και την επισήμανση συμπληρωματικότητων για την αξιοποίησή τους.

Γ) Η κατάρτιση και εφαρμογή των περιφερειακών προγραμμάτων ενισχύει την αποκέντρωση του συστήματος λήψης αποφάσεων, τη συμμετοχή των τοπικών φορέων και κατά συνέπεια διευκολύνει την αποδοχή των στόχων του εθνικού αναπτυξιακού προγράμματος από τον πληθυσμό.

## **Β. ΤΑ ΣΤΑΔΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ**

Ο περιφερειακός προγραμματισμός αποτελείται από 3 στάδια, τα οποία είναι εξίσου σημαντικά για το τελικό αποτέλεσμα.

ΠΡΩΤΟ ΣΤΑΔΙΟ : Διαμόρφωση της Στρατηγικής Περιφερειακής Ανάπτυξης  
ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΤΑΔΙΟ : Διαμόρφωση του περιφερειακού προγράμματος  
ΤΡΙΤΟ ΣΤΑΔΙΟ : Εφαρμογή

Στην χώρα μας πριν την έναρξη των ΚΠΣ, δινόταν ιδιαίτερη προσοχή στο δεύτερο στάδιο. Μετά όμως την εφαρμογή των ΚΠΣ και ιδιαίτερα του Γ' δίνεται έμφαση στο τρίτο στάδιο. Επίσης, έχει γίνει σχετική πρόοδος για την διαμόρφωση της στρατηγικής αλλά υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης.

## **Γ. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ (ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΠΕΡΙΦ. ΠΡΟΓΡ.)**

Ο περιφερειακός προγραμματισμός αρχίζει σταδιακά να στοιχειοθετείται από την αρχή του 20ού αιώνα. Σημεία – σταθμοί σ' αυτή την πορεία αποτελούν η παγκόσμια οικονομική κρίση του 1929, και οι δύο παγκόσμιοι πόλεμοι. Ουσιαστικά ο περιφερειακός προγραμματισμός καθιερώθηκε μετά τον 2<sup>ο</sup> παγκόσμιο πόλεμο. Μέχρι τότε, ο προγραμματισμός προσπαθούσε να αντιμετωπίσει τα διάφορα ζητήματα μέσα από την θεώρηση της εθνικής οικονομίας ως ενιαίο σύνολο και υπό την αμφισβήτηση του μηχανισμού της αγοράς ως τον μοναδικό ρυθμιστή των οικονομικών συστημάτων, αμφισβήτηση η οποία εντάθηκε μετά την παγκόσμια οικονομική κρίση του 1929 και έκανε περισσότερο ανάγκη τον προγραμματισμό.

Κατά την διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου η γιγάντωση βασικών βιομηχανικών κλάδων σε συνδυασμό με την αύξηση του πληθυσμού προκαλεί ενδιαφέρον για τον απρογραμματιστό τρόπο που οι εν λόγω πόλεις αναπτύσσονται. Τα δεδομένα αυτά δημιούργησαν την ανάγκη για την συστηματική ενσωμάτωση του χώρου στα οικονομικά μοντέλα και στα αναπτυξιακά προγράμματα και ειδικότερα για την καθιέρωση του Αστικού και Περιφερειακού Προγραμματισμού.

Στην Αγγλία και στην Ολλανδία, δύο χώρες με παράδοση στην αστικοποίηση, ο αστικός και περιφερειακός προγραμματισμός ήταν αρκετά έντονος. Στην Ισπανία γίνεται συστηματική προσπάθεια να εφαρμοστούν περιφερειακά προγράμματα και στην Δ. Γερμανία χρησιμοποιήθηκαν προγράμματα για την ενίσχυση 81 μικρότερων κέντρων ανάπτυξης. Στην Γαλλία, όπου ο περιφερειακός προγραμματισμός αποτέλεσε αναπόσπαστο στοιχείο της αναπτυξιακής εξέλιξης, οκτώ μεγάλα αστικά κέντρα, μακριά από

το Παρίσι επιλέχθηκαν αρχικά ως οι λεγόμενες «μητροπόλεις ισορροπίας», προκειμένου να αντιμετωπισθεί το φαινόμενο της υπερσυγκέντρωσης πληθυσμού και δραστηριοτήτων στην πρωτεύουσα, αυτό που πολλοί αποκαλούσαν τότε «Παρίσι και Γαλλική έρημος».

Αλλά και στην Ιταλία, τα περιφερειακά προγράμματα προσανατολίσθηκαν αρχικά στην δημιουργία βιώσιμων πόλων ανάπτυξης με σκοπό την εξισορρόπηση των ανισοτήτων μεταξύ αναπτυγμένου Βορρά και υπανάπτυκτου Νότου. Στην συνέχεια, δόθηκε έμφαση στην ενίσχυση της αποκέντρωσης των παραγωγικών δραστηριοτήτων και στον σχεδιασμό μιας ολοκληρωμένης και ορθολογικής πολιτικής του χώρου. Εκτός από την Ευρώπη και στις ΗΠΑ την ίδια περίοδο εφαρμόστηκαν προγράμματα οργάνωσης του χώρου. Η περιφερειακή πολιτική στηρίχθηκε σε προγράμματα ενίσχυσης των μεγάλων πόλεων. Στην συνέχεια, οι περιφερειακές ανισότητες οδήγησαν τον προγραμματισμό στην βοήθεια των υπανάπτυκτων περιοχών.

Συμπερασματικά, ο περιφερειακός προγραμματισμός αποτέλεσε βασικό συστατικό του οικονομικού προγραμματισμού μετά το τέλος του 2<sup>ου</sup> παγκόσμιου πολέμου και μέχρι σήμερα τόσο οι εθνικές κυβερνήσεις, όσο και οι υπερεθνικοί οργανισμοί με προεξάρχοντα των Ε.Ε. δίνουν σ' αυτόν μεγάλη προτεραιότητα.

## **I. Η εξέλιξη του περιφερειακού προγραμματισμού στην Ελλάδα\***

Η εμφάνιση και θεμελίωση του περιφερειακού προγραμματισμού στην Ελλάδα διαχρονικά ακολουθεί λίγο-πολύ την πορεία των ευρωπαϊκών χωρών. Για αρκετό καιρό ακολουθείτο η πρακτική της χρηματοδότησης μεμονωμένων έργων εκτός συγκεκριμένου-ειδικού προγραμματικού πλαισίου για την περιφερειακή ανάπτυξη. Το σκηνικό αυτό αλλάζει ουσιαστικά με την ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και πιο συγκεκριμένα με την έναρξη της εφαρμογής των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων (ΜΟΠ) το 1986, που για πρώτη φορά τίθεται σε εφαρμογή η διαδικασία εκπόνησης και υλοποίησης πολυταμειακών περιφερειακών επιχειρησιακών προγραμμάτων.

### 1<sup>η</sup> Περίοδος (1948-1964)

Η έναρξη της πορείας της περιφερειακής πολιτικής και του προγραμματισμού, εντάσσεται στις πρώτες προσπάθειες προγραμματισμού της εθνικής οικονομικής ανάπτυξης. Η θεμελίωση της περιφερειακής πολιτικής στη χώρα μας άρχισε στο τέλος της δεκαετίας του 1950 μαζί με τις πρώτες προσπάθειες προγραμματισμού της οικονομικής ανάπτυξης. Συγκεκριμένα για πρώτη φορά στο «Πενταετές Πρόγραμμα Οικονομικής Ανάπτυξης της Ελλάδος 1960-1964» τέθηκε η ανάγκη άσκησης περιφερειακής πολιτικής για να αντιμετωπισθεί το περιφερειακό πρόβλημα.

### 2<sup>η</sup> Περίοδος (1964-79)

Η περίοδος αυτή, μπορεί να χωριστεί σε δύο υποπεριόδους. Η πρώτη αφορά τη δεκαετία 1964-74, που χαρακτηρίζεται από την καθιέρωση χρηματοδοτικών κινήτρων, το διαχωρισμό των περιφερειών ανάλογα με το

\* Βιβλίο «Περιφερειακός Προγραμματισμός» του Αθ. Δ. Παπαδασκαλόπουλος Μαν. Σ. Χριστοφάκης

αναπτυξιακό τους επίπεδο, την εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων για υπανάπτυκτες περιοχές, την ίδρυση Βιομηχανικών Περιοχών. Αλλά και στην επόμενη χρονική περίοδο ο προγραμματισμός κινείται στις ίδιες περίπου κατευθύνσεις. Έτσι, στην περίοδο 1975-79 δίνεται έμφαση στην παροχή κινήτρων για την ανάπτυξη των παραμεθόριων περιοχών.

### 3<sup>η</sup> Περίοδος (1980-86)

Η περίοδος αυτή αρχίζει με την ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ), την ψήφιση του νόμου 1116/81, που κύριο χαρακτηριστικό του είναι η εντατικοποίηση των παρεμβάσεων με την καθιέρωση των επιδοτήσεων κεφαλαίου με περιφερειακή κλιμάκωση, την ύπαρξη του πρώτου ειδικού «Προγράμματος Περιφερειακής Ανάπτυξης 1981-1985» και την είσπραξη των πρώτων ενισχύσεων από το Ευρωπαϊκή Τράπεζα.

### 4<sup>η</sup> Περίοδος (1986-2006)

Η τελευταία αυτή περίοδος του περιφερειακού προγραμματισμού στην Ελλάδα αρχίζει με την εφαρμογή των Μ.Ο.Π. Τα ΜΟΠ αποτέλεσαν τον «πρόδρομο» των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης.

## II. Αξιολόγηση\*

Η αξιολόγηση είναι άρρητα συνδεδεμένη με την άσκηση της αναπτυξιακής πολιτικής. Οι βασικοί λόγοι για τους οποίους γίνεται η αξιολόγηση είναι:

- Η επαλήθευση ή όχι του ότι η παρέμβαση καλύπτει ανάγκες, που είτε δεν καλύπτονται είτε καλύπτονται ανεπαρκώς.
- Η αποτύπωση των αδυναμιών στο σχεδιασμό ή / και στην υλοποίηση και η βελτίωση των παρεμβάσεων.
- Η απόδοση λογαριασμού στη Διοίκηση και στους Πολίτες, όσον αφορά τη χρήση των πόρων και την επίτευξη των στόχων.

Η αξιολόγηση μπορεί να πραγματοποιηθεί σε διάφορα επίπεδα όπως :

- Αξιολόγηση σε επίπεδο Έργου
- Αξιολόγηση σε επίπεδο Προγράμματος
- Αξιολόγηση σε επίπεδο Πολιτικής

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση συνηθέστερη μορφή αξιολόγησης είναι η αξιολόγηση σε επίπεδο Προγράμματος.

---

\* Βιβλίο «Περιφερειακός Προγραμματισμός» του Αθ. Δ. Παπαδασκαλόπουλος Μαν. Σ. Χριστοφάκης

## Προβλήματα στη διαδικασία της αξιολόγησης

Κατά τη διαδικασία της αξιολόγησης παρατηρούνται σημαντικά προβλήματα, τα συνηθέστερα από τα οποία είναι τα :

- Προβλήματα που οφείλονται κυρίως στο ότι επιχειρείται η αξιολόγηση του υπό διαπραγμάτευση και συνεχώς μεταβαλλόμενου προγράμματος.
- Προβλήματα που οφείλονται στο γεγονός ότι δεν υφίστανται μια παγιωμένη μεθοδολογία αξιολόγησης των αναπτυξιακών προγραμμάτων.
- Αδυναμία της επιμέρισης της επίπτωσης στις διάφορες ασκούμενες πολιτικές, στις εξωτερικές οικονομίες
- Προβλήματα προκύπτουν από τη δομή και από τις περιορισμένες δυνατότητες των χρησιμοποιουμένων δεικτών να ανιχνεύσουν αρνητικές επιπτώσεις.
- Σημαντικά προβλήματα προκύπτουν από τη διαθεσιμότητα του στατιστικού υλικού.

## Δ. ΜΟΠ (ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΑ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ )

### I. Εισαγωγή

Η πετρελαϊκή κρίση του 1973 είχε επηρεάσει σχεδόν το σύνολο των δυτικοευρωπαϊκών χωρών. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα σημείωσε μια αλματώδη οικονομική ανάπτυξη που δεν ήταν όμως ισόρροπη. Οι ανισότητες τόσο των κρατών-μελών όσο και των περιφερειών αντί να αμβλύνονται, διευρύνονται εις βάρος του «Μεσογειακού Νότου». Οι χώρες αυτές (Ελλάδα, Ν. Ιταλία, Ν.Γαλλία) αντιμετωπίζουν σοβαρά οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα. Οι μεσογειακές αυτές χώρες επιβαρύνθηκαν από το κόστος της εμπορικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Μετά την ένταξη, της Ελλάδας το 1981 στην ΕΟΚ και την επικείμενη ένταξη της Ισπανίας και της Πορτογαλίας, που δημιουργούσε ανησυχία στην Γαλλία και την Ιταλία σχετικά με τον ανταγωνισμό που θα προκαλούσαν αυτές οι ομοειδής αγροτικές παραγωγές, η Επιτροπή στην Έκθεση της, τον Ιούνιο του 1981 αναφέρεται στην ανάγκη ενδυνάμωσης των αγροτικών δομών των μεσογειακών περιφερειών κοινοτικά. Το συμβούλιο Υπουργών μετά από πιέσεις των ενδιαφερόμενων χωρών συνειδητοποίησε το έντονο, πρόβλημά τους και έδωσε «εντολή» στην Επιτροπή να προετοιμάσει προτάσεις για ένα ριζικό αναπροσδιορισμό των πολιτικών της, με στόχο την βοήθεια των χωρών της Μεσογείου.

Η κοινοτική εμπειρία εφαρμογής ολοκληρωμένων παρεμβάσεων («ολοκληρωμένες Αναπτυξιακές ενέργειες» στην Νάπολη και το Μπέλφαστ, «Ολοκληρωμένα Αναπτυξιακά Προγράμματα» στα Western Isles, τη Lozere και το ΝΑ Βέλγιο) οδήγησαν στην δημιουργία των ΜΟΠ. Οι προτάσεις της επιτροπής στρέφονται σε δύο άξονες δράσης. Ο ένας αναφέρεται στον εσωτερικό χώρο της ΕΚ και προτείνει για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που θα προέλθουν από την διεύρυνση την δημιουργία των ΜΟΠ. Ο δεύτερος αναφέρεται στις τρίτες χώρες της Μεσογείου και προτείνει μια νέα θεσμική συνεργασία και συνεχή διαβούλευση. Έτσι, το 1983, στο Ευρωπαϊκό

Συμβούλιο της Στουτγάρδης, εγκρίθηκε το σχέδιο δράσης των ΜΟΠ. Το 1985 (23 ΙΟΥΛΙΟΥ) με τον Κανονισμό ΕΟΚ 2088/85 αποφάσισε την έναρξη εφαρμογής των προγραμμάτων υπέρ των μεσογειακών περιφερειών. Δυστυχώς, τα ΜΟΠ είχαν χρονικό ορίζοντα επτά έτη (1985-1992).

## II. Στόχοι\*

Τρεις είναι οι στόχοι των ΜΟΠ με βάση τον κανονισμό :

- 1) Η ανάπτυξη των περιοχών αυτών, κυρίως μέσω της αξιοποίησης του ενδογενούς δυναμικού τους και της ενίσχυσης των επιτόπιων παραγωγικών δραστηριοτήτων
- 2) Η προσαρμογή και ο αναπροσανατολισμός του παραγωγικού δυναμικού στις νέες διεθνείς και κοινοτικές συνθήκες, ώστε να είναι ισότιμα ανταγωνιστικό με άλλες πλεονεκτούσες στους αντίστοιχους τομείς περιοχές.
- 3) Η άμεση στήριξη της απασχόλησης και του εισοδήματος, κυρίως στις γεωφυσικά μειονεκτικές περιοχές, με έντονο αγροτικό χαρακτήρα που για αυτό το λόγο αναμένεται να αντιμετωπίσει τις μεγαλύτερες δυσκολίες διαρθρωτικής προσαρμογής.

Η ιδιαιτερότητα των ΜΟΠ συνίσταται σε δύο σημεία:

- i) στην εφαρμογή για πρώτη φορά μιας ξεχωριστής κοινοτικής πολιτικής για τις μεσογειακές περιοχές της Κοινότητας, προσαρμοσμένης στα ιδιαίτερα δομικά τους χαρακτηριστικά.
- ii) στην αναγνώριση, ότι αυτές οι περιοχές υφίσταντο το μεγαλύτερο κόστος από την εφαρμογή της «μεσογειακής πολιτικής» της Κοινότητας, την εφαρμογή δηλαδή προτιμησιακού καθεστώτος στις εμπορικές συναλλαγές με τις λοιπές μεσογειακές με κοινοτικές χώρες.

Οι στόχοι ήταν αποτέλεσμα των συνθηκών που είχαν δημιουργηθεί την εποχή εκείνη και των πιέσεων των κρατών-μελών για την αντιμετώπισή τους. Πέρα από την ένταξη της Ισπανίας και της Πορτογαλίας στην ΕΟΚ, στην τελική απόφαση, συνέβαλαν και η προσπάθεια μείωσης των αγροτικών δαπανών για την στήριξη των τιμών των αγροτικών προϊόντων η οποία θα δημιουργούσε προβλήματα στις λιγότερες αναπτυγμένες περιοχές καθώς και η οικονομική κρίση και η ανεργία στα αστικά κέντρα, οι οποίες επέβαλαν την ανάγκη συγκράτησης του αγροτικού πληθυσμού σε απασχολήσεις στον αγροτικό τομέα εκτός γεωργίας.

## III. Μορφή

Τα ΜΟΠ ήταν «Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης» και είχαν τα εξής χαρακτηριστικά :

---

\* Η Περιφερειακή Πολιτική της Ε.Ε. από την ΕΟΚ ως την Ε.Ε. της Καστάνης Σκαρामακά

- α) εφαρμογή πολυετών, αλληλένδετων και συντονισμένων δράσεων με την μορφή προγράμματος, που αναλαμβάνονται με την συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων φορέων.
- β) επιχορήγηση από όλα τα διαθέσιμα κοινοτικά χρηματοδοτικά όργανα
- γ) αφορούν όλους τους βασικούς τομείς της οικονομικής δραστηριότητας μιας γεωγραφικής περιοχής

Τα ΜΟΠ οδήγησαν σε μία νέα προσέγγιση της περιφερειακής ανάπτυξης με καινοτόμες μεθόδους :

- την συγκέντρωση των προσπάθειών
- την καινοτομία σε οικονομικές διατομεακές και κοινωνικές παρεμβάσεις
- την εταιρική σχέση
- την επιτροπή παρακολούθησης
- την εφαρμογή
- τον έλεγχο

### **Πεδίο εφαρμογής**

Λαμβάνοντας υπόψη τους στόχους του ΜΟΠ επελέγησαν εκείνες οι περιοχές όπου η οικονομία τους εξαρτάται πιο πολύ από τα μεσογειακά προϊόντα.

Ως πεδίο εφαρμογής ορίστηκαν οι παρακάτω περιοχές :

- το σύνολο της Ελληνικής επικράτειας
- (Δ.Ελλάδα, Πελοπόννησο, Α.Κ.Ελλάδα, Αττική, Β.Ελλάδα, νησιά του Αιγαίου, Κρήτη)
- στη Γαλλία τις περιοχές Languedoc-Roussillon, Corse, Provence, Alpes, C te d' Azur, Aquitaine, και Midi-Pyrénées, καθώς και τα διαμερίσματα Drôme και Ardèche.
- Στην Ιταλία, το σύνολο του Mezzogiorno, τις περιοχές της Liguria, Toscana, Umbria και Marche καθώς και την πλαγιά των Απεννίνων που υπάγεται στην Emilia-Romagna, και μόνο για την ενίσχυση των υδατοκαλλιεργιών, τις λιμνοθάλασσες, στο βόρειο τμήμα της Αδριατικής μεταξύ της κοιλάδας, του Comacchio και του Marano Lagunara.

Αποκλείονταν τα μεγάλα αστικά κέντρα Γαλλίας και Ιταλίας όπως : Μπορντώ, Τουλούζη, Μασσαλία, Ρώμη, Φλωρεντία, Γένοβα, Νάπολη και Παλέρμο.

### **Σημασία ΜΟΠ**

Με τα ΜΟΠ δημιουργείται μια νέα αντίληψη και θεώρηση της αναπτυξιακής πορείας του Κοινοτικού Νότου. Τα ΜΟΠ δεν περιορίζουν την δραστηριότητά τους στη γεωργική και μόνο ανάπτυξη, επεκτείνονται και ενισχύουν τις τοπικές βιομηχανίες, τις υπηρεσίες, τις επικοινωνίες, την επαγγελματική κατάρτιση, την ποιότητα ζωής.

## Πηγές

Σύμφωνα με τον Κανονισμό ΕΟΚ/2088/85 η κοινοτική συνδρομή προς τις μεσογειακές χώρες: Ελλάδα, Γαλλία, Ιταλία, ανερχόταν σε 6,6 δις ECU, για ένα χρονικό ορίζοντα επτά ετών μέχρι το 1992. Το χρηματικό πλαίσιο των ΜΟΠ προέβλεπε ότι η συνολική κοινοτική συνδρομή προερχόταν από 3 πηγές :

- 1) Από πρόσθετους πόρους του κοινοτικού προϋπολογισμού : 160 δις δρχ
- 2) Από τα διαρθρωτικά ταμεία (ΕΓΤΠΕ, ΕΤΠΑ, ΕΚΤ) με 250 δις δρχ.
- 3) Από δάνεια της ΕΤΕ και της ΕΚΑΧ: 250 δις δρχ

Η κοινοτική συγχρηματοδότηση έφθασε το 50%-60% του συνολικού κόστους για τις επιλέξιμες περιοχές της Γαλλίας και της Ιταλίας ενώ υπερέβαινε το 70% για την Ελλάδα.

## Έγκριση προγραμμάτων

Η έγκριση των προγραμμάτων, προϋποθέτει την εξασφάλιση ολοκληρωμένης ανάπτυξης, την ενεργό συμμετοχή των τοπικών φορέων.

Η διαδικασία έγκρισης από την Ε.Κ. περιελάμβανε :

- Α) Γνωμοδότηση από την «Συμβουλευτική Επιτροπή που αποτελείται από εκπροσώπους των κρατών-μελών και από την ΕΤΕ.
- Β) Πιθανή τροποποίηση γίνεται σε συνεργασία με την τοπική αρχή ή το κράτος-μέλος που είχε υποβάλει το πρόγραμμα
- Γ) Τελική έγκριση από την Επιτροπή της ΕΚ
- Δ) Υπογραφή «Προγραμματισμένης Σύμβασης» - όπου αναφέρονται οι λεπτομέρειες εκτέλεσης του κάθε ΜΟΠ – ανάμεσα στην Επιτροπή και το ενδιαφερόμενο κράτος-μέλος.

Η επιτροπή είχε το δικαίωμα να προβαίνει σε ελέγχους και επαληθεύσεις. Αν διαπίστωνε ανωμαλίες στην διαχείριση και παρεκκλίσεις από τα όσα είχαν συμφωνηθεί θα μπορούσε η επιτροπή να καταργήσει ή να μειώσει τις προβλεπόμενες χρηματοδοτήσεις.

## **IV. Αδυναμία εφαρμογής ΜΟΠ**

Η βασικότερη αιτία για αυτήν την αδυναμία εφαρμογής των ελληνικών ΜΟΠ είναι αυτή καθαυτή η οργανωτική της δομή. Το Ελληνικό μοντέλο εφαρμογής των ΜΟΠ διέθετε ένα πολύπλοκο καταμερισμό αρμοδιοτήτων μεταξύ των υπουργείων, των περιφερειακών γραμματειών, των δημοσίων επιχειρήσεων, των νομαρχιών, της Κεντρικής Υπηρεσίας ΜΟΠ και του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας. Η οργανωτική δομή δεν ήταν καθόλου ευέλικτη όσον αφορά την λήψη και την εκτέλεση αποφάσεων. Αυτό το γεγονός εμπόδιζε τα ΜΟΠ να έχουν ολοκληρωμένη εκτέλεση. Ένας αρχικός ενθουσιασμός κατέληξε σε ματαίωση. Τα ΜΟΠ παγιδεύτηκαν μέσα στο γραφειοκρατικό σύστημα της χώρας που εδώ και χρόνια έχει την ευθύνη για όλες τις καθυστερήσεις στην ανάπτυξή της.

## V. ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΟΠ

Η ελληνική πλευρά, υπέβαλε 7 ΜΟΠ, 6 περιφερειακά και ένα κλαδικό, συνολικού ύψους δαπάνης 3670 εκ. ECU, για τα οποία ζητήθηκε κοινοτική χρηματοδότηση, ύψους 2297 εκ. ECU. Τα εγκεκριμένα τελικά προγράμματα προέβλεπαν συνολική δαπάνη 3213,6 εκ. ECU. με κοινοτική συμμετοχή ύψους 1828,5 εκ. ECU. Τα ΜΟΠ είχαν σαν σκοπό να βοηθήσουν κάποιους τομείς που υστερούσαν όπως την γεωργία, την αλιεία, την ενέργεια, τις υπηρεσίες και τον τουρισμό. Στο άρθρο 1 του Κανονισμού για τα ΜΟΠ αναγνωρίζεται και επισημαίνεται η ιδιαιτερότητα της Ελλάδας.

«Προβλέπεται ειδική Κοινοτική δράση προς όφελος των νοτίων περιοχών της Κοινότητας. Η δράση αυτή θα έχει στόχο τη βελτίωση των κοινωνικοοικονομικών διαρθρώσεων των περιοχών αυτών, και ιδιαίτερα της Ελλάδας ώστε να διευκολυνθεί η προσαρμογή στις νέες συνθήκες που δημιουργούνται από τη διεύρυνση με τους καλύτερους δυνατούς όρους».

Τα Ελληνικά ΜΟΠ, δυστυχώς δεν παρουσίασαν έναν υψηλό βαθμό εκτέλεσης όπως αναμενόταν. Τα ΜΟΠ Ανατολικής και Κεντρικής Ελλάδας είχαν τον υψηλότερο βαθμό εκτέλεσης με 94%, ενώ ακολουθεί με σημαντική διαφορά αυτά της Βόρειας Ελλάδας με 67% και της Κρήτης με 65%. Αντίθετα, σημαντική υστέρηση παρουσίασαν τα ΜΟΠ Δυτικής Ελλάδας και Πελοποννήσου με 54%, Αττικής με 55% και τέλος το κλαδικό ΜΟΠ πληροφορικής με 50%.

## E. ΤΑ ΠΟΛΥΤΑΜΕΙΑΚΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ(1985-1999)

Τα Επιχειρησιακά Προγράμματα αποτελούν το κύριο μέσο αντιμετώπισης του περιφερειακού προβλήματος στην κοινοτική του διάσταση. Τα Πολυταμειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (περιφερειακά και τομειακά) που εφαρμόστηκαν στην Ελλάδα εντάσσονται στα ΜΟΠ και στα δύο ΚΠΣ και καλύπτουν την περίοδο 1985-1999. Μέσα σε αυτήν την περίοδο έχουμε την υιοθέτηση δύο διαφορετικών στρατηγικών.

Η πρώτη στρατηγική εφαρμόστηκε από το 1985 μέχρι το 1993 και διακρίνεται κυρίως για τη μεγάλη διασπορά των διαθέσιμων πόρων σε μικρά έργα υποδομής σε ολόκληρη τη χώρα. Υπερίσχυσε, δηλ. το κριτήριο της ανάγκης ή της ισότητας σε αντίθεση με το κριτήριο του δυναμισμού ή της αποτελεσματικότητας. Η δεύτερη στρατηγική που καλύπτει το χρονικό διάστημα 1994-1999 στοχεύει στην προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης σ' ένα ευρύτερο φάσμα δραστηριοτήτων με κύριο μέσο τα μεγάλα έργα υποδομής εθνικής σημασίας.

## Z. ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ Κ.Π.Σ.\*

### I. Εισαγωγή

Το έγγραφο που εγκρίνεται από την Επιτροπή, σε συμφωνία με το ενδιαφερόμενο κράτος-μέλος, μετά από εκτίμηση του Σχεδίου Ανάπτυξης

\* Βιβλίο «Περιφερειακός Προγραμματισμός» του Αθ. Δ. Παπαδασκαλόπουλος Μαν. Σ. Χρηστοφάκης. Εκδόσεις Παπαζήση, 2002



που έχει υποβληθεί από το κράτος –μέλος και το οποίο περιέχει τη στρατηγική και τις προτεραιότητες δράσης των Ταμείων και του κράτους-μέλους, τους ειδικούς στόχους τους, τη συμμετοχή των Ταμείων και τους λοιπούς χρηματοδοτικούς πόρους. Το έγγραφο αυτό εξασφαλίζει το συντονισμό του συνόλου της Κοινοτικής Διαρθρωτικής Ενίσχυσης στις αφορούμενες περιφέρειες και στους τομείς δραστηριότητας του κράτους-μέλους. Υλοποιείται μέσω ενός ή περισσότερων επιχειρησιακών προγραμμάτων.

## II. Βασικές έννοιες Κ.Π.Σ.\*\*

Η ένταξη ενός έργου στην χρηματοδότηση από το ΚΠΣ γίνεται αφού διαπιστωθεί ότι πλήρη κάποια κριτήρια επιλεξιμότητας, καθώς και τα ειδικά κριτήρια του υποπρογράμματος. Κάποια κριτήρια αναλύουμε παρακάτω:

### 1. Επιλεξιμότητα ενός έργου

Φορέας πρότασης μπορεί να είναι κάθε φορέας που συμμετέχει στη διαδικασία προγραμματισμού, δηλαδή Νομαρχιακό Συμβούλιο, Περιφερειακό Συμβούλιο, Υπουργείο ή οι διευθύνσεις του, Επιοπτευόμενοι Φορείς κλπ, καθώς και κάθε Φορέας που χαρακτηρίζεται ως Κοινωνικός Εταίρος, δηλαδή το Τεχνικό Επιμελητήριο, Εμποροβιομηχανικό Επιμελητήριο, Οικονομικό Επιμελητήριο, Εργατικά κέντρα, Σύνδεσμος Βιομηχανιών κλπ.

Ειδικά όμως στα ΠΕΠ, έχουμε έναν φορέα προγραμματισμού, ο οποίος είναι η Περιφέρεια. Εδώ, η Περιφέρεια προτείνει την ένταξη έργων στο ΠΕΠ, λαμβάνοντας υπόψη:

- A. Την αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας και τη συμβολή του έργου σε αυτήν.
- B. Τις προτάσεις των τοπικών φορέων, δηλ. ΟΤΑ, Νομαρχιών, τοπικών φορέων κλπ.
- Γ. Τις Εθνικές κατευθύνσεις και προτεραιότητες, και
- Δ. Το κόστος των έργων σε συνάρτηση με το συνολικό ποσόν που διατίθεται για την περιοχή.

*Τι ονομάζεται «Έργο» ή «Ενέργεια»*

Ας ξεκαθαρίσουμε εδώ ότι λέγοντας Έργο ή Ενέργεια, εννοούμε το ολοκληρωμένο και λειτουργικά αυτοτελές αντικείμενο, υλικό ή άυλο, που συντίθεται από ένα πλήθος ομοιογενών δραστηριοτήτων που συμβάλλουν στην ολοκλήρωσή του. Παράδειγμα: αγορά γης, μελέτες, κατασκευή, επίβλεψη, προμήθεια εξοπλισμού.

*Καθήκοντα του «Φορέα Υλοποίησης»*

Ένα έργο το υλοποιεί ο Φορέας Υλοποίησης. Αυτός αναλαμβάνει τη συμβατική υποχρέωση έναντι του Ελληνικού Δημοσίου να εκτελέσει το συγκεκριμένο έργο, στον καθορισμένο χρόνο και την καθορισμένη δαπάνη,

---

\*\* Internet

καθώς και να καταβάλλει το σύνολο της δαπάνης στους τελικούς δικαιούχους ή το σύνολο της δαπάνης πέραν της Κοινοτικής Χρηματοδότησης.  
Τεχνική Υπηρεσία – Οικονομική

### *Επιτροπές Παρακολούθησης: Εργαλεία Λήψης Αποφάσεων*

Η ένταξη ενός έργου στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ώστε να χρηματοδοτηθεί από το ΚΠΣ, γίνεται από την Επιτροπή Παρακολούθησης. Οι Επιτροπές Παρακολούθησης λειτουργούν για κάθε Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, για κάθε ΠΕΠ και για κάθε Κοινοτική Πρωτοβουλία. Στο ανώτατο επίπεδο, λειτουργεί η Κεντρική Επιτροπή Παρακολούθησης που έχει την ευθύνη της παρακολούθησης όλου του ΚΠΣ. Στα ΠΕΠ, η Επιτροπή Παρακολούθησης αποτελείται από εκπροσώπους του Κράτους, της Ε.Ε. και των κοινωνικών εταίρων.

### *Κατ' αρχήν ένταξη έργου, Τεχνικά Δελτία*

Ένα έργο μπορεί να ενταχθεί στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «κατ' αρχήν» εφ' όσον έχει συμπληρωθεί η Α φάση του Τεχνικού Δελτίου Έργου (ΤΔΕ) και του Δελτίου Ελέγχου Εκπλήρωσης Τεχνικών Κριτηρίων (ΔΕΕΤΚ), αλλά δεν έχουν ολοκληρωθεί οι απαιτούμενες προκαταρτικές φάσεις προκειμένου να δημοπρατηθεί. Η απόφαση της Επιτροπής Παρακολούθησης για «κατ' αρχήν ένταξη», επιτρέπει τη δέσμευση του ποσού του προϋπολογισμού του έργου αλλά όχι και την εκταμίευση, πλην των προπαρασκευαστικών ενεργειών, δηλαδή μελετών, απαλλοτριώσεων κλπ.

### *Οριστική Ένταξη Έργου*

Για να αρχίσει η υλοποίηση του έργου, δηλαδή να δημοπρατηθεί αυτό, πρέπει να έχει προηγηθεί η Οριστική ένταξή του. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να ληφθεί απόφαση οριστικής ένταξής του από την Επιτροπή Παρακολούθησης, αφού συμπληρωθούν τα στοιχεία της Β φάσης στο Τ.Δ.Ε και το Δ.Ε.Ε.Τ.Κ.

### *Δέσμευση και Απορρόφηση*

Δέσμευση είναι ο συνολικός προϋπολογισμός σε ECU, όπως αποτυπώνεται στους χρηματοδοτικούς πίνακες σε συμφωνία μεταξύ της Ελληνικής Κυβέρνησης και της Επιτροπής και είναι διαρθρωμένος σε Υποπρογράμματα.

Απορρόφηση απ' την άλλη πλευρά είναι το ποσοστό των δαπανών προς τη δέσμευση ενός προγράμματος / μέτρου ή Έργου / Ενέργειας, και αναφέρεται είτε στην τρέχουσα απορρόφηση, δηλαδή δαπάνες έτους προς δεσμεύσεις έτους, είτε στη σωρευτική απορρόφηση, είτε τέλος στη συνολική απορρόφηση που αποτελεί την αθροιστική δαπάνη προς τη συνολική δέσμευση όλων των ετών.

### *Απένταξη Έργου*

Εάν ένα έργο συναντά ανυπέρβλητα εμπόδια για την ολοκλήρωση της υλοποίησής του μέσα στα χρονικά όρια του προγράμματος ή έχει σοβαρές αποκλίσεις στο Φυσικό αντικείμενό του από το Τ.Δ.Ε. ή σοβαρές αποκλίσεις από τον Προϋπολογισμό του έτσι ώστε να μην μπορεί να εξασφαλιστεί η χρηματοδότηση του Φυσικού αντικειμένου, τότε το έργο προτείνεται για απένταξη από το φορέα προγραμματισμού και η απένταξη αυτή εγκρίνεται από την Επιτροπή Παρακολούθησης.

### **ΕΑΠΤΑ ΚΑΙ ΕΠΤΑ: Δυο Ξεχωριστά Προγράμματα**

Το Ειδικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ε.Α.Π.Τ.Α.) και το Ειδικό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ε.Π.Τ.Α.). Το Ε.Α.Π.Τ.Α. είναι – ή μάλλον ήταν – ένα Υποπρόγραμμα σε κάθε ένα από τα 13 ΠΕΠ, και έχει ως στόχο την ενίσχυση της αποκέντρωσης και τον εξοπλισμό της Τ.Α. με υλικοτεχνική υποδομή και ανθρώπινο δυναμικό. Από την άλλη πλευρά το Ε.Π.Τ.Α. είναι ένα ειδικό αναπτυξιακό πρόγραμμα που καταρτίζεται με βάση το άρθρο 13 του Ν. 2539/97 για τη συγκρότηση Πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης, και αφορά την πραγματοποίηση των υποδομών και την υποστήριξη της οργάνωσης, και λειτουργίας των Δήμων και Κοινοτήτων που προβλέπονται από το άρθρο 1 του παραπάνω νόμου, καθώς και την πραγματοποίηση δημοσίων επενδύσεων τοπικής ανάπτυξης. Ήδη περίπου 9.000 έργα συνολικού κόστους 1,3 δις. δρχ. έχουν σχεδιαστεί για να ενταχθούν στο Ε.Π.Τ.Α.

### **III. Α' ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ (1988-1993)**

Το πρώτο ΚΠΣ έλαβε υπόψη του τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της Ελληνικής οικονομίας, σε κλαδικό και περιφερειακό επίπεδο, για τον προσδιορισμό των έξι βασικών σκοπών του. Οι σκοποί αυτοί είναι\* :

1. Εκσυγχρονισμός των βασικών υποδομών: βελτίωση του δικτύου μεταφορών, κατασκευή του μετρό της Αθήνας, βελτίωση των τηλεπικοινωνιών και του δικτύου της Δ.Ε.Η., εκτροπή των υδάτων του Αχελώου κ.α.
2. Ανάπτυξη της γεωργίας με την προώθηση διαρθρωτικών μεταβολών.
3. Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων: οικονομικός και τεχνολογικός έλεγχος των βιομηχανικών επιχειρήσεων επαγγελματική κατάρτιση εργαζομένων και ανέργων, ενισχύσει της βιομηχανικής υποδομής κ.α.
4. Ενίσχυση του κλάδου του τουρισμού: βελτίωση της τουριστικής υποδομής, κατάρτιση εργαζομένων, κίνητρα στις τουριστικές επιχειρήσεις κ.α.
5. Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού: ενίσχυση εκπαιδευτικών προγραμμάτων, βελτίωση της εκπαιδευτικής υποδομής κ.α.

\* Σύγχρονη περιφερειακή οικονομική πολιτική: Νίκος Κόνσολος

6. Μείωση των διαπεριφερειακών ανισοτήτων: βελτίωση των υποδομών των περιφερειών και ενίσχυση των προγραμμάτων για τη δημιουργία συνθηκών ισόρροπης ανάπτυξης.

Για την επίτευξη των σκοπών του Α' ΚΠΣ καταρτίστηκαν 12 τομεακά προγράμματα και 13 περιφερειακά, για τους τομείς της Ελληνικής οικονομίας και για τις 13 περιφέρειες αντίστοιχα. Το συνολικό ποσό που διατέθηκε ήταν 15,5 δις ECU (σε τιμές 1989). Η απορρόφηση των πιστώσεων του Α' ΚΠΣ έφθασε στο 93% του συνόλου, στο τέλος του 1993. Το ικανοποιητικό αυτό πρόγραμμα οφείλετε κυρίως στην αυξημένη απορρόφηση, που πραγματοποιήθηκε με την εφαρμογή των περιφερειακών προγραμμάτων.

Οι πιστώσεις που διατέθηκαν από το Α' ΚΠΣ στην βιομηχανία δεν είχαν τις αναμενόμενες επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, αντίθετα συνέβαλε στην έναρξη μεγάλων έργων υποδομής εθνικής σημασίας, που αναφέρονται στο πρώτο σκοπό-προτεραιότητα του Προγράμματος αυτού. Η σπουδαιότερη όμως συνέπεια από την εφαρμογή του Α' ΚΠΣ είναι αυτή στον τομέα διοίκησης, διαχείρισης και αξιολόγησης των έργων που αποτέλεσε σημαντική παρακαταθήκη στη διαμόρφωση του οργανωτικού πλαισίου διοίκησης του Β' ΚΠΣ.

#### IV. Β' ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ (1994 – 1999)

Το Β' ΚΠΣ είναι το προϊόν της συμφωνίας στην οποία κατέληξαν η ελληνική κυβέρνηση και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τις αναπτυξιακές προτεραιότητες της χώρας. Δρομολογήθηκε στο πλαίσιο της συνθήκης του Μάαστριχ το '92 και έγινε με βάση το Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης που υπέβαλε η ελληνική κυβέρνηση. Από το ΚΠΣ συνοδεύεται με ορισμένα νέα στοιχεία όπως την αύξηση των πόρων αλλά και την δημιουργία ενός ακόμα χρηματοδοτικού μέσου, του Ταμείου Συνοχής.

Η στρατηγική του ΚΠΣ II μορφοποιείται σε 3 ομάδες συγκεκριμένων στόχων:

- A) οι βασικές κατευθύνσεις για την ανάπτυξη και την σύγκλιση της ελληνικής οικονομίας
- B) Τα στοιχεία της ποσοτικής εκτίμησης, των επιπτώσεων του Β' ΚΠΣ.
- Γ) Οι συμπληρωματικές παρεμβάσεις για την βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης του πληθυσμού.

Τα τομεακά και κλαδικά προγράμματα του Β' ΚΠΣ εντάσσονται σε 4 αναπτυξιακούς άξονες και τα περιφερειακά σε ένα. Αναλυτικά:

1. Μείωση του περιφερειακού χαρακτήρα της χώρας και προώθηση της εσωτερικής ολοκλήρωσης μέσω της ανάπτυξης των βασικών υποδομών: μεταφορές (οδικοί άξονες, λιμάνια, αεροδρόμια, σιδηρόδρομος), ενέργεια, τηλεπικοινωνίες.
2. Βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης: αστική ανάπτυξη, υγεία και πρόνοια, περιβάλλον.

3. Ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας του οικονομικού ιστού: βιομηχανία και υπηρεσίες, έρευνα και τεχνολογία, τουρισμός και πολιτισμός, γεωργία και αγροτική ανάπτυξη, αλιεία.
4. Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και προώθηση της απασχόλησης: εκπαίδευση και κατάρτιση, καταπολέμηση του αποκλεισμού από την αγορά εργασίας, εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης.
5. Μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων και άρση της απομόνωσης των νησιωτικών περιοχών μέσω 13 περιφερειακών λειτουργικών προγραμμάτων, τα οποία ήταν πολυατομικά.

Συνολικοί πόροι για την περίοδο '93-'99 ήταν 10 τρις δρχ. Ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ αυξήθηκε κατά μισή έως μία εκατοστιαία μονάδα κατά έτος και δημιουργήθηκαν συνολικά 60-80 νέες χιλιάδες θέσεις εργασίας που δεν υπήρχαν δίχως το Β' ΚΠΣ. Οι συνολικές δεσμεύσεις πιστώσεων για τα Δ.Τ. ξεπέρασαν το 82% του συνόλου των πιστώσεων που προβλέπονταν στο Β' ΚΠΣ στα τέλη του '98. (4<sup>η</sup> θέση στην ΕΕ έναντι 59% το '97 (7<sup>η</sup> θέση). Επίσης, οι εισροές πόρων έφτασαν το 62,9 % του συνόλου των εισροών στα τέλη του '98 δηλ στην 5<sup>η</sup> θέση έναντι της 8<sup>ης</sup> θέσης το '97. Η απορρόφηση των πιστώσεων του Β' ΚΠΣ άγγιξε το 98% και αυτό το γεγονός βασίζεται στην καλύτερη διάρθρωση των διοικητικών δομών, των αρμοδίων αρχών για την εφαρμογή του Β-ΚΠΣ.

Οι σημαντικότερες ενέργειες προς αυτή την κατεύθυνση είναι :

- A) Η ψήφιση νόμου για τα δημόσια έργα που περιορίζει τις μεγάλες εκπτώσεις.
- B) Η λήψη απόφασης για τη δημιουργία πληροφοριακού Συστήματος Διοίκησης (MIS) του ΚΠΣ.
- Γ) Η καθιέρωση συστήματος project management για τα μεγάλα έργα.

Το Β' ΚΠΣ ώθησε την Ελληνική Οικονομία προς μία άνθηση, λόγω των μεγάλων επενδύσεων σε αναπτυξιακά έργα. Η χώρα μας κατάφερε να επιτύχει τα κριτήρια της ΟΝΕ και να συμμετάσχει χωρίς καθυστερήσεις στον πυρήνα των κρατών μελών της ΕΕ που θέτουν τις βάσεις για νέες εξελίξεις στο Ευρωπαϊκό οικοδόμημα.

### ➤ Αποτίμηση του Β' ΚΠΣ\*

Αξονας 1: Την πιο ικανοποιητική πρόοδο εμφανίζουν η κατασκευή του ΠΑΘΕ και του άξονα, Κρήτης. Οι κύριες αδυναμίες που διαπιστώθηκαν κατά την υλοποίηση, μεγάλων έργων εντοπίζονται τόσο στην αρχικό σχεδιασμό, όσο και στους μηχανισμούς εφαρμογής τους.

Αξονας 2: Με την ολοκλήρωση των νέων νοσοκομείων και των επεκτάσεών τους θα έχουν καλυφθεί όλα σχεδόν τα κενά τουλάχιστον από ποσοτική άποψη. Όλα τα μεσαίου και μεγαλύτερου μεγέθους αστικά κέντρα θα έχουν καλύψει τις

\* *Internet*

ανάγκες τους για αποχέτευση και καθαρισμό λυμάτων. Τέλος, το σύστημα ύδρευσης καλύπτει πλέον το σύνολο σχεδόν του πληθυσμού.

**Άξονας 3:** Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα του Οικονομικού Ιστού. Ενώ η υλοποίηση των προγραμμάτων και από την άποψη του φυσικού αντικείμενου και από την άποψη της απορρόφησης των πιστώσεων θα μπορούσε να κριθεί ικανοποιητική (περισσότερο στον αγροτικό τομέα, λιγότερο στη μεταποίηση και τον τουρισμό), οι επιπτώσεις των παρεμβάσεων είναι δύσκολο να εκτιμηθούν. Πάντως είναι σαφής η βελτίωση του πάγιου κεφαλαίου τόσο στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις όσο και στις μεταποιητικές μονάδες.

**Άξονας 4:** Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού και Απασχόληση. Η μέχρι στιγμής αποτίμηση των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων αυτού του άξονα δείχνει διαφορετικά ποσοστά υλοποίησης και ικανοποίησης των αρχικών στόχων τους με μεγαλύτερο βαθμό ικανοποίησης στο Ε.Π. Εκπαίδευση και Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση.

#### *Πρωτόγνωρα έργα και δράσεις*

- Ποτέ δεν είχαμε κατασκευάσει αεροδρόμιο του μεγέθους των Σπάτων, ποτέ δεν είχαμε πραγματικά μετρό, ούτε φυσικό αέριο, ούτε γέφυρα που να συνδέει το Ρίο με το Αντίρριο
- Ποτέ δεν είχαμε ξανασχεδιάσει και υλοποιήσει έργο εμβέλειας και σημασίας όπως η Εγνατία Οδός. Ποτέ δεν είχαμε μέχρι σήμερα σύγχρονο ηλεκτρικό σιδηρόδρομο που να διασυνδέει τις δύο μεγαλύτερες πόλεις της χώρας μας.
- Ποτέ δεν ξανακατασκευάσαμε τόσα πολλά νοσοκομεία σε τόσα λίγα χρόνια.
- Με το Α' ΚΠΣ, η τότε κυβέρνηση κατάφερε να κατασκευάσει 50 χλμ. αυτοκινητοδρόμων και τώρα κατασκευάζουμε 1000 χλμ σε ελάχιστα χρόνια.
- Ποτέ δεν είχαμε ξαναδιαχειριστεί ένα ολοκληρωμένο και συνεκτικό πρόγραμμα υπέρ των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, που αποτελούν τη ραχοκοκαλιά της οικονομίας μας.

*Το Β' ΚΠΣ δεν είναι μόνο μεγάλα έργα. μεταξύ άλλων\* :*

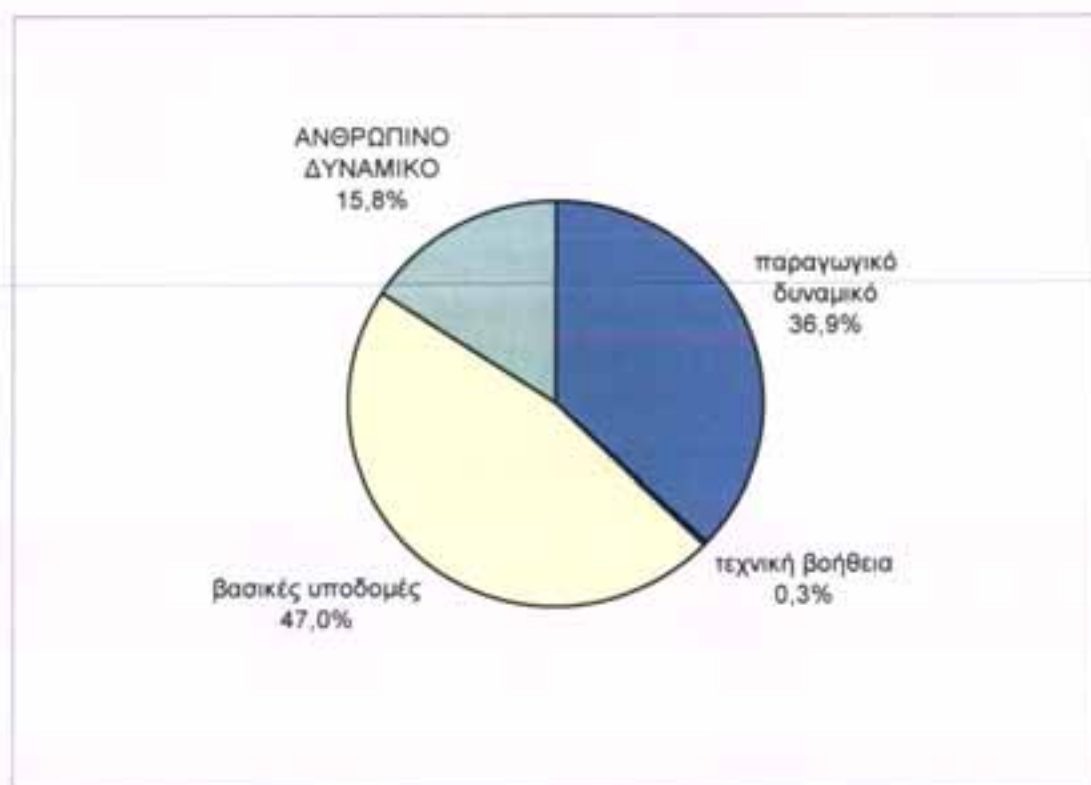
- Ανανεώνεται το περιεχόμενο των σχολικών βιβλίων,
- Υλοποιούνται δράσεις για την αλιεία,
- Κατασκευάζονται αιολικά πάρκα,
- Εκπονούνται ερευνητικά προγράμματα,
- Μηχανογραφείται η λειτουργία υπηρεσιών του δημοσίου τομέα,

\* Internet

- Ενισχύονται επενδύσεις για τον εκσυγχρονισμό και την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής βιομηχανίας και των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

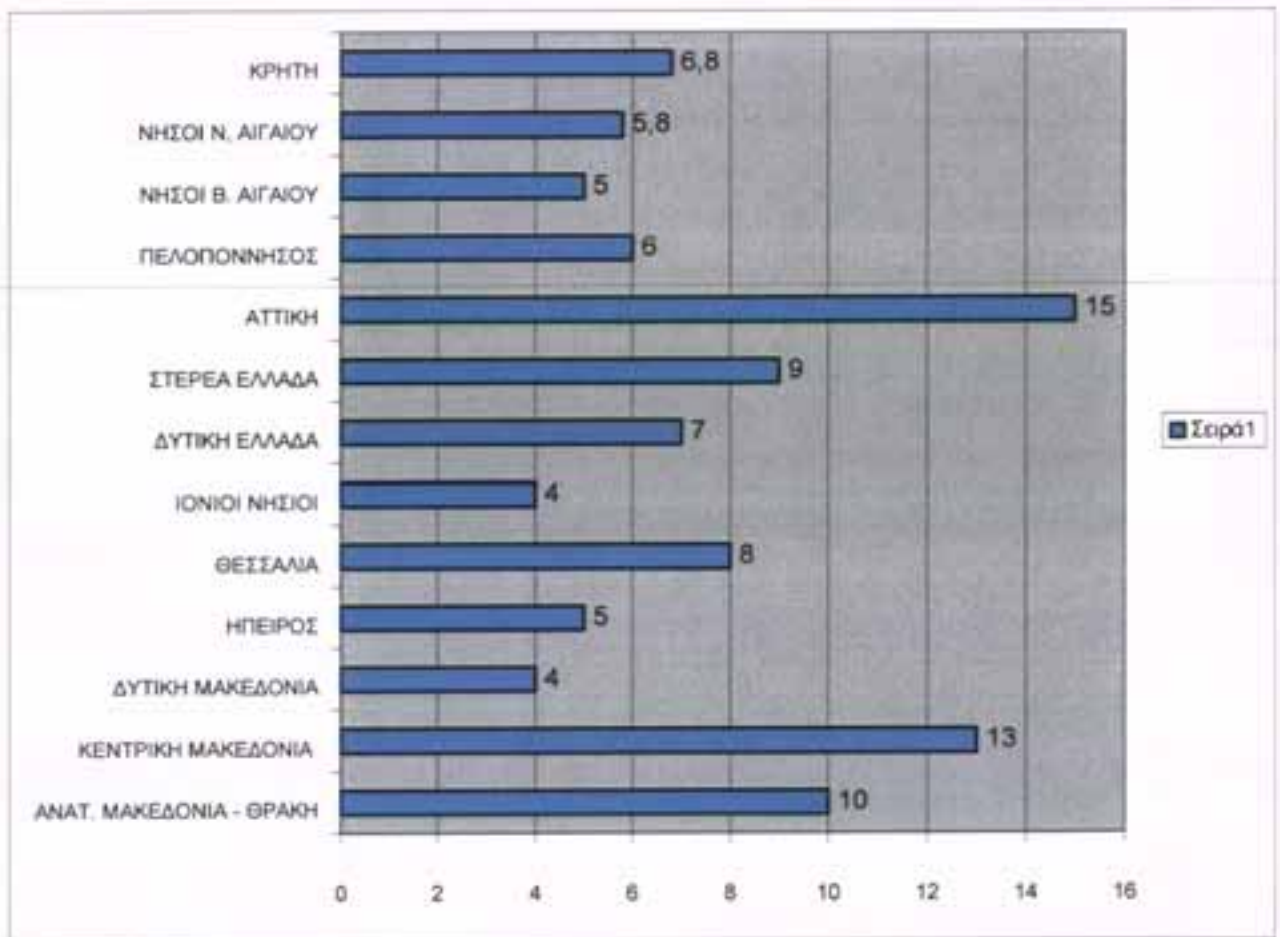
## ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ\*

**ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1:** ΚΠΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 1994-1999 . ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΜΕΑ.



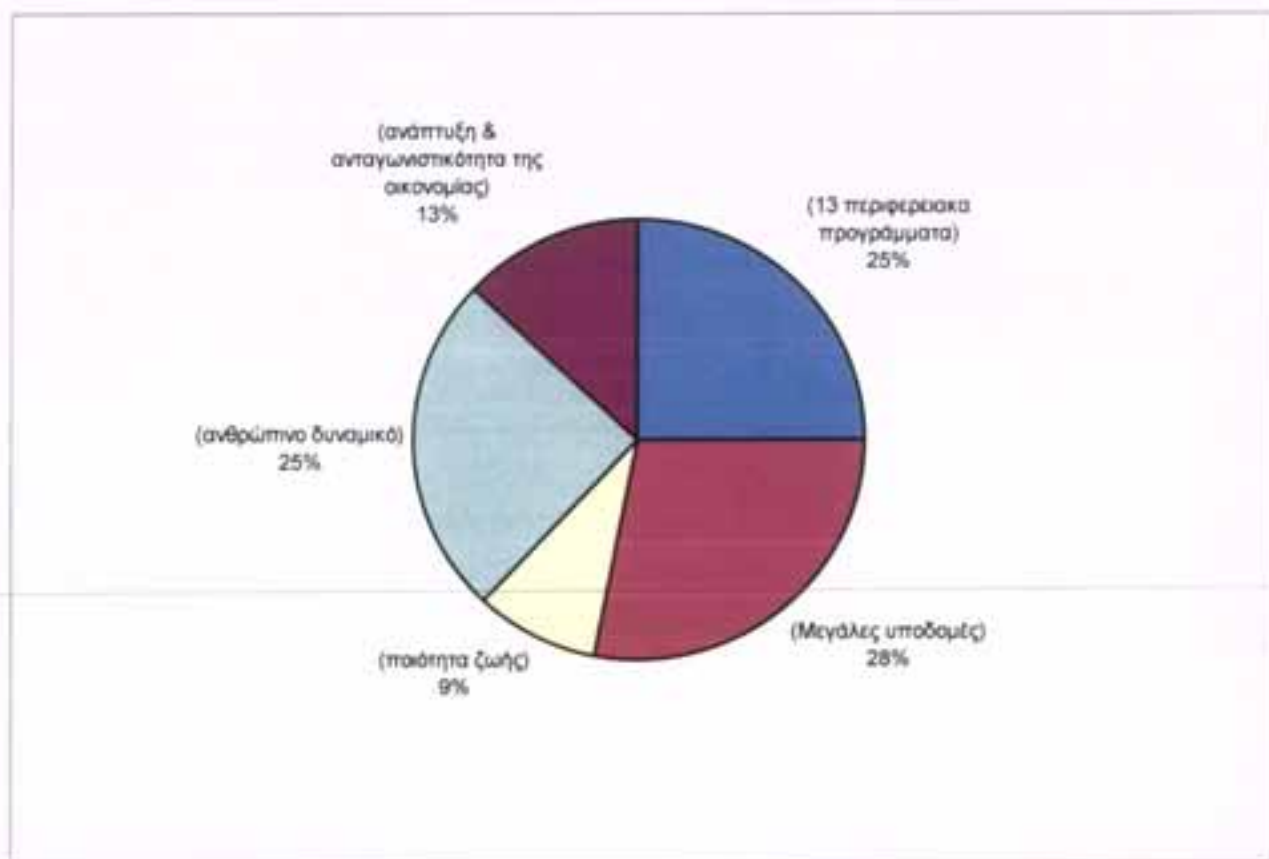
\* Ν.Κόνσολας «Σύγχρονη περιφερειακή οικονομική πολιτική»

**ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2 : ΚΠΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 1994-1999 ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ**





**ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3 :** ΚΠΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 1994-1999. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΧΩΡΙΣ ΤΟ ΤΑΜΕΙΟ ΣΥΝΟΧΗΣ.



## ΠΙΝΑΚΕΣ\*

**ΠΙΝΑΚΑΣ 1 :** Άξονας 1 ΚΠΣ: Μείωση της «Περιφερειακότητας» και προώθηση της εσωτερικής ολοκλήρωσης με την ανάπτυξη των μεγάλων δικτύων υποδομής

ΠΟΣΑ ΣΕ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ ECU

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ
Αυτοκινητόδρομοι Λιμάνια-Αεροδρόμια	5.212,4	885	1.327,4	3000
Σιδηρόδρομοι	490,1	196	294,1	
Επικοινωνίες	452,2	201,5	250,7	
Ενέργειες	1.163,9	340,2	510,3	313,4
Φυσικό αέριο	953,6	531,9	354,6	67,1
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>8.272,2</b>	<b>2.154,6</b>	<b>2.737,1</b>	<b>3.380,5</b>

Ο άξονας 1, των μεγάλων υποδομών, περιλαμβάνει τα προγράμματα των μεταφορών, των επικοινωνιών, της ενέργειας και του φυσικού αερίου. Η χρηματοδότηση των προγραμμάτων αυτών καλύπτει το 28% του συνολικού προϋπολογισμού των 29,72 ECU, δηλαδή 8.272,2 εκατ. ECU.

**ΠΙΝΑΚΑΣ 2:** Άξονας 2 ΚΠΣ: Βελτίωση της ποιότητας ζωής

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ
Αστική Ανάπτυξη (Μετρό Αθήνας & Θεσ/κης)	1.849,3	853,7	853,7	141,8
Υγεία - Πρόνοια	339,4	113	226,4	
Περιβάλλον	502,3	125,6	376,7	
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>2.691,9</b>	<b>1.092,3</b>	<b>1.456,8</b>	<b>141,8</b>

ΠΟΣΑ ΣΕ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ ECU

Στον άξονα 2 της ποιότητας ζωής, εντάσσονται τα προγράμματα της αστικής ανάπτυξης (Μετρό Αθήνας και Θεσσαλονίκης), υγείας - πρόνοιας και περιβάλλοντος. Η χρηματοδότηση τους απορροφά 9% του συνολικού προϋπολογισμού, δηλαδή 2.691,9 ECU.

\* Ν.ΚΟΝΣΟΛΑΣ «ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ»

**ΠΙΝΑΚΑΣ 3 : Άξονας 3 ΚΠΣ : Ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα**

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ
Βιομηχανία & Υπηρεσίες	3.318,2	468,3	720	2.129,9
Έρευνα & Τεχνολογία	579,3	105,4	316,2	157,7
Τουρισμός & Πολιτισμός	517,7	182,6	229,1	106
Γεωργία	2.822,8	574,8	1.269	979
Αλιεία	288,1	50	150	88,1
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>7.526,1</b>	<b>1.381,1</b>	<b>2.684,3</b>	<b>3.460,7</b>

ΠΟΣΑ ΣΕ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ ECU

Ο άξονας 3 , της ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας , περιλαμβάνει τα προγράμματα της βιομηχανίας και των υπηρεσιών , της έρευνας και της τεχνολογίας , του τουρισμού και του πολιτισμού , της γεωργίας και της αλιείας . Η χρηματοδότηση τους φθάνει σε ποσοστό 25% του συνολικού προϋπολογισμού , δηλαδή 7.526,1 εκατ. ECU.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ
Εκπαίδευση & και αρχική κατάρτιση	1.847,6	416,9	1.385,7	
Συνεχιζόμενη κατάρτιση και ενίσχυση της απασχόλησης	1.235,4	252	756	
Καταπολέμηση της Μακροχρόνιας ανεργίας και του αποκλεισμού από την αγορά εργασίας	328	82	246	
Εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης	305,3	136,7	168,6	227,4
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>3.716,3</b>	<b>932,6</b>	<b>2.556,3</b>	<b>227,4</b>

ΠΟΣΑ ΣΕ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ ECU

**ΠΙΝΑΚΑΣ 4 : Άξονας 4 ΚΠΣ : Ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων και ενίσχυση της απασχόλησης**

Στον άξονα 4 , του ανθρώπινου δυναμικού , εντάσσονται τα προγράμματα εκπαίδευσης και αρχικής κατάρτισης , συνεχιζόμενης κατάρτισης , ενίσχυσης της απασχόλησης και καταπολέμησης της μακρόχρονης ανεργίας . Η χρηματοδότηση των προγραμμάτων αυτών απορροφά ποσοστό 13% του συνολικού προϋπολογισμού , δηλαδή 3.716,3 εκατ.

**ΠΙΝΑΚΑΣ 5 :** Άξονας 5 ΚΠΣ : Μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων και άρση της απομόνωσης των νησιωτικών περιοχών

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ
Ανατ.Μακεδονία-Θράκη	823,5	164,8	494,3	164,4
Κεντρική Μακεδονία	977,4	196,2	588,5	192,7
Δυτική Μακεδονία	347,9	72,3	217	58,6
Ηπείρου	376,1	78,8	236,5	60,8
Θεσσαλίας	609,9	125,3	375,8	108,8
Ιονίων Νήσων	274,4	56,9	170,7	46,8
Δυτική Ελλάδα	501,6	100,5	301,55	99,6
Στερεά Ελλάδα	623	123,9	371,8	127,3
Αττική	1.098,10	228,6	685,7	183,8
Πελοποννήσου	440,2	95,3	286	58,9
Νήσων Β.Αιγαίου	366,5	70,1	210,2	86,2
Νήσων Ν.Αιγαίου	430	74,7	224,1	131,2
Κρήτη	558,3	104,1	312,3	141,9
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>7.426,90</b>	<b>1.491,50</b>	<b>4.474,40</b>	<b>1.461,90</b>

ΠΟΣΑ ΣΕ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ ECU

Ο άξονας 5 , της μείωσης των περιφερειακών ανισοτήτων , περιλαμβάνει τα Πολυταμειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα των 13 Περιφερειών της χώρας . Το ποσοστό χρηματοδότησης τους καλύπτει το 25% του συνολικού προϋπολογισμού , δηλαδή 7.426,9 εκατ. ECU.

- Στην συνέχεια παραθέτουμε την έρευνα του Ευρωβουλευτή, Κωστή Χατζηδάκη για το Β' ΚΠΣ, όπως παρουσιάζεται σε ιστοσελίδα στο INTERNET.

Είναι αναμφισβήτητο γεγονός ότι το Β' ΚΠΣ αποτελούσε για την Ελλάδα μια μεγάλη ευκαιρία αποβλέποντας σε καθαρές εισροές της τάξης των 6,5 τρις δρχ σε ένα πραγματικά αναπτυξιακό άλμα. Ωστόσο ο απολογισμός του Β' ΚΠΣ είναι πολύ φτωχότερος των αναμενόμενων αποτελεσμάτων.

Είναι αναμφισβήτητο γεγονός ότι το Β' ΚΠΣ αποτελούσε για την Ελλάδα μία μεγάλη ευκαιρία, αποβλέποντας σε καθαρές εισροές της τάξης των 6,5 τρις δραχμών και σε ένα πραγματικό αναπτυξιακό άλμα. Ωστόσο, ο απολογισμός του Β' ΚΠΣ είναι πολύ φτωχότερος των αναμενόμενων αποτελεσμάτων.

Σήμερα, η Ελλάδα εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από σημαντικές περιφερειακές και ενδοπεριφερειακές διαφορές στην κατανομή του πληθυσμού, δραστηριοτήτων και συνθηκών διαβίωσης, με την Ήπειρο λ.χ. να κατέχει τη θλιβερή «πρωτιά» ως η φτωχότερη περιφέρεια της ΕΕ. Επιπλέον, ως προς το κατά κεφαλήν εισόδημα της Ελλάδας, στο τέλος της προγραμματικής περιόδου 1994-1999 εξακολουθούμε να ήμασταν πανηγυρικά τελευταίοι σε κοινοτικό επίπεδο, ακόμη και σε σύγκριση με τις άλλες χώρες Συνοχής.



Δυστυχώς, δεν θα μπορούσε να είναι διαφορετικά τα αποτελέσματα, δεδομένου ότι σε πολλούς τομείς σημειώθηκαν αποκλίσεις από τους

προκαθορισμένους στόχους. Το τελικό αποτέλεσμα αυτών των αδυναμιών είναι ότι κατά τη διάρκεια της προγραμματικής περιόδου 1994-1999 θα μπορούσαμε να είχαμε επιτύχει σωρευτική αύξηση του ΑΕΠ υψηλότερη κατά 4.2%. Σύμφωνα με στοιχεία του ΥΠΕΘΟ, εάν η Ελλάδα είχε επιτύχει ρυθμούς ετήσιας ανάπτυξης κατά 0.6% υψηλότερους – όπως άλλωστε προβλεπόταν στο Β' ΚΠΣ – θα είχε υψηλότερη σωρευτική ανάπτυξη την περίοδο 1994-1999 κατά 4.2%. Η ψαλίδα ανάμεσα στην πραγματικά και τη δυνητική σωρευτική ανάπτυξη αντιστοιχεί σε 1.6 τρις δραχμές, με βάση το ΑΕΠ της χώρας μας το 1999.

Εκτός του ότι ο απολογισμός του Β' ΚΠΣ αποκλίνει από τους αρχικούς στόχους που τεθεί είναι γεγονός ότι τα λεφτά δεν έπιασαν τόπο. Ορισμένες από τις αιτίες πιστεύω ότι είναι :

- Η ανεπάρκεια της δημόσιας διοίκησης σε επίπεδο σχεδιασμού, διαχείρισης υλοποίησης και παρακολούθησης.
- Ο ανεπαρκής σχεδιασμός πολλών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και επιμέρους έργων.
- Το προβληματικό σύστημα ανάθεσης και εκτέλεσης δημοσίων έργων, με αποτέλεσμα να κατασπαταληθούν πολύτιμοι πόροι
- Ο ελλιπέστατος ποιοτικός έλεγχος κατά την υλοποίηση δημοσίων έργων και την «παραγωγή» πολλών κακοτεχνιών.
- Μη ασφάλιση των δημοσίων έργων.
- Αποτυχημένη πολιτική επαγγελματικής κατάρτισης, με ουσιαστική «συνεισφορά στη ραγδαία αύξηση της ανεργίας στην Ελλάδα και με αποτέλεσμα να είμαστε η μόνη χώρα στην ΕΕ, στην οποία η ανεργία αυξάνεται.
- Αδυναμίες στα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ), με το ένα τρίτο των ΠΕΠ να εμφανίζουν απορροφήσεις κάτω του 60%.
- Ελλιπής συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα, με αποτέλεσμα να στερηθούμε τουλάχιστον 1.3 τρις από την προγραμματισμένη δαπάνη για την εκτέλεση του Β' ΚΠΣ.
- Χαμηλές απορροφήσεις στο Β' ΚΠΣ, όπου ερχόμαστε μετά βίας πέμπτοι μετά από τις άλλες χώρες Συνοχής και τη Γερμανία, αλλά και κάτω από το μέσο όρο της ΕΕ.

## V. Γ' ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ (2000 – 2006)

Η ΟΝΕ αλλά και η επικείμενη διεύρυνση της Ένωσης, έκαναν επιτακτικότερη την ανάγκη για οικονομική και κοινωνική συνοχή των περιφερειών των χωρών μελών. Η εφαρμογή του Γ' ΚΠΣ έγινε επιτακτική, αποτελεί το μεγαλύτερο χρηματοδοτικό πρόγραμμα για την ανάπτυξη της Ελλάδας.

Το Σεπτέμβριο του 1999 υποβλήθηκε στην ΕΕ το «Σχέδιο Ανάπτυξης 2000-2006» και τον Ιούλιο του 2000 εγκρίθηκε από το κολέγιο των Επιτρόπων το Γ' ΚΠΣ. Μπορεί βάσιμα να υποστηριχθεί ότι το ΣΑ 2000-2006 θα εφαρμοστεί ως Γ' ΚΠΣ, χωρίς μεταβολές στην προβλεπόμενη προγραμματική περίοδο.

Το ΚΠΣ 2000-2006 αποτελεί ισχυρό εργαλείο και καθοριστικό μοχλό για την ανάπτυξη, την κοινωνική συνοχή, τον εκσυγχρονισμό της χώρας. Σε μια κρίσιμη καμπή της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και στις σημερινές ανταγωνιστικές συνθήκες, η Ελλάδα εξασφαλίζει σημαντικούς πόρους, που θα της επιτρέψουν να προσεγγίσει τις οικονομίες και το βιοτικό επίπεδο των άλλων χωρών της ΕΕ και να αντιμετωπίσει μείζονα προβλήματα της οικονομικής και κοινωνικής ζωής.

Η Ελλάδα, εξακολουθεί, ακόμα να εντάσσεται εξ ολοκλήρου στις περιοχές επιλεξιμότητας του στόχου 1 στις περιοχές επιλεξιμότητας του στόχου 1 των διαρθρωτικών ταμείων, δηλ. στις περιοχές με το χαμηλότερο επίπεδο ανάπτυξης στην ΕΕ. Η Εθνική και η περιφερειακή αναπτυξιακή στρατηγική στην Ελλάδα, διαμορφώνεται μέσα από το ΣΑ 2000-2006 ενώ εξειδικεύεται και υλοποιείται μέσω των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του Γ' ΚΠΣ σε εθνικό-τομεακό και περιφερειακό επίπεδο.

Η Ε. Επιτροπή ως το αρμόδιο όργανο της Ένωσης, σε συνεργασία και μετά από διαπραγματεύσεις με την χώρα μας, μελέτησε το περιεχόμενο του Σχεδίου καθώς επίσης και την χρηματοδότηση που θα χρειαζόταν. Κατόπιν, η Επιτροπή ενέκρινε το Σχέδιο με την μορφή ΚΠΣ, τα Επιχειρησιακά Προγράμματα, Τομεακά και Περιφερειακά. Το Γ' ΚΠΣ υλοποιείται μέσω 11 τομεακών και 13 Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.

#### ➤ Η συγκρότηση του «σχεδίου»

Το «ΣΧΕΔΙΟ» αποτελείται από τρία μέρη.

«ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ»: αναφέρεται στο μακροοικονομικό πλαίσιο, στο οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον μέσα στο οποίο θα ενεργοποιηθούν οι παρεμβάσεις του «Σχεδίου» και θα διαμορφωθούν τα αποτελέσματα από την εφαρμογή του.

«ΤΟΜΕΑΚΟ»: περιλαμβάνει την εξειδίκευση των στόχων του «Σχεδίου» κατά άξονα προτεραιότητας και κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας.

«ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ»: θέτει τις προτεραιότητες ανάπτυξης των δεκατριών περιφερειών της χώρας.

#### ➤ Στόχοι

Το Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης σχεδιάστηκε με ορίζοντα τις ανάγκες της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας του 2010. Ο σχεδιασμός κατά συνέπεια έλαβε υπόψη τα κρίσιμα νέα ζητήματα και τις νέες προκλήσεις που θα έχουν διαμορφωθεί, την ανάγκη ολοκλήρωσης των στόχων που προωθήθηκαν από το Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης και τις αναγκαίες ισορροπίες στις οικονομικές και κοινωνικές επιλογές, έτσι ώστε να υπάρχει όσο γίνεται μεγαλύτερη αντιστοιχία μεταξύ σχεδιαζόμενων δράσεων και προτεραιοτήτων της νέας προγραμματικής περιόδου.

Ο βασικός στόχος του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης είναι η συνέχιση και η μεγαλύτερη ενίσχυση των πολιτικών για την πραγματική σύγκλιση, την περιφερειακή ανάπτυξη, και την κοινωνική συνοχή.



Αποδίδει ιδιαίτερη έμφαση :

- 1) Στη βελτίωση του ανθρώπινου δυναμικού μέσα από την Παιδεία και τη δημιουργία αποτελεσματικών δομών παροχής Επαγγελματικής Κατάρτισης σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και σε όλες τις δομές παροχής Επαγγελματικής Κατάρτισης. Ένα κατάλληλα εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό αποτελεί επίσης όρο για τη συμμετοχή στη κοινωνία της πληροφορίας που ανατέλλει και προϋπόθεση για τη μακροπρόθεσμη αντιμετώπιση της ανεργίας.
- 2) Στην ενίσχυση της παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας ως πρωταρχικό παράγοντα της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης.
- 3) Στις νέες τεχνολογίες και την πληροφορική που αποτελούν στρατηγικό εργαλείο του ανταγωνισμού στις παγκοσμιοποιημένες αγορές, θέτοντας πιεστικά το πρόβλημα της ανάπτυξης μηχανισμών δημιουργίας, απορρόφησης και αξιοποίησής τους. Μία στρατηγική εστιασμένη γύρω από τις νέες τεχνολογίες και την πληροφορική, συμμετέχοντας ενεργά στην παραγωγή της, με στόχο όχι μόνο την κάλυψη της απόστασης από τις αναπτυγμένες χώρες, αλλά και την απόκτηση πλεονεκτικής θέσης στο ευρύτερο διεθνές περιβάλλον.
- 4) Στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας του αγροτικού τομέα και στην επίλυση του δημογραφικού προβλήματος της γήρανσης του αγροτικού πληθυσμού, πρόβλημα με ιδιαίτερη βαρύτητα για ένα μεγάλο μέρος της ορεινής και νησιωτικής Ελλάδας.
- 5) Στη βελτίωση της κλαδικής διαφοροποίησης της μεταποιητικής βάσης της χώρας. Εδώ θα παίξουν καταλυτικό ρόλο ο εμπλουτισμός της ελληνικής μεταποίησης με νέους δυναμικά ανερχόμενους κλάδους προωθημένης τεχνολογίας.
- 6) Στην προστασία των φυσικών πόρων και κατ' επέκταση στην αναβάθμιση της ποιότητας ζωής, εξισορρόπησης αρνητικών λειτουργιών που δημιουργήθηκαν στο παρελθόν, τον περιορισμό των προβλημάτων του περιβάλλοντος.
- 7) Στην ανάδειξη της μοναδικής πολιτιστικής κληρονομιά, αλλά και της σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας της οργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 αποτελεί μια άριστη ευκαιρία εξυπηρέτησης αυτού του στόχου.
- 8) Στην εξοικονόμηση δημόσιας δαπάνης για έργα και δράσεις, που μπορούν να αναληφθούν από ιδιωτικούς φορείς, με παράλληλη διασφάλιση των συμφερόντων του κοινωνικού συνόλου. Κατά συνέπεια, ο σχεδιασμός των έργων/δράσεων πρέπει να λάβει πολύ πιο σοβαρά υπόψη τον παράγοντα αυτό από ότι κατά τη διάρκεια του Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης.

Η στρατηγική των στόχων εντάσσεται σε έξι άξονες προτεραιότητας του Γ' ΚΠΣ.

Οι άξονες είναι οι εξής :

- 1) Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού
- 2) Ενίσχυση των βασικών Υποδομών
- 3) Βελτίωση της Ανταγωνιστικότητας των Παραγωγικών Τομέων
- 4) Βελτίωση της ποιότητας ζωής και του Περιβάλλοντος
- 5) Ανάπτυξη της Κοινωνίας της Πληροφορίας
- 6) Περιφερειακή Ανάπτυξη

## **ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΟΡΩΝ**

**ΠΙΝΑΚΑΣ 1 :** Όπως προκύπτει από τα στοιχεία, το συνολικό κόστος ανέρχεται σε 15,17 τρις δρχ από τα οποία προβλέπεται ότι τα 3,2 τρις δρχ θα προέλθουν από ιδιωτικούς πόρους δηλ. 20,4%. Η δημόσιο δαπάνη συμμετέχει με 12,5 τρις δρχ δηλ. 79,6% (Κοινοτική 75%, Εθνική 25%) (οι υπολογισμοί έγιναν με σταθερές τιμές 1999)

**Πίνακας 1: Κατανομή Δαπανών κατά Τομέα**

ΤΟΜΕΙΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ	%	Δημόσια Δαπάνη		Ιδιωτική Συμμετοχή	
			ΣΥΝΟΛΟ	% ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ	ΣΥΝΟΛΟ	% ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ
ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ	5.590	35,6	4.740	30,2	850	15,2
Οδικά – Λιμάνια – Μετρό	4.270	27,2	3.470	22,1	800	18,7
Σιδηρόδρομοι- Αεροδρόμια – Αστικές Συγκοινωνίες	1.320	8,4	1.270	8,1	50	3,8
ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	2.180	13,9	2.050	13,1	130	6
Εκπαίδευση	1.100	7	1.100	7		
Κατάρτιση – Απασχόληση	1.080	6,9	950	6	130	12
ΥΓΕΙΑ -ΠΡΟΝΟΙΑ	350	2,2	350	2,2		
ΓΕΩΡΓΙΑ-ΑΛΙΕΙΑ	2.010	12,8	1.350	8,6	660	32,8
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	570	3,6	270	1,7	300	52,6
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	450	2,9	450	2,9		
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	1.000	6,4	1.000	6,4		
ΕΝΕΡΓΕΙΑ	1.050	6,7	550	3,5	500	47,6
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ- ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	1.320	8,4	660	4,2	660	50
ΕΡΕΥΝΑ&ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	200	1,3	170	1,1	30	15
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ- ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΑ	220	1,4	150	1	70	31,8
ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΔΗΜ.ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ	220	1,4	220	1,4		
ΤΕΧΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ	40	0,3	40	0,3		
ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ	15.200	96,8	12.000	76,4	3.200	21,1
ΑΚΑΤΑΝΕΜΗΤΟ ΠΟΣΟ- ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟ	500	3,2	500	3,2		
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>15.700</b>	<b>100</b>	<b>12.500</b>	<b>79,6</b>	<b>3.200</b>	<b>20,4</b>

Πηγή :Στοιχεία του Σ.Α. 2000-2006 ( Internet )

**ΠΙΝΑΚΑΣ 2:** Παρουσιάζεται η κατανομή των πόρων του Σ.Α. 2000-2006 κατά άξονα προτεραιότητας

ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ	%	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ			
			ΣΥΝΟΛΟ	ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ
<b>Προτεραιότητα Νο 1:</b> ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ	1.411	10,5	1.325	994	331	86
<b>Προτεραιότητα Νο 2:</b> ΒΑΣΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ	4.465	33,3	3.135	1.886	1.249	1.330
<b>Προτεραιότητα Νο 3:</b> ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΙ ΤΟΜΕΙΣ	2.643	19,7	1.550	1.084	466	1.093
<b>Προτεραιότητα Νο 4:</b> ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΗΣ	305	2,3	305	229	76	0
<b>Προτεραιότητα Νο 5:</b> ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ	953	7,1	780	585	195	173
<b>Προτεραιότητα Νο 6:</b> ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	3.588	26,8	3.070	2.303	768	518
ΤΕΧΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ	30	0,2	30	23	8	0
<b>ΣΥΝΟΛΟ ΣΧ/ΚΠΣ</b> (χωρίς αποθεματικό)	13.395	100	10.195	7.103	3.092	3.200

Πηγή :Στοιχεία του Σ.Α. 2000-2006 ( Internet )

**Πίνακας 3: Διαχρονική επίδραση του Γ' ΚΠΣ στο ΑΕΠ**

ΕΤΗ	ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΣΤΟ ΑΕΠ	ΜΕΣΟΙ ΡΥΘΜΟΙ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΕΠ	
		Χωρίς ΚΠΣ	Με ΚΠΣ
2000	0,49%		
2001	1,04%	2,40%	3,20%
2002	1,72%	2,20%	3,10%
2003	2,91%	2,50%	3,70%
2004	3,94%	2,40%	3,42%
2005	4,91%	2,30%	3,26%
2006	6,37%	2,70%	4,13%
Μ.Ο.	3,06%	2,42%	3,39%

Πηγή

:Στοιχεία του Σ.Α. 2000-2006 ( Internet )

**ΠΙΝΑΚΑΣ 3 :** Από τα στοιχεία προκύπτει ότι το 2006 το ΑΕΠ αναμένεται να είναι κατά 6,3% υψηλότερο από το επίπεδο στο οποίο θα έφθανε χωρίς τις δράσεις του «Σχεδίου». Αντίστοιχα ποσοστά αναφέρονται στα προηγούμενα χρόνια. Ο ετήσιος μέσος όρος είναι της τάξης του 3,06%. Επίσης, ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ της περιόδου 2000-2006 αυξάνεται σε 3,4% περίπου, αν ληφθούν υπόψη συνολικά οι επιδράσεις από την εφαρμογή του Γ' ΚΠΣ και με την υπόθεση ότι ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ είναι 2,4%, που αναφέρεται σε μια αργή διαδικασία σύγκλισης, αφού ο ρυθμός ανάπτυξης είναι λίγο υψηλότερος του αναμενόμενου μέσου κοινοτικού.

**Πίνακας 4:** Αθροιστική επίδραση του Γ' ΚΠΣ σε βασικά μακροοικονομικά μεγέθη

ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ	3,80%
ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ	51,10%
ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ	15%
ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	2,30%
ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	16,30%
ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	-3,80%
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	85.000άτομα

Πηγή :Στοιχεία του Σ.Α. 2000-2006 ( Internet )

**ΠΙΝΑΚΑΣ 4 :** Στον πίνακα 5 εμφανίζεται η αθροιστική επίδραση του «Σχεδίου» σε ορισμένα μακροοικονομικά μεγέθη στην προγραμματική περίοδο 2000-2006. Από τα στοιχεία του πίνακα προκύπτει ότι η ιδιωτική κατανάλωση αυξάνεται κατά 3,8%. Οι δημόσιες επενδύσεις, οι οποίες προσδιορίζονται εξωγενώς, αυξάνονται κατά 51%, ενώ η αύξηση των ιδιωτικών επενδύσεων είναι της τάξης του 15%. Στον τομέα του εμπορίου (εισαγωγές-εξαγωγές) προκύπτει αύξηση των εισαγωγών κατά 16,3%, ενώ η αναμενόμενη αύξηση της ανταγωνιστικότητας επιδρά στην αύξηση των εξαγωγών κατά 2,3%. Το κόστος εργασίας μειώνεται κατά 3,8% λόγω της βελτίωσης του ανθρωπίνου κεφαλαίου, ενώ η αύξηση της απασχόλησης είναι της τάξης των 85.000 θέσεων εργασίας, μία εκτίμηση πολύ συντηρητική.

➤ Σχέδιο δράσεως σε όλους τους τομείς

Το αναπτυξιακό πρόγραμμα 2000 – 2006 που έχει αυτή τη στιγμή μορφή συνοπτικού Σχεδίου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΣΠΑ), διαρθρώνεται γύρω από τους ίδιους ακριβώς άξονες με το τρέχον ΚΠΣ, (Υποδομή, παραγωγικοί τομείς, ποιότητα ζωής και ανθρωπίνι πόροι) με την προσθήκη του άξονα που αφορά στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Από το '86 μέχρι το 2006 η ΕΕ και το Ελληνικό δημόσιο θα έχουν καταρτίσει 45 προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης.

Στον τομέα των **Μεταφορών**, οι δράσεις που προτείνονται είναι :

- Η ολοκλήρωση των ΠΑΘΕ, ΕΓΝΑΤΙΑΣ και των καθέτων αξόνων της ζεύξης Ρίου-Αντιρρίου, Περιφερειακού δακτυλίου Αθήνας, Τρίπολης-Καλαμάτας και Βορείου οδικού άξονα Κρήτης.
- Η κατασκευή του άξονα Αντιρρίου-Ιωαννίνων και η αναβάθμιση των διαπεριφερειακών αξόνων Θεσσαλίας και Στερεάς Ελλάδος.
- Η ολοκλήρωση των σιδηροδρομικών αξόνων του Β' ΚΠΣ, δηλ. η διπλή γραμμή Αθήνας-Θεσσαλονίκης- Ειδομένης, η ηλεκτροκίνηση, ο περιαστιακός μέχρι το Θριάσιο πεδίο και η βελτίωση της γραμμής Κόρινθος-Πάτρα.
- Η ολοκλήρωση του Μετρό Θεσσαλονίκης και η επέκταση του Μετρό Αθηνών.
- Η αποπεράτωση και ο εξοπλισμός λιμένων-εισόδων της χώρας.
- Η αναβάθμιση των αεροδρομίων Θεσσαλονίκης και Ηρακλείου.
- Η βελτίωση των υπηρεσιών στους κόμβους επιβίβασης επιβατών και φόρτωσης εμπορευμάτων.
- Ο εξοπλισμός αστυνόμευσης των αυτοκινητοδρόμων.

Στον τομέα της **ενέργειας**, προτείνονται οι εξής δράσεις :

- Κίνητρα για ιδιωτικές επενδύσεις στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας
- Η κατασκευή του πετρελαϊκού αγωγού Μπουργκάς – Αλεξανδρούπολης
- Η διασύνδεση με την Ιταλία με αγωγό φυσικού αερίου
- Η συμμόρφωση των ελληνικών διυλιστηρίων με τις νέες περιβαλλοντικές προδιαγραφές.

Στον τομέα των **Επικοινωνιών**, προτείνονται δράσεις για την παροχή προηγμένων Υπηρεσιών σε απομακρυσμένες περιοχές, για την κάλυψη των Ολυμπιακών αγώνων του 2004, αλλά και για τη δημιουργία πάρκων κεραιών ραδιοηλεκτρονικών εκπομπών. Ειδικά για τα ΕΛΤΑ, το νέο ΣΠΑ αρκείται στην ολοκλήρωση των έργων του προηγούμενου ΚΠΣ.

Στον τομέα της **Ανάπτυξης του Ανθρώπινου Δυναμικού**, προβλέπονται οι εξής δράσεις :

- Η χρηματοδότηση των αναγκών σε υποδομές, εξοπλισμό, ανθρώπινο δυναμικό και εκπαιδευτικά προγράμματα για την ολοκλήρωση της Εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης. Θα στηριχθούν επίσης οι ελεύθεροι κύκλοι σπουδών και το Ανοιχτό Πανεπιστήμιο.
- Η ενεργοποίηση και υποστήριξη ενός δικτύου κατάρτισης και αξιολόγησης διδασκόντων, κυρίως της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.
- Η αναδιοργάνωση των υποδομών και ο εμπλουτισμός των εκπαιδευτικών προγραμμάτων της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.
- Η επέκταση των μεταπτυχιακών σπουδών και των υποτροφιών.
- Η ενεργοποίηση νέων δομών κατάρτισης με έμφαση στην ποιότητα και τις ανάγκες της αγοράς εργασίας.
- Η δημιουργία δικτύου κοινωνικών υπηρεσιών υποστήριξης της οικογένειας.
- Ολοκληρωμένα προγράμματα παροχής συμβουλών, υπηρεσιών πρόνοιας, επανειδίκευσης και ενίσχυσης της απασχόλησης ανά θύλακα ανεργίας.
- Η συνέχιση προγραμμάτων αρχικής και συνεχιζόμενης κατάρτισης.

Σε ότι αφορά τις δράσεις για την **ποιότητα ζωής**, στους τομείς Υγείας και Πρόνοιας προβλέπονται μεταξύ άλλων, οι παρακάτω δράσεις :

- Ολοκλήρωση και αναβάθμιση των δομών του ΕΣΥ με στόχο τη δημιουργία αυτοδύναμων υγειονομικά περιφερειών.
- Ο εκσυγχρονισμός των υπάρχουσών μονάδων υγείας, χωρίς αύξηση κλινών.
- Η αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας : βιοϊατρική τεχνολογία και τηλεϊατρική.
- Η θεσμοθέτηση Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας
- Η ανάπτυξη δράσεων για την παιδική προστασία.

Στον **Πολιτισμό** προβλέπεται μεταξύ άλλων η χρηματοδότηση του Μουσείου της Ακροπόλεως, τα έργα ενοποίησης των αρχαιολογικών χώρων των Αθηνών και η αναβάθμιση υποδομής και υπηρεσιών των περιφερειακών μουσείων.

Στον τομέα της **προστασίας του περιβάλλοντος** οι κύριες δράσεις θα αφορούν:

- Τη διαχείριση των στερεών απορριμμάτων
- Τον περιορισμό της ρύπανσης και της σπατάλης υδάτινων πόρων από τη γεωργική παραγωγή.
- Την προστασία των Δασών και τον έλεγχο της τήρησης της περιβαλλοντικής νομοθεσίας.



Στον τομέα της **Γεωργίας** προβλέπονται μεταξύ άλλων:

- Δράσεις πιστοποίησης και ανάδειξης προϊόντων ποιότητας, υγιεινής διατροφής, ονομασίας προελεύσεως και βιολογικών καλλιεργειών.
- Δημιουργία συλλογικών οργανωτικών σχημάτων σε υγιή επιχειρηματική βάση.
- Παροχή κινήτρων σε νέους αγρότες
- Ορθολογική διαχείριση υδατινών πόρων και αναδασώσεις

Το επιχειρησιακό πρόγραμμα **Βιομηχανίας-Υπηρεσιών** θα ενισχύσει τις εξής δράσεις :

- Στον τομέα των Υποδομών, τα Συστήματα ποιότητας προϊόντων και την τυποποίηση, τις υποστηρικτικές υποδομές (ΒΕΠΕ, Πάρκα εμπορίου κλπ.), τις υποδομές για τη στήριξη της διεθνούς παρουσίας της χώρας, τις υποδομές διασύνδεσης επιχειρήσεων, υποδομές περιβαλλοντικής πολιτικής, υποδομές πληροφορικής-καινοτομίας – νέων τεχνολογιών.
- Στον τομέα των Επενδύσεων, επενδύσεις εκσυγχρονισμού, βελτίωσης ποιότητας, περιβαλλοντικών επιδόσεων, προώθησης καινοτομιών κλπ.
- Στις Μικρομεσαίες και Μικρές επιχειρήσεις, ενίσχυση ή δημιουργία υποδομών στήριξής τους, δημιουργία νέων – βελτίωση ανταγωνιστικότητας υφισταμένων και ενίσχυση των συνεργασιών μεταξύ ΜΜΕ (Clusters, κλπ.)

Στην **Έρευνα και Τεχνολογία** προβλέπεται η δημιουργία εταιρίας Venture Capital. Για την ενίσχυση επενδύσεων σε καινοτομικά προϊόντα και νέων επιχειρήσεων Υψηλής τεχνολογίας καθώς και η παροχή ισχυρών κινήτρων προς ερευνητές και Ερευνητικά ιδρύματα για τη δημιουργία εταιριών spin off.

Στον τομέα του **Τουρισμού** , ακόμα για μία φορά θα τεθεί ως στόχος η βελτίωση της Ποιότητας των παρεχομένων υπηρεσιών.

Τέλος, ο καινούργιος άξονας του ΣΠΑ, αυτός δηλαδή που αφορά την **Κοινωνία της Πληροφορίας** , προβλέπει την εξυπηρέτηση των εξής στόχων:

- Τον εκσυγχρονισμό της λειτουργίας του Κράτους μέσω των τεχνολογιών της Πληροφορικής και των Επικοινωνιών για τη βελτίωση των υπηρεσιών προς τον πολίτη.
- Εφαρμογές τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας στην υγεία, το περιβάλλον, τις μεταφορές, τις επικοινωνίες κλπ. με στόχο την ποιότητα ζωής.
- Αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών για εύρωστη οικονομική ανάπτυξη (δημιουργία νέων επιχειρήσεων, ανάδυση νέων κλάδων, αύξηση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας)

- Αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση, την προστασία της πολιτιστικής μας κληρονομιάς και την προβολή του ελληνικού πολιτισμού μέσω του Internet.

Το Έτος 2006 αποτελεί σταθμό για την πορεία της Ελληνικής Οικονομίας, η ολοκλήρωση του Γ' ΚΠΣ θα έχει επιφέρει τις απαραίτητες διαρθρωτικές αλλαγές στους βασικούς τομείς της ώστε η χώρα να ενταχθεί ομαλά στις εξελίξεις που αναμένονται στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα αλλά και στις προσκλήσεις της παγκοσμιοποίησης

## **ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΠΡΟΟΔΟΥ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΣΤΗΡΙΞΗΣ 2000-2006**

Μέσα από την επιτυχή λειτουργία του νέου συστήματος διαχείρισης και παρακολούθησης του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και παρά τις θεσμικές και δομικές καινοτομίες εφαρμογής των νέων διαδικασιών, προκύπτει ως αποτέλεσμα η πρόοδος σε ικανοποιητικό βαθμό βασικών παραμέτρων υλοποίησης του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, η προώθηση σημαντικών ενεργειών προαπαιτούμενων για την αποτελεσματική διαχείριση του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, η διάχυση και σε σημαντικό βαθμό εμπέδωση των νέων διαχειριστικών απαιτήσεων και αρμοδιοτήτων των εμπλεκόμενων φορέων (διαχειριστικών αρχών και τελικών δικαιούχων.

Από τα μέχρι σήμερα στοιχεία διαπιστώνεται μια δυναμική εκκίνηση του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης : Είναι χαρακτηριστικό πως μόνο στο Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα (ΟΠΣ), στο οποίο δεν είναι καταγεγραμμένα όλα τα σχετικά στοιχεία, καταγράφονται τα ακόλουθα δεδομένα :

Έχει ενταχθεί στα Επ. Προγράμματα και έχει καταχωρηθεί μεγάλος αριθμός έργων (πράξεων), ο οποίος υπερβαίνει τα 1.100 ενώ βρίσκονται σε τελικό στάδιο έκδοσης αποφάσεων ένταξης 400 ακόμη έργα. Ο συνολικός προϋπολογισμός των έργων που έχουν ενταχθεί στα Επ. Προγράμματα και έχουν καταχωρηθεί στο ΟΠΣ ανέρχεται σε 8,7 εκ. ευρώ και πλησιάζει το 30% της συνολικής δημόσιας δαπάνης του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, που υποδηλώνει τη δυναμικότητα των Προγραμμάτων .Τη χρονική περίοδο των τελευταίων οκτώ μηνών έχει ενεργοποιηθεί το 60% της συνολικής δημόσιας δαπάνης του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης.

Παρακολουθώντας τη διαχρονική εξέλιξη του αριθμού των έργων που προτείνονται προς ένταξη, των έργων που αξιολογούνται και αυτών που εντάσσονται στα Προγράμματα, διαπιστώνονται σημαντικά επιταχυνόμενοι ρυθμοί προόδου, παράμετροι που καταδεικνύουν τη βελτιούμενη διαχειριστική ικανότητα των εμπλεκόμενων υπηρεσιών και τη δυναμική της προόδου των Επ. Προγραμμάτων. Με βάση τις εκτιμήσεις οικονομικής προόδου των επί μέρους Προγραμμάτων και τις πρόσθετες αιτήσεις που αναμένεται να υποβληθούν στην Επιτροπή εντός του έτους, εκτιμάται ότι μέχρι τέλος του 2002 οι κοινοτικοί πόροι που θα εισρεύσουν στη χώρα θα ανέλθουν αθροιστικά σε 5.234 εκ. Ευρώ .Μέχρι το τέλος του 2002, θα έχει υπερκαλυφθεί η δέσμευση του 2001 απαλείφοντας τον κίνδυνο αποδέσμευσης των πιστώσεων του 2001 ενώ θα καλυφθεί το 60% των δεσμεύσεων του 2002 δημιουργώντας θετική πρόοδο του τρέχοντος έτους.

Το σημαντικότερο ωστόσο στοιχείο από τη μέχρι σήμερα πρόοδο του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, δεν είναι τα οικονομικά αποτελέσματα της εφαρμογής αυτής αλλά η πλήρης ενεργοποίηση του νέου αναπτυξιακού προγράμματος και των φιλόδοξων στόχων του και η αναμενόμενη σημασία των στόχων αυτών για την ελληνική οικονομία και κοινωνία στο επίπεδο της πραγματικής οικονομικής και κοινωνικής σύγκλισης.

### **ΟΙ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΤΗΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ ΠΟΥ ΑΠΕΔΩΣΑΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΡΟΟΔΟ ΤΟΥ Γ' ΚΠΣ**

1. Η προετοιμασία του αναγκαίου κανονιστικού πλαισίου επέτρεψε την απρόσκοπτη και σύμφωνα με τους Κανονισμούς, έναρξη λειτουργίας του συστήματος διαχείρισης, παρακολούθησης και ελέγχου του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης.
2. Η λειτουργία των Επιτροπών Παρακολούθησης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και των Υποεπιτροπών, στις οποίες συμμετείχαν 1000 εκπρόσωποι της τοπικής αυτοδιοίκησης, των μη κυβερνητικών οργανώσεων. Στις συνεδριάσεις αυτές επικράτησε ένα απόλυτα συναινετικό κλίμα, οι αποφάσεις ήταν ομόφωνες και αναπτύχθηκε ένας ουσιαστικός διάλογος. Σε αυτό συνέβαλε ουσιαστικά η τριετής περίπου ανοικτή διαδικασία που ακολουθήθηκε στο πλαίσιο της προετοιμασίας του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης.
3. Η συστηματική παροχή οδηγιών, εγκυκλίων, κατευθύνσεων κλπ απαντώντας στις εκάστοτε προγραμματικές και διαχειριστικές ανάγκες των διαχειριστικών αρχών, επέτρεψε την ομογενοποιημένη και σύμφωνη με το κανονιστικό πλαίσιο, αντιμετώπιση όλων των ζητημάτων προγραμματισμού και διαχείρισης που διαφάνηκαν μέχρι σήμερα.
4. Η διαδικασία γνωμοδοτήσεων των εμπλεκόμενων φορέων για την ένταξη προτάσεων έργων στα Επ. Προγράμματα λειτούργησε ως ένα βαθμό εκπαιδευτικά για τις πρώτες φάσεις ενεργοποίησης των Προγραμμάτων ετών βελτίωσε το συντονισμό των εμπλεκόμενων διοικητικών αρχών και τη συνοχή της εφαρμογής του αναπτυξιακού Προγράμματος.
5. Η οργάνωση σημαντικού αριθμού εκπαιδευτικών σεμιναρίων, ημερίδων, συναντήσεων κλπ συνέβαλε στην αναβάθμιση της λειτουργίας των επί μέρους διαχειριστικών αρχών, στη διευκόλυνση της αντιμετώπισης των επί μέρους προβλημάτων και στη δυνατότητα αναδράσεων και προγραμματισμού διορθωτικών μέτρων.

#### **➤ ΑΡΘΡΟ ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΡΩΜΑΙΟΥ**

**(Απόσπασμα του άρθρου του κ. Γιώργου Ρωμαίου στον Οικονομικό Ταχυδρόμο στις 3 Νοεμβρίου 2001 με τίτλο «Να συγκροτηθούν σταθεροί μηχανισμοί για το Γ' ΚΠΣ».)**

«... Είναι προφανές ότι κανένας σε αυτή τη θέση δεν μπορεί να είναι μόνιμος. Αλλά και δεν είναι «εκσυγχρονιστικό» και παραγωγικό να αντικαθίστανται όχι λόγω μειωμένης απόδοσης, αλλά για να «βουλευτούν» οι φίλοι του νέου υπουργού. Αυτό το «αλισβερίσι» έχει μετατρέψει τα υπουργεία σε «τιμάρια»

των υπουργών και παρέχει τη δυνατότητα στους υπουργούς να συγκροτούν δημόσια δαπάνη, έναν μικρό στρατό προσωπικού πολιτικού μηχανισμού».

«... Όλες αυτές οι παρατηρήσεις έχουν κρίσιμη σημασία – κι σε αυτό το σημείο επικαλούμαι και την προσοχή του Πρωθυπουργού – για τα υπουργεία, οργανισμούς, φορείς και υπηρεσίες που διαχειρίζονται το Γ ΚΠΣ και τα έργα για την Ολυμπιάδα. Οι καθυστερήσεις και οι νέες πολύπλοκες διαχειριστικές διαδικασίες εγκυμονούν σοβαρούς κινδύνους απώλειας σημαντικών κοινοτικών κονδυλίων»

«... Από την εμπειρία μου στη διαχείριση του Β' ΚΠΣ καταθέτω σήμερα ότι οι περισσότερες καθυστερήσεις οφείλονται στις αλλαγές υπουργών...»

### ➤ **ΑΡΘΡΟ ΤΟΥ Π.Κ. ΙΩΑΚΕΙΜΙΔΗ**

**(Απόσπασμα από το άρθρο του Π.Κ. Ιωακειμίδη στον Οικονομικό Ταχυδρόμο την 1<sup>η</sup> Σεπτεμβρίου 2001 με τίτλο «θα υπάρξει νέο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης;»)**

«Καθώς η Ελλάδα αγωνίζεται να προωθήσει την εφαρμογή του Γ' ΚΠΣ στην υπόλοιπη Ευρώπη, έχει ανοίξει με ασυνήθιστη ιδιαίτερη ένταση η συζήτηση για το μέλλον της διαρθρωτικής πολιτικής συνοχής μετά το 2006, έτος δηλ. που τερματίζονται οι σημερινές ρυθμίσεις της ΕΕ...

... Οι λόγοι ανησυχίας για το μέλλον της διαρθρωτικής πολιτικής είναι πολλοί. Χωρίς αμφιβολία όμως ο κύριος λόγος είναι η διεύρυνση με τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, την Κύπρο και τη Μάλτα. Όπως διαπιστώνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην τελευταία έκθεσή της για την οικονομική συνοχή, η διεύρυνση θα έχει δραματικές επιπτώσεις στην διάρθρωση και συνοχή της ΕΕ, ενώ θα δημιουργήσει νέες κοινωνικό-οικονομικές ισχυρές διαιρέσεις. Ειδικότερα, η διεύρυνση θα αυξήσει τον πληθυσμό και το έδαφος της ΕΕ περίπου κατά 34%. Το συνολικό ΑΕΠ όμως, θα αυξηθεί μόνο κατά 5%. Το σύνολο των υποψηφίων κρατών που διαπραγματεύονται την ένταξή τους έχει κατά κεφαλήν εισόδημα πολύ κάτω από το μέσο όρο της ΕΕ.

Ορισμένες όμως χώρες είναι ιδιαίτερα φτωχές. Έτσι η διευρυμένη ΕΕ θα συγκροτηθεί από 3 ομάδες κρατών-μελών:

A) Την υπερανεπτυγμένη ομάδα 12 κρατών-μελών (των σημερινών «15» εκτός από Ελλάδα, Ισπανία και Πορτογαλία.

B) Την ενδιάμεση ομάδα κρατών που θα περιλαμβάνει, εκτός από τις σημερινές 3 λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες – μέλη της ΕΕ και την Κύπρο, τη Μάλτα, τη Σλοβενία και την Τσεχία με κατά κεφαλήν εισόδημα γύρω στο 80%.

### **AGENDA 2000**

Οι διαπραγματεύσεις της συνόδου κορυφής του Βερολίνου (23-24 Μαρτίου 1999) είχαν θετική κατάληξη για την Ελλάδα, έγινε η τελική διαμόρφωση της Agenda 2000. Για να φτάσουμε εδώ χρειάστηκε πολλή δουλειά, πολλή μελέτη και πολλή επιμονή. Με την έκφραση AGENDA 2000 νοείται το σχέδιο και το πρόγραμμα δράσης της ΕΕ στη διάρκεια της νέας χιλιετίας, πως αυτό το πρόγραμμα διατυπώθηκε σε ειδική, λεπτομερής επεξεργασμένη πρόταση-γνώμη της Ε. Επιτροπής. Το μεγαλύτερο πρόβλημα

που είχε και έχει να αντιμετωπίσει η Ε. Επιτροπή είναι ο συσχετισμός των δύο βασικών στόχων που έχουν τεθεί για την Ευρώπη του 2000: της εμβάθυνσης και της διεύρυνσης.

Όσο και αν αυτοί οι στόχοι δεν είναι αντιφατικοί αφού υπηρετούν το ίδιο όραμα της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, η ταυτόχρονη επιδίωξη της προσέγγισης τους προσκρούει σε μια ανυπέρβλητη δυσχέρεια: πως θα καταστεί δυνατή η χρηματοδότησή τους. Κατά την ανακοίνωση του προγράμματος δράσης «AGENDA 2000» από την Ε. Επιτροπή όλοι οι υπολογισμοί που παρατέθηκαν και αφορούσαν τόσο το κόστος εμβάθυνσης όσο και το κόστος διεύρυνσης έλαβαν ως δεδομένο ότι θα εξαντλούνται τα ανώτατα όρια (δηλ. το 1,27% επί του συνολικού κοινοτικού ΑΕΠ) των ιδίων πόρων της ΕΕ.

Στο κείμενο της «AGENDA 2000» διαπιστώνονται σοβαρές αντιφάσεις σε σχέση με την προτεραιότητα των διαρθρωτικών πολιτικών και τους πόρους που διατίθενται για την υλοποίησή τους. Περιορίζονται οι χρηματοδοτήσεις προς τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής με κυρίως πληττόμενες τις ασθενέστερες χώρες δηλ. και την Ελλάδα. Το κόστος διεύρυνσης υπολογίζεται στο κείμενο της «AGENDA 2002» σε 45 δις ECU ενώ σε κάποιους άλλους πίνακες διαπιστώνεται ότι φτάνει σε 75 δις ECU. Πουθενά, βέβαια δεν διευκρινίζεται από πού θα αντληθούν αυτά τα επιπλέον 30 δις ECU.

#### > ΟΜΙΛΙΑ ΧΡΗΣΤΟΥ ΠΑΠΟΥΤΣΗ

(Στην συνέχεια παραθέτουμε κάποια αποσπάσματα από την ομιλία του πρώην επιτρόπου Παπουτσή Χρήστου για την AGENDA 2000\*.)

«Τα μεγάλα κοινωνικά προβλήματα, τα δραματικά φαινόμενα της ανεργίας, του αποκλεισμού και της νέας φτώχειας απαιτούν την ανάλογη πολιτικά απάντηση σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Οι προτάσεις της Επιτροπής που περιλαμβάνει η Agenda 2000 βασίζονται σε μια εμπειριστατωμένη ανάλυση της διεθνούς και της ευρωπαϊκής πραγματικότητας, αλλά και των διαφαινόμενων εξελίξεων στις επόμενες δεκαετίες.

Είναι με δύο λόγια μια συνεκτική στρατηγική πρόταση, που σκιαγραφεί τις γενικές προοπτικές για την ενίσχυση της Ένωσης και των πολιτών της στον 21<sup>ο</sup> αιώνα. Ο βασικός στόχος είναι να μπορέσει η ΕΕ να ανταποκριθεί στο δράμα μιας μεγάλης ενωμένης Ευρώπης, διατηρώντας ταυτόχρονα τις κατακτήσεις και την δυναμική της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης».

«Πρέπει επίσης να μας προβληματίζει η δημογραφική εξέλιξη στα επόμενα 25 χρόνια. Σύμφωνα με εκτιμήσεις ο αριθμός των ηλικιωμένων άνω των 60 ετών θα αυξηθεί κατά 37 εκ., ενώ ο ενεργός πληθυσμός θα μειωθεί κατά 13 εκ. Μπορείτε να καταλάβετε λοιπόν τις αυξημένες πιέσεις που θα υπάρξουν στα συστήματα των συντάξεων και των κοινωνικών ασφαλίσεων των κρατών-μελών

Με βάση αυτή την προβληματική, αυτά τα μεγάλα ερωτήματα, η Agenda 2000 εξετάζει την ανάπτυξη των πολιτικών της ΕΕ. Αναλύει τις επιπτώσεις της διεύρυνσης και προτείνει μια προενταξιακή στρατηγική. Και

\* *Interent*

τέλος, προτείνει το νέο χρηματοοικονομικό πλαίσιο για την περίοδο 2000-2006, γνωστό και ως πακέτο Santer. Το πλαίσιο, δηλ., που θα επιτρέψει την υλοποίηση του διπλού στόχου της εμβάθυνσης και της διεύρυνσης. Οι πολιτικές της ΕΕ μετά το 2000 αφορούν τρεις μεγάλους τομείς, τις εσωτερικές πολιτικές, το μέλλον της πολιτικής της συνοχής και την εξέλιξη της κοινής αγροτικής πολιτικής».

## **ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4**

### **13 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ**

#### **ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ**

##### **Η αναπτυξιακή προσπάθεια 1994-1999**

Για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών - αναπτυξιακών προβλημάτων, και με δεδομένους τους διαθέσιμους χρηματοδοτικούς πόρους, τα μέτρα πολιτικής ανταποκρίνονται σε ένα ευρύ φάσμα στόχων στρατηγικής σημασίας. Η εγκεκριμένη Δημόσια Δαπάνη για την περίοδο 1994 - 99 στο ΠΕΠ Αττικής ήταν 950,1 ΕΥΡΩ. Η προσπάθεια επικεντρώθηκε στην εκ νέου οργάνωση, τη συμπλήρωση και την ανάπτυξη της αποδοτικότητας των υφισταμένων δομών, προσδοκώντας την επέκταση των αποτελεσμάτων και την ισόρροπη ανάπτυξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων αναπτυξιακή προσπάθεια αποσκοπεί στην επίτευξη των ακόλουθων στόχων:

- την αναδιοργάνωση της χωροθέτησης των οικονομικών δραστηριοτήτων και τη στήριξη της ανάπτυξης τους,
- τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και της λειτουργικότητας των υποδομών,

μέσα από παρεμβάσεις στους ακόλουθους άξονες:

##### **Προστασία του περιβάλλοντος και βελτίωση της ποιότητας ζωής**

Βασική μέριμνα αποτελεί η ανασυγκρότηση του περιβάλλοντος και η αναβάθμιση της ποιότητας ζωής, με τη βελτίωση και συμπλήρωση, στο βαθμό που είναι δυνατόν, των υποδομών. Ειδικότερα προβλέπονται παρεμβάσεις:

- στο δίκτυο αποχέτευσης που εξυπηρετεί το 30% των κατοίκων της περιφέρειας και το 95% των κατοίκων στην Αθήνα. Αποχετευτικά έργα χρηματοδοτούνται και στον Αγ. Στέφανο Μαραθώνα και στην παραλίμνια περιοχή στο δίκτυο ύδρευσης, όπου το 80% της Περιφέρειας (97% στην Αθήνα) εξυπηρετείται από το υφιστάμενο, ενώ υπάρχει η ανάγκη για συμπληρωματικό διυλιστήριο νερού για την κάλυψη των αναγκών του δυτικού Λεκανοπεδίου.
- στην αντιμετώπιση του ζητήματος της διαχείρισης απορριμμάτων. Οι υφιστάμενοι χώροι διάθεσης πλησιάζουν τα όρια κορεσμού.
- στον τομέα αντιμετώπισης των έντονων προβλημάτων που προκαλούνται από πλημμύρες από έντονες βροχοπτώσεις και καταιγίδες
- στον τομέα των δασών και των ακτών, όπου προγραμματίζονται δασικά έργα προστασίας και αναδασώσεων.

##### **Στήριξη και επαναχωροθέτηση του παραγωγικού τομέα**

Πρόκειται για επιλεγμένες παρεμβάσεις υποστήριξης για την ανάπτυξη του συνόλου των τομέων παραγωγής με την υλοποίηση σημαντικών έργων υποδομής. Μέσα από τα μέτρα αυτά επιδιώκεται η εκ νέου χωροθέτηση οικονομικών δραστηριοτήτων σε οργανωμένες θέσεις, η

ολοκληρωμένη παρέμβαση σε υποβαθμισμένες περιοχές , η ενίσχυση της τουριστικής και πολιτιστικής δραστηριότητας.

### **Αναβάθμιση κυκλοφορίας και μεταφορών**

Στο τομέα των οδικών έργων , προβλέπεται η κατασκευή του οδικού άξονα Σταυρού –Ελευσίνας με στόχο την αποσυμφόρηση του κέντρου της πόλης , τη μείωση του χρόνου διαδρομής. Παραδείγματα παρεμβάσεων στις οδικές μεταφορές αποτελούν η σύνδεση της Δυτικής Περιφερειακής Αιγάλεω με τα οδικά δίκτυα , τους ανισόπεδους κόμβους Συγγρού - Λαγουμίτζη , Μαγούλας , Εθνικής οδού Ασπροπύργου. Τέλος μέσα στους σκοπούς της ανάπτυξης ήταν και η ολοκλήρωση του αεροδρομίου των Σπάτων .

### **Αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού**

Προτεραιότητα δίδεται στα προγράμματα συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης σε τομείς προηγμένης τεχνολογίας με στόχο τη διατήρηση και βελτίωση του επιπέδου της βιομηχανικής δραστηριότητας και του τριτογενούς τομέα και την αύξηση της παραγωγικότητας σε αυτούς τους τομείς παραγωγής. Επίσης , δίδεται έμφαση σε προγράμματα μείωσης της ανεργίας και αποκλεισμού από την αγορά εργασίας .

### **Έργα εθνικής εμβέλειας**

Χρηματοδοτούνται ο εκσυγχρονισμός των σιδηροδρόμων , η ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων , η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού , ο εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης , η κατασκευή του μετρό της Αθήνας και η μονάδα ΑΗΣ Φυσικού Αερίου στο Λαύριο για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.

### **ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000-2006**

Οι κύριες αναπτυξιακές δυνατότητες της Αττικής προκύπτουν από την καταλυτική παρουσία της Αθήνας. Η μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας αποτελεί:

- ♦ το ισχυρότερο διοικητικό και οικονομικό κέντρο της χώρας, ενώ κατατάσσεται στις μεγάλες πόλεις της ευρωπαϊκής περιμέτρου,
- ♦ συγκεντρώνει το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού και των παραγωγικών δραστηριοτήτων της χώρας,
- ♦ ενώ σημαντικό πλεονέκτημα αποτελεί η γεωγραφική της θέση (κυρίως όσον αφορά τον ευρύτερο βαλκανικό και μεσογειακό χώρο και τις Παραεξείνιες χώρες).

Με την αξιοποίηση των χαρακτηριστικών αυτών, σε συνδυασμό με τα μεγάλα έργα που βρίσκονται υπό ολοκλήρωση, καθώς επίσης και την τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, μπορεί να ενισχυθεί η δικτύωσή της με τις άλλες μητροπολιτικές περιοχές της ευρύτερης ζώνης επιρροής της ώστε να μετατραπεί σε πόλο ανάπτυξης ευρωπαϊκής εμβέλειας - κόμβο των εθνικών και διευρωπαϊκών δικτύων, πολιτιστική μητρόπολη και κέντρο τεχνολογικής αριστείας σε καινοτομικούς κλάδους στον ευρύτερο βαλκανικό, μεσογειακό και ευρωπαϊκό χώρο.

Ωστόσο, θα πρέπει να αντιμετωπισθούν τα σημαντικά προβλήματα που αποτελούν εμπόδιο στην αναπτυξιακή διαδικασία. Τα προβλήματα αυτά αφορούν κυρίως:



- την κρίσιμη υποβάθμιση του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, που σε συνδυασμό με τις ελλείψεις υποδομών και υπηρεσιών κοινής ωφέλειας (συγκοινωνίες, εκπαίδευση, υγεία-πρόνοια κ.λπ.)
- τα επιδεινούμενα κοινωνικά προβλήματα και τις χωρικές και κοινωνικές ανισότητες (ανεργία, κοινωνικός αποκλεισμός, εγκληματικότητα, γκετοποίηση κ.λ.π.),
- τις έντονες ενδοπεριφερειακές ανισότητες,
- ενώ τα προβλήματα συμπληρώνονται και από τις καταστροφικές συνέπειες που προκάλεσε ο σεισμός που έπληξε την Αττική τον Σεπτέμβριο του 1999.

Ο γενικός στρατηγικός αναπτυξιακός στόχος :

«είναι η ανάδειξη του διεθνούς ρόλου της πρωτεύουσας με παράλληλη εξομάλυνση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής.»

Ο γενικός αναπτυξιακός στόχος εξειδικεύεται στους παρακάτω βασικούς στόχους :

- Διεύρυνση του Διεθνούς Ρόλου της Πρωτεύουσας.
- Αποκατάσταση της ποιότητας ζωής και του περιβάλλοντος.
- Μείωση της ανεργίας και αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού.
- Μείωση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων με έμφαση στις δυτικές περιοχές, στις εσωτερικές ζώνες και στο νησιωτικό χώρο της Περιφέρειας Αττικής.
- Αποκατάσταση των επιπτώσεων από τον σεισμό στην Αττική την 7-9-99.

## **ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ**

Οι τέσσερις πρώτοι Άξονες Προτεραιότητας προέκυψαν βασικά από τους αντίστοιχους Στρατηγικούς Στόχους του Σχεδίου Ανάπτυξης 2000-2006 για την Περιφέρεια Αττικής.

### **1<sup>ΟΣ</sup> ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ: Διεύρυνση του Διεθνούς Ρόλου της Πρωτεύουσας**

Η κυριαρχία της Περιφέρειας Αττικής φαίνεται από την παράθεση των παρακάτω ενδεικτικών στοιχείων:

- Η Περιφέρεια Αττικής συγκεντρώνει το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού της χώρας (34,3%).
- Στην Περιφέρεια Αττικής συγκεντρώνεται το 37,3% του συνολικού ενεργού πληθυσμού,
- Η Περιφέρεια Αττικής παράγει το 37,4% του συνολικού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος της χώρας.
- Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Περιφέρειας Αττικής βρίσκεται σε υψηλότερη θέση από το αντίστοιχο μέσο κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας και καλύπτει το 109% του μέσου κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας.

- Παράλληλα η Περιφέρεια Αττικής διαθέτει το μεγαλύτερο ποσοστό των Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης της ερευνητικής υποδομής και των τεχνολογικών κέντρων και εργαστηρίων (36% των Ερευνητικών Ιδρυμάτων) της χώρας.
- Στην Αττική υπάρχει ο μεγαλύτερος σε μέγεθος αερολιμένας της χώρας, ενώ το λιμάνι του Πειραιά είναι το μεγαλύτερο σε χωρητικότητα στα Βαλκάνια.

Σύμφωνα με το Σχέδιο Ανάπτυξης 2000-2006 για την Περιφέρεια Αττικής για να μπορέσει η Αθήνα και να λειτουργήσει αναπτυξιακά στον Μεσογειακό και ευρύτερο Ευρωπαϊκό χώρο απαιτείται:

- Η εξειδίκευση του αναπτυξιακού ρόλου του μητροπολιτικού κέντρου των Αθηνών και των υπόλοιπων αστικών κέντρων της Περιφέρειας Αττικής.
- Η αξιοποίηση των επιχειρηματικών και αναπτυξιακών υποδομών.
- Η βελτίωση των αστικών υπερδομών και υποδομών.
- Η στήριξη και ανάπτυξη των «Πρωθητικών Δραστηριοτήτων».

Τα μέτρα για να την πραγματοποιήσει των στόχων του άξονα είναι τα εξής :

Μέτρο 1.1: Διασυνδέσεις και συμπληρωματικές υποδομές στους νέους οδικούς άξονες, στα λιμάνια, στους σταθμούς, στο νέο αεροδρόμιο και αναβάθμιση στα σιδηροδρομικά δίκτυα.

Μέτρο 1.2: Διαμορφώσεις και διασυνδέσεις αστικών και περιαστικών περιοχών για υποδοχή νέων δραστηριοτήτων – Υποδομές και δράσεις στήριξης των ΜΜΕ στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα

Μέτρο 1.3: Ανάδειξη και προβολή τουριστικών, αρχαιολογικών και ιστορικών χώρων

Μέτρο 1.4: Αναβάθμιση υποδομής και εξοπλισμού στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και στα ερευνητικά κέντρα.

Μέτρο 1.5: Κίνητρα για ιδιωτικές επενδύσεις.

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ : 407.543.000 €**

## **2<sup>ΟΣ</sup> ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ: Αποκατάσταση της ποιότητας ζωής και του περιβάλλοντος**

Τα σημαντικότερα προβλήματα που σχετίζονται με την ποιότητα ζωής και την υποβάθμιση του περιβάλλοντος στην Περιφέρεια Αττικής είναι:

- Υποβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος και ανεπάρκεια υποδομών
- Υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος
- Το περιβάλλον στις παράκτιες περιοχές
- Η κάμψη της ελκυστικότητας της Περιφέρειας από τους τουρίστες

Μέτρο 2.1: Παρεμβάσεις αντιπλημμυρικής προστασίας.

Μέτρο 2.2: Συμπληρωματικές προς το Ταμείο Συνοχής δράσεις για την ύδρευση και διαχείριση των απορριμμάτων και των αποβλήτων.

- Μέτρο 2.3: Αναπλάσεις αστικών και παράκτιων περιοχών – ενίσχυση πρασίνου και χώρων αναψυχής – προστασία και ανάδειξη βιοτόπων και περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.
- Μέτρο 2.4: Αναδασώσεις και πυροπροστασία.
- Μέτρο 2.5: Βελτίωση κτιριακής υποδομής και εξοπλισμού στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση.
- Μέτρο 2.6: Συγκοινωνιακές και κυκλοφοριακές παρεμβάσεις - χώροι στάθμευσης.
- Μέτρο 2.7: Αναβάθμιση της ποιότητας των υπηρεσιών στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια περίθαλψη και πρόνοια.

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ : 389.607.342 €**

**3<sup>ΟΣ</sup> ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ: Μείωση της ανεργίας και αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού**

Στην κατεύθυνση της επίλυσης των προβλημάτων αυτών τίθενται ως βασικοί στόχοι στον 3<sup>ο</sup> Άξονα Προτεραιότητας:

Η ταχύτερη αύξηση των θέσεων εργασίας, η εμπύχωση και ο προσανατολισμός των ανέργων για την επιτυχή ένταξή τους στην αγορά εργασίας. Η προσαρμογή των δεξιοτήτων στον επιδιωκόμενο νέο διεθνή ρόλο της Περιφέρειας Αττικής. Μέτρα ενσωμάτωσης και βελτίωσης της πρόσβασης στην αγορά εργασίας για τις νέες γυναίκες. Τοπικές Πρωτοβουλίες Απασχόλησης για την αντιμετώπιση της ανεργίας των ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων,

Η επίτευξη των ανωτέρω στόχων επιδιώκεται στο παρόν πρόγραμμα με τα ακόλουθα μέτρα:

- Μέτρο 3.1: Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας – ΕΚΤ
- Μέτρο 3.2: Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού
- Μέτρο 3.3: Ανάπτυξη της γυναικείας απασχόλησης και επιχειρηματικότητας – Προώθηση της ισότητας των δύο φύλων
- Μέτρο 3.4: Τοπικές Πρωτοβουλίες Απασχόλησης

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ : 89.280.410 €**

**4<sup>ΟΣ</sup> ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ: Μείωση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων με έμφαση στις δυτικές περιοχές, στις εσωτερικές ζώνες και στο νησιωτικό χώρο της Περιφέρειας Αττικής.**

Ο 4<sup>ος</sup> Άξονας Προτεραιότητας έχει τις εξής βασικές κατευθύνσεις (και σύμφωνα με το Σχέδιο Ανάπτυξης 2000-2006 για την Αττική):

Η συγκέντρωση της προσπάθειας δημιουργίας νέων θέσεων απασχόλησης, αναβάθμισης της κοινωνικής υποδομής, κυκλοφοριακής αποσυμφόρησης, δημιουργίας χώρων πρασίνου και αναψυχής στη δυτική Αττική. Οι εσωτερικές ζώνες της Περιφέρειας Αττικής και το νησιωτικό της τμήμα δέχονται επιταχυνόμενες οικιστικές πιέσεις και η εφαρμογή χωροταξικού σχεδιασμού με τις ανάλογες υποστηρικτικές υποδομές αποτελούν άμεση προτεραιότητα. Η

διατήρηση του πρωτογενή τομέα με διασφάλιση του ζωτικού του χώρου στις εναπομένουσες περιαστικές και εξωαστικές αγροτικές ζώνες της Περιφέρειας Αττικής (Βόρειο Αττική, Μεγαρίδα, Θριάσιο Πεδίο, Μαραθώνας, Ωρωπός, Μεσόγεια, Λαυρεωτική και Τροιζηνία). Βασικός στόχος επίσης, είναι η βελτίωση της ποιότητας (έλεγχος / πιστοποίηση) και των υγειονομικών συνθηκών της παραγωγής.

Η επίτευξη των ανωτέρω στόχων επιδιώκεται στο παρόν πρόγραμμα με τα ακόλουθα μέτρα:

- Μέτρο 4.1: Βελτιώσεις και συμπληρώσεις του οδικού δικτύου.
- Μέτρο 4.2: Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας – ΕΤΠΑ: Αναβάθμιση οικιστικού ιστού – χώροι πρασίνου, αναψυχής και πολιτισμού.
- Μέτρο 4.3: Ενίσχυση της μετεγκατάστασης οχλουσών μονάδων.
- Μέτρο 4.4: Εκσυγχρονισμός και διαφοροποίηση της φυτικής παραγωγής.
- Μέτρο 4.5: Βασικές υποδομές στον Πρωτογενή Τομέα.
- Μέτρο 4.6: Υποδομές για την αλιεία.

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 104.853.887 €

**5<sup>ΟΣ</sup> ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ: Αποκατάσταση των επιπτώσεων από τον σεισμό στην Αττική την 7-9-99.**

Η επίτευξη του στόχου επιδιώκεται στο παρόν πρόγραμμα με τα ακόλουθα μέτρα:

- Μέτρο 5.1 : Αποκατάσταση υποδομών Εκπαίδευσης.
- Μέτρο 5.2: Αποκατάσταση υποδομών Υγείας και Πρόνοιας.
- Μέτρο 5.3: Αποκατάσταση υποδομών αρχαιολογικών χώρων και μνημείων.
- Μέτρο 5.4: Αποκατάσταση λοιπών βασικών υποδομών.
- Μέτρο 5.5: Αποκατάσταση βασικών υποδομών της αρμοδιότητας των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης.
- Μέτρο 5.6: Αποκατάσταση παραγωγικών υποδομών.

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 462.622.183 €

**6<sup>ΟΣ</sup> ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ: Τεχνική βοήθεια**

Ο 6<sup>ος</sup> Άξονας Προτεραιότητας αναφέρεται στην απαραίτητη τεχνική βοήθεια για την εφαρμογή, παρακολούθηση, αξιολόγηση και δημοσιοποίηση του προγράμματος. Ειδικότερα, ο άξονας αυτός αφορά την τεχνική βοήθεια που παρέχεται από τα επιμέρους Διαρθρωτικά Ταμεία της Ένωσης και καλύπτει την εκπόνηση των αναγκαίων μελετών.

Η επίτευξη των ανωτέρω στόχων επιδιώκεται στο παρόν πρόγραμμα με τα ακόλουθα μέτρα:

- Μέτρο 6.1: Τεχνική βοήθεια ΕΤΠΑ.
- Μέτρο 6.2: Τεχνική βοήθεια ΕΚΤ.

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 8.531.200 €

## **ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ Β.ΑΙΓΑΙΟ**

### **Η αναπτυξιακή προσπάθεια 1994-1999**

Η στρατηγική της ανάπτυξη περιοχής επικεντρώνεται στον τουρισμό , με την παράλληλη διατήρηση και ενίσχυση των υφισταμένων οικονομικών δραστηριοτήτων .Στόχοι για την υλοποίηση της αναπτυξιακής στρατηγικής αποτελούν :

- η ενθάρρυνση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού και η προστασία των της πολιτιστικής κληρονομιάς
- η στήριξη συγκεκριμένων κλάδων του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα, με σκοπό την διατήρηση της δραστηριότητας τους σε τομεακό επίπεδο
- η βελτίωση των συνθηκών ζωής των κατοίκων της περιφέρειας με σκοπό τη συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού .

Προς την κατεύθυνση αυτή προωθείται μια σειρά προγραμμάτων στους ακόλουθους τομείς παρέμβασης :

### **Ολοκληρωμένο πρόγραμμα τουριστικής ανάπτυξης**

Οι άξονες παρέμβασης περιλαμβάνουν :

- Δημιουργία νέων υποδομών και βελτίωση της ξενοδοχειακής υποδομής
- Αξιοποίηση της αρχαιολογικής , ιστορικής και φυσικής κληρονομιάς
- Βελτίωση της υποδομής των λιμανιών ( Μυτιλήνη , Μύρινas Λήμνου , ) ,κατασκευή μαρίνων ( Χίο , Μυτιλήνη , Πυθαγόρειο Σάμου ) ,κατασκευή κτιρίου αεροσταθμού στην Ικαρία .

### **Πρόγραμμα ανάπτυξης αγροτικού τομέα**

Η κύρια προσπάθεια εστιάζεται στις αγροτικές υποδομές και την αλιεία . Αναπτύσσονται νέα αλιευτικά καταφύγια και εγκαταστάσεις διαχείρισης και εναποθήκευσης ψαριών . Επίσης , προβλέπονται παρεμβάσεις για την προστασία περιβάλλοντος και την ανάδειξη της αγροτικής κληρονομιάς . Παραδείγματα έργων για την ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα αποτελούν η επιδότηση μονάδων με θερμοκήπια και η κατασκευή ιχθυόσκαλας στη Χίο .

### **Ενίσχυση των ΜΜΕ**

Η υποστήριξη των ΜΜΕ , με τη δημιουργία πιο ελκυστικού κλίματος για τις επιχειρήσεις , μέσα από την εισαγωγή νέας τεχνολογίας και την προώθηση των προϊόντων , αποτελεί βασικό στόχο της αναπτυξιακής προσπάθειας .

### **Βελτίωση ποιότητας ζωής και περιβάλλον**

Προβλέπεται :

- Δημιουργία υποδομών υγείας
- Προστασία των περιοχών φυσικού κάλλους
- Επέκταση και εκσυγχρονισμός του δικτύου ύδρευσης , στο τέλος του 1999 το 98%του πληθυσμού είχε συνδεθεί στο δίκτυο
- Κατασκευή έξι νέων εγκαταστάσεων λυμάτων .Οι βιολογικοί καθαρισμοί Πλωμαρίου και Καλλόνης αποτελούν καλό παράδειγμα σε αυτόν τον τομέα .

- Επεκτείνεται το νοσοκομείο της Μυτιλήνης και αναδιαρρυθμίζονται το Γενικό Νοσοκομείο Λήμνου και της Σάμου .

### **Αξιοποίηση ανθρωπίνων πόρων**

Ο πρωτογενής και δευτερογενής τομέας παρουσιάζουν ένα ασθενές δυναμικό ενώ η απασχόληση στον τριτογενή σημειώνει αυξητικές τάσεις . Η συνεχιζόμενη κατάρτιση των ανέργων επικεντρώνεται στον τουριστικό τομέα . Η επισκευή και η διαρρύθμιση του Ξενία Μυτιλήνης και του πρώην Λωβοκομείου θα συμβάλλουν σημαντικά στην ανάπτυξη της κτιριακής υποδομής του Πανεπιστημίου Αιγίου .

### **ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000-2006**

Ο γενικός αναπτυξιακός στόχος της στρατηγικής είναι :

*«Η άρση της γεωγραφικής απομόνωσης , της φθίνουσας πληθυσμιακής εξέλιξης και της οικονομικής υστέρησης που έχει προκαλέσει ο παραμεθόριος νησιωτικός χαρακτήρας της περιφέρειας».*

Ο γενικός στόχος μπορεί να αναλυθεί στους εξής στόχους :

- Την αναστροφή της πληθυσμιακής συρρίκνωσης και της περιθωριοποίησης της νησιωτικής οικονομίας με την αξιοποίηση της τεχνολογίας και των τοπικών μειονεκτημάτων.
- Εξασφάλιση ίσων ευκαιριών πρόσβασης σε αναβαθμισμένες υπηρεσίες υγείας και πρόνοιας , εκπαίδευσης και πολιτισμού.
- Διαφοροποίηση της νησιωτικής οικονομίας από την αποκλειστική εκμετάλλευση του τουρισμού , με την αξιοποίηση της κοινωνίας της πληροφορίας.

### **ΑΞΙΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ**

**ΑΞΙΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1** : αναστροφή της πληθυσμιακής συρρίκνωσης και της περιθωριοποίησης της νησιωτικής οικονομίας με την αξιοποίηση της τεχνολογίας και των τοπικών μειονεκτημάτων.

#### **ΜΕΤΡΑ**

Μέτρο 1.1 : μεταφορές – επικοινωνίες

Μέτρο 1.2 : πολιτισμός

Μέτρο 1.3 : περιβάλλον

Μέτρο 1.4 : αντιμετώπιση ανεργίας

Μέτρο 1.5 : υπηρεσία φροντίδας για την προώθηση ίσων ευκαιριών των δύο φύλλων

Μέτρο 1.6 : τοπικές πρωτοβουλίες απασχόλησης

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 211.094,077 χιλ. €

**ΑΞΙΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2** : Αστική ανάπτυξη

#### **ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ**

- Ανάπτυξη αστικών κέντρων στα νησιά της περιφέρειας
- Η ανάπτυξη νέων , κατάλληλων επιχειρηματικών υποδομών (εγκαταστάσεις αποθήκευσης – φύλαξη και διανομή προϊόντων )
- Ανάπτυξη υποβαθμισμένων αστικών περιοχών με δράσεις που στοχεύουν στην βελτίωση της ποιότητας ζωής.

#### **ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 2.1 : αστικές υποδομές  
 Μέτρο 2.2 : υγεία – πρόνοια  
 Μέτρο 2.3 : εκπαίδευση  
 Μέτρο 2.4 : ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας – ΕΤΠΑ

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 98.283,003 χιλ. €

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3 :** Διαφοροποίηση της νησιωτικής οικονομίας και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας με την αξιοποίηση της κοινωνίας της πληροφορίας και της ανάπτυξης της καινοτομίας.

#### **ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ**

- Η στήριξη της οικονομικής δραστηριότητας του κλάδου εξόρυξης και κατεργασίας ορυκτών.
- Η αύξηση της τοπικής προστιθέμενης αξίας των προϊόντων μεταποίησης με την μεγαλύτερη χρήση εγχώριων πρώτων υλών και την αξιοποίηση της νέας τεχνολογίας .
- Η στήριξη των επενδυτικών σχεδίων των ΜΜΕ που αναμένεται να δώσει νέα δυναμική στον κλάδο.
- Η αύξηση της τουριστικής δαπάνης μέσω της αύξησης των αφίξεων , της επέκτασης και ποιοτικής αναβάθμισης των υποδομών και υπηρεσιών , της επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου.
- Η παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών επιχειρηματικής δραστηριότητας ( τεχνικός σύμβουλος , σύμβουλος επενδύσεων ) , δημιουργία προϋποθέσεων για Factoring και Franchising .

#### **ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 3.1 : κίνητρα , υπηρεσίες , υποδομές για τις επιχειρήσεις  
 Μέτρο 3.2 : επικοινωνίες  
 Μέτρο 3.3 : ενέργεια  
 Μέτρο 3.4 : εκπαίδευση – έρευνα και τεχνολογία  
 Μέτρο 3.5 : δράσεις για την διασύνδεση και αξιοποίηση των αποτελεσμάτων έρευνας στον παραγωγικό ιστό.  
 Μέτρο 3.6 : ενέργειες αναβάθμισης του ανθρώπινου δυναμικού  
 Μέτρο 3.7 : προώθηση καινοτομίας στην παραγωγική διαδικασία

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 11128.056,1 χιλ. €

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4 :**  
ανάπτυξη υπαίθρου.

Στήριξη αγροτικής ανάπτυξης –

**ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ**

- Προστασία περιβάλλοντος.
- Βελτίωση ποιότητας και ανταγωνιστικότητας προϊόντων.
- Παραγωγή ποιοτικών προϊόντων.
- Ανάδειξη και αξιοποίηση κάθε πόρου για την ανάπτυξη εναλλακτικής απασχόλησης.
- Εκσυγχρονισμός αλιείας.
- Προστασία πολιτιστικής κληρονομιάς.

**ΜΕΤΡΑ**

Μέτρο 4.1 : επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις

Μέτρο 4.2 : προστασία και αξιοποίηση δασών

Μέτρο 4.3 : ανάπτυξη – βελτίωση αγροτικών υποδομών

Μέτρο 4.4 : μεταποίηση και προώθηση τοπικών αγροτικών προϊόντων

Μέτρο 4.5 : ενέργειες στήριξης στην αγροτική οικονομία και στην εμπορία προϊόντων ποιότητας

Μέτρο 4.7 : ανακαίνιση και ανάπτυξη χωριών

Μέτρο 4.8 : προστασία περιβάλλοντος , γεωργίας , δασοκομίας , και διαβίωσης ζώων

Μέτρο 4.9 : ανάπτυξη και βελτίωση υποδομών

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 99.316,670 χιλ. €

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5 :** Τεχνική βοήθεια

**ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ**

- Η σωστή λειτουργία της Επιτροπής Παρακολούθησης.
- Η ανταλλαγή εμπειριών.
- Η εκπόνηση μελετών εφαρμογής.
- Ενέργειες δημοσιοποίησης προγραμμάτων.

**ΜΕΤΡΑ**

Μέτρο 5.1 : τεχνική βοήθεια ΕΤΠΑ

Μέτρο 5.2 : τεχνική βοήθεια ΕΚΤ

Μέτρο 5.3 : τεχνική βοήθεια ΕΓΤΠΕ

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 6.577,004 χιλ. €

**ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ Δ.ΕΛΛΑΔΑ**

**Η αναπτυξιακή προσπάθεια 1994-1999**

Για την περίοδο 1994-1999 η αναπτυξιακή στρατηγική αποσκοπούσε στον περιορισμό των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων. Οι κύριοι στόχοι της προσπάθειας αυτής ήταν :



## **Η Δυτική Ελλάδα, πύλη σύνδεσης της χώρας με την Ευρώπη**

Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, ιδιαίτερα η Πάτρα, καλείται να αναλάβει το ρόλο πύλης της χώρας προς και από την Ευρώπη. Η λειτουργία αυτή στηρίζεται με την ενίσχυση του κύριου οδικού άξονα που ξεκινά από την Πάτρα και μέσω της Αθήνας και Θεσσαλονίκης (ΠΑΘΕ) καταλήγει στην Ειδομένη, στα βόρεια σύνορα της χώρας. Το οδικό δίκτυο της Περιφέρειας αναπτύσσεται με την βελτίωση της εθνικής οδού Πάτρας – Τρίπολης και της σύνδεσης Αρχαίας Ολυμπίας - Βυτίνας, την παράκαμψη του Αγρινίου, που αποτελεί τμήμα του Δυτικού Άξονα, και τη βελτίωση της επαρχιακής οδοποιίας.

Η ζεύξη Ρίου – Αντιρρίου αποτελεί εθνικής σημασίας έργο, που συμβάλλει στην βελτίωση των επικοινωνιών στη Δυτική Ελλάδα. Έργο εθνικής σημασίας αποτελεί και η ζεύξη Ακτίου – Πρέβεζας που θα τονώσει τις υποδομές στις δυτικές περιοχές της χώρας και θα προσφέρει δυνατότητες ανάπτυξης στις παραθαλάσσιες περιοχές της Ηπείρου και της Αιτωλοακαρνανίας. Η λειτουργία της Πάτρας ως δυτικής πύλης ενδυναμώνετε από τα έργα στο λιμάνι της πόλης, ενώ έργα αναπτύσσονται και στα λιμάνια Αιγίου, Κατάκολου και Κυλλήνης.

## **Βελτίωση της ποιότητας ζωής και προστασία του περιβάλλοντος**

Από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Περιφέρειας και το Ταμείο Συνοχής χρηματοδοτήθηκαν έργα ύδρευσης – αποχέτευσης και βιολογικών καθαρισμών. Σημαντική προσπάθεια καταβλήθηκε για την αναβάθμιση υποδομών στους τομείς υγείας και πρόνοιας. Εκτός από έργα σε παιδικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς, ιδιαίτερη σημασία στους συγκεκριμένους τομείς καταλαμβάνουν τα Γενικά Νομαρχιακά Νοσοκομεία του Μεσολογγίου και του Πύργου, καθώς και η ενίσχυση του Κέντρου Χρόνιων Παθήσεων στην Αμφιλοχία και του Κέντρου Αποθεραπείας, Φυσικής και Κοινωνικής Αποκατάστασης Αιγίου.

Για την τουριστική ανάπτυξη της Περιφέρειας, που διαθέτει περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, εκτεταμένες παραλίες, πολλά μνημεία και πλούσια στοιχεία της ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, έγιναν έργα με σκοπό τη προστασία του περιβάλλοντος, τη συντήρηση, αναστήλωση και ανάδειξη των μνημείων, αρχαίων και εκκλησιαστικών όπως το κάστρο της Πάτρας, και η βελτίωση του Μουσείου Ολυμπίας.

## **Η ανάπτυξη της υπαίθρου και των παραλιακών περιοχών**

Έγιναν προσπάθειες για την συμπλήρωση των αρδευτικών έργων των ποταμών Πηνειού και Αλφειού. Ήπιες μορφές ενέργειας αξιοποιούνται για τη βελτίωση της παραγωγής κηπευτικών και ανθοκομικών σε εκμεταλλεύσεις με θερμοκήπια. Έχουν ακόμα αναληφθεί μέτρα προστασίας δασών και αναδάσωσης σε περισσότερες περιοχές ενώ με το πρόγραμμα LEADER II έχει ήδη προωθηθεί ο αγροτουρισμός. Για την ανάπτυξη της αλιείας βελτιώθηκαν οι υποδομές και οι εγκαταστάσεις κυρίως στις λιμνοθάλασσες Μεσολογγίου, Αιτωλικού, Προκόπου και στο Κατύχι.

## **Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού**

Την αιχμή της αναπτυξιακής προσπάθειας στον τομέα της γνώσης αποτελεί το Πανεπιστήμιο Πατρών, όπου χρηματοδοτήθηκε η ανάπτυξη των

υποδομών, ο εξοπλισμός τμημάτων του Πανεπιστημίου και ερευνητικό πρόγραμμα, έργα που στοχεύουν στη σύνδεση της έρευνας με την παραγωγή. Παράλληλα στηρίζονται και τα ΤΕΙ της Περιφέρειας.

### **Αναβάθμιση και αναθέρμανση ζωνών βιομηχανικής παραγωγής**

Στόχο των ενεργειών αποτέλεσε η στήριξη και ο εκσυγχρονισμός της μεταποίησης, που αποτελεί παραδοσιακό στοιχείο του παραγωγικού προτύπου στην Πάτρα και Αίγιο. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έσπευσε ακόμα να συνδράμει έκτακτα του πληγέντες από σεισμούς με επείγουσα ανθρωπιστική βοήθεια στις περιπτώσεις των σεισμών Ηλείας (1988), Πύργου (1993), Πατρών (1995), Αιγίου (1995), με ποσά που έφθασαν αντίστοιχα τις 52, 102, 135 και 300 εκ. δραχμές.

### **ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ 2000-2006**

Τα κύρια ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα :

- Η λειτουργία της Πάτρας και του λιμένος της ως αναπτυξιακού πόλου.
- Η δημιουργία του Δυτικού Άξονα (Ιόνια Οδός).
- Η ζεύξη Ρίου – Αντιρρίου και οι επιπτώσεις της στην συνοχή της Περιφέρειας.
- Η ερευνητική – εκπαιδευτική δραστηριότητα του Πανεπιστημίου, των ΤΕΙ και των Ερευνητικών Κέντρων, καθώς και οι δυνατότητες του Επιστημονικού Πάρκου της Πάτρας.
- Οι περιβαλλοντικοί πόροι της Περιφέρειας: Εκβολές Αχελώου, Λιμνοθάλασσες, Ακτές, Δάση.
- Η παράδοση στην μεταποιητική δραστηριότητα και στο εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό.
- Η σημαντική παραγωγή του πρωτογενή τομέα που μπορεί να στηρίζει σχετικούς κλάδους της μεταποίησης.

Τα κύρια προβλήματα και οι περιορισμοί στην αναπτυξιακή διαδικασία είναι:

- Το μέγεθος του αγροτικού πληθυσμού και η χαμηλή παραγωγικότητα του αγροτικού τομέα.
- Το χαμηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ.
- Η αποβιομηχάνιση.
- Οι έντονες ενδοπεριφερειακές ανισότητες.
- Η Περιβαλλοντική Υποβάθμιση.

Ο Γενικός Αναπτυξιακός Στόχος της Περιφέρειας είναι:

*«Η αξιοποίηση της κομβικής θέσης της Περιφέρειας και η αξιοποίηση των συγκριτικών της πλεονεκτημάτων για την υπέρβαση των προβλημάτων της ανεργίας και της ενδοπεριφερειακής ανισότητας.»*

Ο γενικός αυτός στόχος αναλύεται στους εξής κύριους στρατηγικούς στόχους:

- Ενίσχυση και αξιοποίηση της θέσης της Περιφέρειας ως Δυτικής Πύλης της Χώρας.

- Πολιτιστική και Τουριστική ανάπτυξη - Αξιοποίηση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004.
- Αναδιάρθρωση και επέκταση της βιομηχανικής βάσης της Περιφέρειας και προώθηση της
- Ενίσχυση αστικών υποδομών - Βελτίωση ποιότητας ζωής
- Προώθηση της απασχόλησης και εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού.

## **ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ**

### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1: Ενίσχυση και αξιοποίηση της θέσης της Περιφέρειας ως Δυτικής Πύλης της Χώρας.**

#### **ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ**

Ο άξονας προτεραιότητας περιλαμβάνει δράσεις που έχουν σαν σκοπό την αξιοποίηση των μεγάλων έργων υποδομής που υλοποιούνται στην Περιφέρεια. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στην βελτίωση των οδικών μεταφορών, στην ολοκλήρωση, αξιοποίηση και διασύνδεση των λιμενικών υποδομών, στην δημιουργία υποδομών διαχείρισης, διακίνησης και διαμετακόμισης εμπορευμάτων και σε υποστηρικτικές δράσεις των μεταφορικών υποδομών με ιδιαίτερη βαρύτητα στο τομέα των σιδηροδρόμων.

#### **ΜΕΤΡΑ:**

Μέτρο 1.1: Οδικοί Άξονες - Λιμάνια

Μέτρο 1.2: Λοιπές Μεταφορικές Υποδομές

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 186.505,65 Χιλ.€

### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2 : Πολιτιστική και Τουριστική ανάπτυξη - Αξιοποίηση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004.**

#### **ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ**

Ο άξονας προτεραιότητας "Πολιτιστική και Τουριστική ανάπτυξη - Αξιοποίηση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004" περιλαμβάνει μέτρα, που θα συμβάλουν στην αξιοποίηση και προβολή των περιβαλλοντικών, αισθητικών και πολιτιστικών πόρων και στην ανάπτυξη του τουρισμού, διευρύνοντας τις βάσεις για την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της Περιφέρειας, ενώ ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι καινοτομικές δράσεις στους τομείς του πολιτισμού και του τουρισμού. Στον άξονα αυτό εντάσσονται, επίσης, μέτρα ανάδειξης-προβολής και αξιοποίησης πολιτιστικών πόρων, βελτίωσης ειδικών τουριστικών υποδομών, και σχεδιασμένης Τουριστικής Προβολής. Επίσης, έμφαση δίδεται στην αισθητική αναβάθμιση και δημιουργία πολιτιστικών υποδομών στο ευρύτερο αστικό συγκρότημα των Πατρών, στο πλαίσιο της ανάδειξης της Πάτρας σε Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης για το 2006.

#### **ΜΕΤΡΑ :**

Μέτρο 2.1: Πολιτισμός

- Μέτρο 2.2 : Τουρισμός  
Μέτρο 2.3 : Ανάδειξη Αρχαίας Ολυμπίας  
Μέτρο 2.4 : Πάτρα - Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης 2006

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 97.180,35 ΧΙΛ €

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3 :** Αναδιάρθρωση και επέκταση της βιομηχανικής βάσης της Περιφέρειας και προώθηση της καινοτομίας.

**ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ**

Περιλαμβάνει ενισχύσεις προς τις μεταποιητικές επιχειρήσεις για νέες παραγωγικές επενδύσεις και υπηρεσίες, δράσεις για την βελτίωση των βιομηχανικών υποδομών, την δημιουργία ή ενίσχυση δομών στήριξης ΜΜΕ, την αναβάθμιση της Έρευνας στη Περιφέρεια και την διασύνδεσή της με την παραγωγική διαδικασία .

**ΜΕΤΡΑ :**

- Μέτρο 3.1: Ενίσχυση των ιδιωτικών παραγωγικών επενδύσεων  
Μέτρο 3.2 : Βελτίωση των βιομηχανικών υποδομών  
Μέτρο 3.3 : Στήριξη ΜικροΜεσαίων Επιχειρήσεων  
Μέτρο 3.4 : Διασύνδεση έρευνας και παραγωγής – Προώθηση καινοτομίας.

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 93.017,92 ΧΙΛ.€

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4:** Βελτίωση ποιότητας ζωής - Ενίσχυση αστικών υποδομών

**ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ**

Ειδικότερα, περιλαμβάνει δράσεις στους τομείς της υγείας, της πρόνοιας και της εκπαίδευσης, που αφορούν στην ανάπτυξη και βελτίωση των σχετικών υπηρεσιών σε περιφερειακό επίπεδο καθώς και την δικτύωση αυτών μεταξύ τους. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στην υλοποίηση δράσεων, που αφορούν στην προστασία του περιβάλλοντος και στην βελτίωση των αστικών υποδομών. Ειδικές δράσεις αφορούν την αναβάθμιση του συστήματος αντισεισμικής προστασίας της ιδιαίτερως σεισμογόγου περιοχής της Περιφέρειας.

**ΜΕΤΡΑ :**

- Μέτρο 4.1 : Υγεία - Πρόνοια  
Μέτρο 4.2 : Εκπαίδευση  
Μέτρο 4.3 : Περιβάλλον  
Μέτρο 4.4 : Αστικές Υποδομές Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Αστικής Ανάπτυξης σε  
Μέτρα 4.5 : Τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας - ΕΤΠΑ.

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 155.920,68 ΧΙΛ €

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5: Προώθηση της απασχόλησης και εξειδίκευσης του ανθρώπινου δυναμικού**

**ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ**

Οι παρεμβάσεις που περιλαμβάνονται σε αυτόν τον άξονα, στοχεύουν στην πρόληψη και καταπολέμηση της ανεργίας και στη δημιουργία ίσων ευκαιριών πρόσβασης στην αγορά εργασίας για όλους. Για την εξυπηρέτηση του στόχου της προώθησης ίσων ευκαιριών ανδρών/γυναικών, έμφαση δίδεται στην ανάπτυξη και ενδυνάμωση κοινωνικών υποστηρικτικών υπηρεσιών φροντίδας παιδιών και άλλων εξαρτημένων ατόμων (Λειτουργία Κέντρων Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών, βρεφονηπιακοί σταθμοί κλπ)

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 28.844,19 Χιλ. €

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 6 : Αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου.**

**ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ**

Περιλαμβάνει δράσεις που συμβάλλουν στον αναπροσανατολισμό της πρωτογενούς παραγωγής, στην ανασυγκρότηση της υπαίθρου και στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των αγροτικών προϊόντων περιλαμβανομένης και της καινοτομίας, Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στη βελτίωση των αγροτικών και αλιευτικών υποδομών, στις δράσεις προστασίας, ανάπτυξης και ορθολογικής αξιοποίησης των φυσικών πόρων, στις ιδιωτικές επενδύσεις αναδιάρθρωσης της παραγωγής και στην προώθηση οικολογικών προϊόντων και προϊόντων ποιότητας.

**ΜΕΤΡΑ :**

- Μέτρο 6.1: Διαχείριση και Προστασία Υδάτινων Πόρων –Αναδασμοί - Έγχειρες Βελτιώσεις
- Μέτρο 6.2: Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις
- Μέτρο 6.4 : Αγροτικές υποδομές
- Μέτρο 6.6 : Προστασία του περιβάλλοντος σε συνδυασμό με τη δασοκομία, τη γεωργία, την υγιεινή και καλή διαβίωση των ζώων
- Μέτρο 6.7 : Αλιεία
- Μέτρο 6.8 : Βελτίωση επαρχιακού οδικού δικτύου
- Μέτρο 6.9 : Ενίσχυση Ανθρώπινου Δυναμικού της υπαίθρου
- Μέτρο 6.1 : Ανάπτυξη ορεινών και ημιορεινών περιοχών, βελτίωση του οικιστικού ιστού σε οικισμούς της υπαίθρου
- Μέτρο 6.3 : Συγκρότηση ορεινών κέντρων - βελτίωση ποιότητας ζωής

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 188.951,98 Χιλ €

## ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 7 : Τεχνική Βοήθεια

### **ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ**

Περιλαμβάνει δράσεις που υποβοηθούν την υλοποίηση του ΠΕΠ τόσο στη φάση της προετοιμασίας των ενεργειών και έργων του προγράμματος, όσο και στη κυρίως φάση της υλοποίησης.

### **ΜΕΤΡΑ**

Μέτρο 7.1 : Τεχνική Βοήθεια ΕΤΠΑ

Μέτρο 7.2 : Τεχνική Βοήθεια ΕΓΤΠΕ

Μέτρο 7.3 : Τεχνική Βοήθεια ΕΚΤ

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 5.518,21 Χιλ €

### **ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ Δ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ**

#### **Η αναπτυξιακή προσπάθεια 1994-1999**

Το 2<sup>ο</sup> Κοινοτικό πλαίσιο επικεντρώθηκε σε αναπτυξιακούς άξονες οι οποίοι έθεταν ως στόχους την άρση της απομόνωσης της Περιφέρειας .Η εγκεκριμένη Δημόσια Δαπάνη για την περίοδο 1994 - 99 στο ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας ήταν 347,9 εκ. €.

Οι κύριοι άξονες ανάπτυξης της Περιφέρειας συνίσταται :

#### **Βελτίωση του μεταφορικού δικτύου**

- Κατασκευή του οριζόντιου διευρωπαϊκού άξονα μεταφορών της Εγνατίας Οδού , η οποία θα διασχίζει το νότιο τμήμα της Δυτικής Μακεδονίας ,συνδέοντας την με την Θεσσαλονίκη ανατολικά και με την Ήπειρο δυτικά .
- Σύνδεση της Κοζάνης και της Καστοριάς μέσω Κρυσταλλοπηγής με την Αλβανία.
- Βελτίωση των εγκαταστάσεων των αεροδρομίων στην Κοζάνη και στην Καστοριά.

#### **Ανάπτυξη αγροτικών περιοχών**

Σε ό,τι αφορά τον πρωτογενή τομέα , πρωταρχικός σκοπός ήταν η αναδιάρθρωση της γεωργικής παραγωγής προς την κατεύθυνση σύνδεσης με την κτηνοτροφία ,επίσης , πραγματοποιήθηκαν αναδασμοί , και βελτίωση των κτηνοτροφικών μονάδων .

#### **Προστασία του περιβάλλοντος και βελτίωση της ποιότητας ζωής**

Οι κυριότερες παρεμβάσεις εστιάστηκαν :

- στην προστασία του περιβάλλοντος από τις δυσμενείς επιπτώσεις που προκαλεί η βιομηχανική συγκέντρωση στον άξονα Κοζάνης – Πτολεμαΐδας – Αμύνταιου .
- στην κατασκευή δικτύων ύδρευσης και αποχέτευσης λειτουργία σταθμών βιολογικού καθαρισμού
- στην περιβαλλοντική αναβάθμιση των λιμνών Καστοριάς και Βεγορίτιδας .

Στον τομέα του τουρισμού- πολιτισμού χρηματοδοτήθηκαν έργα και δράσεις για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού , την προστασία και ανάδειξη παραδοσιακών οικισμών . Στον τομέα της υγείας – πρόνοιας βελτιώθηκαν οι κοινωνικές υποδομές με την επέκταση του Νοσοκομείου της Φλώρινας και την δημιουργία του Νοσοκομείου των Γρεβενών.

#### **Υποστήριξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων**

- αξιοποίηση του ορυκτού πλούτου της γεωθερμίας και του υδάτινου δυναμικού.
- στήριξη των επενδυτικών πρωτοβουλιών και την στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων .

#### **ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000-2006**

Τα συγκριτικά *πλεονεκτήματα* της Περιφέρειας είναι:

- Οι δυνατότητες για ριζική βελτίωση των διαπεριφερειακών συνδέσεων λόγω της Εγνατίας Οδού και των κάθετων οδικών αξόνων.
- Η συγκέντρωση της ενεργειακής παραγωγής (Ενεργειακό Κέντρο της Ελλάδας), με δυνατότητες σύνδεσης με τα διευρωπαϊκά ενεργειακά δίκτυα.
- Οι πλούσιοι ορυκτοί πόροι (λιγνίτης, μάρμαρα, χρωμίτες, λευκόλιθος, αδρανή).
- Το πλούσιο υδάτινο δυναμικό (65% των επιφανειακών υδάτων της χώρας).
- Το πλούσιο φυσικό και πολιτιστικό απόθεμα.

Οι βασικοί *περιορισμοί*, που πρέπει να ληφθούν υπόψη είναι:

- Η παραμεθόρια γεωγραφική θέση της Περιφέρειας με περιορισμένο διασυνοριακό δυναμικό.
- Ο μεγάλος βαθμός ορεινότητας.
- Η ιδιαίτερα υψηλή ανεργία.
- Τα περιβαλλοντικά προβλήματα κύρια στις περιοχές της πόλωσης της ενεργειακής παραγωγής (άξονας Κοζάνης - Πτολεμαΐδας - Φλώρινας).

Ο γενικός αναπτυξιακός στόχος είναι :

*«Να συνεισφέρει στη δημιουργία μιας δυναμικής περιφέρειας που θα αξιοποιεί τα φυσικά της αποθέματα και τη θέση της στα δυτικά Βαλκάνια για να δημιουργήσει ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον και νέες ευκαιρίες.»*

Ο γενικός στόχος αναλύεται στους εξής στόχους :

- Διεύρυνση των ευκαιριών απασχόλησης και μείωση της ανεργίας
- Αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου - Ολοκληρωμένη ανάπτυξη των ορεινών και παραλίμνιων περιοχών
- Βελτίωση ποιότητας ζωής και προστασία του περιβάλλοντος
- Ενίσχυση αστικών περιοχών
- Ενίσχυση τουριστικού προϊόντος

## **ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ**

Για την υλοποίηση της αναπτυξιακής στρατηγικής και την επίτευξη των αντικειμενικών στόχων, απαιτείται η στήριξη των παρακάτω επτά (7) αξόνων προτεραιότητας:

### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1: Διεύρυνση Ευκαιριών Απασχόλησης - Μείωση της Ανεργίας**

- Μέτρο 1.1: Υπηρεσίες φροντίδας για την προώθηση ίσων ευκαιριών μεταξύ των δύο φύλων.  
Μέτρο 1.2: Ανάπτυξη ανθρωπίνων πόρων  
Μέτρο 1.3: Τοπικές Πρωτοβουλίες Απασχόλησης

### **ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ**

- Βελτίωση των επαγγελματικών προσόντων των ανέργων και των εργαζομένων εκ των οποίων οι περισσότεροι θα είναι γυναίκες.
- Βελτίωση της ποιότητας των παρεμβάσεων και μεγιστοποίηση των αποτελεσμάτων του προγράμματος.
- Ενίσχυση της παροχής υπηρεσιών στον κοινωνικό τομέα.
- Προώθηση της ισότητας των ευκαιριών ανδρών και γυναικών.

### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2 : Αξιοποίηση Διευρωπαϊκών Δικτύων από τα Αστικά και Παραγωγικά Κέντρα της Περιφέρειας**

- Μέτρο 2.1: Υποδομές Μεταφορών  
Μέτρο 2.2: Ανάπτυξη επιχειρηματικών υποδομών και δραστηριοτήτων

### **ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ**

- Κατασκευή περίπου 50 χλμ διαπεριφερειακού οδικού δικτύου.
- Κατασκευή περίπου 150 χλμ ενδοπεριφερειακού οδικού δικτύου.
- Εκσυγχρονισμός 50 χλμ σιδηροδρομικού δικτύου .
- Δημιουργία – ολοκλήρωση ΒΙΠΕ , ΒΙΟΠΑ .
- Δημιουργία 4000 θέσεων απασχόλησης κατά την κατασκευή .

### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3: Ενίσχυση Αστικών Περιοχών**

- Μέτρο 3.1: Ανάπτυξη υποδομών και δομών για παροχή υγειονομικών υπηρεσιών και υπηρεσιών πρόνοιας στις αστικές περιοχές  
Μέτρο 3.2: Προστασία και ανάδειξη περιβάλλοντος  
Μέτρο 3.3: Ανάδειξη και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, της παράδοσης και του σύγχρονου πολιτισμού στις αστικές περιοχές  
Μέτρο 3.4: Ανάπτυξη υποδομών εκπαίδευσης στις αστικές περιοχές  
Μέτρο 3.5: Ανάπτυξη βασικών υποδομών & μεταφορών αστικών κέντρων

### **ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ**

- Ολοκλήρωση υλικοτεχνικής υποδομής υγειονομικών και προνοιακών μονάδων .



- Βελτίωση νοσοκομειακών μονάδων
- Κατασκευή βιολογικών καθαρισμών
- Ολοκλήρωση προγράμματος διαχείρισης απορριμμάτων Δυτικής Μακεδονίας με σύγχρονες μεθόδους υγειονομικής ταφής .
- Αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς.

#### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4: Αναδιάρθρωση Τοπικής Οικονομίας - Ενίσχυση Εξωστρέφειας Επιχειρήσεων**

- Μέτρο4.1: Ενίσχυση Επιχειρήσεων
- Μέτρο4.2: Στήριξη - ενίσχυση μικρομεσαίων και πολύ μικρών επιχειρήσεων και προώθηση τοπικών προϊόντων
- Μέτρο4.3: Ενσωμάτωση της καινοτομίας και των νέων τεχνολογιών σε επιχειρήσεις – Ενίσχυση εφαρμοσμένης έρευνας
- Μέτρο4.4: Ενίσχυση δικτύων συνεργασιών και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων
- Μέτρο4.5: Ανάπτυξη τουριστικών υποδομών και δραστηριοτήτων

#### **ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ**

- Δημιουργία περίπου 1100 θέσεων απασχόλησης .
- Δημιουργία περίπου 150 νέων επιχειρήσεων.
- Ενίσχυση 5 προγραμμάτων εφαρμοσμένης έρευνας στις επιχειρήσεις .

#### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5 : Ανάπτυξη Αγροτικού Χώρου**

- Μέτρο 5.1: Επενδύσεις σε επίπεδο γεωργικής εκμετάλλευσης  
Μέτρο 5.2: Ορθολογική Αξιοποίηση Υδάτινων Πόρων
- Μέτρο 5.3: Αναδασμοί – Βελτίωση βοσκοτόπων
- Μέτρο 5.4: Δάση – Δασοπονία
- Μέτρο 5.5: Ανάπτυξη Υποδομών Αγροτικού Χώρου
- Μέτρο 5.6: Προστασία Περιβάλλοντος
- Μέτρο 5.7: Ενθάρρυνση Τουριστικών – Τοπικών (Βιοτεχνικών κλπ) Δραστηριοτήτων
- Μέτρο 5.8: Ανάπτυξη υποδομών εκπαίδευσης της υπαίθρου
- Μέτρο 5.9: Ανάπτυξη υποδομών και δομών για παροχή υγειονομικών υπηρεσιών και υπηρεσιών πρόνοιας της υπαίθρου

#### **ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ**

- Αύξηση του ΑΕΠ του πρωτογενή τομέα της Περιφέρειας από 11% του ΑΕΠ της χώρας στο 12%-13% .
- Δημιουργία περίπου 220 θέσεων απασχόλησης .
- Αναδασμός .
- Βελτίωση βασικών υποδομών οικισμών αγροτικού χώρου
- Βελτίωση ποιότητας ζωής με εξασφάλιση παροχής υπηρεσιών υψηλού επιπέδου υγείας και πρόνοιας

## **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 6: Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη Ορεινών – Παραλίμνιων Περιοχών**

- Μέτρο 6.1: Ανάπτυξη βασικών υποδομών - υπηρεσιών και μεταφορών  
Μέτρο 6.2: Προστασία και ανάδειξη περιβάλλοντος  
Μέτρο 6.3: Προστασία και ανάδειξη πολιτιστικής κληρονομιάς  
Μέτρο 6.4: Αξιοποίηση τοπικών πόρων

### **ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ**

- Δημιουργία περίπου 220 θέσεων απασχόλησης
- Δημιουργία περίπου 30 νέων και βελτίωση 10 υφισταμένων παραγωγικών μονάδων .
- Προστασία – ανάδειξη φυσικών πόρων

## **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 7: Τεχνική Βοήθεια**

- Μέτρο 7.1: Διαχείριση – δημοσιοποίηση δράσεων ΕΤΠΑ  
Μέτρο 7.2: Διαχείριση – δημοσιοποίηση δράσεων ΕΚΤ  
Μέτρο 7.3: Διαχείριση – δημοσιοποίηση δράσεων ΕΓΤΠΕ

### **ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ**

- Αποτελεσματική εφαρμογή του προγράμματος
- Εξασφάλιση δημοσιότητας

## **ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ**

### **Οι αναπτυξιακοί στόχοι 1994-1999**

Η προσπάθεια ανάπτυξης της Περιφέρειας Ηπείρου, που στηρίχθηκε στο 1ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (1989-98) συνεχίστηκε με ακόμη πιο γρήγορα ρυθμό με το 2ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης . Η εγκεκριμένη Δημόσια Δαπάνη για την περίοδο 1994 - 99 στο ΠΕΠ Ηπείρου ήταν 376,1 εκ. EURO.

Ο βασικός αναπτυξιακός στόχος συνιστάται:

- στην άρση της απομόνωσης της Περιφέρειας
- στην βελτίωση της οικονομίας ώστε να δημιουργηθούν ευκαιρίες απασχόλησης, και στη διαφοροποίηση του παραγωγικού προτύπου με την αξιοποίηση των δυνατοτήτων που ανοίγονται με την Αλβανία
- στην βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της Περιφέρειας ώστε να περιορισθούν οι λόγοι μετακίνησης του πληθυσμού προς τα μεγάλα αστικά κέντρα.

Η αναπτυξιακή προσπάθεια κατευθύνεται στους ακόλουθους τομείς:

- Βελτίωση των οικονομικών και κοινωνικών υποδομών.
- Αγροτική ανάπτυξη – ανάπτυξη των ορεινών όγκων
- Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων
- Αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού
- Βελτίωση του περιβάλλοντος.

## ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000-2006

Όπως αναφέρεται και στο Σχέδιο Ανάπτυξης 2000-06, τα κυριότερα συγκριτικά *πλεονεκτήματα* της Περιφέρειας Ηπείρου, που διαμορφώνουν και τις βασικές κατευθύνσεις της αναπτυξιακής της στρατηγικής για τη νέα προγραμματική περίοδο είναι:

- ✓ Η γεωγραφική θέση της Περιφέρειας και οι δυνητικές δυνατότητες ανάπτυξης (πύλη διασύνδεσης με τη Δυτική Ευρώπη, κυρίως μέσω του λιμένα της Ηγουμενίτσας στον οποίο απολήγει η Εγνατία Οδός).
- ✓ Η παρουσία των Ιωαννίνων και των λοιπών αστικών σχηματισμών στον ευρύτερο χώρο (διοικητικά – εμπορικά κέντρα - κέντρα εκπαίδευσης - περίθαλψης) και οι δυνατότητες ανάπτυξης τους (Περιφερειακός – Διακρατικός Πόλος Ανάπτυξης).
- ✓ Η λειτουργία του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και του ΤΕΙ Ηπείρου
- ✓ Το πλούσιο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον.

Παράλληλα, υπάρχουν και ορισμένα σημαντικά *μειονεκτήματα*. Αυτά είναι:

- ✓ Η γεωγραφική απομόνωση από την υπόλοιπη χώρα (κυρίως λόγω του ορεινού όγκου της Πίνδου).
- ✓ Ο βαθμός ορεινότητας.
- ✓ Το χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης (το χαμηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας).
- ✓ Οι έντονες ενδονομαρχιακές ανισότητες και η απομόνωση των ορεινών και απομακρυσμένων περιοχών.
- ✓ Η ανεπάρκεια των διαπεριφερειακών και ενδοπεριφερειακών συνδέσεων.

Ο γενικός αναπτυξιακός στόχος της Περιφέρειας είναι:

*«Η ευρύτερη δυνατή αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρει η θέση της Περιφέρειας, αλλά και ο πολιτιστικός και φυσικός πλούτος της για έξοδο από την απομόνωση.»*

Ο κύριος στόχος αναλύεται στους εξής στόχους:

- Αναπτυξιακή αξιοποίηση των μεγάλων έργων μεταφορών που καθιστούν την Περιφέρεια «Δυτική Πύλη» για τη Βόρεια Ελλάδα.
- Ενεργοποίηση της πόλης των Ιωαννίνων και των υπολοίπων αστικών συγκροτημάτων ως Περιφερειακών – Διακρατικών Κέντρων Ανάπτυξης
- Ανάδειξη και αξιοποίηση του φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος της υπαίθρου-αξιοποίηση των νέων προοπτικών της Ηπείρου στις παράκτιες περιοχές.
- Ενθάρρυνση της δημιουργίας, εισαγωγής και αξιοποίησης Καινοτομικών Δράσεων
- Εξασφάλιση κατάλληλα εκπαιδευμένου ανθρώπινου δυναμικού προσαρμοσμένου στις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται για την Ήπειρο.

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 680.013.237 €

## **ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ**

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1 : Ανάδειξη της Περιφέρειας ως Δυτικής Πύλης της Ευρώπης για την Βόρειο Ελλάδα - Αναπτυξιακή αξιοποίηση του πλεονεκτήματος των μεγάλων έργων μεταφορών .**

### **ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ**

Τα μεγάλα έργα υποδομών μεταφορών που βρίσκονται σε εξέλιξη (Εγνατία Οδός, Δυτικός Άξονας, Λιμάνι Ηγουμενίτσας, Ζεύξη Ακτίου - Πρέβεζας) στην Περιφέρεια Ηπείρου, σε συνδυασμό με τις γεωπολιτικές εξελίξεις της Δυτικής Βαλκανικής δημιουργούν ένα νέο αναπτυξιακό περιβάλλον για την Ήπειρο και σημαντικές ευκαιρίες οικονομικής ανάπτυξης.

### **ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ**

- Συντόμηση των χρόνων διαδρομής.
- Μείωση του κόστους μεταφοράς επιβατών και εμπορευμάτων .
- Ίδρυση νέων μεταποιητικών επιχειρήσεων και εκσυγχρονισμό υφισταμένων.
- Εισαγωγή και διάχυση των νέων τεχνολογιών και της επιχειρηματικότητας στις επιχειρήσεις της Περιφέρειας.
- Ενίσχυση και ανάπτυξη σύγχρονων δομών και μεθόδων εμπορίου.
- Αύξηση των εξαγωγών και διείσδυση των επιχειρήσεων της Περιφέρειας σε νέες αγορές στην Ελλάδα και το εξωτερικό.
- Ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων της Περιφέρειας.
- Αύξηση του εισοδήματος των κατοίκων της Περιφέρειας.
- Δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης και αντίστοιχη μείωση της ανεργίας.

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2: Ενίσχυση των αστικών υποδομών και Υπηρεσιών.**

### **ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ**

Οι πόλεις της Ηπείρου (κυρίως οι πρωτεύουσες των Νομών) συγκεντρώνουν βασικές δομές της Περιφέρειας σε όλους τους τομείς της εκπαίδευσης και περίθαλψης, των υπηρεσιών για τις επιχειρήσεις, τις υπηρεσίες διοίκησης και ένα μεγάλο μέρος της οικονομικής δραστηριότητας στους τομείς της μεταποίησης και των υπηρεσιών. Παράλληλα οι πόλεις διαθέτουν εξαιρετικούς φυσικούς / πολιτιστικούς πόρους και ιδιαίτερα ελκυστικό περιβάλλον.

Τα χαρακτηριστικά αυτά σε συνδυασμό με το νέο περιβάλλον ανάπτυξης που έχει διαμορφωθεί από τις εξελίξεις στην Δυτική Βαλκανική και την ανάδειξη της Ηπείρου ως Δυτικής Πύλης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, δημιουργούν ευκαιρίες περαιτέρω ανάπτυξης των αστικών κέντρων με οφέλη για το σύνολο της Περιφέρειας.

## ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

- Η ανάδειξη των αστικών κέντρων, στον χώρο της Ηπείρου, ως κέντρων υπηρεσιών, εμπορικών κέντρων, κέντρων εκπαίδευσης και περιθάλψης.
- Ειδικά, η ανάδειξη των Ιωαννίνων ως Περιφερειακού διακρατικού πόλου ανάπτυξης, ως Βαλκανικού κέντρου.
- Η αναβάθμιση των αστικών υποδομών για τη βελτίωση των συνθηκών κυκλοφορίας
- Η ανάδειξη και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος για την ενίσχυση του τουρισμού και την βελτίωση της ποιότητας ζωής
- Η λειτουργία των Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης ως βασικών φορέων παραγωγής έρευνας και τεχνολογίας
- Η προσφορά υπηρεσιών υγείας υψηλών προδιαγραφών από τα Νοσοκομεία της Περιφέρειας, η προσφορά υπηρεσιών παιδικής προστασίας και υπηρεσιών σε άτομα της τρίτης ηλικίας
- Η Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και η αναβάθμιση του βιοτικού επιπέδου της ευρύτερης περιοχής. Η ενίσχυση της κατάρτισης, καταπολέμηση του αποκλεισμού και της ανεργίας.

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 88.985.000 €

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3:** Ενίσχυση της τουριστικής δραστηριότητας-Προστασία και ανάδειξη των φυσικών και πολιτιστικών πόρων.

## ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Υπάρχει σημαντικός αριθμός ευαίσθητων και προστατευόμενων περιοχών με κύριο κριτήριο την οικολογική και αισθητική τους αξία. Στις περιοχές αυτές περιλαμβάνονται εθνικοί δρυμοί και περιοχές υποψήφιας για ένταξη στο Πανευρωπαϊκό δίκτυο Προστατευόμενων Περιοχών NATURA 2000. Προβλήματα στο φυσικό περιβάλλον της Ηπείρου δημιουργούνται από την έλλειψη υποδομών που αφορούν χώρους υγειονομικής ταφής απορριμμάτων, βιολογικούς καθαρισμούς, αποχετεύσεις οικισμών κλπ.

Σε ό,τι αφορά στους πολιτισμικούς πόρους, η Περιφέρεια διαθέτει πλήθος αρχαιολογικών χώρων όλων των περιόδων, μερικοί εκ των οποίων έχουν αναδειχθεί και είναι επισκέψιμοι. Αυτοί, σε συνδυασμό με το φυσικό περιβάλλον, τους παραδοσιακούς οικισμούς και την πολιτιστική παράδοση, μπορούν να συμβάλλουν στην αύξηση του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας.

## ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

- Προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος
- Ορθολογική διαχείριση στερεών και υγρών αποβλήτων
- Προστασία του υδάτινου δυναμικού και ορθολογική αξιοποίηση του
- Προστασία βιοτόπων και φυσικών σχηματισμών
- Βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και της ποιότητας ζωής των κατοίκων
- Ποιοτική και δυναμική τουριστική ανάπτυξη της Περιφέρειας
- Ενίσχυση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού
- Δημιουργία σύγχρονων πολιτιστικών δομών

- Αποκατάσταση και ανάδειξη των μνημείων και του λαογραφικού πλούτου της περιοχής
- Προβολή του τουριστικού προϊόντος με ορθολογική και σύγχρονη οργάνωση

#### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4 : Αειφόρος ανάπτυξη της Υπαιθρου**

##### **ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ**

Ο Άξονας Προτεραιότητας 4 θα υποστηρίξει με ολοκληρωμένο τρόπο την ανάπτυξη των περιοχών της υπαίθρου, αφ' ενός με την αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πόρων με έμφαση στα ιδιαίτερα πλεονεκτήματα της Περιφέρειας στον τομέα της γεωργίας, αφετέρου με την αναβάθμιση των υποδομών στους τομείς των μεταφορών της παιδείας, της υγείας, της πρόνοιας και του περιβάλλοντος.

##### **ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ**

- Προστασία, ανάπτυξη και ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων με έμφαση στους δασικούς και υδατικούς πόρους, βάσει ολοκληρωμένων σχεδίων και μελετών.
- Βελτίωση της ποιότητας των αγροτικών προϊόντων, μείωση του κόστους παραγωγής και αναδιάρθρωση της παραγωγής
- Παραγωγή πρότυπων και βιολογικών καλλιεργειών καθώς και ανάδειξη προϊόντων ονομασίας προέλευσης και γεωγραφικής ένδειξης.
- Συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στην ύπαιθρο και προσέλκυση νέων αγροτών ώστε να επιτευχθεί μια στέρεα βάση για την βιώσιμη ανάπτυξη των περιοχών αυτών.
- Δημιουργία εναλλακτικών ευκαιριών απασχόλησης και συμπληρωματικού εισοδήματος (προς το αγροτικό), για τους κατοίκους των ορεινών περιοχών.
- Εξασφάλιση όλων των απαραίτητων υποδομών που θα μειώσουν τις ενδοπεριφερειακές ανισότητες.
- Αύξηση του τουρισμού και επιμήκυνση τουριστικής περιόδου.
- Η δημιουργία ενός σύγχρονου δικτύου μεταφορών με παρεμβάσεις στο επαρχιακό, διαδημοτικό και τοπικό οδικό δίκτυο
- Η βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της Περιφέρειας
- Η αύξηση της απασχόλησης
- Ο εκσυγχρονισμός του εκπαιδευτικού συστήματος με την συμπλήρωση της αναγκαίας υλικοτεχνικής και κτιριακής υποδομής

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 238.038.156 €

#### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5: Υποστήριξη και Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού.**

##### **ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ**

Ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δοθεί στην Περιφέρεια Ηπείρου, η οποία χαρακτηρίζεται από αναπτυξιακή υστέρηση αλλά και από συνθήκες ταχύτατης αλλαγής στο αναπτυξιακό της περιβάλλον. Παράλληλα, με δεδομένο το πολύ

υψηλό ποσοστό ανεργίας της Περιφέρειας (το υψηλότερο της χώρας σε όλες τις κατηγορίες του ενεργού πληθυσμού), είναι απαραίτητο να στηριχθεί ενεργά η πρόσβαση των ανέργων στην αγορά εργασίας.

#### **ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ**

- Αναβάθμιση των προσόντων συγκεκριμένων ομάδων ανέργων και εργαζομένων της Περιφέρειας Ηπείρου.
- Ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων
- Ενίσχυση των εισοδημάτων
- Κοινωνική και εργασιακή επανένταξη κοινωνικά αποκλεισμένων ατόμων
- Διατήρηση υφισταμένων και δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης
- Υπηρεσίες φροντίδας και βελτίωση της ποιότητας ζωής των αδύνατων κοινωνικών ομάδων
- Προώθηση της απασχόλησης στον κοινωνικό τομέα καθώς και στήριξη της γυναικείας επιχειρηματικότητας. Διευκόλυνση των γυναικών στην αγορά ώστε να ενταχθούν στην αγορά εργασίας ή να καταρτισθούν / επανακαταρτισθούν.

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 37.109.000€

#### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 6 : Τεχνική Βοήθεια**

##### **ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ**

Για την ορθή υλοποίηση του ΠΕΠ Ηπείρου, βασική προϋπόθεση αποτελεί η παροχή της αναγκαίας τεχνικής στήριξης για την εφαρμογή των επιμέρους επιχειρησιακών παρεμβάσεων και την παρακολούθηση της εφαρμογής συνολικά.

Στόχοι του άξονα είναι:

- Η εξασφάλιση αποτελεσματικού συστήματος Διοίκησης, Διαχείρισης και στήριξης των αναγκαίων λειτουργιών.
- Η εξασφάλιση της προβολής και δημοσιότητας των παρεμβάσεων.
- Η στήριξη σχεδιασμού ανάπτυξης μέσω του οποίου θα προσδιορίζονται οι στρατηγικές κατευθύνσεις και επιλογές στα πλαίσια της μακροχρόνιας ανάπτυξης της Ηπείρου.

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 5.807.745 €

##### **ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ**

##### **Η αναπτυξιακή προσπάθεια 1994-1999**

Προς την κατεύθυνση άρσης των αναπτυξιακών εμποδίων της Περιφέρειας έχει συμβάλει ουσιαστικά η υλοποίηση του 1ου ΚΠΣ (1989-1993), ενώ το 2ο ΚΠΣ (1994-1999) σε συνδυασμό με τις ενέργειες και τις δράσεις του Ταμείου Συνοχής και των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών καταλαμβάνουν καταλυτικό ρόλο στη συνέχιση και την ενίσχυση της προσπάθειας αυτής. Οι στόχοι είναι οι εξής :

- η ανάπτυξη του αγροτικού χώρου και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των γεωργικών προϊόντων, μέσω κυρίως μιας προσπάθειας προσαρμογής του στις συνθήκες αγοράς ,
- ενίσχυση του δευτερογενούς τομέα, μέσα από την αύξηση της ανταγωνιστικότητας, τη διάχυση της καινοτομίας και την αναβάθμιση των βασικών υποδομών ,
- έργα υποδομής στον τομέα των μεταφορών, για τη διευκόλυνση της πρόσβασης και την ενίσχυση της προώθησης αγροτικών και βιομηχανικών προϊόντων στις ελληνικές και ξένες αγορές,
- διαμόρφωση και εφαρμογή περιβαλλοντικής πολιτικής, με έμφαση στην αποτελεσματική διαχείριση των αστικών και βιομηχανικών αποβλήτων.

Η επίτευξη των στόχων αυτών πραγματοποιείται μέσα από τους ακόλουθους τομείς παρέμβασης:

### **Αγροτική ανάπτυξη**

Κατά το 1994-1999 πραγματοποιήθηκαν έργα βελτίωσης της υποδομής (αρδευτικά), υπό το πρίσμα της δυνατότητας προσαρμογής στην αγορά και της προοπτικής διάθεσης των προϊόντων, λοιπές έγγειες βελτιώσεις, δομές στήριξης στρατηγικών τομέων της περιφέρειας (βαμβάκι), καθώς και ενέργειες προώθησης επιλεγμένων τομέων (θερμοκήπια, κτηνοτροφικά κλπ.) Παραδείγματα δράσεων αυτού του τύπου αποτελούν τα αρδευτικά Ράξας Ν. Τρικάλων, Λεονταρίου Ν. Καρδίτσας, Μοσχάτου – Ξυνονερίου Ν. Καρδίτσας, το φράγμα Αγιονερίου Ν. Λάρισας, 52 αρδευτικά έργα νομαρχιακού χαρακτήρα, η επιδότηση 36 γεωργικών μονάδων με θερμοκήπια.

Παράλληλα προγραμματίστηκαν δασικά έργα, μετεγκαταστάσεις και επεξεργασία αποβλήτων από τις κτηνοτροφικές μονάδες, καθώς και δράσεις ενίσχυσης της ορεινής ενδοχώρας και των νησιώτικων περιοχών μέσω της ανάπτυξης του τουρισμού και της αλιείας.

### **Ενδυνάμωση της μεταποίησης**

Ένας περιορισμένος αριθμός ενεργειών στον δευτερογενή τομέα, καθώς και η υποστήριξη καινοτόμων πρωτοβουλιών απορροφούν σημαντικό τμήμα της χρηματοδότησης. Επιδοτήθηκαν ιδιωτικά επιχειρηματικά σχέδια και χρηματοδοτούνται υπηρεσίες στήριξης μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων.

### **Δημιουργία – αναβάθμιση των υπερτοπικών δικτύων υποδομής**

Το τμήμα του δικτύου που χρήζει ιδιαίτερης προσοχής είναι το διαπεριφερειακό ανατολικό – δυτικό οδικό δίκτυο, που συνδέει το Βόλο με την Ηγουμενίτσα. Εκτός από τον κύριο άξονα της Περιφέρειας προς Αθήνα και Θεσσαλονίκη, χρηματοδοτούνται στο προηγούμενο πλαίσιο, οι συνδέσεις Λάρισα – Κοζάνη, Καρδίτσα – Άρτα, Λάρισα – Φάρσαλα, η ΠΕΟ Βόλος – Λάρισα, ο περιφερειακός δακτύλιος Τρικάλων, η παράκαμψη Βόλου και η είσοδος από Μικροθήβες, η βελτίωση του οδικού κυκλώματος Πηλίου και το λιμάνι του Βόλου.

### **Προστασία περιβάλλοντος – Ποιότητα ζωής**

Δημιουργία ειδικών χώρων υγειονομικής ταφής απορριμμάτων. Παράδειγμα έργου προς την κατεύθυνση αυτή αποτελεί και ο βιολογικός



καθαρισμός Βιομηχανικής Περιοχής (ΒΙΠΕ) Λάρισας, οι Χώροι Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων (ΧΥΤΑ) Βόλου και Λάρισας .

Επιπλέον, αναπτύχθηκε μια σειρά ενεργειών πολεοδομικού και χωροταξικού χαρακτήρα, όπως η ανάπλαση – αξιοποίηση του ιστορικού κέντρου Λάρισας. Όσον αφορά τον τομέα της υγείας, το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στις υποδομές πρωτοβάθμιας περίθαλψης και στη βελτίωση των υφιστάμενων νοσηλευτικών μονάδων δευτεροβάθμιας περίθαλψης και του νοσοκομειακού εξοπλισμού. Τέλος, σχεδιάζεται ένα σύνολο ενεργειών που σχετίζονται με υποδομές στον αθλητισμό και τον πολιτισμό.

## **ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ 2000-2006**

Στην νέα προγραμματική περίοδο η Περιφέρεια πρέπει να αυξήσει τον αναπτυξιακό βηματισμό της. Να διαμορφώσει ένα νέο βιώσιμο τομεακό «μίγμα» ενσωματώνοντας τους σύγχρονους τομείς υψηλής τεχνολογίας και σύγχρονης οργάνωσης, να αξιοποιήσει την εξειδίκευση των περιοχών της, τις ικανότητες και την συσσωρευμένη τεχνογνωσία του ανθρώπινου δυναμικού της, να δημιουργήσει κρίσιμα μεγέθη κλίμακας και να αξιοποιήσει τις νέες αγορές που διανοίγονται στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης αλλά και της νέας ενδοχώρας που διαμορφώνεται στα Βόρεια σύνορα της Χώρας. Οι στόχοι αυτοί πρέπει να επιτευχθούν χωρίς να θιγεί η προσπάθεια για την άρση των ανισοτήτων (διάχυση των ευκαιριών παντού) την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος των φυσικών πόρων και των περιοχών ιδιαίτερου κάλλους, και την διατήρηση της κοινωνικής συνοχής που κινδυνεύει να θιγεί λόγω της επιτάχυνσης της μετάβασης προς το νέο αιώνα και την διαφοροποίηση (μετεξέλιξη) των τομέων της προς ένα νέο σημείο ισορροπίας.

Το Γ' ΠΕΠ θα πρέπει επομένως να έχει περισσότερο «ολοκληρωμένη προσέγγιση» μεγαλύτερη επικέντρωση σε τομείς με σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα ή ιδιαίτερων προβλημάτων που δεν έχουν επιλυθεί και να εστιαστεί επιλεκτικά σε συγκεκριμένες γεωγραφικές ζώνες έτσι ώστε το τελικό αποτέλεσμα να τείνει προς την αειφόρο και αυτοτροφοδοτούμενη ανάπτυξη επ' ωφελεία όλων. Ουσιαστικά ο στόχος είναι η «οικονομική ενσωμάτωση» (συνεργασίες, δικτυώσεις κλπ) της Περιφέρειας σε μια διευρυμένη γεωγραφική οντότητα προκειμένου μέσω των μεγεθών κλίμακας που θα αναπτυχθούν, να αρθούν τα μειονεκτήματα της οικονομικής βιωσιμότητας λόγω μεγεθών «κλίμακας» και της απόστασης που καταδικάζουν τις Ελληνικές Περιφέρειες στην σημερινή τους υπανάπτυξη.

## **ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ**

### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1 : Ενίσχυση παραγωγικού περιβάλλοντος**

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΗ ΒΑΡΥΤΗΤΑ:** Η χρηματοδοτική βαρύτητα του άξονα ανέρχεται σε 65,73 εκατ. €

## **ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ**

Η κομβική γεωγραφική θέση της Περιφέρειας Θεσσαλίας αποτελεί ισχυρό παράγοντα προώθησης της συγκέντρωσης βιομηχανίας και υπηρεσιών δημιουργώντας τους όρους και τις προϋποθέσεις για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των παραγωγικών τομέων και την προσέλκυση επενδύσεων. Στόχος του άξονα προτεραιότητας είναι η ενίσχυση και ενδυνάμωση αυτού του ρόλου και η διάχυση των πλεονεκτημάτων και επιπτώσεων σε όλη την Περιφέρεια και τα παραγωγικά συστήματά της.

### **ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 1.1 : υποδομές παραγωγικού περιβάλλοντος επιχειρήσεων
- Μέτρο 1.2 : μηχανισμοί υποστήριξης και δικτύωσης επιχειρήσεων
- Μέτρο 1.3 : ιδιωτικές επενδύσεις
- Μέτρο 1.4 : καινοτόμες δράσεις βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας ΜΜΕ
- Μέτρο 1.5 : ενίσχυση και εκσυγχρονισμός τουριστικών καλυμμάτων
- Μέτρο 1.6 : βελτίωση ανταγωνιστικότητας τουριστικών ΜΜΕ

## **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2 : Ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου**

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΗ ΒΑΡΥΤΗΤΑ:** Η χρηματοδοτική βαρύτητα του άξονα ανέρχεται σε 242,69 εκατ. €

### **ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ**

Ο Τομέας της Υπαίθρου παραμένει τομέας βασικής προτεραιότητας στη διάρκεια του Προγράμματος με ιδιαίτερη σημασία στην κοινωνικοοικονομική βάση της Περιφέρειας και στην προστασία, ορθολογική διαχείριση και αξιοποίηση των φυσικών πόρων της Θεσσαλικής Υπαίθρου. Οι δράσεις που θα υλοποιηθούν στα πλαίσια αυτού του άξονα προτεραιότητας θα αφορούν:

Στην άρση των διαρθρωτικών προβλημάτων που χαρακτηρίζουν ιδιαίτερα τις πεδινές περιοχές. Στην θεσμική και διαρθρωτική προετοιμασία του αγροτικού τομέα να αναπροσαρμόσει την παραγωγική ικανότητά του στο νέο περιβάλλον της διεθνούς απελευθέρωσης των αγορών, των αλλαγών της ΚΑΠ και των κατευθύνσεων της AGENDA 2000. Ειδική έμφαση θα δοθεί στην ανάπτυξη των ορεινών, απομακρυσμένων και νησιωτικών περιοχών.

### **ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 2.1 : επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις
- Μέτρο 2.2 : δημιουργία και εκσυγχρονισμός υποδομών για βελτίωση της ποιότητας της δημόσιας υγείας
- Μέτρο 2.3 : αναδάσμοι
- Μέτρο 2.4 : εκσυγχρονισμός και βελτίωση αλιευτικού τομέα
- Μέτρο 2.5 : προστασία φυσικού περιβάλλοντος
- Μέτρο 2.6 : ορθολογική διαχείριση υδάτινων και εδαφικών πόρων
- Μέτρο 2.7 : προστασία δασών
- Μέτρο 2.8 : βελτίωση προσβασιμότητας τουριστικών περιοχών και συγκράτηση πληθυσμού στην ύπαιθρο

### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3: Ποιότητα ζωής**

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΗ ΒΑΡΥΤΗΤΑ:** Η χρηματοδοτική βαρύτητα του άξονα ανέρχεται σε 151,1 εκατ. €

#### **ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ**

Επιδίωξη του άξονα αυτού είναι να συμβάλει στην βελτίωση των συνθηκών για την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής και εργασίας των κατοίκων της Περιφέρειας τόσο στην ύπαιθρο όσο και στα αστικά κέντρα. Ως αστικά κέντρα νοούνται τα κέντρα με πληθυσμό μεγαλύτερο των 10.000 κατοίκων. Οι βασικές παρεμβάσεις στα πλαίσια αυτού του άξονα θα αφορούν αφενός στην ολοκλήρωση των υποδομών στους τομείς Περιβάλλοντος, Εκπαίδευσης και Υγείας-Πρόνοιας και αφετέρου στην ενδυνάμωση του αναπτυξιακού ρόλου των μεγάλων αστικών κέντρων. Όσον αφορά στον τουρισμό, ο άξονας στοχεύει στην αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος με δράσεις συμπληρωματικές του άξονα. Οι δράσεις αυτές αφορούν στην ανάδειξη και αξιοποίηση τουριστικών και πολιτιστικών κέντρων, ειδικότερα δε αφορούν στην διαφοροποίηση και εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος.

#### **ΜΕΤΡΑ**

Μέτρο 3.1 : υποδομές υγείας –πρόνοιας

Μέτρο 3.2 : αστικές παρεμβάσεις

Μέτρο 3.3 : συστήματα διαχείρισης στερεών – υγρών αποβλήτων

Μέτρο 3.4 : αξιοποίηση τουριστικών και πολιτιστικών κέντρων

### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4 : Αξιοποίηση της κεντροβαρους θέσης της περιφέρειας και ανάδειξη της σε «κόμβο δικτύων»**

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΗ ΒΑΡΥΤΗΤΑ:** Η χρηματοδοτική βαρύτητα του άξονα 4 ανέρχεται σε 246,30 εκατ. €

#### **ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ**

Η γεωγραφική θέση της Περιφέρειας αν και εξακολουθεί να αποτελεί θετικό συγκριτικό πλεονέκτημα βαρύνεται με το μειονέκτημα «θέσης» ολόκληρου του Ελλαδικού Χώρου λόγω της μεγάλης του απόστασης από τα οικονομικά κέντρα και τις αγορές της Ευρώπης. Για την άρση αυτού του μειονεκτήματος θα πρέπει να συνεχιστεί η προσπάθεια ολοκλήρωσης σύνδεσης της Θεσσαλίας με τους Διευρωπαϊκούς άξονες και ιδιαίτερα με την Εγνατία οδό. Παράλληλα πρέπει να ολοκληρωθούν οι διαπεριφερειακοί άξονες που συνδέουν την Περιφέρεια με την Δ. Μακεδονία, Ήπειρο και Στερεά Ελλάδα καθώς και οι βασικοί ενδοπεριφερειακοί άξονες μεταξύ των μεγάλων αστικών κέντρων της Περιφέρειας.

Οι οδικοί αυτοί άξονες μαζί με την ολοκλήρωση των σιδηροδρομικών παρεμβάσεων (Θεσσαλικό τμήμα του βασικού κορμού Αθηνών – Θεσσαλονίκης, γραμμή Λάρισας - Βόλου και του τμήματος Παλαιοφαρσάλων - Καλαμπάκας), την ενίσχυση σε υποδομές του λιμένα του Βόλου και άλλων μικρότερων λιμένων στα Νησιά των Σποράδων και στις άλλες παράκτιες περιοχές, και τον εκσυγχρονισμό των στρατιωτικών αεροδρομίων Λάρισας και

Ν. Αγχιάλου, θα αποτελέσουν την ραχοκοκαλιά των βασικών υποδομών και θα συμβάλουν στην επιτάχυνση της ανάπτυξης της Περιφέρειας Θεσσαλίας.

Η μείωση των χρονοαποστάσεων θα ενισχύσει την εξαγωγική και την επιχειρηματική δραστηριότητα και θα δημιουργήσει τις προϋποθέσεις προώθησης των προϊόντων και ανάπτυξης νέων δραστηριοτήτων στους τομείς των υπηρεσιών και της νέας οικονομίας που θα αυξήσουν σημαντικά την εξωστρέφεια της Περιφέρειας.

#### **ΜΕΤΡΑ**

Μέτρο 4.1 : διαπεριφερειακά δίκτυα μεταφορών

Μέτρο 4.2 : υποδομές συνδυασμένων μεταφορών και εμπορίου

Μέτρο 4.3 : παρακάμψεις αστικών κέντρων

#### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5: Ανάπτυξη ανθρώπινων πόρων**

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΗ ΒΑΡΥΤΗΤΑ:** Η χρηματοδοτική βαρύτητα του άξονα ανέρχεται σε 36.42 εκατ.€

#### **ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ**

Ο άξονας αναφέρεται σε ενέργειες κατάρτισης, προώθησης της απασχόλησης με ταυτόχρονη δημιουργία υποδομών οι οποίες είναι ενταγμένες σε ένα πλαίσιο ολοκληρωμένης παρέμβασης και λειτουργούν συμπληρωματικά με τις δράσεις των τομεακών.

#### **ΜΕΤΡΑ**

Μέτρο 5.1 : ανάπτυξη ανθρωπίνων πόρων

Μέτρο 5.2 : πρωτοβουλίες απασχόλησης ανέργων

Μέτρο 5.3 : προώθηση ισότητας δύο φύλλων

#### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 6: Εφαρμογή**

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΗ ΒΑΡΥΤΗΤΑ:** Η χρηματοδοτική βαρύτητα του άξονα ανέρχεται σε 8.93 εκατ. €

#### **ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ**

Οι ενέργειες του άξονα αυτού στόχο έχουν την υποστήριξη τους της ομαλής υλοποίησης των δράσεων του προγράμματος, των αξόνων προτεραιότητας, των μέτρων και των δράσεων που περιλαμβάνονται εντός αυτών. Οι ενέργειες αυτές αφορούν κυρίως στον προγραμματισμό και σχεδιασμό, στην προετοιμασία, στην αξιολόγηση, στην παρακολούθηση, στην δημοσιότητα, στην εφαρμογή και τον έλεγχο του προγράμματος.

#### **ΜΕΤΡΑ**

Μέτρο 6.1: ενέργειες χρηματοδοτούμενες από το ΕΤΠΑ

Μέτρο 6.2 : ενέργειες χρηματοδοτούμενες από το ΕΚΤ

Μέτρο 6.3 : ενέργειες χρηματοδοτούμενες από το ΕΓΤΠΕ-Π

## **ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ**

### **Η αναπτυξιακή προσπάθεια 1994-1999**

Οι στόχοι του ΠΕΠ 1994-99, με τους οποίους συνεχίστηκε η προσπάθεια που άρχισε με το ΠΕΠ 1989-93, αποσκοπούν στην ποιοτική αναβάθμιση του τουρισμού και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής, για τη διατήρηση του πληθυσμού, ιδιαίτερα στα μικρά νησιά. Ο τουρισμός αποτελεί δυναμικό άξονα ανάπτυξης, συνδεδεμένος με τη βελτίωση του περιβάλλοντος και την ανάδειξη της ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, αποκτώντας έτσι ποιοτικά χαρακτηριστικά.

Η ενθάρρυνση του γεωργικού τομέα ως εναλλακτικού προς τον τουρισμό άξονα ανάπτυξης αποτελεί πρόσθετο στόχο. Σύμφωνα με τα προαναφερθέντα, η αναπτυξιακή προσπάθεια κατευθύνεται στους ακόλουθους τομείς:

### **Ορθολογική ανάπτυξη του τουρισμού**

Για την ποιοτική ανάπτυξη του τουρισμού στα Ιόνια Νησιά, έμφαση δίδεται στην ανάπτυξη των «κλασικών» υποδομών (δρόμοι, αποχετεύσεις), σε δράσεις που στοχεύουν στην αποκατάσταση το περιβάλλοντος εκεί αυτό έχει ιδιαίτερα υποβαθμισθεί εξαιτίας της ανεξέλεγκτης τουριστικής ανάπτυξης και στην αύξηση της τουριστικής κλίμακας. Με τον τρόπο αυτό θα επιτυγχάνεται καλύτερη κατανομή των τουριστικών δραστηριοτήτων σε όλη την Περιφέρεια, επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, καθώς και προσέλκυση τουριστών υψηλότερων εισοδημάτων.

Στις μεταφορές βελτιώνεται η κατάσταση στα σημεία εισόδου τουριστών, δηλαδή στα αεροδρόμια Κέρκυρας και Ζακύνθου, στα λιμάνια Κέρκυρας, Ζακύνθου, Σάμης και Αγ. Νικολάου Βολιμών, καθώς και σε ορισμένα μικρότερα λιμάνια (Σύβοτα, Νικιάνα Λευκάδας κλπ). Από Κοινοτικά Προγράμματα χρηματοδοτούνται δράσεις για την προστασία των περιοχών που αποτελούν βιότοπους της μεσογειακής φύκιας και της θαλάσσιας χελώνας, που αποτελούν είδη υπό εξαφάνιση.

### **Ανάπτυξη παραγωγικού ιστού και αγροτικού χώρου**

Αξιοποιούνται οι λιμνοθάλασσες Λευκάδας και Κορισσιών στην Κέρκυρα, κατασκευάζονται αρδευτικά έργα στους Αγ. Δούλους και στην Καρυά και λιμνοδεξαμενές στους Οθωνούς, Παξούς και Ιθάκη, ενώ χρηματοδοτείται η αποπεράτωση του Χειροτεχνικού Κέντρου Αργοστολίου.

### **Ποιότητα ζωής και διατήρηση πληθυσμού**

Για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και τη συγκράτηση του πληθυσμού στην Περιφέρεια προβλέπονται δράσεις στους τομείς υγείας, ύδρευσης – αποχέτευσης και περιβάλλοντος. Στον τομέα υγείας, κατασκευάζεται το νέο Νοσοκομείο Κέρκυρας, επεκτείνεται και βελτιώνεται το Γενικό Νοσοκομείο Ζακύνθου και δημιουργούνται προϋποθέσεις εγκατάστασης τηλεϊατρικής στα πιο μικρά νησιά. Στο τομέα ύδρευσης – αποχέτευσης υδροδοτούνται η Λευκάδα από τον Αγ. Νικόλαο, οι παραλιακές κοινότητες του άξονα Λευκάδας – Βλυχού, ενώ επίσης χρηματοδοτούνται έργα ύδρευσης στη Ζάκυνθο, την Ιθάκη και στο Καστό.

## **Αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού**

Πραγματοποιούνται προγράμματα κατάρτισης ατόμων που συνδέονται με την τουριστική ανάπτυξη και με τους εξειδικευμένους στόχους ανάπτυξης του πρωτογενούς τομέα αποδίδεται ιδιαίτερη έμφαση, ώστε τα προγράμματα κατάρτισης να δημιουργήσουν παράλληλα με τις προϋποθέσεις περιορισμού του κοινωνικού αποκλεισμού των ανέργων.

## **ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ 2000-2006**

### Συγκριτικά πλεονεκτήματα

- Η τουριστική ανάπτυξη και η παράδοση στον τουρισμό.
- Η πολιτιστική παράδοση, η ιστορία και η κουλτούρα.
- Το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον.
- Η γεωγραφική θέση.
- Η υλοποίηση των μεγάλων έργων που επηρεάζουν έμμεσα την Περιφέρεια (Εγνατία Οδός, Ιόνια Οδός, Δυτικός Αξονας, Λιμάνι Ηγουμενίτσας).

### Προβλήματα

- Ο νησιωτικός χαρακτήρας - η πολυδιάσπαση του νησιωτικού χώρου.
- Το πρόβλημα της ενδοπεριφερειακής διασύνδεσης λόγω του νησιωτικού χαρακτήρα.
- Η έντονη ανάπτυξη του τουρισμού με τάσεις μονοειδίκευσης.
- Η τάση συγκέντρωσης του πληθυσμού στα μεγάλα περιφερειακά ή και σε εξωπεριφερειακά αστικά κέντρα.
- Η απομόνωση των μικρών νησιών.
- Η ισχνή μεταποιητική βιομηχανία.
- Το μικρό μέγεθος της τοπικής αγοράς και οι αδυναμίες της διοίκησης
- Η ανεπάρκεια των υδάτινων πόρων.

Ο γενικός στόχος μπορεί να αναλυθεί στους εξής κύριους στρατηγικούς στόχους:

- Ποιοτική αναβάθμιση και διαφοροποίηση των τουριστικών υπηρεσιών και των λοιπών παραγωγικών δραστηριοτήτων .
- Μείωση της περιφερειακότητας και του ελλείμματος υποδομής.
- Αναβάθμιση και προστασία του ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος
- Αειφόρος ανάπτυξη της Υπαίθρου.
- Ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού.
- Ειδικές Δράσεις για την ανάπτυξη και προστασία των Μικρών Νησιών.

## **ΑΞΙΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ**

### **ΑΞΙΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1 : Αναβάθμιση και Αξιοποίηση των Τουριστικών Υπηρεσιών και των λοιπών Παραγωγικών Δραστηριοτήτων**

Ο κύριος στρατηγικός στόχος για την αύξηση της τουριστικής περιόδου και την προσέλκυση τουριστών υψηλού εισοδήματος προβλέπεται να εξυπηρετηθεί με την αποκατάσταση της ισορροπίας στους πόλους άναρχης

και υπερβολικής τουριστικής συγκέντρωσης, την βελτίωση και οργάνωση των υποδομών για την εξυπηρέτηση του τουρισμού, την βελτίωση των παρεχομένων υπηρεσιών από τον ιδιωτικό τομέα και την προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού με έμφαση και προσοχή στο ιδιαίτερο ανθρωπογενές και φυσικό περιβάλλον.

#### **ΜΕΤΡΑ**

Μέτρο 1.1 : Τουριστικές Υποδομές

Μέτρο 1.2 : Ιδιωτικές τουριστικές υποδομές & αύξηση της ανταγωνιστικότητας τουριστικών Μ.Μ.Ε.

Μέτρο 1.3 : Τουριστική προβολή

Μέτρο 1.4 : Πολιτιστικές υποδομές και Υπηρεσίες

Μέτρο 1.5 : Καλλιέργεια Καινοτομίας - Έρευνα και Τεχνολογία - Κοινωνία της Πληροφορίας

Μέτρο 1.6 : Διεύρυνση και εκσυγχρονισμός του μεταποιητικού τομέα και της επιχειρηματικής και εξαγωγικής δραστηριότητας των επιχειρήσεων του δευτερογενούς τομέα

#### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2: Μείωση της περιφερειακότητας και του ελλείμματος υποδομής**

Η αύξηση της συχνότητας και κανονικότητας των ενδοπεριφερειακών ακτοπλοϊκών συνδέσεων και η αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρουν τα νέα λιμενικά έργα και η Ιόνια Οδός στη Δυτική Ελλάδα, παράλληλα με την βελτίωση των υποδομών της εσωτερικής επικοινωνίας και των μεταφορών συντελούν στην άρση της περιφερειακότητας. Το κύριο βάρος στον τομέα των οδικών μεταφορών προβλέπεται να δοθεί στην διασύνδεση των νησιών μεταξύ τους με την βελτίωση του άξονα Βορρά - Νότου και την σύνδεση των πρωτεύουσών των Νομών με τα κύρια λιμάνια και αεροδρόμια. Επίσης προβλέπεται η βελτίωση του επαρχιακού οδικού δικτύου πρόσβασης στα κύρια αστικά και ημιαστικά κέντρα και στους σημαντικούς τουριστικούς οικισμούς.

#### **ΜΕΤΡΑ**

Μέτρο 2.1 : Μεταφορές – Επικοινωνίες

Μέτρο 2.2 : Υγεία – Πρόνοια

Μέτρο 2.3 : Εκπαίδευση

#### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3: Αναβάθμιση και Προστασία του Αστικού και Ημιαστικού Περιβάλλοντος**

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :25.496 ΧΙΛ.€ (ΕΤΠΑ )**

#### **ΜΕΤΡΑ**

Μέτρο 3.1: Ολοκληρωμένες δράσεις οργάνωσης και διαχείρισης του αστικού και ημιαστικού χώρου στον τομέα των μεταφορών

Μέτρο 3.2 : Υποδομές για την προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος

Μέτρο 3.3 : Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής και ημιαστικής ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακος ΕΤΠΑ

Μέτρο 3.4. : Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής και ημιαστικής ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας ΕΚΤ

#### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4: Αειφόρος Ανάπτυξη της Υπαίθρου.**

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 48.462 ΧΙΛ.€ (13.416 ΧΙΛ.€ από το ΕΤΠΑ )

##### **ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 4.1 : Βασικές υποδομές περιοχών ενδοχώρας
- Μέτρο 4.2 : Αποκατάσταση του δασικού δυναμικού που έχει πληγεί από καταστροφές. Πρόληψη και προστασία από φυσικές καταστροφές
- Μέτρο 4.3 : Προστασία του περιβάλλοντος σε συνδυασμό με την δασικομία, γεωργία και διατήρηση του τοπίου. Βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των ζώων.
- Μέτρο 4.4 : Ανάπτυξη και βελτίωση της υποδομής που σχετίζεται με την ανάπτυξη της γεωργίας και της αλιείας
- Μέτρο 4.5 : Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις
- Μέτρο 4.6 : Ανακαίνιση - ανάπτυξη οικισμών
- Μέτρο 4.7 : Διαχείριση των υδάτινων πόρων της γεωργίας
- Μέτρο 4.8 : Ενθάρρυνση των τουριστικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων
- Μέτρο 4.9 : Βελτίωση της μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων

#### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5: Ενίσχυση του Ανθρώπινου Δυναμικού**

Οι τομείς ενίσχυσης του ανθρώπινου δυναμικού στην Περιφέρεια προσδιορίζονται από τις τοπικές αναπτυξιακές ανάγκες και προτεραιότητες και πρόκειται να καλυφθούν από το Τομεακό και το Περιφερειακό Πρόγραμμα. Η καταπολέμηση και πρόληψη της ανεργίας και η βελτίωση της απασχολησιμότητας αποτελούν σημαντικό στόχο. Επιδιώκεται η καταπολέμηση της ανεργίας των νέων, της μακροχρόνιας ανεργίας και της ανεργίας των γυναικών. Επιδιώκεται ο προσανατολισμός και η αύξηση της απασχόλησης σε σύγχρονα επαγγέλματα και επαγγέλματα που αναφέρονται στην καινοτομία, στην τεχνολογία και στην κοινωνία της πληροφορίας.

##### **ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 5.1. : Ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων
- Μέτρο 5.2. : Τοπικές πρωτοβουλίες απασχόλησης
- Μέτρο 5.3. : Ανάπτυξη της Γυναικείας Απασχόλησης και Επιχειρηματικότητας – Προώθηση της Ισότητας των Δύο Φύλων
- Μέτρο 5.4. : Ολοκληρωμένες Δράσεις Αγροτικής Ανάπτυξης –ΕΚΤ

#### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 6 : Ειδικές Δράσεις για την Ανάπτυξη και Προστασία των Μικρών Νησιών**

Προβλέπεται ότι ποσοστό τουλάχιστον 7% του Προγράμματος θα αφορά δράσεις για τα Μικρά Νησιά. Η βελτίωση των υποδομών και η επίλυση



βασικών προβλημάτων που αφορούν στην ποιότητα ζωής είναι αναγκαία προϋπόθεση της βιωσιμότητάς τους. Η βελτίωση της προσβασιμότητας προς/από τα νησιά αλλά και μέσα στα νησιά αυτά αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την άρση της απομόνωσης.

#### **ΜΕΤΡΑ**

Μέτρο 6.1. : Υποδομές μεταφορών

Μέτρο 6.2. : Βελτίωση της ποιότητας ζωής και προστασία του περιβάλλοντος

Μέτρο 6.3. : Υποδομή αλιείας

Μέτρο 6.4. : Υποδομές τουρισμού

#### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 7 : Τεχνική Βοήθεια**

Η Τεχνική Βοήθεια προβλέπεται να υποστηρίξει, διοικητικά και τεχνικά, το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα για την έγκαιρη και αποδοτική εφαρμογή του και θα χρηματοδοτηθεί από το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ. Η υποστήριξη αναφέρεται κυρίως σε μελέτες διερευνητικές, αναπτυξιακές και προσανατολισμού για την εξειδίκευση των δράσεων, μελέτες σκοπιμότητας και οικονομοτεχνικές μελέτες.

#### **ΜΕΤΡΑ**

Μέτρο 7.1. : Τεχνική Βοήθεια ΕΤΠΑ

Μέτρο 7.2. : Τεχνική Βοήθεια ΕΚΤ

#### **ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ Κ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ**

##### **Η αναπτυξιακή προσπάθεια 1994-1999**

Με τη βοήθεια των Κοινοτικών Πλαισίων προωθούνται αναπτυξιακά έργα, συγκεκριμένα το 2<sup>ο</sup> ΚΠΣ έθεσε τους εξής αναπτυξιακούς στόχους :

##### **Ενδυνάμωση του νέου ρόλου της Περιφέρειας**

Η ανάδειξη της Θεσσαλονίκης σε μητροπολιτικό κέντρο των Βαλκανίων συνδέεται άμεσα με την δυνατότητα να αποτελέσει η Περιφέρεια τον κύριο πόλο μιας εκτεταμένης οικονομικής ενδοχώρας . Για την ολοκλήρωση του στόχου αυτού ιδιαίτερο βάρος δίνεται στην ολοκλήρωση όλων των μεγάλων έργων μεταφορών που σχετίζονται άμεσα με την Περιφέρεια και τα οποία θα αναδείξουν τη Θεσσαλονίκη σε κόμβο βαλκανικών και διευρωπαϊκών μεταφορικών δικτύων . Οι άξονες ΠΑΘΕ και Εγνατία , το σιδηροδρομικό δίκτυο , το λιμάνι και το αεροδρόμιο αποτελούν βασικά στοιχεία σ'αυτήν την προσπάθεια .

Παράλληλα , χρηματοδοτείται η βελτίωση των οδικών συνδέσεων της ευρύτερης περιοχής της Θεσσαλονίκης με τους εθνικούς άξονες , το λιμάνι και το αεροδρόμιο , βελτίωση της μεταφορικής υποδομής που συνδέει τις βιομηχανικές περιοχές με το εθνικό δίκτυο , καθώς και βελτίωση του εξοπλισμού του λιμένα Θεσσαλονίκης . Επίσης , προωθείται η ανάδειξη της Θεσσαλονίκης ως εξαιρετικής σημασίας εκπαιδευτικού κέντρου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης του ευρύτερου βαλκανικού χώρου . Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην αναβάθμιση και αξιοποίηση των σημαντικών πολιτιστικών πόρων της Περιφέρειας

### **Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων**

Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων των ΜΜΕ επιδιώκεται με την παροχή προς αυτές ολοκληρωμένης τεχνικής υποστήριξης και με την συγκρότηση μηχανισμού για τη χρηματοδότηση τους με κεφάλαια υψηλού επιχειρηματικού κινδύνου και κεφάλαια εκκίνησης με τη χρηματοδότηση ιδιωτικών επενδυτικών σχεδίων και ενεργειών υποστήριξης των ΜΜΕ , με την βελτίωση των χώρων και τον εκσυγχρονισμό των εγκαταστάσεων της HELEXPO-ΔΕΘ , την κατασκευή αγωγού φυσικού αερίου , την δημιουργία νέων υποδομών με την ίδρυση δύο κλαδικών ινστιτούτων , τη δημιουργία Τεχνολογικού Πάρκου Θεσσαλονίκης .

### **Βελτίωση των βασικών υποδομών και της ποιότητας ζωής**

Μέσω αυτού του αναπτυξιακού στόχου επιδιώκεται η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και η ισόρροπη ανάπτυξη των αστικών κέντρων της Περιφέρειας προκειμένου να λειτουργήσουν ως τοπικοί πόλοι συγκέντρωσης πληθυσμού και δραστηριοτήτων και ως βάση για περαιτέρω ανάπτυξη της ενδοχώρας .

Στον τομέα των μεταφορών χρηματοδοτούνται βελτιώσεις στις υποδομές μεταφορών με την αναβάθμιση του τοπικού και επαρχιακού δικτύου , η κατασκευή του μετρό στη Θεσσαλονίκη, βελτιώσεις στο λιμάνι , εκσυγχρονισμός του σιδηροδρομικού δικτύου . Στον τομέα της υγείας — πρόνοιας αναλαμβάνονται βελτιώσεις , εκσυγχρονισμός και ενίσχυση της κτιριακής υποδομής περιφερειακών και νομαρχιακών νοσοκομείων , η κατασκευή νέου σύγχρονου νοσοκομείου στα Γιαννιτσά , κατασκευή Κέντρων Υγείας , αγροτικών ιατρείων , η δημιουργία βρεφονηπιακών σταθμών . Στο τομέα του περιβάλλοντος χρηματοδοτούνται περισσότερα έργα όπως :

- η κατασκευή δικτύων ύδρευσης (Θεσσαλονίκη , Αλεξάνδρεια , Σέρρες , Βέροια , Χαλκιδική )
- η κατασκευή δικτύων αποχέτευσης (Πολύκαστρο και Αξιούπολη στο Νομό Κιλκίς, Αλεξάνδρεια , Βέροια )
- η κατασκευή αποχέτευσης και η επεξεργασίας λυμάτων στις κοινότητες του Στρυμωνίδου Κόλπου και του Λαγκαδά
- βιολογικοί καθαρισμοί σε Θεσσαλονίκη , Κιλκίς , Σέρρες , Αλεξάνδρεια , Σόχο Θεσσαλονίκης )
- η δημιουργία χώρων συγκέντρωσης και υγειονομικής ταφής απορριμμάτων
- η αποκατάσταση των υποβαθμισμένων περιοχών

Στον τομέα του τουρισμού —πολιτισμού χρηματοδοτούνται έργα για την ανάδειξη τουριστικών περιοχών με την ανάπτυξη των άναρχα αναπτυγμένων παραθαλάσσιων περιοχών . Επίσης , εκτελούνται εργασίες στο Αρχαιολογικό Πάρκο Δίου, αναστήλωσης , συντήρησης και αποκατάστασης 11 Ιερών Μονών του Αγίου Όρους και αναστύλωση της Αρχαίας Αγοράς .

### **Αγροτική ανάπτυξη**

Η ανάπτυξη του αγροτικού τομέα αποτελεί στρατηγική επιλογή των αναπτυξιακών προγραμμάτων του 2<sup>ου</sup> Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης . Οι παρεμβάσεις που προβλέπονται στον τομέα αυτό αφορούν κυρίως την κατασκευή 109 εγγειοβελτικών έργων και αρδευτικών δικτύων Αξιοχωρίου και

Φλαμουριάς Καστανιών , τον εκσυγχρονισμό της υποδομής αρδευόμενων εκτάσεων , την εκτέλεση αναδασμών , την προώθηση προγραμμάτων καταπολέμησης ασθενειών και γενετικής βελτίωσης του ζωικού κεφαλαίου , προγράμματα μετεγκατάστασης πτηνοτροφικών μονάδων , την αξιοποίηση ήπιων μορφών ενέργειας , αναδασώσεις και έργα βελτίωσης υποβαθμισμένων δασών , την κατασκευή υποδομής πυροπροστασίας , βελτιώσεις του δασικού οδικού δικτύου , την ανάπτυξη του αγροτουρισμού και αναβάθμιση αγροτικών οικισμών .

### **Αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού**

Με τη συγχρηματοδότηση του ΕΚΤ προωθείται η βελτίωση του επιπέδου της εκπαίδευσης και της αρχικής και συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης στις οποίες λαμβάνουν μέρος περισσότερες χιλιάδες καταρτιζόμενοι. Παράλληλα , υλοποιούνται προγράμματα κατάρτισης ανέργων και απολυομένων ατόμων και δημιουργούνται Κέντρα Προώθησης της Απασχόλησης .

### **ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ 2000-2006**

Η Κεντρική Μακεδονία έχει κάποια *πλεονεκτήματα* που τη βοηθά στην πρόοδο της. Τα σημαντικότερα είναι τα εξής:

- Η γεωπολιτική θέση της Θεσσαλονίκης και οι εγκαταστημένες υποδομές , που την καθιστούν αστικό κέντρο με μητροπολιτική λειτουργία.
- Οι προοπτικές δυναμισμού των αστικών κέντρων με αυξανόμενη συγκέντρωση σύγχρονων υπηρεσιών και επιχειρηματικής υποδομής.
- Η συγκέντρωση αξιοποιήσιμων ανθρώπινων πόρων και στοιχείων υποδομής – υιοθέτησης καινοτομίας.
- Οι ισχυρές αγροτικές εξειδικεύσεις κατά περιοχές :ζώνες οπωροκαλλιέργειών , βιομηχανικών καλλιεργειών κλπ.
- Οι αξιόλογοι τουριστικοί πόροι :φυσικό και ιστορικό περιβάλλον , πολιτιστική υποδομή.

### *Περιορισμοί*

- Γεωγραφική απόσταση από τα δυτικά ευρωπαϊκά κέντρα.
- Καθυστέρηση στην αναδιάρθρωση του αγροτικού τομέα και την αξιοποίηση των πρώτων υλών.
- Αστάθεια του βιομηχανικού συστήματος και εξάρτηση από εξωγενείς συνθήκες.
- Στρεβλή και μονοσήμαντη ανάπτυξη του τουρισμού.
- Ρύπανση του περιβάλλοντος λόγω αστικών και βιομηχανικών λειτουργιών.
- Καθυστέρηση στο ρυθμό ανάπτυξης των γειτονικών χωρών της Βαλκανικής.

Ο γενικός αναπτυξιακός στόχος εκφράζεται με:

- Την αξιοποίηση της καίριας θέσης της Θεσσαλονίκης – στη βαλκανική , την ευρωπαϊκή ένωση ,

- Την ενίσχυση των υφισταμένων υποδομών και τη δημιουργία εκείνων των κοινωνικών συνθηκών , που υπόσχονται ισόρροπη ανάπτυξη στο πλαίσιο μιας περιφέρειας ίσων ευκαιριών και αναβαθμισμένου περιβάλλοντος .
- Την εφαρμογή διορθωτικών κινήσεων για το περιβάλλον.

## **ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ**

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1 : Ανάδειξη του μητροπολιτικού ρόλου της Θεσσαλονίκης και ενθάρρυνση της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας.**

### **ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 1.1 : Η Θεσσαλονίκη κέντρο παραγωγικών υπηρεσιών  
 Μέτρο 1.2 : υποδομές έρευνας και ανάπτυξης  
 Μέτρο 1.3 : υποστήριξη καινοτομίας και επιχειρηματικότητας  
 Μέτρο 1.4 : συνδυασμένη ανάπτυξη της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας  
 Μέτρο 1.5 : ενίσχυση επενδύσεων καινοτομίας του αναπτυξιακού νόμου στον τομέα της μεταποίησης .  
 Μέτρο 1.6 : διαμόρφωση της Θεσσαλονίκης σε διεθνή μεταφορικό κόμβο  
 Μέτρο 1.7 : διαμόρφωση της Θεσσαλονίκης σε θαλάσσια πύλη των Βαλκανίων

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2 : Προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος στη Κεντρική Μακεδονία.**

### **ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 2.1 : ολοκλήρωση των υποδομών διαχείρισης υγρών και στερεών αποβλήτων , ύδρευσης και αποχέτευσης  
 Μέτρο 2.2 : διαχείριση φυσικού περιβάλλοντος  
 Μέτρο 2.3 : προστασία και ανάδειξη του όρους Άθως

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3 : Μείωση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων στην Κεντρική Μακεδονία**

### **ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 3.1 : βελτίωση – συμπλήρωση του μεταφορικού δικτύου στην Κεντρική Μακεδονία  
 Μέτρο 3.2 : εκσυγχρονισμός των υποδομών υγείας – πρόνοιας – εκπαίδευσης  
 Μέτρο 3.3 : παροχή υποδομής για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων  
 Μέτρο 3.4 : αναβάθμιση της τουριστικής υποδομής κυρίως για την υποστήριξη ειδικών μορφών θεματικού τουρισμού  
 Μέτρο 3.5 : εκσυγχρονισμός των υποδομών για την ανάπτυξη της πολιτιστικής δραστηριότητας

#### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4 : Αγροτική ανάπτυξη**

##### **ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 4.1 : επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις κύριας παραγωγικής κατεύθυνσης φυτικής παραγωγής
- Μέτρο 4.2 : εγγειοβελτιωτικά έργα – διαχείριση υδατικών πόρων της γεωργίας
- Μέτρο 4.3 : δράσεις στήριξης για την αγροτική οικονομία και τον αγροτικό πληθυσμό
- Μέτρο 4.4 : ανάπτυξη και βελτίωση της υποδομής που σχετίζονται με την ανάπτυξη γεωργίας
- Μέτρο 4.5 : προστασία περιβάλλοντος σε συνδιασμό με τη γεωργία , τη δασοκομία , τη διατήρηση τοπίου , καθώς και τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των ζώων
- Μέτρο 4.6 : δασοκομία
- Μέτρο 4.7 : ενίσχυση υποδομών παράκτιας αλιείας

#### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5 : Μείωση της ανεργίας και παροχή ίσων ευκαιριών στη γνώση και στις δεξιότητες.**

##### **ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 5.1 : ανάπτυξη κοινωνικών υπηρεσιών υποστήριξης
- Μέτρο 5.2 : ανάπτυξη ανθρωπίνων πόρων
- Μέτρο 5.3 : τοπικές πρωτοβουλίες απασχόλησης

#### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 6 : Ανάπτυξη του ορεινού χώρου των εσωτερικών ζωνών και των μειονεκτικών / προβληματικών περιοχών.**

##### **ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 6.1 : βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων
- Μέτρο 6.2 : επενδύσεις για βελτίωση της ανταγωνιστικότητας επιχειρήσεων πρώτης μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων
- Μέτρο 6.3 : εγγειοβελτιωτικά έργα – διαχείριση υδατικών πόρων της γεωργίας
- Μέτρο 6.4 : δράσεις στήριξης για την αγροτική οικονομία και τον αγροτικό πληθυσμό
- Μέτρο 6.5 : ανακαίνιση και ανάπτυξη χωρίων , προστασία και διατήρηση της αγροτικής κληρονομιάς
- Μέτρο 6.6 : ενίσχυση της επιχειρηματικότητας σε αγροτικές περιοχές και προστασία αγροτικού περιβάλλοντος
- Μέτρο 6.7 : βελτίωση της δυνατότητας πρόσβασης στα ορεινά κέντρα (ΕΤΠΑ )

#### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 7 : Τεχνική βοήθεια**

##### **ΜΕΤΡΑ**

- 7.1 : τεχνική βοήθεια ΕΤΠΑ
- 7.2 : τεχνική βοήθεια ΕΚΤ

### 7.3 : τεχνική βοήθεια ΕΓΤΠΕ

#### ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ

#### Η αναπτυξιακή στρατηγική 1994-1999

Οι βασικοί στόχοι είναι :

- Ανάδειξη της Κρήτης σε οικονομικό , ερευνητικό και πολιτιστικό κέντρο στο χώρο της Νοτιοανατολικής Μεσογείου
- Η ολοκληρωμένη ανάπτυξη των τομέων της κρητικής οικονομίας
- Εφαρμογή πολιτικής με έμφαση στην περιβαλλοντική διάσταση και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής .

Οι στρατηγικοί αυτοί στόχοι επιδιώκεται να υλοποιηθούν με τους ακόλουθους στόχους :

#### Ενίσχυση της έρευνας και αξιοποίηση της στην παραγωγή

Το πλούσιο δυναμικό έρευνας και τεχνολογίας που διαθέτει η Περιφέρεια , αποτελεί τη βάση , ώστε η Κρήτη να αναλάβει με επιτυχία νέους εξειδικευμένους ρόλους , ως κέντρο ανάπτυξης και διάθεσης νέων τεχνολογικών εφαρμογών , ως κέντρο εξειδικευμένης μάθησης , καθώς και ως κέντρο συναλλαγών . Προβλέπεται αύξηση της απασχόλησης επιστημόνων – ερευνητών .

#### Βελτίωση των οικονομικών και κοινωνικών υποδομών

Στον τομέα των μεταφορών , επιδιώκεται η δημιουργία ενός αποκεντρωμένου συστήματος μεταφορών , στο οποίο θα συμμετέχουν όλα τα μεταφορικά μέσα , με παράλληλη αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας στον τομέα της πληροφορικής , της επικοινωνίας και των υποδομών . Ειδικότερα , στον τομέα των οδικών αξόνων , χρηματοδοτείται η κατασκευή - βελτίωση κατά τμημάτων των εγκαρσίων οδικών συνδέσεων μεταξύ βόρειου και νότιου οδικού άξονα της Κρήτης . Από τις επεμβάσεις αυτές αναμένεται βελτίωση του επιπέδου εξυπηρέτησης καθώς και βελτίωση των συνθηκών ασφάλειας και κυκλοφορίας .

Επίσης , χρηματοδοτείται ο εξοπλισμός του λιμανιού του Ηρακλείου καθώς και έργα βελτίωσης των υποδομών στα λιμάνια της βόρειας ακτής στο Ρέθυμνο και τη Σητεία . Ακόμα σημαντικές επεμβάσεις χρηματοδοτούνται στο αεροδρόμιο του Ηρακλείου . Ιδιαίτερη βαρύτητα δίδεται επίσης στη βελτίωση των συνθηκών υγείας και την προστασία του περιβάλλοντος . Όπως και στις άλλες περιφέρειες έτσι και στη Κρήτη προβλέπεται η επέκταση του δικτύου ύδρευσης . Οι αναπλάσεις του ιστορικού κέντρου Χανίων και Αχαρνών και του Ρεθύμνου αποτελούν παραδείγματα έργων που χρηματοδοτούνται για την υλοποίηση του στόχου .

#### Τουριστική αναβάθμιση

Επιδιώκονται η προστασία και η ανάδειξη του πλούσιου και ποικιλόμορφου μνημειακού και ιστορικού , αλλά και φυσικού πλούτου της Κρήτης , με την δημιουργία νέων πόλων έλξης . Η προώθηση νέων μορφών τουρισμού , η αναβάθμιση των υπηρεσιών συμβάλλουν στη επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου κατά δύο μήνες . Η τουριστική ανάπτυξη υποστηρίζεται

και από τα έργα στον τομέα των υποδομών και από τα έργα στο λιμένα Αγ. Νικολάου , στη παραλία Ιεράπετρας και στις μαρίνες Ρεθύμνου και Μαλλίων .

### **Αγροτική και τοπική ανάπτυξη**

Στο τομέα της γεωργίας επιδιώκεται βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των παραδοσιακών καλλιεργειών , καθώς και ανάπτυξη επιλεγμένων κλάδων παραγωγής που επιδίδονται κυρίως στην καλλιέργεια κηπευτικών και ανθέων . Όσο αφορά την κτηνοτροφία , βασικός στόχος αποτελεί η προστασία των καταναλωτών ζωικού κεφαλαίου και η γενετική του βελτίωση . Τέλος , παρεμβάσεις προβλέπονται και για την προστασία των δασικών περιοχών .

### **Αξιοποίηση ανθρωπίνου δυναμικού**

Η διάρθρωση της οικονομίας της Κρήτης χαρακτηρίζεται από σταδιακό περιορισμό του τομέα της μεταποίησης και από διόγκωση συγκεκριμένων κλάδων του τριτογενούς . Δίδεται ιδιαίτερη βαρύτητα στην ανάπτυξη διαφοροποιημένων ειδικοτήτων για την κάλυψη των αναγκών στον δευτερογενή και στον τριτογενή τομέα , και στον τουρισμό .

## **ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000-2006**

Ο γενικός αναπτυξιακός στόχος 2000-2006 :

*«Η ενίσχυση του κεντρικού ρόλου της περιφέρειας στο νησιωτικό χώρο της Νοτιοανατολικής Μεσογείου , με σεβασμό στην προστασία του περιβάλλοντος και την ποιότητα ζωής.»*

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 730.310.236 € (συμμετοχή διαρθρωτικών ταμείων 467.745.949 € )

## **ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ**

### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1 :**

Ενίσχυση της περιφέρειας ως ερευνητικού και τεχνολογικού πόρου στη Ν.Α. Μεσόγειο , προώθηση καινοτομίας και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας .

### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2 :**

Προστασία περιβάλλοντος και μείωση ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων.

### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3 :**

Συμμετοχή της περιφέρειας στα διεθνή μεταφορικά δίκτυα ως κόμβους διαμετακόμισης.

### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4 :**

Βελτίωση της οικονομικής λειτουργίας και της ποιότητας ζωής στα μεγάλα αστικά κέντρα .

### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5 :**

Ανάπτυξη ορεινών μειονεκτικών και λοιπών αγροτικών περιοχών.

### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 6 :**

προώθηση της απασχόλησης – παροχή ίσων ευκαιριών

### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 7 :**

Τεχνική βοήθεια

## **ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ Ν.ΑΙΓΑΙΟ**

### **Αναπτυξιακή προσπάθεια 1994-1999**

Οι κυριότεροι στόχοι της αναπτυξιακής στρατηγικής είναι :

- Διατήρηση του σημερινού αριθμού επισκεπτών και ενίσχυση των εισοδημάτων από τον τουρισμό
- Διατήρηση του πρωτογενούς τομέα και της μεταποίησης στο σημερινό επίπεδο
- Αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού σε σχέση με τους προαναφερόμενους στόχους , μέσα από προγράμματα και διαδικασίες κατάρτισης
- Προστασία του περιβάλλοντος που δέχεται πιέσεις

Για τη υλοποίηση των στόχων προβλέπονται δράσεις στους ακόλουθους τομείς παρεμβάσεις :

### **Τουρισμός**

Ενθαρρύνεται η ανάπτυξη του ναυτικού τουρισμού στο Αιγαίο , μέσα από την ολοκλήρωση ενός εκτεταμένου δικτύου υποδομών , όπως οι μαρίνες Μυκόνου και Λέρου , τα κέντρα επισκευής και διαχείρισης σκαφών αναψυχής στη Ρόδο και στη Σύρο και το δίκτυο καταφυγίων τουριστικών σκαφών στα Δωδεκάνησα . Οι νέες υποδομές στοχεύουν στην προσέλκυση ενός τουρισμού υψηλών εισοδημάτων . Επιπλέον , δίνεται βαρύτητα στην ανάδειξη των πολιτιστικών πόρων , κυρίως για τα νησιά με αναπτυσσόμενο τουρισμό . Πραγματοποιείται ανάπτυξη του ιστορικού κέντρου Ερμούπολης , κατασκευάζονται υπόγεια δίκτυα υποδομών στη μεσαιωνική πόλη και στερεώνονται ιπποτικές οχυρώσεις της Ρόδου .

### **Παραγωγικοί τομείς**

Στον πρωτογενή και δευτερογενή ενισχύονται καλλιέργειες υψηλής προστιθέμενης αξίας σε θερμοκήπια και σε φυτώρια, δημιουργούνται νέες υποδομές αλιείας με νέα καταφύγια στην Άνδρο και στα Θηρά και προωθούνται τα προϊόντα της Περιφέρειας .Επίσης , αναλαμβάνονται ενέργειες για την ενίσχυση ΜΜΕ και επιδοτείται η κατασκευή πρατηρίων υγρών καυσίμων στα μικρά νησιά . Η βελτίωση και ενίσχυση των υποδομών των μεταφορών αναμένεται να αυξήσουν την ικανότητα διακίνησης επιβατών

### **Περιβάλλον και ποιότητας ζωής**

Όπως και στις άλλες περιφέρειες η προστασία του περιβάλλοντος επιδιώκεται μέσω της δημιουργίας υποδομών :

- Κατασκευάζονται δέκα δίκτυα ύδρευσης και επτά δεξαμενές αποθήκευσης νερού
- Η επέκταση του δικτύου αποχέτευσης σε δημοτικό και περιφερειακό επίπεδο
- Η βελτίωση της ποιότητας επιδιώκεται μέσω παρεμβάσεων στα ιστορικά κέντρα των πόλεων , με αποτελεσματικό πολεοδομικό σχεδιασμό και με δράσεις είτε σε τοπικό είτε σε περιφερειακό επίπεδο



Στον τομέα της υγείας χρηματοδοτούνται το Νέο Νομαρχιακό Γενικό Νοσοκομείο Ρόδου και η επέκταση των Νοσοκομείων Σύρου και Κώ.

### **Αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού**

Δίνεται έμφαση στην επαγγελματική εκπαίδευση των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα. Επιπλέον, ενθαρρύνεται η ανάληψη πρωτοβουλίας από τους ανέργους για τη δημιουργία ανεξάρτητης απασχόλησης, κυρίως στον πρωτογενή και το δευτερογενή τομέα.

### **ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000-2006**

Ο γενικός αναπτυξιακός στόχος της περιφέρειας για τη περίοδο 2000-2006 είναι :

*«Η άμβλυση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων και η διασφάλιση μιας βιώσιμης ανάπτυξης, με την ορθολογική αξιοποίηση του ιδιαίτερου ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος.»*

Οι κύριοι στρατηγικοί στόχοι :

- Αντιμετώπιση απομόνωσης με έμφαση στην εξασφάλιση επαρκούς συστήματος μεταφορών και δικτύου υπηρεσιών και την άμβλυση ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων.
- Προστασία του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος και βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων.
- Ενίσχυση – αξιοποίηση των δυναμικών νησιωτικών κέντρων ανάπτυξης.
- Έλεγχος της τουριστικής ανάπτυξης και αναπροσανατολισμός.

### **ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ**

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1:** Αντιμετώπιση προβλημάτων του νησιωτικού χαρακτήρα – βασικές υποδομές.

#### **ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 1.1 : εναέριες μεταφορές
- Μέτρο 1.2 : θαλάσσιες μεταφορές
- Μέτρο 1.3 : χερσαίες μεταφορές
- Μέτρο 1.4 : εκπαίδευση
- Μέτρο 1.5 : υγεία – πρόνοια

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 172.000 χιλ. €

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2 :** Προστασία περιβάλλοντος και βιώσιμη διαχείριση φυσικών πόρων.

#### **ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 2.1 : υποδομές περιβάλλοντος
- Μέτρο 2.2 : προστασία δομημένου περιβάλλοντος
- Μέτρο 2.3 : προστασία φυσικού περιβάλλοντος

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 66.929 χιλ.€

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3 :** Έλεγχος της τουριστικής ανάπτυξης και αναπροσανατολισμός της .

**ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 3.1 : υποδομές θαλάσσιου τουρισμού
- Μέτρο 3.2 : δράσεις ενίσχυσης θαλάσσιου τουρισμού με συμμετοχή ιδιωτικού τομέα
- Μέτρο 3.3 : ενισχύσεις τουριστικής υποδομής
- Μέτρο 3.4 : πολιτιστική ανάπτυξη και πολιτιστικός τουρισμός
- Μέτρο 3.5 : προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 126.950 χιλ. €

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4 :** Ενίσχυση και αξιοποίηση των νησιωτικών κέντρων ανάπτυξης .

**ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 4.1 : δράσεις προώθησης της απασχόλησης και ενέργειες κατάρτισης
- Μέτρο 4.2 : υπηρεσίες φροντίδας για την προώθηση ίσων ευκαιριών
- Μέτρο 4.3 : δράσεις στήριξης ΜΜΕ
- Μέτρο 4.5 : αναβάθμιση περιβάλλοντος και ποιότητα ζωής

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 124.240 χιλ.€

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5 :** Ενίσχυση της υπαίθρου και ενίσχυση νησιών και περιοχών χαμηλής οικονομικής ανάπτυξης.

**ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 5.1 : υποδομές αγροτικής παραγωγής
- Μέτρο 5.2 : διαχείριση δασικών πόρων
- Μέτρο 5.3 : ενίσχυση αγροτικών δραστηριοτήτων – επενδύσεις γεωργικής εκμετάλλευσης
- Μέτρο 5.4 : επενδύσεις διαφοροποίησης αγροτικών προϊόντων , εμπορία γεωργικών προϊόντων ποιότητας
- Μέτρο 5.5 : μεταποίηση και εμπορία γεωργικών προϊόντων
- Μέτρο 5.6 : υποδομές και δράσεις για την αλιεία
- Μέτρο 5.7 : τόνωση της τοπικής οικονομίας με καινοτόμες δράσεις

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 112.300 χιλ. €

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 6 :** Τεχνική βοήθεια

**ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 6.1 : εφαρμογή ΕΤΠΑ
- Μέτρο 6.2 : εφαρμογή ΕΓΤΠΕ
- Μέτρο 6.3 : εφαρμογή ΕΚΤ

## **ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ**

### **Στρατηγική ανάπτυξης 1994-1999**

Η αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας, όπως αυτή διαμορφώθηκε για την προγραμματική περίοδο 1994-99, είχε θέσει ως βασικούς στόχους:

- Την Αναδιάρθρωση του παραγωγικού ιστού της Περιφέρειας, με έμφαση στην τουριστική ανάπτυξη.
- Την βελτίωση της παραγωγικότητας του πρωτογενή τομέα και δευτερογενή τομέα.
- Την άμβλυση των ενδοπεριφερειακών αναπτυξιακών ανισοτήτων στους όρους ανάπτυξης και βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της Περιφέρειας, στοχεύοντας στη συγκράτηση του κοινωνικού ιστού των εσωτερικών ζωνών.
- Η διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος, με παράλληλη αξιοποίηση των δυνατοτήτων που αυτό προσφέρει για την τουριστική ανάπτυξη και την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.
- Η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού.

Το συνολικό ύψος δημόσιας δαπάνης που προγραμματίζεται να δαπανηθεί στην Περιφέρεια για επενδύσεις κατά την προγραμματική περίοδο 1994-1999, εκτιμάται σε 250 δισ. δρχ. (σε τιμές '95). Στο σύνολο των κονδυλίων αυτών το 2% περίπου αναφέρεται σε επενδύσεις στην μεταποίηση, το 15% σε επενδύσεις του πρωτογενή τομέα, το 10% σε επενδύσεις τουρισμού - πολιτισμού, το 12% σε παρεμβάσεις ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού της Περιφέρειας, το 35% σε επενδύσεις μεταφορών (κυρίως οδικές μεταφορές), το 10% σε επενδύσεις υγείας και πρόνοιας και το 15% σε επενδύσεις προστασίας και βελτίωσης του περιβάλλοντος.

### **ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ 2000-2006**

Τα *Συγκριτικά πλεονεκτήματα* της Περιφέρειας, τα οποία αναφέρονται στην γεωγραφική της θέση (ιδιαίτερα στην γειτνίασή της με την Αθήνα, αλλά και ως το νοτιότερο χερσαίο άκρο της Ελλάδας), στους πλούσιους φυσικούς της πόρους, στα αρχαιολογικά – ιστορικά και πολιτιστικά της μνημεία και στην εξειδίκευσή της στην παραγωγή άριστης ποιότητας αγροτικών προϊόντων. Τα πλεονεκτήματα αυτά δημιουργούν μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης μίας σύγχρονης και εξωστρεφούς αγροτικής παραγωγής με παράλληλη ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων, τόσο του παράλιου όσο και του ορεινού και εναλλακτικού τουρισμού.

Παράλληλα όμως λαμβάνονται υπόψη τα *αναπτυξιακά προβλήματα* και οι αδυναμίες της Περιφέρειας, οι οποίες αναφέρονται κυρίως στην έλλειψη των αναγκαίων υποδομών, στην έντονη προβληματικότητα του υδροφόρου ορίζοντα και στο χαμηλό επίπεδο του τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και της επιχειρηματικότητας των παραγωγικών δραστηριοτήτων. Ο έντονος δυϊσμός επίσης που παρατηρείται, τόσο σε επίπεδο νομών μεταξύ τους (ενδοπεριφερειακός), όσο και στα όρια του ίδιου νομού (μεταξύ ορεινών και πεδινών περιοχών), καθώς και ο διάχυτος ορεινός και αγροτικός χαρακτήρας της Περιφέρειας, αποτελούν μία ακόμη βασική αδυναμία της και ταυτόχρονα

προσδιορίζουν κατά ένα βαθμό τις αναπτυξιακές προτεραιότητες της Περιφέρειας.

Γενικός αναπτυξιακός στόχος :

«Η μείωση της αναπτυξιακής υστέρησης της ενδοχώρας και των απομακρυσμένων περιοχών της από τα αστικά και ημιαστικά της κέντρα, αλλά και από την πρωτεύουσα της Χώρας, σε συνδυασμό με την εξωστρέφειά της, τόσο προς την υπόλοιπη Χώρα και δη προς τα μητροπολιτικά κέντρα (Αθήνα-Θεσσαλονίκη), όσο και προς το Νότο του εξωτερικού με «γέφυρα» την Κρήτη».

Για την επίτευξη του Γενικού Αναπτυξιακού στόχου της Περιφέρειας, όπως αναφέρεται στην πρόταση του Σχεδίου Ανάπτυξης 2000-2006, οι κύριοι βασικοί άξονες στρατηγικής που τέθηκαν αφορούν:

- στην αξιοποίηση της γειννίας με την μητροπολιτική περιφέρεια της Αττικής, μέσω των νέων οδικών αξόνων.
- στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και στην βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων
- στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη της ορεινής και μειονεκτικής ενδοχώρας και στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς.
- στην ενίσχυση της τουριστικής δραστηριότητας της Νότιας Πελοποννήσου με την εξυγίανση και την ορθολογική ανάπτυξη των υφιστάμενων τουριστικών περιοχών.

## **ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ**

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1: Αξιοποίηση της άμεσης γειννίας της περιφέρειας με την μητροπολιτική περιφέρεια της Αττικής.**

Το κύριο βάρος του συγκεκριμένου άξονα προτεραιότητας δίδεται στη δημιουργία ενός συνεκτικού δικτύου μεταφορών, το οποίο θα λειτουργήσει ως συνδετικός κρίκος της Περιφέρειας, τόσο με την υπόλοιπη χερσαία Ελλάδα προς βορρά, όσο και με την νησιωτική χώρα, κυρίως του νότου αλλά και της Ανατολής. Παράλληλα στο πλαίσιο του άξονα αυτού θα καλυφθούν δράσεις υπέρ του δευτερογενή και ιδιαίτερα του μεταποιητικού τομέα,

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ : 251.57 εκ. €**

### **ΜΕΤΡΑ**

Μέτρο 1.1: Υποδομές οδικών και σιδηροδρομικών μεταφορών

Μέτρο 1.2: Βελτίωση Λιμενικών Υποδομών

Μέτρο 1.3: Ενίσχυση των ιδιωτικών επενδύσεων για επέκταση και εκσυγχρονισμό μεταποιητικού τομέα

Μέτρο 1.4: Βελτίωση και επέκταση Περιοχών Υποδοχής Επιχειρήσεων

Μέτρο 1.5: Διεύρυνση & εκσυγχρονισμός της παραγωγικής & διοικητικής λειτουργίας & εξαγωγικής δραστηριότητας των ΜΜΕ

## **ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ**

Οι επιπτώσεις που προσδοκείται να έχει η Περιφέρεια Πελοποννήσου από την υλοποίηση των δράσεων του άξονα προτεραιότητας, έτσι όπως εκτιμάται ότι θα διαρθρωθούν ανά κατηγορία τα συγκεκριμένα έργα, αναφέρονται στα εξής:

- Θα αυξηθεί η ροή επιβατών και εμπορευμάτων τουλάχιστον μετά από τρία έτη από την έναρξη υλοποίησης των έργων και αφού θα έχουν ολοκληρωθεί κάποια απ' αυτά.
- Θα αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα του δευτερογενή τομέα και ιδιαίτερα του μεταποιητικού, τόσο από τις δράσεις ενίσχυσης των επενδύσεων και των οργανωτικών παρεμβάσεων, όσο και από την διευκόλυνση του μεταφορικού έργου, λόγω των επενδύσεων σε μεταφορικές υποδομές.
- Θα δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας, κυρίως από την κατασκευή των έργων .
- Παράλληλα όμως θα δημιουργηθεί πρόσθετο ακαθάριστο προϊόν, κυρίως από την κατασκευή των έργων κατά τη διάρκεια υλοποίησης, το οποίο μέχρι και το έτος 2006 εκτιμάται ότι θα υπερβαίνει αθροιστικά το ύψος του επενδεδυμένου κεφαλαίου στο πλαίσιο του συγκεκριμένου άξονα προτεραιότητας.

## **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2: Αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου**

Στο πλαίσιο του νέου ΠΕΠ Πελοποννήσου δίδεται ιδιαίτερη βαρύτητα, όσον αφορά στις παρεμβάσεις για την ανάπτυξη της υπαίθρου με ένα πλέγμα αλληλοσυμπληρούμενων δράσεων, οι οποίες περιλαμβάνονται σε δύο υποάξονες προτεραιότητας.

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 250 εκατ. €

### **ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ**

Οι βασικότερες αναπτυξιακές επιδράσεις / επιπτώσεις από την υλοποίηση των δράσεων που περιλαμβάνονται στο συγκεκριμένο άξονα προτεραιότητας είναι ποιοτικές και αναφέρονται στη δημιουργία προϋποθέσεων για αειφόρο – αυτοδύναμη ανάπτυξη της υπαίθρου και στη λειτουργία διασύνδεσής της με τις υπόλοιπες περισσότερο αναπτυγμένες περιοχές της Περιφέρειας.

Οι δράσεις του συγκεκριμένου άξονα προτεραιότητας έχουν απόλυτα θετικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, αφού αυτές αναφέρονται άμεσα στην ορθολογική διαχείριση των υγρών και στερεών αποβλήτων, στην ορθολογική διαχείριση του υδάτινου δυναμικού, με μείωση των απωλειών από τα πεταλαιωμένα αρδευτικά συστήματα και με την αξιοποίηση των επιφανειακών υδάτων.

**ΥΠΟΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2.1 : Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος , ανασυγκρότηση της υπαίθρου και βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων**

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 158,675 εκατ. €

## **ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 2.1.1: Διαχείριση στερεών και υγρών αποβλήτων, υποδομές ύδρευσης και προστασία από την διάβρωση των ακτών
- Μέτρο 2.1.2: Βασικές Αγροτικές Υποδομές
- Μέτρο 2.1.3: Προστασία, Αναβάθμιση των Δασών και Ανάδειξη περιοχών φυσικού κάλους και οικοσυστημάτων
- Μέτρο 2.1.4: Αλιευτικά Καταφύγια
- Μέτρο 2.1.5: Ενίσχυση, Εκσυγχρονισμός και Αναδιοργάνωση της αγροτικής παραγωγής,
- Μέτρο 2.1.6: Εφαρμογή καινοτομικών δράσεων στην αγροτική παραγωγή
- Μέτρο 2.1.7: Υποδομές Υγείας – Πρόνοιας στην ύπαιθρο

## **ΥΠΟΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2.2 : Ανάπτυξη της ορεινής και μειονεκτικής ενδοχώρας.**

### **ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 2.2.1: Οδοποιία σε Ορεινές και Μειονεκτικές περιοχές
- Μέτρο 2.2.2: Ανάδειξη και Αξιοποίηση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Ορεινή και Μειονεκτική Ενδοχώρα
- Μέτρο 2.2.3: Ενίσχυση και βελτίωση των τεχνικών και κοινωνικών Υποδομών στην Ορεινή και Μειονεκτική Ενδοχώρα
- Μέτρο 2.2.4: Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Ανάπτυξης Ειδικών Μειονεκτικών Αγροτικών περιοχών (ΕΓΤΠΕ)

## **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3: Ενίσχυση και αναβάθμιση της τουριστικής δραστηριότητας.**

Η στρατηγική τουριστικής ανάπτυξης της Περιφέρειας εστιάζεται στη δημιουργία προϋποθέσεων για συμπληρωματικές τουριστικές δραστηριότητες, τόσο μεταξύ ορεινού / θεματικού τουρισμού με θαλάσσιο τουρισμό, όσο και μεταξύ τουριστικών δραστηριοτήτων με άλλες παραγωγικές / οικονομικές δραστηριότητες. Αυτή η στρατηγική οδηγεί στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου κατά τη διάρκεια του έτους, ενώ παράλληλα επιτυγχάνεται η πολυδραστηριότητα των κατοίκων αλλά και η διασύνδεση των παραγωγικών τομέων. Όσον αφορά στην εξειδίκευση της στρατηγικής για την τουριστική ανάπτυξη της Περιφέρειας, αυτή εστιάζεται στον εκσυγχρονισμό των τουριστικών καταλυμάτων και στην αναβάθμιση τους, στην μικρής κλίμακας αύξηση των τουριστικών κλινών.

Ο προϋπολογισμός αντιπροσωπεύει το 11% της συνολικής δημόσιας δαπάνης του προγράμματος, μικρή συμμετοχή που όμως αντισταθμίζεται με την συμμετοχή των ιδιωτικών κεφαλαίων ( 27,7 χιλ. ευρώ ). Το μεγαλύτερο μέρος των παρεμβάσεων προβλέπεται να πραγματοποιηθούν στην Νότια Πελοπόννησο (Μεσσηνία & Λακωνία), η οποία μέχρι σήμερα δεν έχει αναπτύξει την ανάλογη τουριστική δραστηριότητα.

### **ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 3.1: Ανάπτυξη Ιδιωτικών Τουριστικών Υποδομών

- Μέτρο 3.2: προστασία, ανάδειξη, αξιοποίηση αρχαιολογικών πόρων, βυζαντινών μνημείων, πολιτιστικών πόρων και μνημείων φυσικού καλού (σπήλαια)
- Μέτρο 3.3: εφαρμογή καινοτομικών δράσεων για τον εκσυγχρονισμό και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των τουριστικών.
- Μέτρο 3.4: μηχανισμοί υποστήριξης και προβολής του τουριστικού προϊόντος της περιφέρειας.

#### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4: Αναβάθμιση αστικών & ημιαστικών κέντρων.**

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 86,7 εκατ. €

##### **ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 4.1: υποδομές υγείας- πρόνοιας και εκπαίδευσης στα αστικά & ημιαστικά κέντρα
- Μέτρο 4.2: ανασυγκρότηση, αναβάθμιση, αντισεισμική προστασία αστικών και ημιαστικών κέντρων
- Μέτρο 4.3: διαχείριση στέρεων απορριμμάτων και υγρών απόβλητων και υποδομές ύδρευσης στα αστικά και ημιαστικά κέντρα
- Μέτρο 4.4: ολοκληρωμένες παρεμβάσεις ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες αστικών και ημιαστικών κέντρων (ΕΤΠΑ)

##### **ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ**

Από τις δράσεις του συγκεκριμένου άξονα προτεραιότητας οι αναμενόμενες επιπτώσεις είναι κυρίως ποιοτικές αφού αναφέρονται και στοχεύουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής και στην αύξηση της λειτουργικότητας των αστικών και ημιαστικών κέντρων της Περιφέρειας, όταν ολοκληρωθούν οι συγκεκριμένες προβλεπόμενες δράσεις. Επίσης, εκτιμάται ότι θα δημιουργηθούν περισσότερα από 3.000 ανθρωποέτη απασχόλησης, ενώ παράλληλα θα δημιουργηθεί 35-40 δισ. δρχ. ακαθάριστο περιφερειακό προϊόν.

#### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5: Υποστήριξη και ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού.**

Οι δράσεις για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού της Περιφέρειας μέσα από το ΠΕΠ, εστιάζονται σε εκείνες που στοχεύουν στην ανάπτυξη δεξιοτήτων για την εξυπηρέτηση της υλοποίησης και λειτουργίας έργων του ΠΕΠ, αλλά και ιδιαίτερων αναγκών τοπικής ανάπτυξης, καθώς επίσης και σε δράσεις προώθησης της απασχόλησης για κάλυψη αναγκών τοπικής ανάπτυξης. Επίσης, είναι αναγκαίο να αντιμετωπισθούν σε τοπικό επίπεδο τα προβλήματα εμφάνισης υψηλής ανεργίας σε συγκεκριμένες περιοχές λόγω ιδιαίτερων διαρθρωτικών χαρακτηριστικών της παραγωγικής βάσης.

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 17,3 εκατ. €

## **ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 5.1: Ανάπτυξη των δεξιοτήτων του Ανθρώπινου δυναμικού για την υλοποίηση και χρήση των έργων του ΠΕΠ και Προώθηση της Απασχόλησης
- Μέτρο 5.2: Τοπικές Πρωτοβουλίες προώθησης της απασχόλησης σε περιοχές και τομείς που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα προβλήματα ανεργίας.
- Μέτρο 5.3: Διευκόλυνση της πρόσβασης των γυναικών στην Αγορά Εργασίας και ενδυνάμωση των Κοινωνικών Υπηρεσιών Απασχόλησης.

## **ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ**

Οι δράσεις που αναφέρονται σε προώθηση της απασχόλησης και ιδιαίτερα εκείνες προς τον κοινωνικό τομέα, ανταποκρίνονται κυρίως σε προσόντα γυναικείου πληθυσμού. Ως εκ τούτου δημιουργούνται οι προϋποθέσεις από την υλοποίηση των ενεργειών του συγκεκριμένου άξονα, για εξασφάλιση των ίσων ευκαιριών.

Έτσι στο σύνολο της προγραμματικής περιόδου (2000-2006) εκτιμάται ότι θα δημιουργηθούν περίπου 1.800 ανθρωποέτη απασχόλησης (άμεση και έμμεση) από την υλοποίηση των δράσεων του άξονα προτεραιότητας και περίπου 12 δισ. δρχ. ακαθάριστο περιφερειακό προϊόν. Οι μόνιμες δε θέσεις απασχόλησης που θα δημιουργηθούν μέχρι το τέλος της δεκαετίας εκτιμάται ότι θα φθάσουν στα 650 ανθρωποέτη.

## **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 6: Τεχνική βοήθεια για την εφαρμογή του επιχειρησιακού προγράμματος.**

Οι δράσεις αυτές αναφέρονται σε μελέτες προσανατολισμού και εξειδίκευσης των δράσεων, τεχνικές μελέτες έργων, μελέτες σκοπιμότητας και οικονομοτεχνικής ανάλυσης.

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 8,65 εκατ. ΕΥΡΩ.

## **ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 6.1: Τεχνική Βοήθεια ΕΤΠΑ
- Μέτρο 6.2: Τεχνική Βοήθεια ΕΚΤ
- Μέτρο 6.3: Τεχνική Βοήθεια ΕΓΤΠΕ

## **ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΣΤ.ΕΛΛΑΔΑ**

### **Η αναπτυξιακή προσπάθεια 1994-1999**

Η αναπτυξιακή στρατηγική 1994-1999 είχε τους εξής στόχους :

- την άρση της γεωγραφικής απομόνωσης των περισσότερο μειονεκτικών περιοχών (Ευρυτανία, Εύβοια, εσωτερικές ζώνες της Φωκίδας),
- τη βελτίωση των συγκοινωνιών και την ενίσχυση της οικονομίας για την καταπολέμηση των αρνητικών επιπτώσεων της βιομηχανικής παρακμής σε ορισμένες περιοχές της περιφέρειας,
- την ενίσχυση του πρωτογενούς τομέα και την ορθολογική διαχείριση των υδάτινων πόρων,



- την αναβάθμιση της ποιότητας του περιβάλλοντος και των συνθηκών ζωής των κατοίκων.

Προς την κατεύθυνση αυτή έγιναν παρεμβάσεις στους ακόλουθους τομείς:

### **Βελτίωση των συγκοινωνιών. Ενίσχυση της οικονομίας με τη δημιουργία θέσεων εργασίας σε άλλους τομείς εκτός του πρωτογενούς.**

Στον τομέα των μεταφορών, το ενδιαφέρον επικεντρώθηκε στη βελτίωση του οδικού δικτύου, μέσα από τη σύνδεση του εθνικού δικτύου με το διευρωπαϊκό δίκτυο. Ακόμη χρηματοδοτούνται η οδός Καρύστου - Λέπουρα, η παλαιά Ε.Ο. Λαμίας - Δομοκού, η Ε.Ο. Λαμίας - Καρπενησίου, όπου –και η σήραγγα Τυμφρηστού, μήκους 1.560 μ., η σύνδεση Αταλάντης - ορίων Ν Βοιωτίας, Αμφισσας - Λιδωρικίου, η σύνδεση παραλίας Κύμης - Στόμιο - Πλάτανο, οι παρακάμψεις Αμφισσας, Αιδηψού και η ανατολική παράκαμψη Θηβών στην Ε.Ο. Θηβών - Λιβαδειάς.

Η βελτίωση του οδικού δικτύου αναμένεται να ενισχύσει και τον τομέα του τουρισμού, μέσα από τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε περιοχές που παρουσιάζουν προοπτικές τουριστικής ανάπτυξης. Η διευκόλυνση της επικοινωνίας αναμένεται να ευνοήσει την αγορά εργασίας στον δευτερογενή τομέα. Τα κυριότερα προβλήματα προκύπτουν από την έντονη γεωγραφική διασπορά των ΜΜΕ, τις οργανωτικές ανεπάρκειες, τη δυσκολία προσαρμογής στις νέες τεχνολογίες και το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων (μέσος όρος 7 άτομα ανά ΜΜΕ). Για την άρση των εμποδίων αυτών προγραμματίστηκαν μια σειρά ενεργειών για την αναβάθμιση των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, τη βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων, τον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό, καθώς επίσης και τη δημιουργία μηχανισμών στήριξης και διάχυσης της τεχνογνωσίας.

### **Ανάπτυξη του γεωργικού τομέα**

Σε γενικές γραμμές, η προστασία των φυσικών πόρων, όπως η παράκτια αλιεία, η μετεγκατάσταση και επεξεργασία αποβλήτων κτηνοτροφικών μονάδων, την δημιουργία δομών υποστήριξης για την ποιότητα βαμβακιού, καθώς και η δημιουργία εναλλακτικών πηγών εισοδήματος με τον αργοτουρισμό κ.ά. αποτελούν θέματα στα οποία δόθηκε προτεραιότητα. Οι ενέργειες αυτές έχουν χαρακτήρα συμπληρωματικό ως προς τις ενέργειες του Επιχειρησιακού Προγράμματος γεωργικού τομέα, του εθνικού σκέλους του ΚΠΣ.

Για τη στήριξη του πρωτογενούς τομέα χρηματοδοτήθηκε το αρδευτικό έργο Μαντουδίου, το φράγμα Σέττα - Μανικά Ν. Ευβοίας, το αντιπλημμυρικό έργο Αμμουρίου - Ζηλευτού Ν. Φθιώτιδας, η αξιοποίηση των υδατικών πόρων του Βοιωτικού Κηφισού.

### **Περιβάλλον – Ποιότητα Ζωής**

Για την προστασία και αναβάθμιση των περιβαλλοντικών πόρων προγραμματίστηκαν σειρά ενεργειών, όπως η διαχείριση αστικών αποβλήτων, η κατασκευή αποχετεύσεων και σταθμών βιολογικού καθαρισμού, ο πολεοδομικός και χωροταξικός σχεδιασμός, καθώς και η διαχείριση των αποβλήτων από τις βιομηχανίες, τα ελαιοτριβεία και τις κτηνοτροφικές μονάδες. Επίσης, προβλέπονται η επέκταση και ο εκσυγχρονισμός του δικτύου ύδρευσης οι οποίοι θα επιτρέψουν την αύξηση μόνιμου πληθυσμού που

συνδέεται με το δίκτυο διανομής νερού από 87,4% σε 93%. Κατασκευάζονται επτά έργα βιολογικού καθαρισμού.

Η αναβάθμιση στον τομέα της υγείας επιδιώκεται μέσα από τη βελτίωση των υποδομών πρωτοβάθμιας περίθαλψης, των νοσηλευτικών μονάδων δευτεροβάθμιας περίθαλψης καθώς και του νοσοκομειακού εξοπλισμού. Παράδειγμα έργων αυτής της κατηγορίας αποτελούν η κατασκευή των Νοσοκομείων Λαμίας, δυναμικότητας 264 κλινών, Θηβών, δυναμικότητας 90 κλινών, και οι επεμβάσεις στα Νοσοκομεία Χαλκίδας και Αμφισσας.

## **ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000-2006**

Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Στερεάς Ελλάδας είναι:

- Η δυνατότητα αξιοποίησης ανεπτυγμένων μεταφορικών υποδομών (ΠΑΘΕ, σιδηρόδρομος)
- Η γεινίαση με τη μεγάλη αγορά της Αττικής και η εύκολη πρόσβαση στις σημαντικές υποδομές της (Νέο Αεροδρόμιο, χρηματοοικονομικές εξυπηρετήσεις, κλπ.)
- Η συνεπαγόμενη υποδοχή της διάχυσης των δραστηριοτήτων της Αττικής
- Η ύπαρξη μεγάλων βιομηχανικών συγκεντρώσεων
- Οι σημαντικοί φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι
- Η συγκέντρωση της πεδινής γεωργίας – κτηνοτροφίας
- Οι επιπτώσεις από την διοργάνωση της Ολυμπιάδας

Τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Περιφέρεια είναι:

- Οι ενδοπεριφερειακές ανισότητες με έντονα χαρακτηριστικά δυαδικής οικονομίας
- Ο ορεινός χαρακτήρας
- Η ύπαρξη θυλάκων ανεργίας
- Η περιβαλλοντική υποβάθμιση σε ορισμένες περιοχές

Ως στρατηγικοί στόχοι της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας προσδιορίζονται οι εξής:

- Ο εκσυγχρονισμός της παραγωγικής δραστηριότητας, η διασύνδεσή της με τη τοπική οικονομία και η προσαρμογή της στις απαιτήσεις της νέας οικονομίας.
- Η ενίσχυση του αναπτυξιακού ρόλου των αστικών κέντρων.
- Η προστασία, αποκατάσταση και αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος. Αξιοποίηση των πολιτιστικών-ιστορικών πλεονεκτημάτων.

## **ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ**

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1 :** Μείωση των έντονων φαινομένων δυϊσμού με έμφαση στις ορεινές – αγροτικές περιοχές.

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 208,215 εκατ. €

## **ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 1.1: Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις  
Μέτρο 1.2: Ορθολογική αξιοποίηση υδάτινων πόρων  
Μέτρο 1.3: Αναδασμοί – Παράλληλα έργα  
Μέτρο 1.4: Εμπορία Προϊόντων ποιότητας  
Μέτρο 1.5: Δασοκομία  
Μέτρο 1.6: Προστασία του περιβάλλοντος σε συνδυασμό με την δασοκομία, τη γεωργία,  
Μέτρο 1.7: Ανακαίνιση χωριών  
Μέτρο 1.8: Άρση της απομόνωσης των Ορεινών Περιοχών  
Μέτρο 1.9: Υγεία – Πρόνοια  
Μέτρο 1.10: Ενίσχυση – Βελτίωση Υποδομών Αλιείας (ΕΤΠΑ)

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2 : Προστασία Περιβάλλοντος .  
Αξιοποίηση των πολιτιστικών – ιστορικών πλεονεκτημάτων και του τουριστικού προϊόντος.**

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 101,699 Εκατ. €

## **ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 2.1: Υδατικό περιβάλλον, Στερεά απόβλητα, Υγρά απόβλητα.  
Μέτρο 2.2: Αξιοποίηση – Προστασία φυσικών πόρων.  
Μέτρο 2.3: Δράσεις ανάπτυξης του πολιτιστικού τουρισμού.  
Μέτρο 2.4: Ανάδειξη και προβολή των τουριστικών πόρων – αναβάθμιση, βελτίωση τουριστικής υποδομής.

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3: Βασικές και κοινωνικές υποδομές.  
Ενίσχυση του αναπτυξιακού ρόλου των αστικών κέντρων.**

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 295,095 Εκατ. €

## **ΒΑΣΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ:**

- Η λειτουργική διασύνδεση των μεγάλων έργων που εκτελούνται από το 2ο ΚΠΣ και όσων προγραμματίζονται από το 3ο.
- Η προώθηση δικτυώσεων, ιδιαίτερα με την Πρωτεύουσα αλλά και τα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας.
- Η λειτουργική διασύνδεση τους με τα διευρωπαϊκά δίκτυα.
- Η ανάδειξη της Λαμίας σε κόμβο μεταφορών και εμπορίου με την αξιοποίηση της Ζεύξης Ρίου-Αντιρρίου, της οδού Αντιρρίου-Θερμοπυλών, του νέου Αεροδρομίου, του ΠΑΘΕ και των προτεινόμενων συνδέσεων Θερμοπυλών – Εγνατίας (Ε65) και Λαμίας – Αργινίου.

## **ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 3.1: Ενίσχυση μεταφορών.  
Μέτρο 3.2: Ενίσχυση υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής φροντίδας  
Μέτρο 3.3: Αναβάθμιση υποδομών και εξοπλισμού στην Εκπαίδευση.  
Μέτρο 3.4: Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας.

Μέτρο 3.5: Παρεμβάσεις ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού σε τοπικές ζώνες αστικών και ημιαστικών κέντρων.

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4: Ενίσχυση – εκσυγχρονισμός των επιχειρήσεων και διασύνδεση με την τοπική οικονομία.**

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 59,490 Εκατ. €

**ΒΑΣΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ**

- Η συμπλήρωση και επέκταση των βιομηχανικών και βιοτεχνικών υποδομών.
- Η προσέλκυση επενδύσεων.
- Η μείωση του κόστους παραγωγής και η βελτίωση της διακίνησης των προϊόντων.
- Η αναβάθμιση και εκσυγχρονισμός των τουριστικών καταλυμάτων της Περιφέρειας
- Η ενθάρρυνση της καινοτομίας και η ενίσχυση της κοινωνίας της Πληροφορίας

**ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 4.1: Ενίσχυση – εκσυγχρονισμός υποδομών.  
Μέτρο 4.2: Κίνητρα για παραγωγικές επενδύσεις.  
Μέτρο 4.3: Ενίσχυση μικρομεσαίων και πολύ μικρών επιχειρήσεων.  
Μέτρο 4.4: Ενίσχυση και εκσυγχρονισμός τουριστικών καταλυμάτων  
Μέτρο 4.6: Διεύρυνση και εκσυγχρονισμός του μεταποιητικού τομέα και της επιχειρηματικής και Εξαγωγικής δραστηριότητας

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5 : Ανθρώπινο Δυναμικό**

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 50,4 Εκατ. €

**ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 5.1 : Ανάπτυξη ανθρώπινων πόρων στους τομείς Προτεραιότητας του ΠΕΠ  
Μέτρο 5.2 : Υπηρεσίες Φροντίδας για την προώθηση των ίσων ευκαιριών  
Μέτρο 5.3 : Τοπικές Πρωτοβουλίες Απασχόλησης

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 6 : Τεχνική Βοήθεια**

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 7,35 Εκατ. €

**ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 6.1: Τεχνική βοήθεια ΕΤΠΑ.  
Μέτρο 6.2: Τεχνική βοήθεια ΕΓΤΠΕ.  
Μέτρο 6.3: Τεχνική βοήθεια ΕΚΤ.

## **ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΝ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ**

### **Η αναπτυξιακή προσπάθεια 1994-1999**

Η αναπτυξιακή προσπάθεια για την Περιφέρεια αρχικά καταβλήθηκε με τις δράσεις του 1<sup>ου</sup> Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (1989-1993) και συνεχίστηκε με το 2<sup>ο</sup> Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1994-1999. Η παρέμβαση αυτή αποβλέπει στην αξιοποίηση της γεωγραφικής θέσης της Περιφέρειας, η οποία αποτελεί την ανατολική πύλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς την Τουρκία και την Μέση Ανατολή.

Οι δράσεις στην Περιφέρεια, στα πλαίσια του 2<sup>ου</sup> ΚΠΣ, εστιάζονται σε μια σειρά αξόνων:

### **Αξιοποίηση της γεωγραφικής θέσης**

Ο κυρίαρχος στόχος ήταν η σύνδεση της Περιφέρειας με τις γειτονικές βαλκανικές χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και με τις παρευξείνιες χώρες. Το κυριότερο έργο στον τομέα της οδοποιίας αποτέλεσε η κατασκευή της Εγνατίας Οδού, η οποία πρόκειται να συνδέσει το λιμάνι της Ηγουμενίτσας με τους Κήπους Έβρου, που εκτελείται με Κοινοτική συγχρηματοδότηση προερχόμενη από το ΕΤΠΑ και το Ταμείο Συνοχής.

Επίσης, ιδιαίτερης σημασίας είναι τα συμπληρωματικά οδικά έργα στο υπόλοιπο εθνικό και επαρχιακό δίκτυο, τα οποία συμβάλλουν στην εσωτερική της συνοχή. Μεταξύ των σημαντικών έργων ήταν η ολοκλήρωση της βελτίωσης της Εθνικής Οδού Θεσσαλονίκης – Κήπων Έβρου και η βελτίωση τμήματος του κάθετου άξονα Αλεξανδρούπολης – Ορμενίου. Επιπλέον έγιναν επεμβάσεις αναβάθμισης στα λιμάνια του Πόρτο Λάγους, της Μαρώνειας, της Σαμοθράκης, του Ίμερου και του Φαναριού όπως και στα δύο αεροδρόμια της περιφέρειας, στην Αλεξανδρούπολη και την Χρυσούπολη Καβάλας. Ιδιαίτερη αναπτυξιακή σημασία είχε επίσης η αξιοποίηση ήπιων μορφών ενέργειας (εκμετάλλευση του γεωθερμικού πεδίου στη Κεσσάνη Ξάνθης). Έγιναν προσπάθειες να στηριχθούν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

### **Αγροτική ανάπτυξη**

Ο πρωτογενής τομέας αποτέλεσε κύριο αναπτυξιακό στόχο λόγω του ιδιαίτερου χαρακτήρα της Περιφέρειας. Για τον λόγο αυτό αξιοποιήθηκε η γεωργία και η κτηνοτροφία. Εκπονήθηκαν σχέδια με σκοπό την αξιοποίηση του δασικού πλούτου και την ανάπτυξη της αλιείας. Προωθήθηκαν επίσης δράσεις για την καλύτερη διασύνδεση της κτηνοτροφίας με την γεωργία καθώς και την στήριξη της χοιροτροφίας στη Κομοτηνή. Η προστασία, η αξιοποίηση και η αναβάθμιση του δασικού πλούτου αποτελούν επίσης στόχους της αναπτυξιακής προσπάθειας στον πρωτογενή τομέα.

### **Τουριστική ανάπτυξη, προστασία του περιβάλλοντος, βελτίωση της ποιότητας ζωής**

Λόγω των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της από πλευράς φυσικού κάλλους η Περιφέρεια προσφέρεται ιδιαίτερα για την ανάπτυξη του τουρισμού. Την περίοδο 1994-1999 χρηματοδοτήθηκαν παρεμβάσεις στο τομέα του τουρισμού που σαν στόχο είχαν την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών, όπως ο οικοτουρισμός (Ροδόπη, Νέστος), ο ορεινός (Φαλακρό όρος, Ροδόπη), ο ιαματικός (Θέρμη Ξάνθης), ο πολιτιστικός (παλιά πόλη Ξάνθης) και ο ιστορικός τουρισμός (Σπήλαιο Μαρώνειας) και οι δράσεις για την προβολή της Περιφέρειας στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Στην περιοχή έχουν συντελεστεί σημαντικά έργα για την προστασία του περιβάλλοντος όπως:

- η βελτίωση των δικτύων ύδρευσης και αποχέτευσης και στην αντικατάσταση αυτών στα αστικά κέντρα (Καβάλα, Κομοτηνή, Ξάνθη) καθώς και σε πολλούς παραθαλάσσιους οικισμούς
- η αποχέτευση Φιλίππων και Χρυσούπολης, η αποχέτευση – βιολογικός καθαρισμός Καμαριώτισσας Σαμοθράκης και Δράμας,
- η δημιουργία εγκαταστάσεων βιολογικού καθαρισμού
- η προστασία και η βελτίωση του οικιστικού περιβάλλοντος της Περιφέρειας

Για την βελτίωση της ποιότητας ζωής αναλαμβάνονται σημαντικά έργα ιδιαίτερα στον τομέα της υγείας – πρόνοιας . Μεταξύ αυτών χρηματοδοτούνται η επέκταση και η βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας , η ολοκλήρωση του εξοπλισμού των Νοσοκομείων Ξάνθης και Δράμας και η βελτίωση των Νοσοκομείων Καβάλας και Κομοτηνής .

### **Αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού**

Ιδιαίτερη έμφαση έχει δοθεί στον τομέα αυτό , με στόχο την συγκράτηση του πληθυσμού στην Περιφέρεια , την αντιμετώπιση της ανεργίας και την προώθηση της εξειδίκευσης και επαγγελματικής κατάρτισης .

### **ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000 –2006**

Η Περιφέρεια διαθέτει συγκριτικά *πλεονεκτήματα*:

- η γεωγραφική θέση της Περιφέρειας, σε συνδυασμό με την διέλευση των εθνικών και διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών, το περιβάλλον, η πολιτιστική κληρονομιά, οι φυσικοί πόροι και ο ορυκτός πλούτος, και
- η νεοαποκτηθείσα βιομηχανική βάση, λόγω των επενδυτικών κινήτρων

Τα κυριότερα προβλήματα και οι *περιορισμοί* που τίθενται στην αναπτυξιακή διαδικασία, είναι:

- ο παραμεθόριος (ορεινές και απομακρυσμένες περιοχές) και ακριτικός χαρακτήρας της Περιφέρειας
- η δυσμενής δημογραφική κατάσταση, κυρίως όσον αφορά την εκροή από τις ακριτικές περιοχές,
- η εισροή νεοπροσφύγων που απαιτεί ειδικές πολιτικές ενσωμάτωσης, και
- οι ενδοπεριφερειακές αναπτυξιακές και κοινωνικές ανισότητες που σχετίζονται και με την παρουσία της μουσουλμανικής μειονότητας.

Ως γενικός αναπτυξιακός στόχος για την Περιφέρεια Ανατολική Μακεδονία - Θράκη την περίοδο 2000-2006 τίθεται:

*«Η θετική πληθυσμιακή εξέλιξη με έμφαση στην ομαλή κοινωνική ενσωμάτωση παλινοστούντων και μεταναστών που θα στηρίζεται στην αξιοποίηση της οικονομικής δυναμικής και στην διάχυση της ευημερίας.»*

Ο γενικός αναπτυξιακός στόχος του Γ' Π.Ε.Π. αναλύεται στους εξής κύριους στρατηγικούς στόχους:

- Διαμόρφωση σύγχρονης αυτοδύναμης οικονομίας & ενίσχυση της εξωστρέφειας με προώθηση δράσεων στον πρωτογενή τομέα, στην μεταποίηση, τουρισμό και υπηρεσίες.
- Αξιοποίηση της γεωγραφικής θέσης της Περιφέρειας
- Προστασία - αξιοποίηση φυσικού περιβάλλοντος & του ορυκτού πλούτου.
- Αμβλυνση των ενδοπεριφερειακών κοινωνικών ανισοτήτων & βελτίωση της ποιότητας ζωής.

## **ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ**

### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1 : Ανάπτυξη υπαίθρου**

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 295.227.682 εκ.€

#### **ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 1.1 : ανακαίνιση και ανάπτυξη οικισμών αγροτικού τομέα  
Μέτρο 1.2 : επενδύσεις σε επίπεδο γεωργικών εκμεταλλεύσεων  
Μέτρο 1.3 : αναδασμός  
Μέτρο 1.4 : προστασία περιβάλλοντος σε συνδιασμό με τη δασοκομία και κτηνοτροφία  
Μέτρο 1.5 : υποδομές για αξιοποίηση παράκτιων περιοχών  
Μέτρο 1.6 : ανάπτυξη ορεινών και μειονεκτικών περιοχών  
Μέτρο 1.7 : στήριξη τουριστικών και τοπικών δραστηριοτήτων  
Μέτρο 1.8 : βελτίωση της μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων

### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2: Καινοτομία – ανταγωνιστικότητα**

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 139.381.991 εκ. €

#### **ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 2.1 : έρευνα – καινοτομία  
Μέτρο 2.2 : ενίσχυση ανταγωνιστικότητας στις ΜΜΕ  
Μέτρο 2.3 : ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων  
Μέτρο 2.4 : υποδομές πολιτισμού

### **ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3 : Αξιοποίηση της γεωγραφικής θέσης της περιφέρειας.**

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ :** 262.600.765 εκ.€

#### **ΜΕΤΡΑ**

- Μέτρο 3.1 : υποδομές μεταφορών  
Μέτρο 3.2 : τηλεπικοινωνίες  
Μέτρο 3.3 : υποδομές κατάρτισης – εκπαίδευσης  
Μέτρο 3.3 : αξιοποίηση δυνατοτήτων παραγωγής ενέργειας από ήπιες πηγές.

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4 : Αστική ανάπτυξη**

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ : 2.232.339 εκ.€**

**ΜΕΤΡΑ**

Μέτρο 4.1 : υποδομές οδικές και ποιότητα ζωής

Μέτρο 4.2 : αναζωογόνηση αστικών περιοχών

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5: Άμβλυση των ενδοπεριφερειακών κοινωνικών ανισοτήτων και ανάπτυξη ανθρώπινο δυναμικού.**

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ : 188.579.105 εκ €**

**ΜΕΤΡΑ**

Μέτρο 5.1 : ολοκλήρωση συνδισσμένων μεταφορικών υποδομών

Μέτρο 5.2 : υποδομές υγείας – πρόνοιας

Μέτρο 5.3 : δράσεις κοινωνικής υποστήριξης και τοπικές πρωτοβουλίες απασχόλησης

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 6: Τεχνική Βοήθεια του Προγράμματος**

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ : 9.778.014 ΕΚ. €**

**ΜΕΤΡΑ**

Μέτρο 6.1 : ΕΤΠΑ

Μέτρο 6.2 : ΕΓΤΠΕ

Μέτρο 6.3 : ΕΚΤ



**Πίνακας 1 :** Κατά κεφαλήν ΑΕΠ ( σε δρχ. σε σταθερές τιμές με έτος βάσης το 1994)

ΕΤΗ	1995	1996	1997	1998
<b>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ</b>				
<b>ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ</b>	<b>2.394.877</b>	<b>2.425.741</b>	<b>2.538.890</b>	<b>2.630.278</b>
<b>ΑΝ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ &amp; ΘΡΑΚΗ</b>	<b>2.024.142</b>	<b>2.031.593</b>	<b>2.082.879</b>	<b>2.149.250</b>
ΕΒΡΟΣ	2.010.045	2.019.156	2.425.808	2.511.236
ΞΑΝΘΗ	2.061.050	2.082.701	2.164.076	2.282.719
ΡΟΔΟΠΗ	1.590.493	1.580.365	1.750.426	1.784.836
ΔΡΑΜΑ	2.003.399	2.006.577	1.752.606	1.819.800
ΚΑΒΑΛΑ	2.304.745	2.358.216	2.186.617	2.222.490
<b>Κ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ</b>	<b>2.342.725</b>	<b>2.507.351</b>	<b>2.634.748</b>	<b>2.692.513</b>
ΗΜΑΘΙΑ	2.249.395	2.275.525	2.122.571	2.171.028
ΘΕΣ/ΝΙΚΗ	2.701.805	2.954.434	3.110.751	3.199.780
ΚΙΛΚΙΣ	2.018.079	2.069.150	2.702.966	2.698.614
ΠΕΛΛΑ	2.055.151	2.071.510	1.925.033	1.905.326
ΠΙΕΡΙΑ	1.754.753	1.800.322	1.863.646	1.866.559
ΣΕΡΡΕΣ	1.604.962	1.614.863	1.729.115	1.757.918
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ	1.956.183	2.059.078	2.493.966	2.529.889
<b>Δ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ</b>	<b>2.285.975</b>	<b>2.297.317</b>	<b>2.531.361</b>	<b>2.633.131</b>
ΓΡΕΒΕΝΑ	1.259.651	1.296.319	1.867.671	1.914.637
ΚΑΣΤΟΡΙΑ	2.157.654	2.377.131	2.379.051	2.424.457
ΚΟΖΑΝΗ	2.808.346	2.776.267	2.884.067	3.016.528
ΦΛΩΡΙΝΑ	1.738.122	1.779.165	2.191.127	2.297.786
<b>ΘΕΣΣΑΛΙΑ</b>	<b>2.070.457</b>	<b>2.105.340</b>	<b>2.212.027</b>	<b>2.336.896</b>
ΚΑΡΔΙΤΣΑ	1.788.944	1.794.483	1.889.485	1.993.151
ΛΑΡΙΣΑ	2.172.032	2.208.813	2.421.257	2.496.906
ΜΑΓΝΗΣΙΑ	2.285.813	2.344.715	2.438.483	2.550.621
ΤΡΙΚΑΛΑ	1.824.523	1.847.354	1.775.564	2.033.509
<b>ΗΠΕΙΡΟΣ</b>	<b>1.572.080</b>	<b>1.548.713</b>	<b>1.728.126</b>	<b>1.803.734</b>
ΑΡΤΑ	1.462.954	1.450.153	1.421.215	1.477.756
ΘΕΣΠΡΩΤΙΑ	1.383.078	1.378.148	1.489.351	1.552.770
ΙΩΑΝΝΙΝΑ	1.650.308	1.613.037	1.923.054	2.012.863
ΠΡΕΒΕΖΑ	1.655.768	1.639.300	1.780.257	1.844.153
<b>ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ</b>	<b>2.046.362</b>	<b>2.073.950</b>	<b>2.333.002</b>	<b>2.355.071</b>
ΖΑΚΥΝΘΟΣ	2.004.458	2.034.525	2.124.951	2.099.506
ΚΕΡΚΥΡΑ	2.165.644	2.181.547	2.339.882	2.341.378
ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ	1.945.363	1.995.405	2.358.358	2.452.869
ΛΕΥΚΑΔΑ	1.663.310	1.699.592	2.588.411	2.689.809
<b>Δ.ΕΛΛΑΔΑ</b>	<b>1.917.405</b>	<b>1.939.373</b>	<b>1.952.181</b>	<b>2.006.344</b>
ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ	1.781.587	1.804.849	1.826.623	1.880.696
ΑΧΑΪΑ	2.229.983	2.251.363	2.236.974	2.279.679
ΗΛΕΙΑ	1.556.360	1.573.186	1.617.971	1.687.748

<b>ΣΤ.ΕΛΛΑΔΑ</b>	<b>3.050.324</b>	<b>3.081.953</b>	<b>3.123.870</b>	<b>3.162.885</b>
ΒΟΙΩΤΙΑ	5.468.875	5.863.936	5.445.703	5.430.284
ΕΥΒΟΙΑ	2.467.333	2.265.375	2.347.596	2.427.360
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ	1.619.636	1.640.588	1.821.306	1.834.434
ΦΘΙΩΤΙΔΑ	2.385.363	2.397.008	2.696.159	2.737.678
ΦΩΚΙΔΑ	1.773.475	1.817.287	2.045.333	2.081.116
<b>ΠΕΛΛΗΝΗΣΟΣ</b>	<b>1.903.397</b>	<b>1.880.710</b>	<b>2.075.012</b>	<b>2.196.747</b>
ΑΡΓΟΛΙΔΑ	2.184.017	2.135.658	2.170.468	2.255.025
ΑΡΚΑΔΙΑ	1.842.448	1.845.340	2.085.918	2.310.123
ΚΟΡΙΝΘΙΑ	2.164.831	2.149.557	2.582.719	2.871.728
ΛΑΚΩΝΙΑ	1.484.736	1.461.474	1.725.644	1.723.578
ΜΕΣΣΗΝΙΑ	1.781.456	1.748.154	1.735.841	1.726.057
<b>ΑΤΤΙΚΗ</b>	<b>2.731.710</b>	<b>2.702.977</b>	<b>2.796.885</b>	<b>2.925.793</b>
<b>Β.ΑΙΓΑΙΟ</b>	<b>2.123.688</b>	<b>2.215.281</b>	<b>2.427.939</b>	<b>2.746.114</b>
ΛΕΣΒΟΣ	2.377.724	2.479.174	2.622.030	2.525.144
ΣΑΜΟΣ	2.012.806	2.089.688	2.368.300	2.456.084
ΧΙΟΣ	1.709.155	1.793.018	2.091.055	2.179.709
<b>Ν.ΑΙΓΑΙΟ</b>	<b>2.701.744</b>	<b>2.843.740</b>	<b>3.116.794</b>	<b>3.178.640</b>
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ	2.805.871	2.952.474	2.243.146	3.330.640
ΚΥΚΛΑΔΕΣ	2.525.469	2.658.050	2.899.345	2.961.595
<b>ΚΡΗΤΗ</b>	<b>2.377.557</b>	<b>2.460.151</b>	<b>2.541.887</b>	<b>2.610.061</b>
ΗΡΑΚΛΕΙΟ	2.430.331	2.513.738	2.879.047	2.973.830
ΛΑΣΙΘΙ	2.451.533	2.494.586	2.435.372	2.480.526
ΡΕΘΥΜΝΟ	2.116.829	2.153.453	2.586.648	2.683.992
ΧΑΝΙΑ	2.377.889	2.527.002	2.552.208	2.638.382

Μελετώντας τον παραπάνω πίνακα που αφορά το κατά κεφαλήν ΑΕΠ χωρίς την ύπαρξη πληθωρισμού παρατηρούμε μια αύξηση τόσο στις 13 περιφέρειες όσο και στο σύνολο της χώρας.

Από το 1995 που το κατά κεφαλήν ΑΕΠ ήταν 2.394.877 δρχ. έφτασε το 1998 στις 2.630.278 δρχ. στο σύνολο της χώρας, με μια συνεχή αύξηση στα χρόνια αυτά. Όσον αφορά την περιφέρεια με την μεγαλύτερη ανάπτυξη, αυτή είναι αναμφισβήτητα το Β. Αιγαίο, η οποία κατάφερε από τις 2.123.688 δρχ. το 1995 να αυξήσει το κατά κεφαλήν ΑΕΠ το 1998 στις 2.746.114 δρχ., μια αύξηση της τάξης των 622.426 δρχ.. Αντίθετα, η περιφέρεια με την μικρότερη αύξηση στο κατά κεφαλήν ΑΕΠ, όπως παρατηρούμε και στον πίνακα, είναι η Δ. Ελλάδα που από 1.917.405 δρχ. το 1995 ανέβηκε σε 2.006.344 δρχ. το 1998. Μελετώντας την περιφέρεια της Αττικής παρατηρούμε ότι έχει μια συνεχή αύξηση πλην το έτος 1995, χρονιά κατά την οποία παρατηρείται μια μικρή μείωση. Από 2.731.170 δρχ. το 1995 έφτασε το 1998 στις 2.925.793 δρχ. Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι η Αττική συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό πληθυσμού της χώρας (40%). Σε κάποιο βαθμό επομένως είναι φυσιολογική αυτή η εξέλιξη. Επίσης παρατηρούμε πως το έτος 1995 η Ήπειρος είχε το μικρότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε σχέση με τις άλλες περιφέρειες και κατάφερε το 1998 να αυξήσει το κατά κεφαλήν ΑΕΠ στις 1.803.734 δρχ. που όμως είναι και πάλι το μικρότερο για το 1998 σε σχέση με τις άλλες περιφέρειες. Για το έτος 1995 η Στ. Ελλάδα είχε το μεγαλύτερο κατά

κεφαλήν ΑΕΠ ύψους 3.050.324 δρχ. και για το έτος 1998 η περιφέρεια με το μεγαλύτερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ ήταν το Ν. Αιγαίο με 3.178.640 δρχ.

Συμπερασματικά , οι περιφέρειες με τα δύο μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας (Αθήνα – Θεσσαλονίκη ) και οι νησιωτικές περιφέρειες έχουν τις μεγαλύτερες τιμές στο κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Με βάση τους Νομούς της Ελλάδος μπορούμε να δούμε στον πίνακα 1 ότι ο νομός με την μεγαλύτερη αύξηση είναι η Λευκάδα που το 1995 ήταν το κατά κεφαλήν ΑΕΠ 1.663.310 δρχ. και το 1998 έφτασε στις 2.689.809 δρχ. . Ενώ ο νομός με την μικρότερη αύξηση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι η Άρτα που το 1998 ήταν 1.477.756 δρχ από 1.462.954 δρχ. που ήταν το 1995. Επίσης , την μεγαλύτερη μείωση την περίοδο 1995-1998 είχε η Δράμα που από 2.003.745 δρχ. το 1995 μειώθηκε σε 2.222.490 δρχ. το 1998. Ο νομός με την μικρότερη μείωση ήταν η Βοιωτία που από 5.468.875 δρχ. το 1995 έφτασε στις 5.430.284 δρχ. το 1998. Ο νομός της Ζακύνθου είναι εκείνος που μειώθηκε το 1998 σε σχέση με το 1997 ενώ μια σταθερή πορεία έχει ο νομός Αχαΐας που είχε φτάσει το 1998 στις 2.279.679 δρχ. κατά κεφαλήν ΑΕΠ.

**Πίνακας 2 :** Ποσοστά ανεργίας των 13 περιφερειών (με στοιχεία από το πίνακα 6 σελ.135 )

ΥΠΑ	1996	1997	1998	1999	2000
<b>ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ</b>	10,3	10,3	10,8	11,7	11,1
<b>Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ &amp; ΘΡΑΚΗ</b>	10,5	9,4	9	12,8	8,6
<b>ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ</b>	9,6	10,2	10,3	11,7	10,7
<b>ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ</b>	17,2	14,5	11,4	14,6	14,7
<b>ΗΠΕΙΡΟΣ</b>	12,5	11,2	13,6	13,9	10,6
<b>ΘΕΣΣΑΛΙΑ</b>	8,4	8,5	10,7	12,8	12,4
<b>ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ</b>	6,2	6,4	3,9	5,5	5,1
<b>ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ</b>	9,2	8,4	11	11,8	10,2
<b>ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ</b>	11,4	12,8	12,8	14,2	13,6
<b>ΑΤΤΙΚΗ</b>	12,4	12,1	12,2	12,5	12,2

<b>ΠΕΛΛΗΝΗΣΟΣ</b>	<b>7,3</b>	<b>8,2</b>	<b>8,1</b>	<b>7,6</b>	<b>9,3</b>
<b>ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ</b>	<b>7,7</b>	<b>7,5</b>	<b>10,9</b>	<b>11,3</b>	<b>7,4</b>
<b>ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ</b>	<b>5,4</b>	<b>4,9</b>	<b>6,4</b>	<b>7,3</b>	<b>10,5</b>
<b>ΚΡΗΤΗ</b>	<b>3,8</b>	<b>4,6</b>	<b>7,2</b>	<b>7,3</b>	<b>6,7</b>

Με βάση τον παραπάνω πίνακα μπορούμε να σχολιάσουμε τα ποσοστά ανεργίας των περιφερειών κατά την χρονική περίοδο 1996-2000 και να συμπεράνουμε την κατάσταση της χώρας μας.

Με την πρώτη ματιά βλέπουμε πως τα νησιά της χώρας μας στην συγκεκριμένη χρονική περίοδο είχαν ποσοστά ανεργίας και μικρότερα από τις άλλες περιφέρειες αλλά και από το σύνολο της χώρας. Συγκεκριμένα, το Β.Αιγαίο παρουσίασε μια μείωση από 7,7% το 1996 σε 7,4% το 2000 με μια ενδιάμεση αύξηση του ποσοστού σε 11,3% το 1999. Το Ν. Αιγαίο το 1996 είχε από τα χαμηλότερα ποσοστά 5,4% και το αντίστοιχο της χώρας ήταν 10,3%, όμως το 2000 το ποσοστό διπλασιάστηκε και έφτασε στο 10,5%, λίγο πιο χαμηλά από το σύνολο της χώρας (11,1%). Η περιφέρεια της Κρήτης όπως παρατηρούμε είχε μια ραγδαία αύξηση του ποσοστού ανεργίας που από 3,8% το 1996 έφτασε στο 7,3% το 1999 και στη συνέχεια είχε μια μικρή πτώση το 2000 και το ποσοστό μειώθηκε στο 6,7%. Τα Ιόνια Νησιά είναι η περιφέρεια με τα χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας τη χρονική περίοδο που εξετάζουμε και μικρές μειώσεις, από 6,2% το 1996 μειώθηκε σε 5,1% το 2000. Επίσης, παρατηρούμε πως η περιφέρεια με τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας είναι η Δ. Μακεδονία που το 1996 είχε ποσοστό ύψους 17,2% ενώ το αντίστοιχο του συνόλου της χώρας ήταν μόλις 10,3%, μόνο το 1998 το ποσοστό έπεσε στο 11,4% αλλά δεν κράτησε και όπως βλέπουμε το 2000 αυξήθηκε σε 14,7%.

Στην Α. Μακεδονία και Θράκη έχουμε την μεγαλύτερη μείωση της ανεργίας από 10,5% το 1996 σε 8,6% το 2000, ενδιάμεσα παρουσίασε το 1998 αύξηση του ποσοστού που άγγιξε το 12,8%. Μελετώντας τα ποσοστά της Πελοποννήσου βλέπουμε πως μπορεί διαδοχικά να αυξήθηκαν τα ποσοστά από 7,3% σε 9,3% αλλά ήταν πάντα χαμηλότερα από τα αντίστοιχα της χώρας. Η Κ. Μακεδονία παρουσιάζει κάποια σταθερά ποσοστά ανεργίας με αυξομειώσεις που δεν ξεπερνούν το 1,5% και σε σχέση με τα ποσοστά της χώρας είναι χαμηλότερα. Η Ήπειρος ενώ το 1996 είχε ποσοστό ανεργίας 12,5% ενώ το αντίστοιχο της χώρας ήταν 10,3% και τα έτη 1998 και 1999 είχε αύξηση του ποσοστού που έφτασε στα 13,6% και 13,9% αντίστοιχα, το 2000 μειώθηκε σε 10,6%. Μην ξεχνάμε πως το 1999 η περιφέρεια της Ηπείρου είχε χαρακτηριστεί ως η φτωχότερη στην Ε.Ε. Η περιφέρεια της Θεσσαλίας, της Δ. Ελλάδος και της Στ. Ελλάδος παρουσίασαν μια σταδιακή αύξηση του ποσοστού της ανεργίας τη περίοδο 1996-2000. Η περιφέρεια της Στ. Ελλάδος το 2000 έχει τη δεύτερη θέση μετά από την Δ. Μακεδονία για το υψηλό ποσοστό ανεργίας της. Τέλος, η Αττική παρουσιάζει σχεδόν σταθερά ποσοστά ανεργίας που βέβαια ξεπερνούν τα αντίστοιχα της χώρας.

## ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μετά την παρουσίαση όλων των στοιχείων είμαστε σε θέση να βγάλουμε κάποια συμπεράσματα όσον αναφορά την περιφερειακή πολιτική. Σαν πρώτο συμπέρασμα μπορούμε να ορίσουμε την έννοια περιφερειακή πολιτική : είναι το σύνολο των ενεργειών της κεντρικής περιφερειακής και τοπικής διοίκησης που έχουν σαν σκοπό να επηρεάσουν προς το καλύτερο την οικονομική κατάσταση των περιφερειών. Μετά την Συνθήκη της Ρώμης ήταν πλέον γεγονός η αναγκαιότητα συνοχής των χωρών – μελών της Ε.Ε. Τα περιφερειακά προβλήματα που αντιμετώπιζαν τα μέλη της Κοινότητας ήταν πολλά και η ανάγκη επίλυσης επιτακτική.

Οι περιφερειακές ανισότητες οδήγησαν το 1975 στην ίδρυση του ΕΤΠΑ που είχε σαν αποκλειστικό σκοπό την επίλυση αυτών. Προβλήματα δηλαδή όπως η ύπαρξη περιοχών με υψηλή συγκέντρωση οικονομικών δραστηριοτήτων σε μεγάλα βιομηχανικά κέντρα και παράλληλα ύπαρξη περιοχών απομακρυσμένων από τα κέντρα αυτά, με χαμηλό δείκτη ανάπτυξης. Παρατηρώντας προσεκτικά τις περιφέρειες της Ευρωζώνης βλέπουμε αυτές να έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά μεταξύ τους. Υπάρχουν οι λεγόμενες καθυστερημένες περιφέρειες με έντονα τα ποσοστά της ανεργίας. Οι περιμετρικές περιφέρειες οι οποίες βρίσκονται μακριά από τα αστικά κέντρα. Οι προβληματικές γεωργικές περιοχές με αστάθεια στις κλιματολογικές συνθήκες και μεγάλο κόστος παραγωγής στις παραδοσιακές καλλιέργειες. Δεν πρέπει να ξεχάσουμε και τα μεγάλα αστικά κέντρα που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα κυκλοφοριακής συμφόρησης, μόλυνσης του περιβάλλοντος και κοινωνικής υποβάθμισης.

Το ΕΤΠΑ μαζί με τα άλλα διαρθρωτικά ταμεία έθεσαν σκοπούς και συνεχίζουν να προσπαθούν να λύσουν τα περιφερειακά προβλήματα. Με την βοήθεια των διαρθρωτικών ταμείων και του ταμείου Συνοχής η Ε.Ε. διανέμει κονδύλια που συμβάλλουν στην προώθηση της κοινοτικής και οικονομικής συνοχής. Βέβαια τα Δ.Τ. μέσα από το πέρασμα του χρόνου έχουν επαναπροσδιορίσει τους στόχους τους, ανάλογα με τις εκάστοτε ανάγκες των χωρών. Μέχρι στιγμής, όπως είδαμε, έχουν γίνει τρεις μεταρρυθμίσεις. Η τελευταία μεταρρύθμιση μείωσε τους στόχους από έξι σε τρεις για την περίοδο 2000-2006. Συνοπτικά αναφέρουμε τους στόχους : πρώτον, προώθηση της ανάπτυξης και προσαρμογής των καθυστερημένων περιοχών των οποίων ο μέσος όρος του κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι χαμηλότερος από το 75% του μέσου όρου της Ε.Ε. Δεύτερον, στήριξη της οικονομικής και κοινωνικής μετατροπής των περιοχών με διαρθρωτικά προβλήματα ( αγροτικές περιοχές – αλιεία ). Τρίτον, μέτρα υπέρ της ανάπτυξης των ανθρώπινων πόρων.

Βέβαια, το ΕΤΠΑ δεν αποδίδει τόσο όσο θα έπρεπε και αυτό έχει μια σημαντική εξήγηση, υπάρχει έλλειψη συντονισμού. Η Κοινότητα στην προσπάθεια της να βοηθήσει προχώρησε στην έγκριση των κοινοτικών προγραμμάτων που είναι ουσιαστικά μέσα για την εφαρμογή της πολιτικής της. Άρχισαν να εφαρμόζονται το 1988 και οι περιοχές παρέμβασης επιλέγονται με βάση το βαθμό αναγκαιότητας. Για αρκετό καιρό η Ε.Ε. ακολουθούσε την πρακτική της χρηματοδότησης μεμονωμένων έργων, το σκηνικό άλλαξε μετά την ένταξη της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα που θεμελιώθηκε ο περιφερειακός προγραμματισμός. Η αρχή έγινε το 1986 με τα ΜΟΠ για την άμβλυνση των ανισοτήτων του « Μεσογειακού Νότου ». Τα ΜΟΠ είχαν ιδιαίτερη σημασία γιατί οι δραστηριότητες τους επεκτείνονταν και

σε βιομηχανίες , επικοινωνίες , επαγγελματική κατάρτιση , κ.α. Για την ελληνική πλευρά εγκρίθηκαν ΜΟΠ συνολικής δαπάνης 3213,6 εκ. Ecu. Δυστυχώς , τα ΜΟΠ λόγω του πολύπλοκου καταμερισμού αρμοδιοτήτων δεν είχε τα αναμενόμενα αποτελέσματα και η διάρκεια του έληξε μετά από 7 χρόνια.

Μέσα στα πλαίσια του περιφερειακού προγραμματισμού έχουμε και την δημιουργία των ΚΠΣ. Μέχρι τώρα έχουν εγκριθεί τρία ΚΠΣ για την χώρα μας. Το πρώτο και το δεύτερο ΚΠΣ με κονδύλια ύψους 15,5 δις ecu και 10 τρις δρχ. αντίστοιχα δεν είχαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα για τις ελληνικές περιφέρειες. Ο απολογισμός έδειξε πως έγιναν κάποια έργα, όμως η Ελλάδα στο τέλος του 1999 ήταν η χώρα με τα περισσότερα προβλήματα σε κοινοτικό επίπεδο. Με την επικείμενη διεύρυνση της Ένωσης έγινε επιτακτική η χορήγηση ενός Γ' ΚΠΣ ( πακέτο Santer ) όπου σχεδιάστηκε με βάση τις ανάγκες της κοινωνίας του 2010. Η μέχρι τώρα πορεία των προγραμμάτων του έχει ικανοποιητικά αποτελέσματα. Πολλά έργα , όπως παρατηρήσαμε , έχουν προγραμματιστεί και πολλά από αυτά έχουν ξεκινήσει.

Με βάση τον πίνακα 1 (σελ.240) του ΑΕΠ σε σταθερές τιμές μπορούμε να βγάλουμε κάποια συμπεράσματα για την εξέλιξη των περιφερειών την πενταετία 1995-1998. Στο σύνολο της η χώρα μας πέτυχε μια αύξηση από το 1995 που ήταν 2.394.877δρχ. σε 2.630.278 δρχ. δηλ. μια αύξηση της τάξεως των 235.301 δρχ. Την μεγαλύτερη αύξηση από όλες τις περιφέρειες την πέτυχε το Β. Αιγαίο , από 2.123.688 δρχ. που ήταν το 1995 το κατά κεφαλήν ΑΕΠ έφτασε στα 2.746.114 δρχ. το 1998. Αντιθέτως, η περιφέρεια με το μικρότερο βαθμό ανάπτυξης ήταν η Δ. Ελλάδα με μείωση 88.939 δρχ., αφού από 1.917.405 δρχ που ήταν το κατά κεφαλήν ΑΕΠ το 1995 έφτασε μόλις τα 2.006.344 δρχ. το 1998. Αξίζει να σημειωθεί ότι όλες οι περιφέρειες είχαν μια στο σύνολο τους μια σταθερή πορεία ανάπτυξης του κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Με βάση τις εκτιμήσεις της στατιστικής υπηρεσίας το κατά κεφαλήν ΑΕΠ για το 2002 ήταν 10.950.200 δρχ.

Για την πορεία των 13 περιφερειών μπορούμε επίσης να βγάλουμε συμπεράσματα και από τα ποσοστά της ανεργίας που είναι καθοριστικός παράγοντας για την ανάπτυξη μιας χώρας. Στο σύνολο της χώρας από το 1996 μέχρι το 2000 έχουμε μια αύξηση του ποσοστού ανεργίας από 10,3% σε 11,1% αντίστοιχα. Οι περισσότερες περιφέρειες έχουν ποσοστό ανεργίας υψηλότερο από αυτό της χώρας. Σε γενικά πλαίσια το 1998 έχουμε τις μεγαλύτερες αυξήσεις στα ποσοστά ανεργίας των περισσότερων περιφερειών ( π.χ. Κ. Μακεδονία , Κρήτη κτλ. ). Συγκεκριμένα , η περιφέρεια με τα μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας την περίοδο 1996-2000 είναι η Δ. Μακεδονία που το 1996 άγγιξε το 17,2% ενώ το αντίστοιχο ποσοστό της χώρας ήταν 10,3%. Το 2000 το ποσοστό μειώθηκε σε 14,7% ( χώρα 11,1% ) , όμως και πάλι παραμένει η περιφέρεια με το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας. Η περιφέρεια με τα πιο σταθερά ποσοστά ανεργίας είναι η Αττική, το 1996 είχε ποσοστό ανεργίας 12,4% και έφτασε το 2000 σε 12,2% , ποσοστά που είναι περίπου μία μονάδα υψηλότερα από τα αντίστοιχα της χώρας. Οι περιφέρειες με τα μικρότερα ποσοστά ανεργίας είναι τα νησιά της χώρας μας, που βέβαια παρουσιάζουν κάποιες αυξομειώσεις αλλά δεν ξεπερνούν το 2%. Τα Ιόνια Νησιά για παράδειγμα το 1996 είχαν ποσοστό ανεργίας 6,2% και το 2000 μειώθηκε σε 5,1% . Επίσης , στη Κρήτη το 1996 παρατηρήθηκε το μικρότερο ποσοστό ανεργίας 3,8%. Από αυτά τα ποσοστά αποδεικνύεται πόσο ευεργετικός είναι ο τουρισμός για τα νησιά της χώρας μα

Στον πίνακα που ακολουθεί μπορούμε να παρατηρήσουμε τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των 13 περιφερειών. Παρατηρώντας τον μπορούμε να βγάλουμε τα συμπεράσματα μας για την θέση της Ελλάδας σήμερα. Οι προβλέψεις είναι αισιόδοξες για την εικόνα της Ελλάδας μετά το 2006. Ελπίζουμε να βρίσκεται σε μια καλύτερη θέση , με την μεσολάβηση των ολυμπιακών αγώνων , και να έχουμε διεύρυνση των περιφερειακών προβλημάτων.

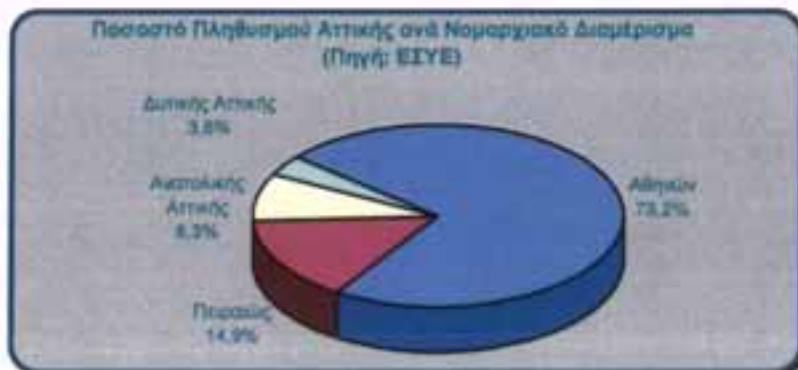
<b>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ</b>	<b>ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ</b>	<b>ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ</b>
<b>ΑΝ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ &amp;ΘΡΑΚΗ</b>	Πρωτογενής τομέας	Ορεινή μορφολογία, υποδομές, επαγγελματικές ειδικεύσεις
<b>Κ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ</b>	Δευτερογενής τομέας , υποδομές , αγορές	
<b>Δ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ</b>	Βιομηχανικό σύμπλεγμα, πρώτες ύλες	Ορεινή μορφολογία, υποδομές
<b>ΘΕΣΣΑΛΙΑ</b>	Βιομηχανικό σύμπλεγμα, υποδομή, πρωτογενής τομέας	Κλαδική διάρθρωση
<b>ΗΠΕΙΡΟΣ</b>		Ορεινή μορφολογία , υποδομές
<b>Δ.ΕΛΛΑΔΑ</b>	Βιομηχανικό σύμπλεγμα, υποδομή, πρωτογενής τομέας	Κλαδική διάρθρωση
<b>ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ</b>	τουρισμός	Νησιωτικός χώρος , υποδομές
<b>ΑΤΤΙΚΗ</b>	Δευτερογενής τομέας , υποδομές ,ανθρώπινο κεφάλαιο, μητροπολιτική περιφέρεια	Περιβαλλοντική ρύπανση
<b>ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ</b>		Ορεινή μορφολογία , υποδομές, δευτερογενής τομέας
<b>Β.ΑΙΓΑΙΟ</b>	τουρισμός	Νησιωτικός χώρος , υποδομές, επαγγελματικές ειδικεύσεις
<b>Ν.ΑΙΓΑΙΟ</b>	τουρισμός	Νησιωτικός χώρος , επαγγελματικές ειδικεύσεις
<b>ΚΡΗΤΗ</b>	τουρισμός	υποδομές

## ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

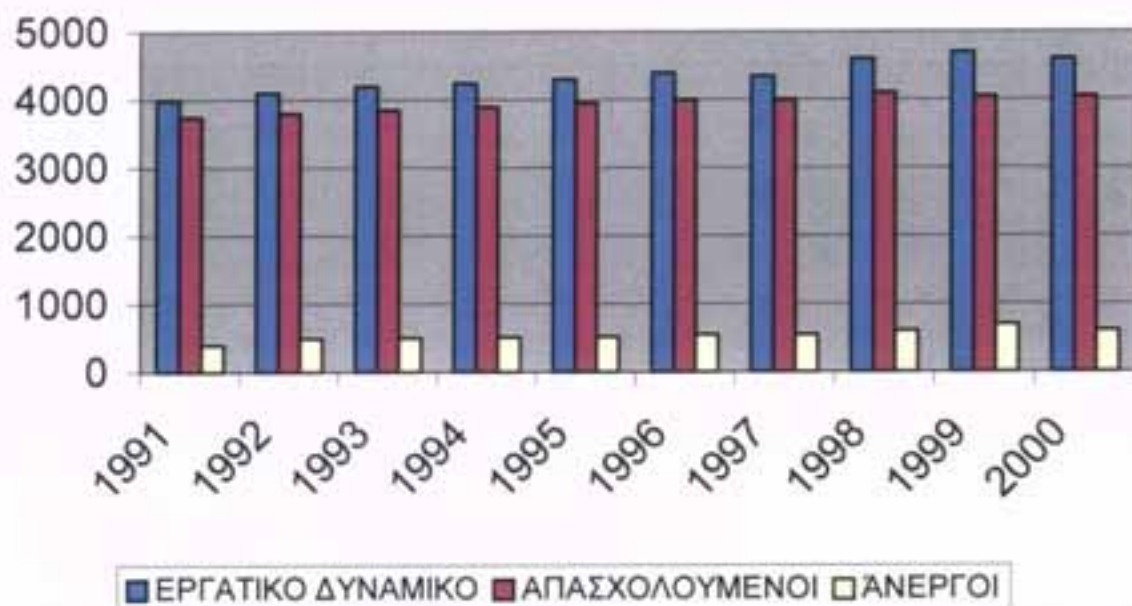
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ (1991)	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΣΕ ΠΟΣΟΣΤΟ
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	193.734	1,9%
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1.708.977	16,7%
ΗΠΕΙΡΟΣ	339.210	3,3%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	607.428	6,4%
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	734.846	7,3%
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	582.280	5,8%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	707.687	6,9%
ΚΡΗΤΗ	540.054	5,3%
ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	570.496	5,6%
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	257.481	2,5%
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	199.231	1,9%
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	293.015	2,9%
ΑΤΤΙΚΗ	3.523.407	35%



## ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ



### ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ



Πηγή : Στατιστική υπηρεσία

## ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- «Οι περιφέρειες στην Ε.Ε. » της Ελένη Ανδρικοπούλου
- «Σύγχρονη περιφερειακή οικονομική πολιτική » του Νίκου Κόνσολα
- «Επιστημονικές μελέτες 27. Περιφερειακές ανισότητες » του Ν.Γλύτσου.
- «Η περιφερειακή πολιτική της Ε.Ε. Από την ΕΟΚ ως την Ε.Ε.» της Καστάνη – Σκαραμαγκά
- « Περιφερειακή πολιτική » Μέρος 1, Μέρος 2 του Η. Richardson
- « Η περιφερειακή πολιτική της ΕΟΚ και των χωρών – μελών» των Νογ. Vanhone – Leo Η.Κlaassen
- «Περιφερειακή πολιτική . Ανάλυση – Πολιτική, Τόμος Α : θεωρία και μέτρα πολιτικής » του Θεόδωρου Σκούτζου
- «Ε.Ε δίκαιο - οικονομία – πολιτική » του Ν. Μούση.
- «ΕΟΚ ανάλυση της κοινοτικής πολιτικής » Τόμος Α του Ν. Μούση
- «Η νεοφιλελεύθερη συναίνεση και η κρίση της οικονομίας , ανάπτυξης » του Τάκη Φωτόπουλου
- «Περιφερειακές ανισότητες και πολιτικές περιφερειακής ανάπτυξης στην Ελλάδα 1971 - 1991» των Γ.Βασιλόπουλο και Α.Μπίλα
- «Περιφερειακά προβλήματα και παρεμβάσεις στην Ε.Κ. Η περίπτωση του ΕΤΠΑ » του Ανδρέα Κούτρη Εκδόσεις Παπαζήση
- «Περιφερειακός προγραμματισμός » των Αθ. Δ. Παπαδασκαλόπουλου , Μαν. Σ. Χριστοφάκης , Εκδόσεις Παπαζήση , Αθήνα 2002
- «Πρότυπα και πολιτικές περιφερειακής ανάπτυξης » του Αθ. Δ. Παπαδασκαλοπουλου
- «Ευρωπαϊκή , κοινοτική πολιτική » του Θ. Σακελλαρόπουλου
- Internet
- Άρθρα από τον Οικονομικό Ταχυδρόμο , Το Βήμα.
- «Κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες , η Ελλάδα σε εξέλιξη » Καραγιώγας Δ.Πάκος , Εκδόσεις Εξάντας 1986.
- «Εισαγωγή εις το δίκαιο των ευρωπαϊκών κοινοτήτων » . CHR.RUMGE. Εκδόσεις Σάκουλα.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή . Οι περιφέρειες της Ελλάδας στην Ε.Ε. 2<sup>η</sup> Έκδοση Λουξεμβούργο 1999.
- Λουκάκης Π. Πεμαθάς Ζ. « Διερεύνηση μεθόδου εκπόνησης ενός περιφερειακού χωροταξικού σχεδίου πλαισίου» Τεύχος 1.

Υ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ  
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ